

Kartlegging av levekår i Skien

KARIN GUSTAVSEN og JOAR SANNES

TF-rapport nr. 256

2009

TF-rapport

Tittel:	Kartlegging av levekår i Skien
TF-rapport nr:	256
Forfatter(e):	Karin Gustavsen og Joar Sannes
År:	2009
Gradering:	ingen
Antall sider:	234
ISBN:	978-82-7401-312-4
ISSN:	1501-9918
Pris:	350,-
	Kan lastes ned gratis fra telemarksforskning.no

Prosjekt:	Kartlegging av levekår i Skien
Prosjektnr.:	20081060
Prosjektleder:	Karin Gustavsen
Oppdragsgiver(e):	Skien kommune

Resymé:

Fattige i Skien rapporterer om et hverdagsliv som samsvarer med andre studier av fattiges hverdagsliv i Norge, men det er avdekket geografiske ulikheter knyttet både til objektive og subjektive mål på levekår. Dette gjelder blant annet på områdene økonomi og helse. Denne ulikheten finner vi mellom bydeler, og innad i den enkelte bydel. Skammen over å være avhengig av offentlige støtteordninger, redusert selvbilde, manglende mulighet til å delta i det sosiale liv, bekymring for barnas situasjon og den alltid tilstedeværende angsten for ikke å få ”endene til å møtes”, er tydelig tilstede. Tilsvarende gjelder et sterkt ønske om å delta i lønnet arbeidsliv. Dette gjelder både for etnisk norske og etniske minoriteter. Vi finner at det i liten grad forekommer diskriminering. Brukere av hjelpeapparatet har forslag til forbedringer som er viktige i den videre utviklingen av tjenesteforvaltningen.

Telemarksforskning, Boks 4, 3833 Bø i Telemark. Org. nr. 948 639 238 MVA

Forord

Kartlegging av levekår i Skien har vært interessant arbeid. Dette både fordi Skien tilhører vårt ”nærområde”, dernest fordi Skien er Telemarks eneste kommune med storbystatus. Da Skien kommune inviterte ulike miljøer inn i arbeidet, var vi aldri i tvil om at vi ønsket å melde vår interesse for et slikt oppdrag. Telemarksforskning har i mange år arbeidet med problemstillinger knyttet til levekår, slik sett er også denne kartleggingen tematisk nært knyttet til ett av våre kjerneområder.

Vi vil rette en varm takk til virksomhetsleder i Skien kommune og vår hovedkontakt under hele prosessen, Jan Gunnar Skoftedalen, for engasjement, velvillig og godt samarbeid, samt betydelig kunnskapsdeling. En stor takk også til dere som på ulike måter bidro inn i arbeidet med å rekruttere informanter. En stor takk rettes også til alle dere som delte av deres erfaringer, enten dere har svart på spørreskjema eller deltatt på dialogmøter og intervjuer. Det er dere som har gjort denne kartleggingen mulig å gjennomføre.

En stor takk også til fagkoordinator Geir Møller, som med sin faglige klokskap og utrettelige krav til kvalitet og tydelighet, har kommet med viktige innspill underveis og i rapporteringsarbeidet.

Bø, 16.10.2009

Karin Gustavsen

Prosjektleder

Innhold

Sammendrag	9
1. Innledning	13
1.1 Mandatet	13
1.2 Bakgrunn	14
1.3 Levekår	15
1.4 Særskilt om økonomiske levekår	17
1.5 Fattigdom i moderne tid.....	18
1.6 Om fattigdom og hverdagsliv med fokus på barn og unge..	20
1.7 Fattigdom i Norge: Omfang	23
2. Data og metode	25
2.1 Dimensjoner som er studert.....	25
2.2 Gjennomføring og metode.....	27
2.2.1 Kvantitative data.....	27
2.2.2 Kvalitative data	29
3. Kvalitative data	33
3.1 Hovedfunn fra erfaringsmøtene.....	33
3.1.1 Ungdom	33
3.1.2 Psykiske lidelser	34
3.1.3 Funksjonshemmede.....	35

3.1.4	Kontakt med hjelpeapparatet	35
3.1.5	Fattigdom	35
3.1.6	Etnisitet.....	35
3.1.7	Utviklingen i barnevernet	36
3.1.8	Om naboskap og nærmiljø.....	37
3.2	Fokusgrupper og personlige intervjuer	38
3.3	Etniske minoriteter: ”Vi ser ut som tilbud alle sammen!” ...	39
3.3.1	Økonomi	39
3.3.2	Tilgang til arbeidslivet.....	41
3.3.3	Bosituasjonen	42
3.3.4	Sosial kontakt: Inklusjon og eksklusjon.....	43
3.3.5	Gode råd til Skien	46
3.4	Seksuell orientering	47
3.4.1	Om å være ung homofil i Skien.....	48
3.4.2	Arbeidslivet	49
3.4.3	Fordommer generelt	50
3.4.4	Sosial kontakt, selvilde	51
3.4.5	Gode råd til kommunen	51
3.5	Fattigdom.....	52
3.5.1	Økonomi	53
3.5.2	Om barnas situasjon sett fra foreldrenes ståsted.....	54
3.5.3	Kontakt med hjelpeapparatet	55

3.5.4	Boforhold.....	58
3.5.5	Selvilde, inklusjon og eksklusjon	59
3.6	Gode råd fra informantene til Skien:	61
4.	Kvantitative data	65
4.1	Innledning	65
4.2	Bolig og boforhold	65
4.3	Økonomi.....	81
4.4	Helse	114
4.5	Vold og kriminalitet	140
4.6	Nærmiljø, sosial kontakt og samvær	155
4.7	Diskriminering	160
4.8	Offentlige tilbud og tjenester	170
4.9	Deltakelse i det sivile samfunn.....	182
4.10	Oppsummering av surveyen	190
5.	Oppsummerende analyse.....	197
5.1	Økonomi.....	197
5.2	Bruk av offentlige ytelser	199
5.3	Fattigdom.....	200
5.4	Boligforhold	204
5.5	Tilknytning til arbeidslivet	206
5.6	Utdanningsnivå	208

5.7	Vennskap, naboskap og nærmiljø.	208
5.8	Somatisk helse.....	210
5.9	Psykisk helse	211
5.10	Rusproblematikk.....	212
5.11	Fokus på etnisitet og seksuell orientering	214
5.11.1	Etnisitet.....	214
5.11.2	Seksuell orientering	218
5.12	Funksjonshemmede	220
5.13	Generelt om diskriminering.....	221
5.14	Vold / trygghet	221
5.15	Offentlige tilbud og tjenester, herunder kontakt med hjelpeapparatet.....	222
5.16	Deltagelse i det sivile samfunn og samlet opplevelse av hverdagslivet i Skien	226
5.17	Særskilt om utsatte barn og unge	228
5.18	Avsluttende kommentarer	229
	Referanser.....	231

Sammen drag

I denne kartleggingen av levekår i Skien, har vi sett på levekårsvariabler som bolig, økonomi herunder bruk av trygdeytelser og sosialhjelp, helse, utdanning, arbeid, vold/ trygghet, nærmiljø og offentlige tjenester, samt en samlet vurdering av Skien kommune. En studie av levekår kan ikke alene være en studie i ”hvordan man har det”, men også ”hvordan man tar det” og ”hva man gjør med det”. Vi har derfor også kartlagt livskvalitet, som er et subjektivt fenomen. I studier av livskvalitet blir det særlig lagt vekt på den enkeltes opplevelse av sin situasjon. Vi har innhentet kvantitative data gjennom en survey til et representativt utvalg av befolkningen. Dernest har vi innhentet kvalitative data gjennom erfaringsmøter med ansatte i tjenesteforvaltningen, politiet, frivillige organisasjoner og brukerorganisasjoner, samt fokusgrupperintervjuer, telefonintervjuer og personlige intervjuer. Skien kommune ønsket et særskilt fokus på fattigdom, dernest på diskriminering knyttet til primært etniske minoriteter og seksuell orientering, samt til funksjonshemmede og diskriminering knyttet til religion. Informanter vi har intervjuet, tilhører gruppen fattige, etniske minoriteter og seksuell orientering.

Samlet viser materialet at innbyggerne i Skien ser ut til å være nokså tilfreds med sine levekår, opplevd livskvalitet og med kommunen som helhet. Yngre er noe mer kritiske, sammenlignet med de eldre. Majoriteten av respondentene i spørreundersøkelsen, er også tilfreds med sin økonomi. Vi finner likevel at en del rapporterer om dårlig råd. Det ser ut til å være en tendens til opphopning av økonomiske problemer blant

den delen av befolkningen som bor i sentrum valgkrets eller på Gulset blant den del av befolkningen som bor i fellesboliger. Videre finner vi en klar tendens til at respondenter som ikke er i ordinært arbeid, oftere enn andre melder om økonomiske problemer. Ellers kan det se ut til at det særlig er de yngste som har de største økonomiske problemene.

Fattige i Skien rapporterer om et hverdagsliv som samsvarer med andre studer av fattiges hverdagsliv i Norge. Skammen over å være avhengig av offentlige støtteordninger, redusert selvbilde, manglende mulighet til å delta i det sosiale liv, bekymring for barnas situasjon og den alltid tilstedeværende angsten for ikke å få ”endene til å møtes”, er tydelig tilstede i våre informanternes hverdagsliv. Tilsvarende gjelder et sterkt ønske om å delta i lønnet arbeidsliv. Dette gjelder både for etnisk norske og etniske minoriteter.

Omkring hver tiende respondent i surveyen (12 %), beskriver egen fysisk helse som dårlig eller veldig dårlig. Andelen som beskriver egen psykiske helse som dårlig eller veldig dårlig, er noe lavere (6 %). Har man dårlig fysisk helse, er sannsynligheten for at man også har dårlig psykisk helse stor. Helseproblemer synes å forekomme hyppigst blant den delen av befolkningen som bor i fellesbolig på Gulset. I den andre enden av skalaen synes helsen å være best blant de som bor i enebolig på Gulset. I det samme geografiske området finner vi altså den dårligste og den beste rapporterte helsen. Vi finner også at det er en sterk sammenheng mellom rapporterte helseproblemer og arbeidstilknytning.

Kun unntaksvis svarer enkelte at de i løpet av de siste 12 månedene har blitt utsatt for trusler om vold (4 %), vold på offentlig plass (3 %) eller vold hjemme (1 %). Studerer vi tallene for vold på offentlig sted, synes denne å ha rammet personer bosatt på ulike steder i byen, både i sent-

rum, på Gulset, på Klyve og i andre bydeler. Det kan imidlertid ut fra våre tall se ut til at vold på offentlig plass er noe som først og fremst rammer de aller yngste. Vi kan forvente en underrapportering på dette området, slik at disse dataene må tolkes med en viss forsiktighet.

Omkring hver tiende innbygger (13 %) oppgir at de i løpet av de siste 12 månedene har blitt utsatt for tyveri eller skadeverk. Det er også slik at dess yngre man er, dess oftere svarer man at man har opplevd tyveri eller skadeverk. Vel én av ti (9 %) opplever kriminalitet, vold eller hærverk som et problem i nærmiljøet der de bor.

De aller fleste opplever gode naboforhold der de bor. Best synes naboforholdene å være på blant de som bor i enebolig på Klyve, og blant de som bor enten i enebolig eller i fellesbolig i andre bydeler utenom sentrum og Gulset. Relativt sett synes naboforholdene å være minst positive i områder på Gulset preget av fellesboliger. Videre finner vi at dess eldre man er, dess oftere synes man å oppleve naboforholdene som gode. Kvalitative data viser at respondentene opplever at det er vanskelig å komme i kontakt med innbyggere i Skien, med mindre man har hatt tilknytning til kommunen i svært mange år. Dette får blant annet betydning for integrering av etniske minoriteter.

Surveyen viser at 8 % av de spurte har opplevd å bli diskriminert pga. utseende, 5 % pga. sosial bakgrunn, 5 % pga. landbakgrunn, 5 % pga. religion og 4 % pga. hudfarge. Er man ikke født utenfor Norge, er sannsynligheten for å oppleve diskriminering og dårlig behandling langt større enn dersom man er født i Norge. Tallene må tolkes med forsiktighet, da gruppen som har opplevd diskriminering alt i alt er svært liten. Kvalitative data viser at etniske minoriteter i Skien opplever diskriminering på samme områder som etniske minoriteter ellers i lan-

det. Dette dreier seg om muligheten for deltagelse i lønnet arbeidsliv, og tilgangen til bolig på det private markedet. Vi finner også at diskriminering på grunn av seksuell orientering blant våre informanter forekommer i liten grad, men at enkelte har personlige opplevelser eller har venner og bekjente som har erfaring med diskriminering. Dette dreier seg først og fremst om trakassering på utesteder om kvelden.

Kartleggingen har også frembrakt viktig kunnskap som kan anvendes i det videre arbeidet med utvikling av tjenesteforvaltningen (hjelpeapparatet), primært NAV. Dette omhandler primært områder som tilgjengelighet, informasjon, koordinering av tjenester og respektfull behandling.

Gjennom denne kartleggingen er det lagt et handlingsgrunnlag, som vil gi Skien kommune en styrket mulighet til å nå sin visjon om ” Skien – den gode og inkluderende møteplass”.

1. Innledning

1.1 Mandatet

Skien kommune ønsket å få gjennomført en leveårskartlegging i kommunen, som skal danne grunnlag for de videre politiske og strategiske valg innenfor den lokale velferdspolitikken, der bekjempelse av fattigdom fremstår som et sentralt område. Kartleggingen skal danne grunnlaget for målrettet innsats på særskilt utsatte områder. NAV-kontoret åpner i desember 2009, og kartleggingen skal også gi grunnlag for strategiske valg for dette kontoret.

I kartleggingen av levekår i Skien, har vi konsentrert oss om følgende dimensjoner: Bolig, økonomi, herunder bruk av trygdeytelser og sosialhjelp, helse, utdanning, arbeid, vold, trygghet, nærmiljø, offentlige tjenester, samt en samlet vurdering av Skien kommune. Dernest har vi fokusert særlig på fattigdom og på diskriminering, slik oppdragsgiver ønsket.

En studie av levekår kan ikke alene være en studie i ”hvordan man har det”, men også ”hvordan man tar det” og ”hva man gjør med det”. Vi har derfor også kartlagt livskvalitet, som er et subjektivt fenomen. I studier av livskvalitet blir det særlig lagt vekt på den enkeltes opplevelse av sin situasjon.

Vi har innhentet både kvantitative og kvalitative data. Følgende datakilder er benyttet: Styrings- og informasjonshjulet, survey, erfaringsmøter med forvaltning, politi, brukerorganisasjoner og frivillige organisa-

sjoner, intervjuer, herunder fokusgrupper, telefon og personlig oppmøte.

Underveis i prosessen har vi også hatt samtaler med prosjektleder for prosjekter som har relevans for levekårskartleggingen. Dette er Anne Strand, ved politiet i Telemark, prosjektleder for ” Trendrapport ungdom i Grenland”, og Elisabeth Borg, Skien kommune, prosjektleder for ” Mangfolds-planene - handlingsplan mot diskriminering i Skien ”.

Rapporten starter med en presentasjon av levekårsbegrepet, og etterfølges av en gjennomgang av fattigdomsbegrepet og et utdrag av norsk og noe internasjonal forskning på dette området. Dernest gjør vi rede for metode og fremgangsmåten i kartleggingen. Etter dette presenterer vi funn fra kvalitative og kvantitative data i separate kapitler. Denne presentasjonen danner grunnlaget for et oppsummerende analyse.

Denne kartleggingen er en studie av levekår i Skien. Vi tar utgangspunkt i at Skien er en storbykommune på lik linje med andre kommuner. Ser vi på statistiske tall, skiller ikke Skien seg vesentlig fra andre storbykommuner. Formålet med kartleggingen er å gå bak de statistiske tallene for Skien og utdype leverskårsstatistikken ved innsamling av både kvantitative og kvalitative data. Dette er dette vi i denne kartleggingen har konsentrert oss om. Vi har med andre ord ikke lagt vekt på å sammenlikne Skien med andre kommuner, men i tråd med oppdragsgivers bestilling fokusert på levekårene i Skien.

1.2 Bakgrunn

Skien har, i likhet med de fleste kommuner i landet, utfordringer knyttet til levekår. Av Styrings- og informasjonshjulet for kommunene ser vi

at Skien har særskilte utfordringer i sentrumsområdet, men at også soner i periferien har scorer som indikerer betydelige levekårsutfordringer. Tallene for 2008 viser følgende indeks for de samlede levekårsproblemer for Skien:

Indeks 2008	Indeks 2000	Sosialhjelp	Dødelighet	Uføretrygd	Attføringspenger	Arbeidsledig	Overgangsstønning	Lav utdanning
8,0	8,3	8	6	8	10	9	7	7

*(1 er beste score, 10 dårligste) (<http://www.ssb.no/hjulet/2008-10-17-04.html>)

Som vi ser er indeksen bedret i perioden 2000 og 2008, hvilket blant annet antas å kunne forklares med redusert antall personer som mottar økonomisk sosialhjelp.¹

Indikatorerne dødelighet, uføretrygd, attføringspenger og sosialhjelp, er indikatorer som også indikerer helsetilstanden i befolkningen. Lav utdanning og marginal tilknytning til arbeidslivet, er også indikatorer som varsler om utsatthet i helse. Samlet er disse komponentene grunnleggende for å identifisere innsatsområder, som kan bidra til å bedre levekårene i befolkningen, både på kort og lang sikt.

1.3 Levekår

Levekår sier noe om hvordan vi har det, og hva som er viktig for vår velferd. Hvilke områder som blir vektlagt, og hva som oppfattes som gode og dårlige levekår, vil variere over tid og mellom ulike kulturer. Levekår er med andre ord et normativt begrep. (St. meld. nr. 50 1998–1999 - Utjamningsmeldinga).

¹ 2005: 1741 tilfeller 2006: 1568 tilfeller 2007: 1452 tilfeller

Foruten inntekt har norske og nordiske studier av levekår tatt utgangspunkt i en rekke sider ved livet til enkeltindivider, som kan måles kvantitativt, som tilknytning til arbeidsliv, helsetilstand og boligforhold.

Den nordiske tilnærmingen legger vekt på at levekår er påvirket av ressurser som individene kan bruke til å styre livene sine, og innbefatter derfor også begrepet livskvalitet. Livskvalitet er et subjektivt fenomen, og i studier av livskvalitet blir det særlig lagt vekt på den enkeltes opplevelse av sin situasjon. Livskvalitet er da ofte sosialpsykologisk utfallsmål som gir et mål på for eksempel psykisk tilstand, velvære, lykke eller fravær av onder. Studie av levekår kan derfor ikke alene være en studie i ”hvordan man har det”, men også ”hvordan man tar det” og ”hva man gjør med det” (Fyhn og Dahl (2000), Fyhn m fl (red) 2007, Gustavsen Tvetene 2001)

Levekår angir, i tillegg til å være et utfallsmål, hvilke og hvor store ressurser man har tilgjengelig, og det antas at de fleste vil benytte disse ressursene på en måte som gir dem best uttelling. Levekår brukes for å oppnå velferd på ulike områder (markeder/arenaer), som man har tilgang til.

Gode levekår indikerer at man har muligheten til å leve et godt liv. Det gir frihet. Dårlige levekår gir ufrihet med hensyn til å velge å skaffe seg velferdsgoder. Det kan derfor antas at dårlige levekår gir lav livskvalitet.

Studier av levekår har vist at det eksisterer en sosioøkonomisk skjevfordeling av helse, utdanning, deltakelse i fritidsaktiviteter og politisk aktivitet i befolkningen, og en slik skjevfordeling kan forklares med tilknytning til arbeidslivet og husholdets økonomi. I tillegg er godene systematisk ulikt fordelt, dvs. at vi ser en opphopning av både goder og

belastninger. Dette betyr at de som har lav inntekt gjerne også har lav formue, dårligere helse, dårlige boforhold og flere ulemper i arbeidslivet, samt lav utdanning.² Videre finner vi betydelige forskjeller i fordeling av utdanning mellom ulike sosiale lag. Dette forholdet er påvist i både norsk og internasjonal utdanningsforskning. Når elevens sosiale bakgrunn påvirker sjansene til utdanning, vil dette forsterkes senere i livet ved at utdanning resulterer i ulik andel av samfunnsprivilegiene.³

1.4 Særskilt om økonomiske levekår

At menneskers velferd historisk sett i høy grad påvirkes av økonomiske forhold, er godt dokumentert. Eksempler på dette er bedring av boforhold, sanitærforhold og tilstrekkelig med riktig sammensatt mat, som har gitt bedre helseforhold og høyere levestandard. Det er også kjent at den private økonomi har en rekke viktige funksjoner for menneskenes velferd i dagens samfunn. Den kan stabilisere og opprettholde en etablert livsstil, den legger premisser for den sosiale omgangsform og er den allmenne verdimåler i vårt samfunn.

Endringer i inntekt er således den beste indikatoren på i hvilken grad husholdene endrer sine valgmuligheter som forbrukere og til å skaffe seg den velferden de ønsker. Fyhn og Dahl (2000) peker på at sammenhengen mellom inntekt og andre levekårstyper ikke er gitt, men at

² St.meld. nr. 20 (2006 / 2007) : Nasjonal strategi for å utjevne sosiale helseforskjeller; St. meld. nr. 6 (2002-2003).: Tiltaksplan mot fattigdom, St.meld. nr. 16 (2006-2007) og ingen sto igjen. Tidlig innsats for livslang læring

³ St.mld. nr. 16 (2006-2007) og ingen sto igjen. Tidlig innsats for livslang læring

man kan sette som en sentral hypotese og forutsetning at inntekt er den mest sentrale variabelen når man skal studere forskjeller i levekår. Videre framhever de at inntekt er et mål på valgmuligheter man har, og hva slags liv man kan velge å leve. Inntekt er et objektivt mål som gir grunnlag for å sammenligne individer og grupper, og inntekten er politisk relevant ved at den kan manipuleres ved endring av politikk.

Den arenaen som er viktigste kilde for de økonomiske levekårene til et hushold, er medlemmenes tilknytning til arbeidsmarkedet. Vi har imidlertid velferdsordninger som skal kompensere for tapt arbeidsinntekt gjennom trygdesystemet og andre overføringer. Disse ordningene skal sikre at man kan opprettholde en viss livsstandard, selv ved helt eller delvis bortfall av arbeidsinntekt. Offentlige overføringer er derfor en viktig komponent innen økonomiske levekår. Det kan i tillegg forventes at det i perioder med alvorlig sykdom for mange personer/hushold vil forekomme private overføringer av penger, varer eller tjenester fra slekt og eventuelt venner og fra private og kollektive forsikringsordninger.

1.5 Fattigdom i moderne tid

Fram til midten av 1990 tallet var det lite forskning om fattigdom i Norge. Det var bare noen få forskningsartikler og bøker som omhandlet fattigdom i det norske samfunnet (Seim 2006). Rapporten Fattigdom i en Velstandskommune av Gro Guttormsen og Cecilie Høigård fra 1973, var et unntak som vakte stor oppmerksomhet. Det samme var Steinar Stjernøs bok Den moderne fattigdommen fra 1985. Begrepet fattigdom var på den tiden nesten totalt fraværende i politisk dis-

kurs og i forskning, og det var få samfunnsforskere som stilte spørsmål ved om det fantes fattigdom i det norske samfunnet. I en oversikt over forskning om fattigdom i de nordiske land i 1996, skrev forfatterne at det var en vanlig oppfatning i de nordiske landene på 1960- og 1970-tallet at kampen mot fattigdom var vunnet, ut fra en forståelse av fattigdom som et absolutt og ikke et relativt begrep (Halleröd, Heikkilä, Mäntysaari, Ritakallio og Nyman 1996:328, etter Seim 2006).

Introduksjon av begrepet relativ fattigdom førte til en ny tradisjon av fattigdomsforskning. I Sverige, Danmark og Finland ble fattigdom ”gjenoppdaget” rundt 1980 tallet, men i Norge kom interessen for fattigdomsforskning senere, først i siste halvdel av 1990 tallet (Stolanowski og Gustavsen Tvetene (2005). Økt forskning om fattigdom var et ledd i regjeringen Bondeviks innsats for å bekjempe fattigdom etter stortingsvalget i 2001. Vi har etter dette både fått frem oversikter på omfang av fattigdom i Norge etter ulike målemetoder (eks. Ytrehus 2004, og Nielsen og Nadim 2009), og hvordan fattige selv opplever sin situasjon (eks. Underlid 2005). Barnefattigdom som fenomen i det norske samfunn, ble også viet stor oppmerksomhet fra 2001, og vi har nå også forskning på barnefattigdommens omfang (Ytrehus (2004), Stolanowski og Tvetene 2005, Nielsen og Nadim 2009), og studier som viser hvordan norske barn selv erfarer og opplever det å være fattig barn i det norske samfunnet (Gustavsen Tvetene (2001), Hjelmtveit 2004, Stolanowski og Gustavsen Tvetene 2005, Sandbæk mfl. 2008,).

1.6 Om fattigdom og hverdagsliv med fokus på barn og unge

Fattigdom er et ladet begrep. Det gir sterke assosiasjoner til nød, utarming og død. Dette kan være noe av forklaringen på hvorfor det har vært, og er, problematisk for mange å anvende begrepet om norske forhold. Men vi skal faktisk flere hundre år tilbake i tid for å finne at fattigdom ikke alene var forbundet med nød, men også med skam og vanære. Adam Smith formulerte dette omtrent slik for drøyt 230 år siden:

En linskjorte ... er, strengt tatt, ikke en livsnødvendighet. Jeg antar at grekerne og romerne levde veldig komfortabelt selv om de ikke hadde lintøy. Men i størstedelen av Europa i dag vil en troverdig dagarbeider skjemmes over å opptre i offentligheten uten en linskjorte, siden en slik mangel kan antas å skyldes den skammelige graden av fattigdom som ingen kan falle under uten å vise ekstremt dårlig framferd.

Smith, 1776, Book 5, Chapter 2 (fritt oversatt av artikkelforfatteren)⁴

Skammen over å være fattig finner vi også i vår tid, og det er blant annet omhandlet i Harjus (2008) dr. arbeid om fattige barn i Sverige. Hun fant at en felles erfaring i forhold barna har som opplever begrensninger når det gjelder sosial delaktighet, er at barna uttrykker en følelse av skam og redsel for ikke å passe inn og for at være annerledes.

⁴ (<http://www.vestavisen.com/article.php?story=20090427114131621&mode=print>, hentet fra SSB)

For å unngå disse følelsene og denne redselen, arbeider både barn og foreldre aktivt med å minske gapet til andre barn. Foreldre prioriterer barna fremfor seg selv (Harju 2008, Sandbæk m.fl. 2008).

Forskning på barnefattigdom i Norge viser tilsvarende funn. Barn og unge i særlig grad er opptatt av at de føler seg utenfor, fordi de ikke kan være med på aktiviteter og ha det utstyret som de opplever at de fleste andre har (Stolanowski og Tvetene Gustavsen 2005). Denne samme forskningen peker på at barn og unge som opplever seg utenfor et fellesskap, står i fare for å bli marginalisert og ekskludert. Hjelmtveit (2004) oppsummerer sin studie på følgende måte: ”Savnet av selve de materielle godene og aktivitetene, innebærer altså samtidig en opplevelse av sosial deprivasjon. Det å ikke ha ting og ikke kunne gjøre ting, har samtidig en tilleggsdimensjon som handler om sosial rangering.”

Helsedimensjonen i fattigdommen er et område som de senere år har fått økende oppmerksomhet primært, knyttet til voksne. Det er godt dokumentert at fattige har dårligere helse enn ikke-fattige. Sosial ulikhet i helse er gradient, den følger sosioøkonomisk status. Det vil si at jo høyere du befinner deg på den sosioøkonomiske stigen, dess bedre helse har du (Gradientutfordringen⁵, St.meld. nr. 20 (2006 / 2007):

[Nasjonal strategi for å utjevne sosiale helseforskjeller](#)). Det kan se ut til at dette også gjelder for barn og unge. Studier tyder på at fattigdomsutsatte barn og unge er mer syke enn andre barn, og at dette følger dem livet ut (Grøholdt 2003). Fattigdom i oppvekst innebærer ofte en stressfylt hverdag, hvilket kan påvirke utvikling av blant annet im-

⁵ <http://www.helsedirektoratet.no/gradienten/kompetansemiljo/> gradientutfordringen__en_handlingsplan_mot_sosiale_ulikheter_i_helse_6982

munapparatet. Dette kan i sin tur føre til økt sykkelighet som voksne, blant annet knyttet til hjerte- og karlidelser, kreft, diabetes II. (Haavet 2009)

En nylig publisert artikkel i tidsskriftet *Journal of Cognitive Neuroscience* (2008), viser at mangel på stimulering i form av blant annet nye opplevelser, øker faren for nedsettelse av kognitive ferdigheter og problemløsning. Dette kan påvirke utvikling av evner som er av betydning for barnets læringsutvikling. Tilrettelegging av aktiviteter for barn og unge, kan derfor se ut til å være et viktig bidrag for å øke barn og unges mestringsevne, blant annet i forhold til skoleprestasjoner. Når det gjelder skolehverdagen, viser forskning at fattigdomsutsatte barn og unge ofte bærer på omfattende bekymringer, knyttet både til sine foreldre og seg selv (Stolanowski og Gustavsens Tvetene 2005, Ridge 2002). Dette kan ”forstyrre” læringsmulighetene, noe som igjen øker faren for dårlige skolerestater. I sin tur kan dette påvirke selvbildet negativt, barnet får lav mestringfølelse som ytterligere ”forstyrrer” læringsbildet. En studie av barnefattigdom i Storbritannia viser at barn og unge som bor i familier med lav inntekt, er bekymret for å falle utenfor, og at dette påvirker skolehverdagen; “We have seen from the qualitative study that children from low-income families have particular concerns about the quality of school life they are experiencing, and their opportunities to “fit in” and join in with the opportunities available to their peers at school.” (Ridge 2002). I Norge har vi så langt ingen avsluttede studier der barn som bor i familier med svært dårlig råd, selv forteller om sine erfaringer, vurderinger og opplevelser av skolehverdagen.

1.7 Fattigdom i Norge: Omfang

Det er vanlig å benytte medianinntekten som mål på inntekt. Medianinntekten er et mer robust mål enn gjennomsnittet, i den forstand at det ikke påvirkes av svært høye eller lave inntekter. I 2006 var medianinntekten for alle husholdninger 339 000 kroner etter skatt. Inntekten varierer naturlig nok mellom ulike husholdningstyper. For eksempel var inntekten for aleneboende 198 000 kroner, mens den var 544 000 kroner for par med barn i alderen 0-17 år. Vi finner også at inntektene varierer mellom fylkene.

Når vi ser på inntekten som et mål på velferd, er det som regel den nedre delen av inntektsskalaen som er interessant, altså hvor stor andel som befinner seg i gruppen med lav inntekt. Lav inntekt kan enten defineres som 50 prosent eller 60 prosent av medianinntekten i landet. Regjeringens fattigdomsmål baserer seg på en definisjon av fattigdom på en 50 prosent grense, mens EU opererer med en grense som baserer seg på 60 prosent av medianinntekten.

Hvor mange som faller inn under grensen for lavinntekt, bestemmes langt på vei av om vi tar med studenter eller ikke. Tar vi utgangspunkt i 50 prosent, vil andelen på nasjonalt nivå variere mellom 5 prosent og 6 prosent, avhengig av om vi tar med studenter eller ikke. En stor del av disse vil nemlig i løpet av utdanningen falle inn under definisjonen av fattige. Siden dette vil være en midlertidig tilstand, kan det imidlertid være grunn til å ta disse ut av statistikken.

Tall fremlagt i september 2009, viser at stadig flere barn lever i fattigdom i Norge.⁶ Antall barnefattige i Norge som lever i hushold der registrert inntekt er under 60 prosent av medianen, økte i perioden 2000–2006 fra 50 000 til 85 000. Vi har altså hatt en økning av antall fattige, i en periode der skiftende regjeringer har hatt ambisjoner om å redusere og fjerne fattigdommen. Tallene sier imidlertid ikke noe om hvorvidt tiltak som er iverksatt har gitt fattige tilgang til flere arenaer, gjennom bla gratis fritidsaktiviteter for barn. Denne type tiltak kan i noen grad kompensere for dårlig økonomi i husholdet.

⁶ Marjan Nadim og Roy A. Nielsen (2009) Barnefattigdom i Norge Omfang, utvikling og geografisk variasjon ISBN 978-82-7422-696-8
<http://www.fafo.no/pub/rapp/20128/index.html>

2. Data og metode

Kartlegging av levekår har tradisjonelt tatt utgangspunkt i målinger av forekomst knyttet til bestemte levekårsindikatorer. Det fremgikk av anbudsdokumentene at Skien ønsket en grundigere kartlegging enn det vi kan hente ut av kostratall, styrings- og informasjonshjulet og av kommunenes egne, interne statistikker og målinger. Derfor har vi i kartleggingen av levekår i Skien tatt utgangspunkt i flere datakilder. I det følgende redegjør vi nærmere for hvilke forhold som er studert og hvilke data som er innhentet, knyttet til den enkelte dimensjon. Derneft gjennomgår vi metoder og arbeidsprosessene.

2.1 Dimensjoner som er studert

Økonomi: Survey, med henvisning til inntektsdata

Bruk av offentlige ytelser: Eksisterende statistikk, primært styrings- og informasjonshjulet, kostratall og data innhentet gjennom survey.

Fattigdom: Statistiske data, bruk av offentlige ytelser og inntektsdata fra survey. Videre er det hentet inn kvalitative data for å innhente hverdagslivserfaringer med fattigdom.

Boligforhold: Boligdata er innhentet gjennom surveyen, der vi har spurt om både objektive og subjektive data knyttet til boligen. Vi har også innhentet kvalitative data knyttet til boligtematikk.

Tilknytning til arbeidslivet: Statistikk, survey og fokusgruppeintervjuer.

Utdanningsnivå: Primært gjennom statistikk og survey.

Familie, venner, nærmiljø: Surveyen og kvalitative data.

Somatisk helse og psykisk helse: Primært survey.

Rusproblematikk: Primært gjennom survey og kvalitative data, primært erfaringsmøter..

Diskriminering med fokus på etnisitet og seksuell orientering:

Etnisitet: Data knyttet til etniske minoriteters levekårssituasjon i Skien, med fokus på diskriminering, er primært innhentet gjennom survey, kvalitative data fra erfaringsmøter og fokusgruppeintervjuer, samt kommunenes egen registrering over situasjonen til etniske minoriteter primært knyttet til det pågående arbeidet med handlingsplan mot diskriminering.

Seksuell orientering: Data knyttet til denne tematikken, er innhentet gjennom survey, erfaringsmøter, fokusgruppeintervjuer, personlig intervju og telefonintervjuer, samt gjennom det pågående arbeidet med handlingsplan mot diskriminering.

Funksjonshemmede: Survey og erfaringsmøter.

Vold/trygghet: Survey, samt erfaringsmøtene og samtaler med politiets kontakt for arbeidet med trendrapport ungdom i Grenland.

Offentlige tilbud og tjenester, herunder kontakt med hjelpeapparatet: Survey og kvalitative data.

Samlet opplevelse av hverdagslivet i Skien: Survey og kvalitative data.

Vider har vi lagt vekt på å identifisere geografiske områder i Skien der levekårene er gode eller dårlige, samt evt. opphopning av gode/dårlige levekår.

2.2 Gjennomføring og metode

I denne kartleggingen har vi som vist innhentet både kvalitative og kvantitative data. Vi har benyttet ulike innsamlingsmetoder. I det videre redegjør vi for dette.

2.2.1 Kvantitative data

Telemarksforskning har gjennomført en større survey blant et representativt utvalg innbyggere i Skien. Da det er Skattedirektoratet som forvalter Folkeregisteret, som surveyens utvalg måtte trekkes fra, ble en forespørsel om trekking av utvalg derfor rettet til Skattedirektoratet den 28. mai 2009. Skattedirektoratet gav sin tillatelse den 15. juni og vår forespørsel ble videresendt til EDB Business Partner A/S, som er Skattedirektoratets underleverandør i slike saker. På grunn av lang behandlingstid hos EDB Business Partner ble utvalget imidlertid ikke trukket før den 27. juli. Trekkingen ble foretatt av Ove Olsen ved EDB Business Partner A/S. Prosjektet ble for øvrig meldt inn til NSD (Norsk Samfunnsvitenskaplig Datatjeneste) den 16. juni 2009. NSD gav prosjektet sin tilråding den 1. juli.

Kriteriene som ble lagt til grunn ved trekkingen av utvalget var at dette skulle være representativt, d.v.s. tilfeldig trukket blant alle myndige personer over 18 år bosatt i Skien kommune pr. juli 2009. Trekkingen av et utvalg ble, som nevnt ikke foretatt før sist i juli. Vi var da midt i fellesferien, og det var rimelig å anta at mange fortsatt var på ferie. Det ble derfor besluttet å vente med utsending av spørreskjemaer til et stykke ut i august, da vi antok at dette kunne bidra til at svarprosenten

ble noe høyere enn den ellers ville ha blitt. Spørreskjemaene, med følgebrev der det ble redegjort for formålet med kartleggingen, ble således sendt ut pr. brevpost i perioden 10. til 15. august 2009 (uke 33). Vi sendte ut spørreskjema til 4000 respondenter. Dette for å sikre høyest mulig svarprosent uten å purre, en prosess som i seg selv er svært tidkrevende og dessuten medfører forskningsetiske implikasjoner blant annet med oppbevaring av navnelister. Vårt utvalg utgjør således omkring 10% av den voksne befolkningen i Skien, som i følge en oversikt fra EDB Business Partner A/S skal være på 40455 personer.

Til sammen ble det altså sendt ut 4000 spørreskjemaer. Av disse var det 53 skjemaer som ikke nådde adressaten. Det endelige utvalg ble derfor på 3947 respondenter. Da svarfristen utløp hadde vi fått inn 911 skjemaer. Dette tilsvarer en svarprosent på 23,1%. Normal svarprosent etter første gangs utsendelse ligger på rundt 30%. Vår svarprosent ligger slik noe under det som er vanlig for undersøkelser av denne typen. Det er grunn til å tro at dette for en stor del skyldes undersøkelsestidspunktet (ferieavvikling).

Selv om svarprosenten er noe lav i forhold til hva vi skulle ha ønsket, er antallet svar likevel stort nok til at datagrunnlaget anses som tilstrekkelig til vårt formål. Ved en gjennomgang av svarene viste det seg ellers at frafallet i noen grad var skjevt. Blant annet fant vi at de yngre aldersgruppene, samt lavinntektsgruppene var noe underrepresentert blant de som hadde besvart skjemaene. Vi valgte derfor å veie/vekte svarene. Enkelt forklart innebærer en veiing/vekting av dataen at svarene fra underrepresenterte grupper ilegges større vekt, mens svarene fra overrepresenterte grupper ilegges mindre vekt. Veiefaktoren beregnes på grunnlag av den reelle fordelingen mellom grupper i populasjonen. Det-

te forutsetter naturligvis at vi kjenner den faktiske fordelingen mellom de ulike gruppene. I forhold til den skjevfordelingen vi fant i vårt datamateriale var ikke dette noe problem, da både alderssammensetning og inntektssammensetning i Skien er kjente størrelser. Gjort på riktig måte vil en slik vekting av svarene gi oss en svarfordeling som er tilnærmet representativ for hele populasjonen, d.v.s. for alle voksne innbyggere i Skien. Vi gjør ellers oppmerksom på at når oppgitt N (antall svar) av og til er svakt høyere enn det samlede antallet innkomne svar, så skyldes dette nettopp disse veieprosedyrene. Dette er normalt og utgjør ikke noe problem.

Til undersøkelsen ble det ellers utarbeidet et eget spørreskjema. Spørsmålene som ble benyttet i dette skjemaet er for en stor del standardiserte og strukturerte. Imidlertid har vi i noen grad også benyttet åpne spørsmål i spørreskjemaet. Disse har vi analysert og vurdert i sammenheng med svarene fra de strukturerte spørsmålene.

Surveyen er som sagt kvantitativ, mens diskusjonen ellers er beskrivende. I analysen av datamaterialet har vi derfor i hovedsak gjort bruk av enkle prosentfordelinger. I tillegg har vi benyttet oss av krysstabeller der vi har ønsket å studere sammenhenger mellom variabler.

2.2.2 Kvalitative data

Kvalitative data er spesielt egnet til å gi såkalte «tykke beskrivelser». Det vil si at dataene kjennetegnes av en fortellende form hvor detaljrikdommen er fremtredende. Ved dette vil informantens egen forståelse og opplevelse av det fenomenet som skal beskrives komme fram, hvilket er hensikten med denne delen av kartleggingen.

Kvalitative data i denne kartleggingen består av erfaringsmøter og intervjuer med til sammen 56 borgere i Skien. Informantene er delt inn i tre hovedgrupper:

1) To erfaringsmøter med to ulike grupper fra tjenesteforvaltningen og politiet: Barnevern, skole/barnehage, NAV, helse, HS-senter, rus, politiet Skien, introduksjonsprogrammet, SLT, oppfølgingsenheten sosialtjenesten. Til sammen 17 informanter.

2) Ett erfaringsmøte med frivillige organisasjoner og brukerorganisasjoner: KREM, LHL, Alarm, Røde Kors, FFO, Mental Helse, Skien diakonale Senter, Skien idrettsråd. Til sammen 10 informanter.

3) Personer som selv tilhører en av målgruppene for kartleggingen:

Etniske minoriteter: To fokusgrupper med etniske minoriteter: afrikanske, irakiske, Iran, Balkan. I alder 20–50 år, med og uten barn, begge kjønn, enslige og gifte, ulike bosteder i Skien. Til sammen 12 informanter.

Fattige: To fokusgrupper og fire telefonintervjuer med personer fra hushold som mottar økonomisk sosialhjelp og/eller trygdeytelser: Alder 21–50 år, med og uten barn, begge kjønn, enslige og gifte. Til sammen 10 informanter.

Seksuell orientering: En fokusgruppe, ett personlig intervju og ett telefonintervju. Alder 20–55, begge kjønn, enslige, gifte, med og uten barn. Til sammen 5 informanter.

I tillegg har vi gjennomført to datautvekslingsmøter med prosjektledere for relevante prosjekter. Det er Politiet i Telemark ved Anne Strand, som er prosjektleder for det pågående arbeidet med trendrapport ungdom 2009, og Skien kommune, Elisabeth Borg, prosjektleder for arbei-

det med mangfoldspanene – en handlingsplan mot diskriminering i Skien kommune.

Rekrutteringen til erfaringsmøtene ble utført i samarbeid med oppdragsgiver, der virksomhetsleder Jan Gunnar Skoftedalen har vært vår kontaktperson. Vi sendte ut invitasjon på e-post til leder og mellomledere i aktuelle etater. Responsen var svært god.

Rekruttering til fokusgruppeintervjuene, telefonintervjuer og personlige intervjuer, gikk via frivillige organisasjoner, NAV, oppfølgingstjenesten sosial og introduksjonsprogrammet. Også i dette arbeidet bisto Skoftedalen. Det har vært en svært møysommelig prosess å få tilgang til informanter. Vår erfaring fra tidligere undersøkelser er at dette kan forklares med at potensielle informanter kan være tilbakeholdne med å stille til denne type intervjuer. Vi erfarte dessuten i dette prosjektet at det på enkelte områder var komplisert å nå frem til rette kommunale kontaktperson, der vi hadde behov for deres bistand. I alt gjennomførte vi tre runder med rekruttering, der potensielle informanter mottok informasjonsskriv.

3. Kvalitative data

I det følgende redegjør vi for hovedfunn i erfaringsmøtene, fokusgruppeintervjuene, telefonintervjuene og personlige intervjuer. Vi presenterer data fra erfaringsmøtene i egen sekvens, dernest slår vi sammen data fra de øvrige intervjuene under betegnelsen ”personlige intervjuer”.

3.1 Hovedfunn fra erfaringsmøtene

Data fra disse gruppene er klassifisert som erfaringsdata. Det vil si at det er den enkeltes erfaring som ansatt i kommune, politi, frivillig organisasjon eller i en brukerorganisasjon, som er datagrunnlaget. Informantene er alle personer som har jobbet lenge innenfor feltet, og som kjenner kommunens levekårtematikk over mange år. Datamaterialet er tematisk kategorisert ut fra hva informantene selv meldte inn som sine viktigste erfaringer.

3.1.1 Ungdom

Alle gruppene meldte inn en tydelig, og meget sterk bekymring knyttet til utvikling av det som ble betegnet som ”en svært bekymringsfull utvikling knyttet til ungdommer i Skien”. Dette var primært knyttet til kriminalitet og psykiske lidelser blant ungdom i Skien. Dette kan opp- tre hver for seg eller samtidig. Erfaringsdata viser en økning av barn og unge som selv har psykiske lidelser, samt lever i familier der mor eller far er psykisk syk. Erfaringsdata viser også at det er en økning av ung-

dommer i gatebildet knyttet til bruk av rusmidler og kriminalitet. I den sammenheng meldes det om at økningen også er knyttet til ungdommer fra det som betegnes som ”veletablerte hjem”, dvs. familier der minst én av foreldrene er i arbeid, økonomien og bosituasjonen synes å være stabil, og der en av foreldrene også har utdanning utover videregående skole. Bekymringen knytter seg også til det som erfares å være en dreining i foreldrenes fokus på ungdommen. Det ses en endring der fravær av oppmerksomhet fra foreldrene, synes stadig mer på-fallende. Erfaringsdata viser videre at kriminalitetsbildet blant ungdommer blir hardere og råere. Dette knytter seg til seksualisert vold mot jenter, samt til bruk av våpen og vold ved blant annet ranskriminalitet.

Disse dataene er supplert med data fra politiets arbeid knyttet til en analyse av ungdomstrender i Telemark, der fokus er rus og kriminalitet, samt den pågående ungdomsundersøkelsen. Rapporten består av innsamlede data fra politiets egne statistikker. Disse dataene viser så langt at et hovedproblem er knyttet til gjengangerproblematikk, der et lite antall ungdommer står for en betydelig del av kriminaliteten.

3.1.2 Psykiske lidelser

Alle gruppene meldte inn bekymring knyttet til utviklingen av psykiske lidelser i befolkningen, både hos voksne og barn. Det ble meldt inn en særlig uro knyttet til barn i barneskole som lever med foreldre med store psykiske lidelser. Bekymringen knytter seg også til at stadig yngre ungdommer/barn ser ut til å slite med psykiske lidelser. Videre ble det meldt inn bekymring knyttet til personer med psykiske lidelser og fattigdomsproblematikk. Mange har dårlig råd. Somatisk helse og tannhelse var andre temaer som ble presentert knyttet til psykisk helse

3.1.3 Funksjonshemmede

Særlig gruppen med frivillige og brukere, meldte inn bekymring knyttet til to områder for funksjonshemmede: dårlig økonomi og mangel på en kontaktperson i hjelpeapparatet.

3.1.4 Kontakt med hjelpeapparatet

Alle gruppene meldte inn behov for styrket innsats knyttet til tilgjengelighet og koordinering av tjenester. Videre ble det påpekt behov for øket kompetanse knyttet til ungdom og psykiske lidelser, etniske minoriteters situasjon generelt og barnevern spesielt.

3.1.5 Fattigdom

Særlig gruppen med frivillige og brukere, meldte inn bekymring knyttet til det de mente å se var en økende fattigdomsutvikling i Skien, både blant eldre, personer med psykiske lidelser og barnefamilier. Det ble uttalt at dette både påvirket somatisk helse, psykisk helse, tannhelse og at folk ble isolert og deprimert.

3.1.6 Etnisitet

Alle informanter meldte om bekymring knyttet til etniske minoriteter, som primært kom fra Somalia og Balkanområdet. Bekymringen knyttet til etniske minoriteter fra Somalia, var primært rettet mot menn. Erfaringsdata viser at somaliske menn i særlig grad ser ut til å være den mest utsatte gruppen når det gjelder tilgang til arbeidsliv og integrering.

Det ble også meldt inn bekymring knyttet til bruk av kath. Videre uttrykte flere uro knyttet til det som betegnes som voldsproblematikk i enkelte familier fra balkanområdet . Flere tok også opp at ikke-etnisk norske i mindre grad enn etnisk norske følger opp sine barn på aktiviteter. Blant annet hadde de erfart at foreldregrupper på Gulset hadde organisert to fotballag, en for etnisk norske og en for ikke-etnisk norske, fordi etnisk norske foreldre var lei av å gjøre alt. I følge flere av informantene medførte dette at Skien kommune hadde gått i dialog med denne idrettsgruppen, slik at denne inndelingen ble endret. Flere uttalte at manglende oppfølging er et stort irritasjonsmoment som rammer barna. I den forbindelse ble det presisert at det nå var langt mindre uro knyttet til oppfølging fra ikke-etnisk norske i bomiljøer som har lagt opp til felles innsats som for eksempel vask av trappeoppganger. Dette ble begrunnet med at de fleste borettslag og sammenslutninger nå kjøper slike tjenester, og legger det inn i husleien. På denne måten unngår man problemene. Det ble også påpekt at det var viktig å påse at man fikk en god balanse mellom antall etnisk norske og ikke-etnisk norske i de ulike skoler og barnehager i Skien.

3.1.7 Utviklingen i barnevernet

Under erfaringsmøtene ble det uttrykt bekymring over saksmengden i barnevernet, og at sakene ser ut til å bli grovere og mer komplekse. Det ble også uttrykt uro knyttet til utfordringer med å komme i posisjon i forhold til etniske minoriteter. Dette omhandler blant annet kulturelle verdier og preferanser knyttet til ”den gode oppvekst”, manglende kompetanse i hjelpetjenesten, og manglende ressurser i hjelpetjenesten. Videre ble det meldt inn uro i forhold til at folk i kontakt med

barnevernet og folk med dårlig økonomi, flyttet mye internt i kommunen. I den forbindelse ble det etterlyst bedre samarbeid internt i kommunen, særlig med henblikk på barna som ikke gis mulighet til å knytte varige kontakter, og som bytter skoler opp til flere ganger i løpet av grunnskoletiden.

3.1.8 Om naboskap og nærmiljø

Mange av informantene i alle tre gruppene, snakket om utfordringer med å komme i kontakt med naboer og nærmiljø i Skien. Utsagn som er karakteristisk for hovedinntrykket er følgende:

Jeg har bodd her i 30 år, kolossalt vanskelig å bli integrert. Har du en jobb er det enklere, men for brukere er det ikke enkelt. Om du kommer i en posisjon der du trenger hjelp, er det vanskelig. Kommunen lager litt dårlige spiraler. Penger setter begrensninger for kontakt, mister nettverk. Den menneskelige ressurser og varmen man mange ganger har behov for, finnes i liten grad.”

Frivillige uttalte at de ukentlig får flere telefoner fra personer som er ensomme. Dette er eldre ensomme, tidligere rusmiddelavhengige, som enten kontakter frivillige selv eller via sin hjelper i kommunen. Inntrykket frivillige satt med var at ”det er enormt mye ensomhet i Skien.” Mange som er ensomme, deltar i nettverksgrupper. Det ble også gitt uttrykk for at personer med ulike former for funksjonshemninger og psykiske lidelser, hadde ekstra store utfordringer knyttet til integrering i nærmiljø. I følge en rekke av dialogdeltagernes erfaring, kan dette også forklares med utfordringer knyttet til kontaktetablering med

Skienborgere mer generelt, slik vi viste over. Flere informanter påpekte nettopp dette:

Jeg har bodd andre steder, har aldri opplevd at det er så vanskelig å bli kjent med folk som her i Skien, vanskelig å bli kjent med.

Folk som her bodd her alltid, har mange venner, men inviterer ikke nye.

Det er vanskelig å komme inn på folk her i Skien.

Fra gruppene med etniske minoriteter, der vi tok opp tema integrering, var det også en oppfattning om at Skiensfolk er vennlige, men at det er veldig vanskelig å komme i kontakt med dem. En informant sa det slik:

Jeg har bodd andre steder og møtt folk fra Nord-Norge og andre steder, de er mye mer åpne enn folk her i Skien.

Vi kommer nærmere tilbake til etniske minoriteters situasjon i kapt. 5.

3.2 Fokusgrupper og personlige intervjuer

Fokusgrupper og personlige intervjuer var fokusert rundt temaene diskriminering og fattigdom. Blant gruppen etniske minoriteter var det også informanter som hadde svært dårlig økonomi. Dataene om fattigdomstematikk er derfor også hentet fra disse fokusgruppene, som i utgangspunktet hadde temaet diskriminering.

3.3 Etniske minoriteter: ”Vi ser ut som tilbud alle sammen!”

Hovedinntrykket er at situasjonen til etniske minoriteter i Skien, ikke avviker i noen retning fra det bildet vi kjenner fra forskning for øvrig. Våre informanter ser ut til å trives godt i Skien, selv om det er områder som medfører utfordringer med integrering og selvhjelpenhet. I det følgende ser vi nærmere på økonomi, bolig, arbeid og sosial kontakt. I kapittel 5 analyserer vi dette materialet og data fra surveyen i lys av diskriminering, et område Skien kommune ønsket en særskilt kartlegging av.

3.3.1 Økonomi

Intervjuene viser at etniske minoriteter melder inn de samme bekymringer som etnisk norske når det gjelder konsekvenser av dårlig økonomi. Dette dreier seg først og fremst om bekymringer for barnas situasjon, dernest for muligheten til selv å delta i det sosiale livet.

Barnefamilier som lever av introduksjonsstøtte, synes å ha det svært mye strammere økonomi enn hushold uten barn som mottar støtte gjennom introduksjonsprogrammet. Barnefamilier melder inn bekymringer knyttet til barnas sosiale liv. De ønsker ikke at barna skal skille seg ut fra norske barn. Følgende utsagn illustrerer dette;

Vi (ektepar) kjøper aldri noe til oss selv, vi greier heller ikke å kjøpe alt barna trenger. Men vi forsøker. Vi forsøker veldig hardt. Vi vil jo at barna våre skal være som norske barn og være sammen med norske barn. ”

Flere informanter gir uttrykk for tilsvarende erfaringer:

Vi har lite penger. Jeg kan bo i en liten leilighet, men mine barn det går utover dem. De har ikke utstyr og elektronikk. Og så det-
te med klær. Det går utover mine barn. Et par sko er dyrt, jeg
bare ser på tilbud. Vi kan bare bruke det vi kjøper bare i kort tid
fordi det er så dårlig kvalitet.

Enkelte informanter sa det slik om forholdet i sitt opprinnelsesland og Norge:

Vi kommer fra et land som ikke har frihet. Men vi hadde alt av
materielle ting. Når vi kommer til Norge har vi frihet, men vi har
lite av det andre.

Flere informanter gav uttrykk for at dårlig økonomi, også medførte at
de kjøpte alt av klær og utstyr på tilbud eller i bruktbutikker. De uttal-
te at på slike billige handlesteder møtte de mange andre etniske minori-
teter. De lo litt av dette:

Vi ser helt like ut, vi som ikke er fra Norge! Vi ser ut som tilbud
alle sammen!

Alle informanter i vårt materiale gav uttrykk for at de ønsket å være
selvhjulpne gjennom arbeid. Deres høyeste ønske var å få jobb så fort
som mulig. Både for å bedre sin økonomi, men først og fremst slik at
de kunne greie seg selv uten hjelp fra offentlige myndigheter.

Men det som plager meg, er når noen ser på meg som en som
forbruker, en snylter på samfunnet. Det er en følelse jeg har. Når
jeg går på butikken eller andre steder. Det er bare en følelse. Men
det er ubehagelig. Vi vil hels greie oss selv. Få jobb og greie oss
selv.

I det neste avsnittet skal vi se nærmere på tilgangen til arbeidslivet.

3.3.2 Tilgang til arbeidslivet

Etniske minoriteter i vårt materiale forteller at de som beboere i Skien, som andre steder i landet, blir diskriminert i arbeidslivet og på boligmarkedet. Et utenlandsk etternavn og ikke-flytende norsk språk, gjør det vanskelig.

Jeg vil gjerne få jobb. De pengene vi får er ikke nok. Det er mye bedre for oss å få jobb, være selvstendige og tjene penger. Men det er ikke lett å få jobb her i Norge. Mitt navn er ikke norsk og da får jeg store problemer med å få jobb.

Mange informanter uttrykte også fortvilelse over at den kompetanse de hadde med seg fra hjemlandet, ofte i form av høyere utdanning og lang erfaring, ikke gav noen uttelling på arbeidsmarkedet i Norge. Følgende utsagn illustrerer dette:

Jeg har 15 års erfaring med design, nå har jeg praksis i bakeri. Jeg får ikke brukt min erfaring.

Dere kunne stole mer på oss. Se på hvilken bakgrunn vi har, vår utdanning, de kan bruke oss, slik at vi kan få jobb. Det er veldig vanskelig å få jobb for en utlending. Om de tok i bruk vår kompetanse med en gang, kunne vi gjort mye nytte for oss.

Informantene beskriver en opplevelse av å bli underkjent og degradert. De gir sterkt uttrykk for at de ønsker å være bidragsytere og ikke leve av offentlige midler.

3.3.3 Bosituasjonen

Etniske miniroter som er intervjuet, etterlater et inntrykk av å være ganske fornøyd med å bo i Skien. De som mer minst fornøyd, knytter dette primært til bosituasjonen. Intervjuene viser at bosituasjonen er svært ulik for gruppen. Noen bor bra, og andre svært dårlig. De rapporterer at de er vanskelig å forstå at det må være så forskjellig. Barnefamilier melder inn bekymring for barnas utvikling når de bor i dårlige boliger. Ett eksempel er knyttet til flerfamilieboliger. Informantene meldte at de bodde i samme bolig som flere andre etniske minoriteter, og at det var svært lytt i oppgangen og mellom rommene.

Min datter på 2 år har sitt soverom rett ved siden av kjøkkenet til en enslig, voksen mann. Han lager ofte mat på kvelden når jeg legger min datter. Hun får ikke sove. Hun er våken hele kvelden og gråter. Da blir hun trett dagen etter og vil bare sove når hun er i barnehagen. Jeg er så fortvilet. Både jeg, min mann og vår lille datter har mistet nattesøvn. Det går utover alt annet.

Barns opplevelse av å bo i flerfamilieboliger, kommer vi nærmere tilbake til under oppsummerende analyse i kapittel 5.

Flere informanter påpekte at det er svært vanskelig for dem selv å finne bedre bosteder. De hadde erfart at det er vanskelig for ikke-etnisk norske å komme inn på det private leiemarkedet, og de hadde ikke råd til å eie. Dette medførte at de var prisgitt bistand fra kommunen. Informantene uttrykte fortvilelse over å være i en slik avhengighetssituasjon.

Om min saksbehandler snakker med utleier, da sier utleier at de skal ringe meg og at jeg kan komme. Men de ringer ikke fordi de hører at jeg har et utenlandsk navn.

3.3.4 Sosial kontakt: Inklusjon og eksklusjon

Alle informanter gir uttrykk for at de tror etnisk norske borgere er vennlige, men at det er vanskelig å komme i kontakt med dem. Barnefamilier gir uttrykk for at om deres barn er med på aktiviteter, er det enklere å bli inkludert.

Gjennom fotballen som barna er med på, har vi fått kontakt med mange.

Følgende dialog, som illustrerer både problemet med å bli integrert og ønske om å bli det, fant sted mellom to informanter i en av gruppene:

De første 3 månedene jeg bodde her i Skien, så isolerte jeg meg. Alt var så vanskelig. Etter det gikk jeg i moskeen, der var jeg velkommen. Så nå er jeg mye sammen med utledninger. Der snakker vi også på våre egne morsmål.

En annen informant sier om dette:

Jeg ønsker ikke å få større kontakt med mine egne. Jeg vil ha kontakt med de norske. Men de er skeptiske. For eksempel i skolen, når jeg kommer på skolen og sier hei, så er det ingen som svarer. Jeg sitter alene på skolen. Ingen kommer og prater med meg uten at jeg spør.

Disse utsagnene er karakteristiske for ønsket, viljen, men også utfordringen knyttet til integrering. En annen informant gav uttrykk for at

hun synes det var vanskelig å få med seg alle regler. Flere informanter etterlyste en personlig kontakt, som var deres følgesvenn med en gang de kom til Norge og til Skien.

Jeg forstår ikke hva som er rett og hva som er galt i dette landet.

Jeg trenger norske venner som forteller meg det.

Flere informanter gav uttrykk for at fadderordningen som er organisert som et samarbeid mellom kommunen og Røde Kors, ikke fungerte, og at det er mange som ikke har noen norske kontakter. Dette medførte store problemer med integreringen. Mange informanter gav uttrykk for at de kjente flere som isolerte seg.

Informantene var også opptatt av om problemet med å komme i kontakt med norske i Skien og å få jobb, kunne ha sammenheng med den oppfattningen mange av har av ikke-etnisk norske personer:

Jeg tror de norske har dårlig erfaring med utlendinger, da tror de alle er dårlige.

I forhold til sosial kontakt knyttet til naboskap og nærmiljø, gav de fleste informanter uttrykk for at det er vanskelig å komme i kontakt med norske naboer og folk i nærmiljø. Særlig gjelder dette personer uten barn. Som vist over, hadde flere barnefamilier erfaring med at barn langt enklere knytter kontakt med andre barn som igjen medfører at voksne får kontakt på tvers av etnisitet. Om nærmiljø og naboforhold, finner vi blant annet følgende utsagn:

Etter 3 – 4 mnd sa de (naboer) ”hei”.

Norge er moderne samfunn. Alle er opptatt med jobbene og har nok med sitt.

Pga klima, folk sitter folk her i Norge mest hjemme.

Jeg er fornøyd med boligen. Mitt problem er sosial kontakt med nabo.

Alle informanter hadde erfaringer med mange humoristiske episoder der de hadde stått på bussholdeplass, i kø og lignende og forsøkt å ta kontakt med etnisk norske personer, men ikke fått svar. En sa det slik:

Vi må ikke gi opp, vi må bare snakke og snakke helt til de norske begynner å snakke med oss!

Informantene gav gjennomgående uttrykk for at eldre norske i Skien var enklere å komme i kontakt med, de snakket tilbake og var hyggelige:

De gamle er bedre, kanskje de liker å snakke?

Alle informanter opplevde at det var stille i Skien etter at butikker var stengt. Flere hadde bodd i større byer tidligere, og de opplevde at det var svært lite folk i bylivet Skien:

Det er en ting med Skien på ettermiddagen: Den er tom!

Informantene etterlot et sterkt inntrykk av å ville bli integrert, lære hva som er norsk kultur, komme i arbeid og greie seg selv. Ett uttrykk for dette, er følgende sitat:

Jeg vil forandre noe i meg selv, lære språk. Jeg vil ikke gjøre noe som norske ikke liker. Jeg vil prøve å forandre det bilde de har av utlendinger, lære å kjenne reglene her slik at norske kan like oss

På spørsmål om informantene hadde opplevd diskriminering direkte i form av utskjelling på gata, ukvemsord, direkte mobbing og lignende, var det ingen av informantene i vårt materiale som hadde slike opplevelser. Men som vist ovenfor, opplevde de at det var vanskelig å bli selvstendig fordi de ble diskriminert i arbeidslivet og på boligmarkedet, samt at det var vanskelig å komme i kontakt med norske borgere i Skien.

3.3.5 Gode råd til Skien

Vi ba informantene om å komme med gode råd til Skien i det videre arbeidet med levekår og livskvalitet. Følgende råd ble gitt:

- Avisene må skrive noe bra om oss, hva vi kan gjøre, hva vi har lyst til, at vi vil lære av dere norske og at vi kan gi noe tilbake
- Viktig at politikere ikke gir penger til friske folk som ikke jobber. De må heller hjelpe til med å sørge for jobber.
- Vi som er flyktninger har problem med bank. Nettbank og konto. Det blir så tungvindt og dyrt for oss. Kan Skien ordne det?
- Om vi får lov til å jobbe med det vi kan, så greier vi oss selv. Vi vil gjerne greie oss selv.
- Vi må få en venn med en gang vi kommer til Norge og til Skien, en som kan lære oss regler og gjøre oss kjent.
- Kanskje Norge og Skien heller skal ta imot færre utledninger, og i stedet gjøre det ordentlig for oss som kommer hit.

3.4 Seksuell orientering

Hovedinntrykket er at levekårene til homofile, bifile, lesbiske og transseksuelle i Skien, ikke skiller seg ut levekårene til denne gruppen for øvrig i landet (St.meld. nr. 25 (2000–2001) Levekår og livskvalitet for lesbiske og homofile i Norge). Et viktig og interessant funn i denne delen av undersøkelsen, er at levekårene til denne gruppen er påvirket av mange av de samme forhold som påvirker levekårene til borgere for øvrig. Dette er knyttet til forhold som tilknytning til arbeidslivet, utdanning, økonomi, bolig, familie og nettverk. Det er likevel slik at seksuell orientering påvirker livskvaliteten. Uro for hva arbeidskollegaer vil si, bekymring knyttet til åpenhet/ikke åpenhet overfor familie og venner primært i ungdomstiden, religiøse og etniske gruppers holdninger og fordommer, er momenter som kommer frem i intervjuene. Disse dimensjonene ser imidlertid ikke ut til å være særlig mer utfordrende for homofile, bifile, lesbiske og transseksuelle i Skien, enn andre steder i landet.

Vi behandlet følgende temaer under intervjuene: selvbilde, livsfaser og nærmiljø (herunder erfaringer, opplevelser og vurderinger med ulike nærmiljøer i Skien), arbeidsliv, utdanning (grunnskoletiden, videregående, høyskole/universitet), familieliv (kjernefamilie, storfamilie, om å stifte egen familie, venner, selvbilde), opplevd diskriminering og samleinntrykk av Skien.

I det følgende presenter vi data fra temaer som ble behandlet under intervjuene. Homofil benyttes her som en samlebetegnelse for homofile, lesbiske og bifile.

3.4.1 Om å være ung homofil i Skien

Ungdomstiden er en sårbar periode generelt, og for unge homofile spesielt. Dette kom frem blant annet fra erfaringsmøtene.

”Her i Grenland lever de fleste homofile gode liv, men noen er utsatt. Særlig unge, i den fasen man finner identitet, komme ut prosessen, fortelle til andre at man er annerledes. Det er også en faktor til i det, som homofil tilhører man en minoritet, man er usynlig - ingen klare kjennetegn – så må si om og om igjen at man er homofil”.

Alle informantene tok opp de utfordringer unge med en annen seksuell orientering enn heterofili, møter. En informant sa det slik:

Tror det er en sterk mobbekultur blant de helt unge. De velger veldig tydelig hvem de forteller det til. Se på dette med hvordan man bruker begrepet homofile. For eks. er det et skjellsord blant ungdommer: ”Jævla homse”. Og hør på fotballkamper osv: ”Dommeren er homse”

Andre viste til at det å være ung homofil, lesbisk eller bifil i Skien, har nær sammenheng med hvilket nettverk du har:

Veldig variabelt å være ung homofil i Skien, avhengig av miljøet du er i.

En informant fortalte også at vedkommende var blitt mobbet på ungdomsskolen. En annen informant mente at både lærer og helsepersonell vet lite om temaet. Vedkommende påpekte at Skien ikke er spesielt vanskelig, men at det handler om generelle samfunnstrekk.

Jeg har hatt det veldig bra. Det at man har jobb, venner, familie, utdanning rundt seg betyr mye. Jeg kjenner mange i miljøet her i Skien, og ser at de har det veldig forskjellig. Det kommer an på andre sider som nevnt (informanten viser her til andre dimensjoner ved levekårsbegrepet som arbeid, nettverk, økonomi, bolig).

3.4.2 Arbeidslivet

Åpenhet i arbeidslivet ble vurdert som ett av de områder på landsbasis som mange i gruppen seksuell orientering, opplevde som utfordrende. St.meld. nr. 25 (2000–2001) Levekår og livskvalitet for lesbiske og homofile i Norge, tar for seg særlige problemstillinger knyttet til homofile og lesbiske i arbeidslivet. Meldingen behandler det antidiskrimineringsvernet som finnes i arbeidsmiljølovens § 55a, og foreslår at Den norske kirke ikke lenger skal få lov å diskriminere homofile og lesbiske ved ansettelse i viglede stillinger.

Informanter vi intervjuet, hadde ingen dårlige erfaringer med å være åpne. Imidlertid kjente de til andre som synes åpenhet var vanskelig og krevende.

Jeg vet for min egen del av prosessen å være åpen i arbeidslivet er tøff for mange.

I arbeidslivet er det mange som velger ikke å være åpen.

I nevnte stortingsmelding drøftes det også hvordan man best kan sikre at antidiskrimineringsforbudet i arbeidsmiljøloven blir etterfulgt. I Sverige har man valgt å opprette et "Homoombud". Meldingen går i førs-

te omgang inn for å styrke LLH ved å tilføre flere ressurser, slik at LLH kan ivareta en "vaktbikkje"-funksjon i antidiskrimineringsarbeidet.

3.4.3 Fordommer generelt

Informantene tok opp at det er flere grupper i samfunnet som har fordommer mot homofile, lesbiske, biseksuelle og transseksuelle. Blant annet ble helsepersonell trukket frem som en gruppe med fordommer, og der dette også fikk fatale konsekvenser. De etterlyste mer oppmerksomhet om dette fenomenet:

Det er lite fokus og lite kunnskap om det blant bla leger. Forskning viser at det er overhyppighet av brystkreft og underlivskreft blant lesbiske.

En annen gruppe som informantene opplevde hadde fordommer mot dem, var etniske minoriteter. Flere hadde konkrete erfaringer der de hadde følt seg truet og trakassert av enkelte etniske minoritetsgrupper. Dette var først og fremst knyttet til byliv på kvelder.

Jeg er litt varsom når jeg går en tur ut på byen i forhold til min legning. Det er fortsatt dessverre folk som har imot homofile. For et par tre år siden en kamerat av meg som ble slått ned på åpen gate fordi han var homofil. Dette gjelder særlig på utelivet på kvelden. Jeg passer på hvordan jeg oppfører meg slik at jeg ikke fremprovoserer noe når jeg er ute. Jeg kan plukke ut hvem jeg må være obs på når jeg kommer inn i et lokale. Jeg er særlig obs på etniske minoriteter, særlig folk fra Bosnia og de landa rundt der. Det er vel egentlig de som kan finne på stygge ting mot homofile. Jeg har også opplev å bli truet på byen, også av norske.

Følgende utsagn viser noe av hverdagslivets utfordringer som gruppen møter, også i Skien:

Hver dag er det en eller annen situasjon der vi må fortelle

Skamfull over og ikke våge å være den man er, derfor blir det viktig å si det

Romsligere i Skien, religion det som ofte gjør det trøblete

3.4.4 Sosial kontakt, selvilde

Informantene gav uttrykk for at homofile, lesbiske og bifile i Skien er flinke til å samle seg. Utfordringen er knyttet til åpenhet. Om man ikke har stått frem med sin seksuelle orientering, er det vanskelig å gjøre det uten at det er arenaer for dette. I den forbindelse tok alle informanter opp betydningen av å ha tilholdssteder, der rammene var forutsigbare og trygge. Dette var særlig viktig for unge mennesker. I punktet under fremgår forslagene.

3.4.5 Gode råd til kommunen

- Kommunen bør gå inn for nulltoleranse i forhold til diskriminering, de kan gjerne si det særskilt i forhold til lesbiske og homofile. De kan støtte opp om ulike arrangementer.
- Miljøet vi er i der er det greit. LLH arrangerer fester hver måned som er åpent for alle. Der er det greit og trygt å være i det miljøet. For personer som ikke har stått frem,

er slike arenaer veldig viktig. Trygt og romslig. Kommunen må støtte slike arenaer.

- Alle informantene tok til orde for ønske om å etablere en møteplass støttet av kommunene og som er åpen for alle, men som er i regi av åpen LLH. I den forbindelse var det en enkelte informanter som gav uttrykk for at det var mer problematisk å komme i posisjon til ledere og beslutningstakere i Skien sammenliknet med:
- Ledende folk i kommunen har vært litt vanskelig å få på banen. For eksempel ble det sendt forslag om egne idrettslag for lesbiske og homofile. Skien var litt trege, men Porsgrunn var raske og gav tilbud. Til disse aktivitetene kommer det mange som ellers ikke kommer andre steder. I snitt er det nå ca. 20 medlemmer fra Porsgrunn, Skien, Bamble

3.5 Fattigdom

Fattige i Skien rapporterer om et hverdagsliv som tilsvarer det vi finner i fattigdomsforskningen i Norge for øvrig. Dette gjelder både i forhold til sentrale levekårsvariabler som bosituasjonen, økonomisk hverdag, tilknytning til arbeidslivet og utdanningsnivå. Tilsvarende gjelder for opplevd livskvalitet, der fattige i Skien ikke skiller seg ut fra andre fattige på områder som økonomiske bekymringer, nettverk, sosial kontakt og bekymringer for barna, se punkt 1.4. I det følgende presenteres data fra intervjuene.

Fattige personer i Skien, rapporter også om en hverdag der prioriteringer ikke dreier seg om å velge bort ulike former for det vi kan betrakte som ”overskuddsforbruk”, som for eks. to biler i familien, flere

feriereiser pr. år, shoppingturer, hyttekjøp etc. Fattiges hverdagsliv handler i stor grad om å velge bort deler av det vi i dagens samfunn betrakter som grunnleggende forbruk (Borgeraas 2005 og 2003, Brusgaard 2007). Dette må de gjøre for å få råd til forbruk som oppleves som absolutt nødvendig. Det kan for eksempel dreie seg om å velge bort deltagelse i sosiale aktiviteter, fordi det er nødvendig å prioritere strømregningen, eller man velger bort tannlege for å ha råd til vintertøy til barna.

Fattige personer i Skien som vi har intervjuet, både etnisk norske og ikke-etnisk norske, rapporterer om denne type prioriteringer. I det videre skal vi redegjøre for ulike sider ved fattigdommen slik informantene selv formidlet det. Utsagnene er hentet både fra fokusgrupper av fattige, etniske minoriteter og individuelle intervjuer. I kapittel 5 foretar vi en oppsummerende analyse av funnene.

3.5.1 Økonomi

Alle informantene melder om betydelige, økonomiske problemer, primært i perioder der de har mottatt sosialhjelp, rehabiliteringspenger og attføring. Dette er økonomiske ordninger som ligger på et lavt nivå. Undersøkelser over hvem som er fattige i Norge, viser at personer som mottar en eller annen form for offentlig inntektssikring, utgjør hovedgruppen av fattige. Våre informanter uttrykte at fattigdom er en daglig kamp for å få økonomien til å strekke til:

Bare alle regninger som kom, til slutt orket jeg ikke åpne konvolutter.

Jeg sitter her hele tiden, andre reiser på ferie.

Må tenke hele tiden på penger. Tøft. Grusomt

Utsagnene, som er karakteristiske for hovedinntrykket, viser at hverdagslivet består av til dels betydelige anstrengelser for ”å få endene til å møtes”. Alle informanter i vårt materiale, hadde levd med lav inntekt over flere år. De har derfor også utviklet ulike strategier for å håndtere dagliglivets økonomiske krav. En slik strategi er økonomisk hjelp av familie.

Hadde det ikke vært for mor og far, hadde jeg aldri greid meg

Jeg har fått hjelp av bestemor. Hun kommer ikke med penger uten videre, men jeg har spurt for å få dekt ting.

Hjelp fra familie er ingen uvanglig strategi for fattige, eller for personer som har kommet i en vanskelig økonomisk situasjon (Grønningsseter og Gustavsen mfl. 2008). En annen side ved den fattiges hverdag, er stresset knyttet til ubetalte regninger. En informant sa det slik:

Jeg har ikke råd til det. Det er så fryktelig. Og så har jeg alle de inkassobrevene, de ringer og ringer. Jeg orker ikke ta telefonen.

3.5.2 Om barnas situasjon sett fra foreldrenes ståsted

Som vi viste i kapittel 1, opplever også barn fattigdommen direkte i hverdagslivet. I denne kartleggingen har vi ikke innhentet data direkte fra barna selv. Det er imidlertid ingen grunn til å tro at fattige barn i Skien har det vesentlig bedre enn fattige barn andre steder i landet. I vårt materiale har vi foreldres erfaringer og vurderinger.

Nå som det blir høst. Å guri, sønnen min må ha nye vinterklær og sko. Jeg vet ikke hvordan jeg skal greie det.

Barna ser på andre. De spør om å få ting og være med på ting, men det er så vanskelig for oss når vi ikke har penger.

Disse utsagnene er karakteristiske for foreldrenes bekymringer. Flere foreldre uttrykte betydelig uro knyttet til barnas mulighet til å delta i aktiviteter. Denne bekymringen var også knyttet til at de var etniske minoriteter, og hadde sterkt ønske om at barna deres skulle få anledning til å være med der norske barn deltok. En mor som var eneforsørger fortalte at far til barnet, som hadde stiftet ny familie og hadde relativt grei økonomi, tok deres felles barn med på ulike aktiviteter og ferier. Mor hadde selv ingen økonomisk mulighet til å gi barna denne type opplevelser, og hun var glad for at hun hadde et godt samarbeid med barnets far.

3.5.3 Kontakt med hjelpeapparatet

Mange av de personene, som etter både regjeringens fattigdomsmål og EUs anbefalte råd for lavinntekt/ fattigdom,⁷ er registrert som fattige i Norge, mottar en eller annen form for offentlig inntektssikring. Dette innebærer også kontakt med hjelpeapparatet. For noen kan det dreie seg om kortvarig kontakt kun i form av økonomisk støtte (f.eks. kortvarig arbeidsledighetstrygd), for andre kan kontakten med hjelpeappa-

⁷ Regjeringen inntektsmål er 50 % av medianene. EUs mål er 60 % av medianen. Vi får med andre ord flere inntektsfattige ved å anvende EUs anbefalte mål

ratet være av mer omfattende og langvarig karakter (f.eks. personer som mottar attføringsstøtte). Informantene i vårt materiale har alle erfaringer med til dels langvarig kontakt med hjelpeapparatet, primært NAV (Aetat, trygd, sosialtjenesten), introduksjonsprogrammet og hel-sevesenet (fastlege).

Utsagnene er karakteristiske, og underbygger funn fra andre studier knyttet til fattige opplevelse av møter med hjelpeapparatet, og især sosialtjenesten (Underlid 2005).

Jeg gikk på økonomisk sosialhjelp i mange år. Da hadde jeg det helt for jævlig. Jeg synes det er for ille at man ikke blir fanga opp når en er i en slik situasjon, mottok sosialhjelp i flere år uten at noen tok tak i meg. Jeg tok kontakt med min lege, da ble det fart i sakene. Før det hadde jeg tenkt å ta livet meg, jeg orket ikke mer.

Jeg har opplevd å bli behandlet veldig dårlig.

Blir helt satt ut av det

Dårlig informasjon om hvilke rettigheter man har, blir så oppgitt, skulle nesten tro de tok pengene av egen lomme

Vi ser her at opplevelsen av å bli dårlig behandlet, er sterkt tilstede. Dette funnet samsvarer med andre studier på området, bl.a. Underlid (2005). En informant reflekterte over hva det var som gjorde at hun opplevde det vanskelig å være i kontakt med NAV og oppfølgingsenheten. Hun uttrykte det slik:

Du bare en i mengden. Jeg har ikke møtt min assistent (informanten referer til sin kontaktperson i sosialtjenesten). Det er ek-

kelt å gå dit, hva tenker de om meg, jeg tror at alle tenker dårlig om meg jeg. Forsøker å jobbe med det. Jeg synes likevel jeg blir greit mottatt og behandlet i skranken, de gangene jeg har vært der. Det er mer det at jeg tenker selv. De som jobber der har ikke en dårlig mine i ansiktet eller noe slikt.

Dette utsagnet indikerer en vesentlig dimensjon ved hjelpeavhengiges kontakt med hjelpeapparatet, nemlig den sårbare situasjonen personen er i. Sårbarhet kombinert med avhengighet, er en situasjon hjelpeapparatet ser ut til i for liten grad å ha tatt hensyn til, slik flere studier har vist (bl.a. Underlid 2005, Stolanowski og Tvetene Gustavsen 2005).

Vi etterspurte særskilt erfaringer og opplevelser knyttet til møte med det som nå betegnes som NAV:

- De er veldig trege.
- Det er mye tull der.
- De har ikke helt kontroll der.
- Vi blir nesten dårligere å være i kontakt med apparatet.
- Blir sett ned på.
- Mye rot i papirene: ”Jeg har ganske mange ganger sendt inn søknader til NAV, det går lang tid, får ikke svar, de sier de ikke finner papirene.” ”Min psykolog søkte om ung ufør for meg, vi etterspurte dette, men de fant det ikke papirene. Min psykolog sa at det var ofte han opplevde det, at det var mye rot med papirene hos NAV.” ”Det har skjedd mange ganger. De har rotet bort søknader for meg tre ganger.”
- Om økonomien var bedre, ville blitt enklere, bare det at jeg må ha kontakt med NAV. Om økonomien hadde

vært forutsigbar og ikke måtte være avhengig av de folka, ville slippe alle de brevene. Jeg blir syk av det.

- Jeg er mer papir enn en person i NAV, de forholder seg kun til papiret og ikke til meg som person
- Hva gjør man om man står fast, når NAV ikke hjelper?

Informantene i vårt materiale etterlater et inntrykk av til dels dårlige erfaringer med NAV. De var oppgitt over at tre etater under samme tak, ikke så ut til å samarbeide om saker. De var også skeptiske til at NAVs kontorer hadde fått en så vidt sentralt plassering i bybildet:

Nå som NAV tar halve byen er det ennå verre.

Informantene viste her til at NAVs lokaler vil dominere bybildet, og at det både ødelegger for byen som levende sentrum, og fordi NAV har dårlig rykte.

3.5.4 Boforhold

I levekårsundersøkelser er bolig et viktig tema. I surveyen har vi gjennomført en tildels omfattende kartlegging av boforhold, se kapittel 5. Informantene i vårt materiale, rapportere noe ulike erfaringer knyttet til boforhold. Det er likevel slik at de informanter som er fornøyd med bostandarden, vurderer det som dyrt å bo. De informanter som ikke er tilfreds med boligen, rapporterer om til dels svært dårlige boforhold. En informant bodde ”på nåde” hos venner, en annen informant var på intervju tidspunktet i ferd med å få økonomisk hjelp fra foreldrene. Flere barnefamilier fortalte om trangboddhet, og andre hadde erfaringer med å bo i dårlige kommunale boliger:

Helt for jævlige boforhold da jeg var uten jobb og sosialklient. Da jeg søkte om kommunale boliger, ble jeg plassert i leilighet her i bygget, rett i rusmiljøet som jeg akkurat hadde kommet meg ut av (viser til et opphold på Borgestadklinikken) Da sprakk jeg og kom å kjøret igjen.

Blir prisgitt det kommunale markedet, det er ikke bra greier det. Jeg ble plassert på ei skikkelig rønne.

Et annet forhold knyttet til bolig, handler om det vi kan betegne som stigmatiserende erfaringer knyttet til utleiery som ikke vil leie ut til dem. Dette gjelder både for etniske minoriteter og etnisk norske. Når det gjelder etniske minoriteter dreier dette seg i vårt materiale om utleieres skepsis til vedkommendes nasjonalitet. I forhold til fattige, etniske norske, ser det ut til å være knyttet til deres situasjon som bistandsavhengige:

Til og med på leiemarkedet, er det slik at om man er uføretrygda og i alle fall på sosialhjelp, da får man nesten ikke tak i leilighet på det private leiemarkedet.

Dette er erfaringer de deler med fattige også andre steder i landet, se kapittel 1.

3.5.5 Selvbilde, inklusjon og eksklusjon

Forskning på fattige personer viser at selvbilde, selvtillitt og troen på egne evner og ressurser, blir kraftig redusert i takt med tid i fattigdom (Underlid 2005, Harju 2008). Informantene fra Skiens viser tilsvarende devaluering av seg selv:

Føler med utenfor samfunnet, ikke kan bidra og slike ting. Da blir det til at man går i lag med folk som er i samme situasjon, orker ikke føle seg underlegen andre og da blir man heller sammen med folk som likner.

Så lenge jeg er med folk i samme situasjon føler jeg meg ikke annerledes, unngår å være med folk jeg kjenner som studerer og sånn.

Vi ser her at informantene er helt bevisst på å unngå situasjoner der de føler seg mindre verd enn andre. Dette innebærer blant annet at de unnlater å delta på arenaer der folk som ofte betraktes som ”ressurssterke”, deltar. Dette er et svært interessant funn som blant annet omhandler reduserte muligheter til å knytte seg til nettverk som kunne bidratt til endring av i situasjonen. Vi kommer nærmere inn på dette under analysen i kapittel 5.

Fattigdom dreier seg først og fremst om å ha lite penger. Mangel på muligheter til å betale ulike inngangsbilletter, som kino etc. kan medføre isolasjon:

Penger strekker ikke til å gjøre det andre på samme alder gjør, følge meg jævlige. Det fører til at jeg isolerer meg.

Jeg føler meg mindre verd enn de andre. Det må jeg jobbe med. Det sliter på psyken at du føler deg mindre verd enn andre.

Informantene i vår undersøkelse uttrykte også at de ikke er komfortable med å bli identifisert som hjelpetrequende. De er urolige for hva omgivelsene tenker om dem. Følgende utsag illustrerer dette:

De (informanten referer til et attføringscenter vedkommende er tilknyttet) har hjulpet med ut på praksisplass. De er veldig bra, de ser mennesket og er fokusert på meg. Men jeg liker ikke helt at det jeg er der. De som får hjelp der er jo sånne som har falt ut av samfunnet, kriminelle, psykisk utviklingshemmede. Så et er flaut å si at jeg ar der liksom. Liker ikke å bli identifisert med de andre. Føler meg mindre verd.

Nedverdiggende å leve på sosialhjelp, flaut å si, man blir syke.
Folk tror et er latskap

Har snakka med andre som synes det er flaut

Min mor får uføretrygd, hun sitter kanskje igjen med en 1000 lapp i måneden. Hun synes det er veldig ekkelt å gå på sosialkontoret, hun er redd for å bli avvist.

Det er et gjennomgående inntrykk i vårt kvalitative materiale, at informanten føler seg til dels svært ubekvemme med å være i en situasjon der de kan bli assosiert med personbeskrivelser de selv ikke kjenner seg igjen i.

3.6 Gode råd fra informantene til Skien:

Vi etterspurte ”gode råd” fra informantene. De kom med følgende anbefalinger:

- Jeg synes Norge burde prioritert pengene sine bedre. Gi penger til de som er uføretrygda. Gi til de som er i vanskelig livssituasjon.
- Kutt ut sosialhjelp, ytelsene er for lage til å leve av.
- Bedre oppfølging av sosialklienter.
- Det finnes mange sentre rundt om i byen, men det er veldig syke folk som er der. Det er lite fokus på aktivitet. Tror det er veldig viktig ikke å alene fokusere på sykdom, men være aktiv.
- De må bli bedre på service.
- De kan kanskje være litt vennligere.
- Vi må få slippe å stå i kø for å trekke kølapp.
- Vi som brukere kan også tenke litt på hvordan vi er. Om vi er hyggelig får vi bedre hjelp selv. Om du tar en hyggelig tone, selv om du vet at det deres så feil får du bedre hjelp. En annen informant svarer til dette: ”Men om jeg blir for blid, hyggelig og forsiktig så tar de helt styringa, og jeg blir helt nedtrykt.”
- De må bli bedre på tilgjengelighet, bare om du har ett spørsmål blir du sendt til mange ulike folk der nede.
- De jobber på samme sted og må kunne samarbeide, det ser det ikke ut til at de gjør det der nede.
- Vi må få faste saksbehandlere igjen. Eks. på rehabilitering, er det slik at du ikke har fast saksbehandler, nå er det team, men ingen kan svare. Men ser ut til at det er ulikt avhengig av hvilken ordning man er på.
- Det er altfor lang behandlingstid.
- Dårlig informasjon, folk går glipp av mye penger fordi de ikke blir informert.

- Virker som om de vil sitte igjen med mange penger selv der i NAV. Det må de slutte med.
- De tar det som en selvfølge at folk forstår alt mulig, man må sette seg inn i denne mølla for å forstå noe. De må informere oss bedre og hjelpe oss.

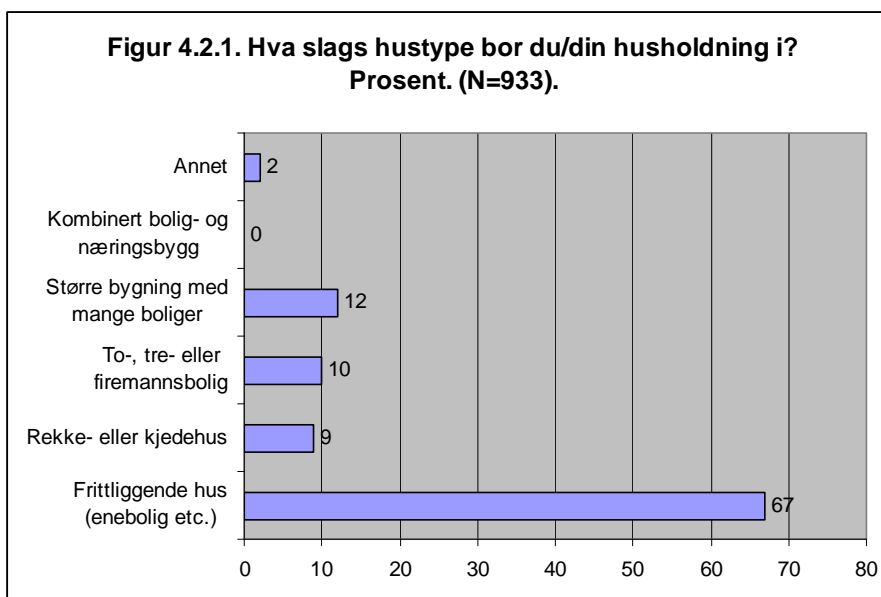
4. Kvantitative data

4.1 Innledning

Kapittel 4 er i sin helhet satt av til en gjennomgang av resultatene fra vår survey blant innbyggerne i Skien. I kapittel 4.2 vil vi først konsentrere oss om temaet bolig og boforhold. Derneft vil vi i kapittel 4.3 presentere noen økonomiske aspekter ved skiensbefolkningens levekår. I kapittel 4.4 fokuserer vi på temaet helse, mens vi i kapittel 4.5 tar opp spørsmålet om vold og kriminalitet. Kapittel 4.6 handler om forhold knyttet til folks nærmiljø, og om sosial aktivitet og samvær mellom folk. I kapittel 4.7 ser vi nærmere på diskriminering. Derneft presenteres innbyggernes vurderinger omkring et utvalg offentlige tilbud og tjenester i kapittel 4.8. Til sist ser vi i kapittel 4.9 nærmere på innbyggernes deltakelse i det sivile samfunn.

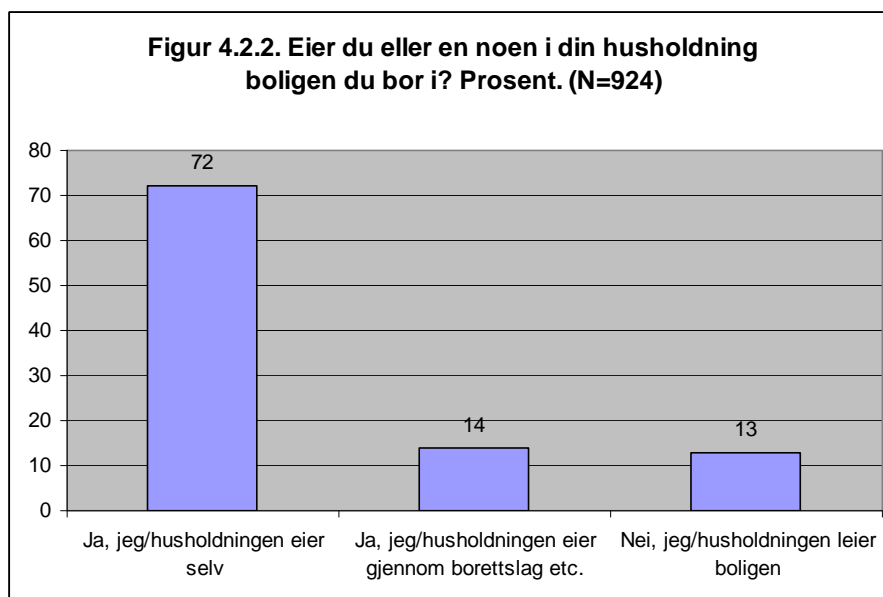
4.2 Bolig og boforhold

Spørsmål 1 i spørreskjemaet som ble benyttet i vår survey, gjaldt boligtype. Vi ba utvalget svare på følgende spørsmål; *”Hva slags hustype bor du/din husholdning i?”* Svarene er presentert i figur 4.2.1.

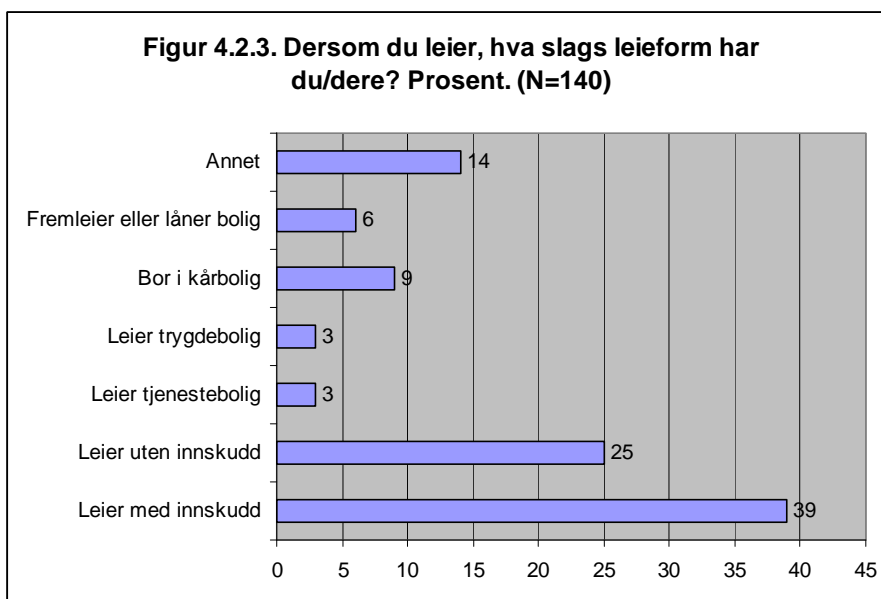
Nederst i figuren ser vi at 67 % av de spurte bor i et frittliggende hus. For en stor del dreier dette seg om eneboliger. Dernest ser vi at 12 % bor i en større bygning med flere boliger. Dette dreier seg da om høyhus, boligblokker og lignende. Til sist finner vi at 10 % av de spurte bor i to-, tre- eller firemannsboliger, mens 9 % bor i rekke- eller kjedehus.

Vi var også interessert i å vite om hvor mange som selv eier boligen de bor i, og hvor mange som leier: ”Eier du eller noen i din husholdning boligen du bor i, enten selv eller gjennom et borettslag eller boligaksjeselskap?” Figur 4.2.2 gir oss svarfordelingen.

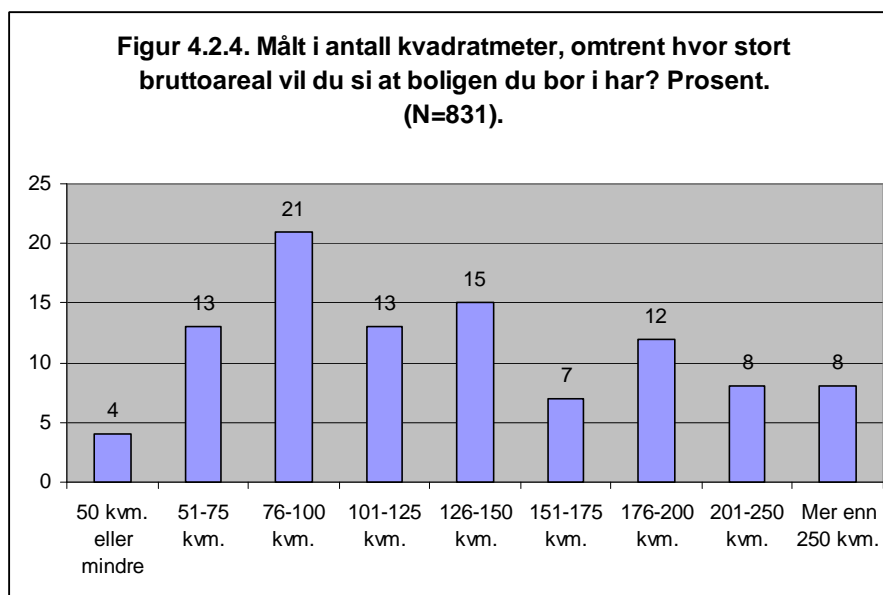
Vi finner at de aller fleste eier sin bolig selv. Dette gjelder hele 72 % av de spurte. I tillegg kommer en andel på 14 % som oppgir at de eier sin bolig gjennom et borettslag eller et aksjeboligselskap. Slik finner vi at til sammen 86 % av de spurte eier sin bolig, mens 13 % derimot leier sin bolig.

Figur 4.2.3 viser hva slags leieform leietakerne har.

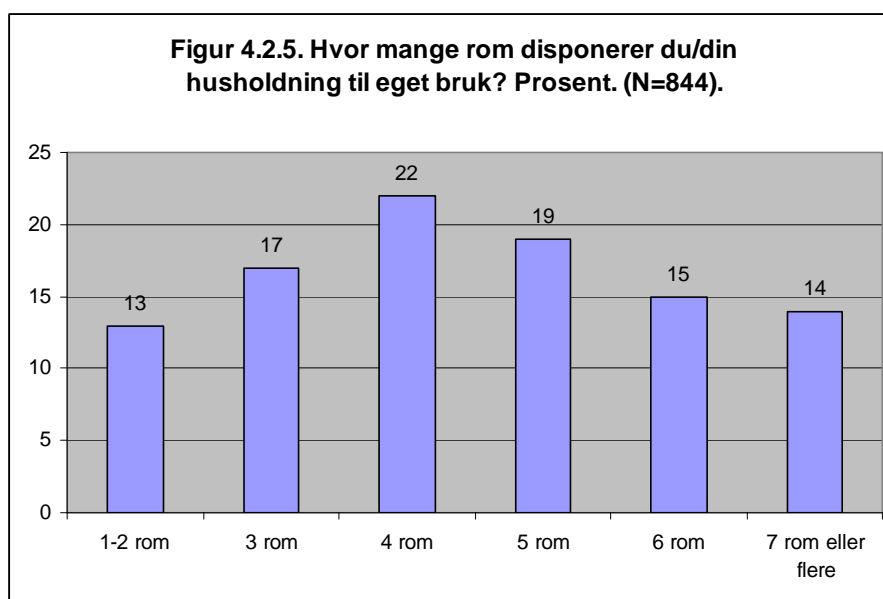
Blant de som oppgir at de leier sin bolig ser vi at mange leier med innskudd. Dette gjelder for 39 % av de spurte. Samtidig er det også mange som leier uten innskudd. Hver fjerde leiertaker (25 %), svarer at de leier uten innskudd. Ellers svarer 9 % at de leier kårbolig, mens 6 % fremleier eller låner sin bolig. Bare et fåtall synes å bo i tjenestebolig, og bare et fåtall oppgir at de bor i en kommunal trygdebolig. Vi ser imidlertid at relativt mange (14 %) oppgir at de har en annen leieform enn de som var listet opp blant svaralternativene til spørsmålet. Vi ba alle som krysset av for ”annet”, spesifisere hva slags leieform det da var snakk om. En gjennomgang av svarene disse gav, tyder på at de fleste nok kunne ha krysset av for en av de faste svaralternativene. Nær halvparten blant de som oppgir annen leieform opplyser om at de leier av kommunen. Dette betyr at andelen som leier trygdebolig nok er svakt høyere enn det som fremkommer i figur 4.2.3.

Mange bor altså i enebolig, og de fleste eier selv boligen de bor i. Figur 4.2.4 gir et bilde av boligstørrelsen.

Bare 4 % av de spurte oppgir et bruttoareal på 50 kvadratmeter eller mindre. Vel halvparten av de spurte (49 %) oppgir et bruttoareal på mellom 76 og 150 kvadratmeter, mens til sammen 16 % bor i en bolig med et bruttoareal på 200 kvadratmeter eller mer. Gjennomsnittet ligger på 142 m², mens medianen er 125 m².

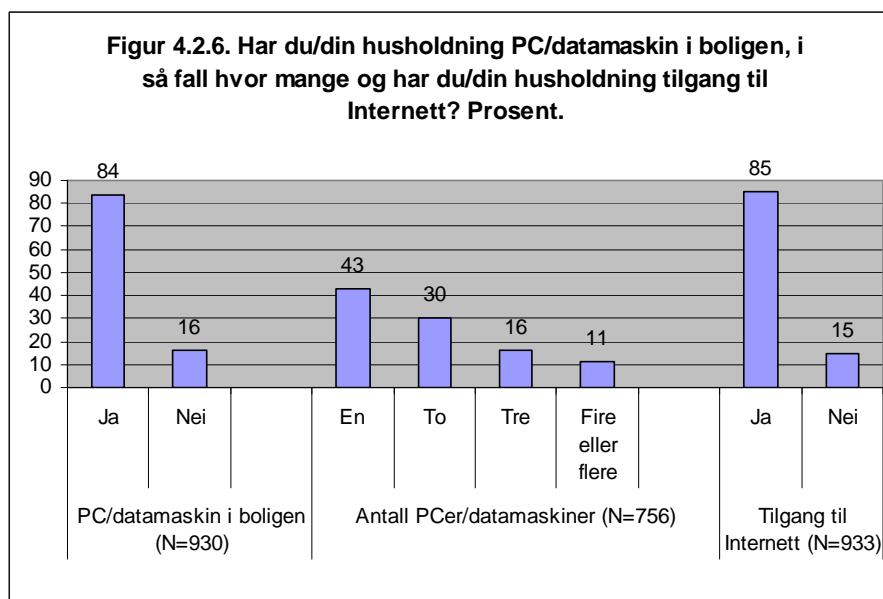
Vi var også interessert i antall rom i boligen og ba utvalget gjøre rede for dette. Vi ba utvalget se bort fra kjøkken, bad, WC, gang, entre, vaskerom og lignende, men ellers inkludere alle rom med en gulvflate på 6 kvadratmeter eller mer. Figur 4.2.5 gir en oversikt over antall rom.

Til venstre i figuren ser vi at 13 % av de spurte har 1-2 rom til disposisjon i sin bolig. Beveger vi oss mot høyre i figuren ser vi at 17 % oppgir 3 rom, mens 22 % svarer at de disponerer 4 rom. Hver fjerde respondent har 6 rom eller flere i sin bolig.

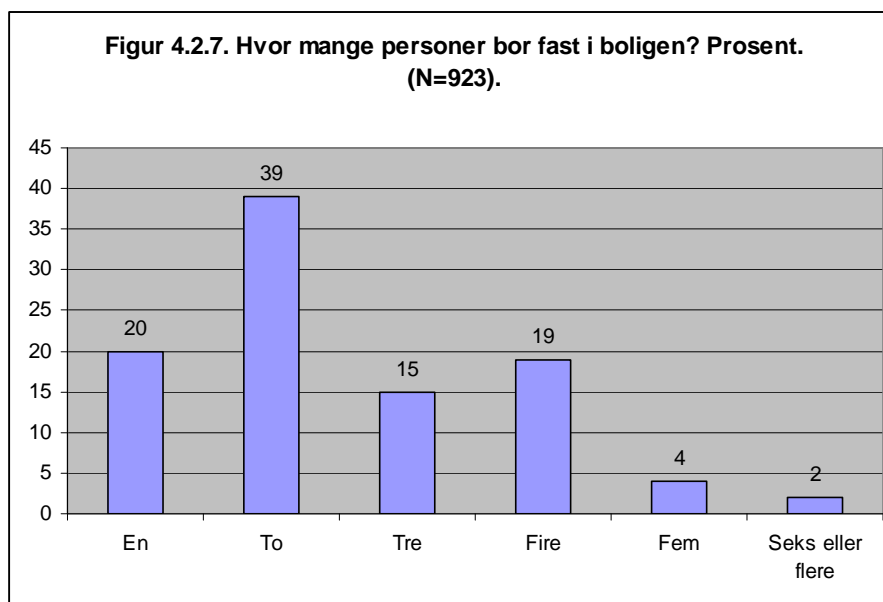
Kun unntaksvis svarer enkelte at de ikke har eget bad i boligen der de bor. Blant alle de som har svart på vårt spørreskjema finner vi at bare seks personer ikke har eget bad. Disse utgjør mindre enn en prosent av alle som returnerte spørreskjemaet. Blant de øvrige oppgir majoriteten (58 %) at de har ett bad i sin bolig. Dette betyr at mange også har flere enn ett bad. Vi finner at 38 % av de spurte bor i bolig med to bad, mens 4 % av de spurte har tre bad i sin bolig. Ellers finner vi at 99 % av de spurte har eget kjøkken i sin bolig. Blant alle de som svarte på spørreskjemaet er det til sammen kun 13 personer som oppgir at de ikke har eget kjøkken i sin bolig. Figur 4.2.6 viser andelen hushold-

ninger med tilgang til PC/datamaskin, antall PCer/datamaskiner pr. bolig og tilgang til Internett.

Til venstre i figuren ser vi at så mange som 84 % av de spurte har tilgang til PC/datamaskin. Bare 16 % av de spurte disponerer ikke PC/datamaskin hjemme. Derne ser vi at 43 % av de som har PC/datamaskin disponerer en enkelt maskin, mens 30 % disponerer to PCer/datamaskiner. Mer enn hver fjerde husholdning eier eller låner gjennom jobben til sammen tre eller flere PCer/datamaskiner. Blant de som har tilgang til PC/datamaskin hjemme svarer 85 % at de også har tilgang til Internett, mens 15 % ikke har maskiner tilknyttet Internett.

Vi ba respondentene gjøre rede for hvor mange personer som bor fast i deres bolig. Figur 4.2.7 gir oss fordelingen.

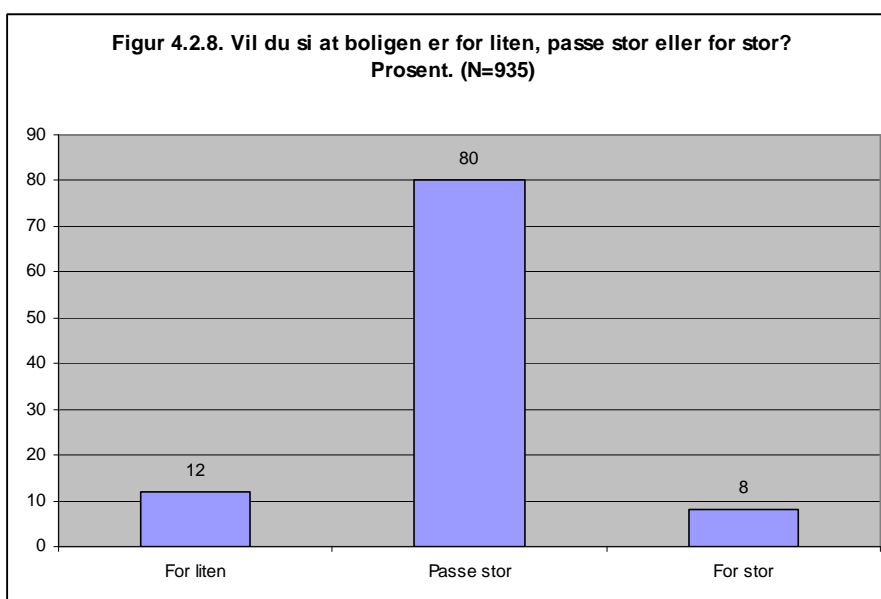

Vi ser at hver femte husholdning i utvalget (20 %) er enpersonshusholdninger. Videre ser vi at 39 % av husholdningene består av to personer. De fleste husholdninger i denne gruppen består av to voksne med barn som har flyttet hjemmefra. I denne gruppen finner vi imidlertid også enkelte enslige forsørgere. Videre ser vi at 15 % av husholdningene består av tre personer, 19 % av fire personer og 4 % av fem personer. Bare unntaksvis finner vi husholdninger som teller seks eller flere personer (2 %). I snitt bor det 2,56 personer pr. bolig.

Ellers er det slik at 39 % av de som har svart på spørreskjemaet representerer husholdninger med mindreårige, hjemmeboende barn. De øvrige 61 % ”representerer” enten husholdninger bestående av én person, husholdninger bestående av to voksne personer, som enten ikke har barn, eller der barna har flyttet hjemmefra, eller de representerer husholdninger bestående av tre eller flere voksne personer. Der husholdningen består av tre eller flere voksne personer, dreier dette seg i all

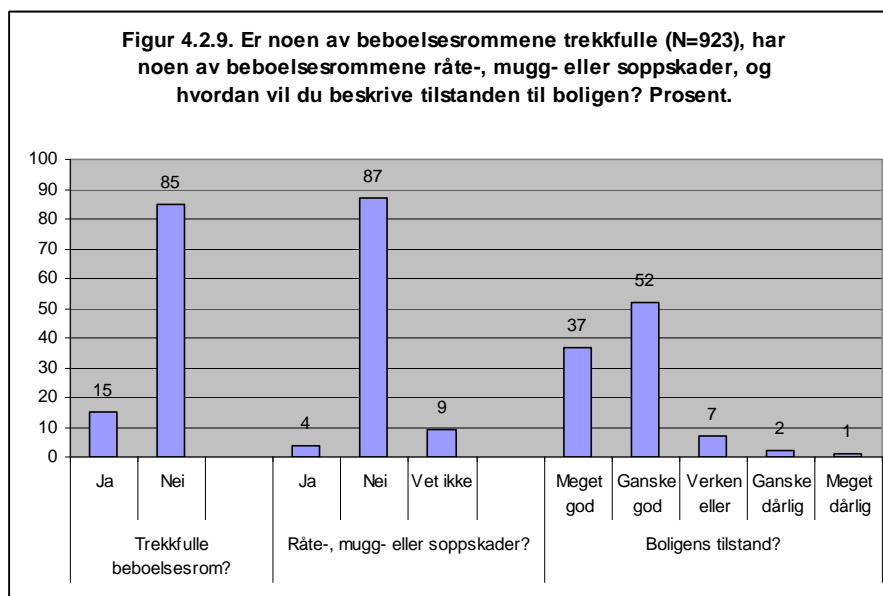
hovedsak om foreldre og voksne barn som ennå ikke er flyttet hjemmefra.

Vi har ovenfor sett at relativt få synes å være direkte trangbodde. Kun 4 % av de spurte svarer at deres bolig har et brutto boligareal på mindre enn 50 kvadratmeter. Hvorvidt boligen er trangbodd eller ikke, avhenger imidlertid av antall personer som bebor boligen. Vi ba derfor utvalget svare på følgende spørsmål; ”Vil du si at boligen du/din husholdning disponerer er for liten, passe stor eller for stor?” Figur 4.2.8 gir oss svarfordelingen.

De aller fleste mener boligen de disponerer er passe stor. Dette gjelder 80 % av de spurte. Til venstre ser vi imidlertid at såpass mange som én av ti (12 %) opplever at boligen de disponerer er for liten. Til høyre ser vi at enkelte også har en opplevelse av det motsatte, nemlig at boligen er for stor. Dette gjelder for 8 % av de spurte.

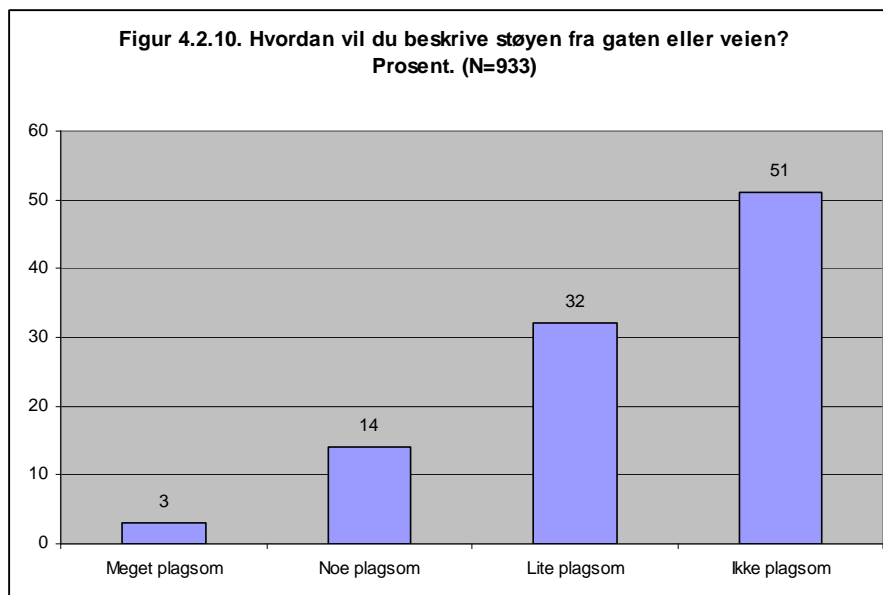
Vi ba utvalget gjøre rede for hvorvidt noen av beboelsesrommene i boligen er trekkfulle. Deretter ba vi dem svare på om noen av beboelsesrommene har råte-, mugg eller soppkader. Til sist ba vi også utvalget vurdere tilstanden på boligen de bor i; ”*Hvordan vil du beskrive tilstanden til boligen du/din husholdning disponerer?*” Figur 4.2.9 viser hvordan utvalget svarte på disse spørsmålene.

Til venstre i figuren ser vi at 85 % ikke synes å være plaget spesielt plaget av trekkfulle rom. Beveger vi oss mot høyre i figuren ser vi at like mange mener boligen ikke har råte-, mugg- eller soppkader. Til sist ser vi at de aller fleste mener tilstanden til boligen de bor i er meget god (37 %) eller ganske god (52 %). På den andre siden er det en av ti som mener boligen er mindre god.

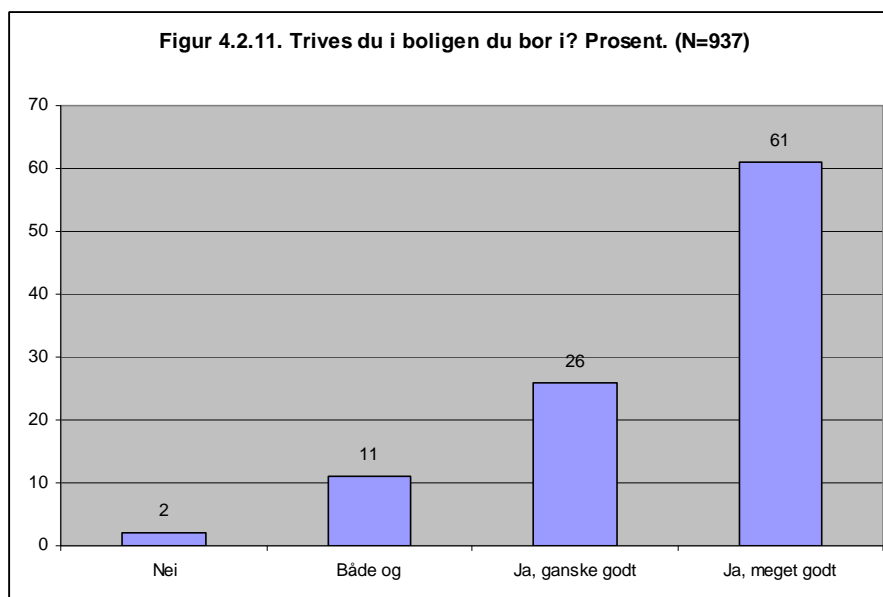
Selv om standarden på boligene i det store og hele synes å være god, kan beliggenheten likevel være problematisk. Eksempelvis kan støy utenfra tenkes å være et problem. Vi ba derfor utvalget svare på føl-

gende spørsmål; ”*Hvordan vil du beskrive støyen fra gaten eller veien når du oppholder deg rett utenfor boligen?*”.

Så vidt over halvparten (51 %) opplever ikke støyen fra vei eller gate som plagsom der de bor. Når det gjelder den andre halvparten, svarer majoriteten at støyen er lite plagsom. Vi ser at 32 % mener støyen er lite plagsom, 14 % opplever støyen som noe plagsom. Bare unntaksvis svarer enkelte at støyen fra vei eller gate er meget plagsom (3 %).

Oppsummert kan det se ut til at de aller fleste disponerer en rimelig stor bolig og at standarden på boligen i all overveiende grad er god. Få synes å være direkte trangbodde, og relativt få synes å være plaget av dårlig standard på sin bolig. Dette betyr ikke nødvendigvis at alle trives like godt i sin bolig. Dette ønsket vi å se nærmere på. Vi ba derfor utvalget svare på om de trives i boligen de bor i. Svarene er presentert i figur 4.2.11.

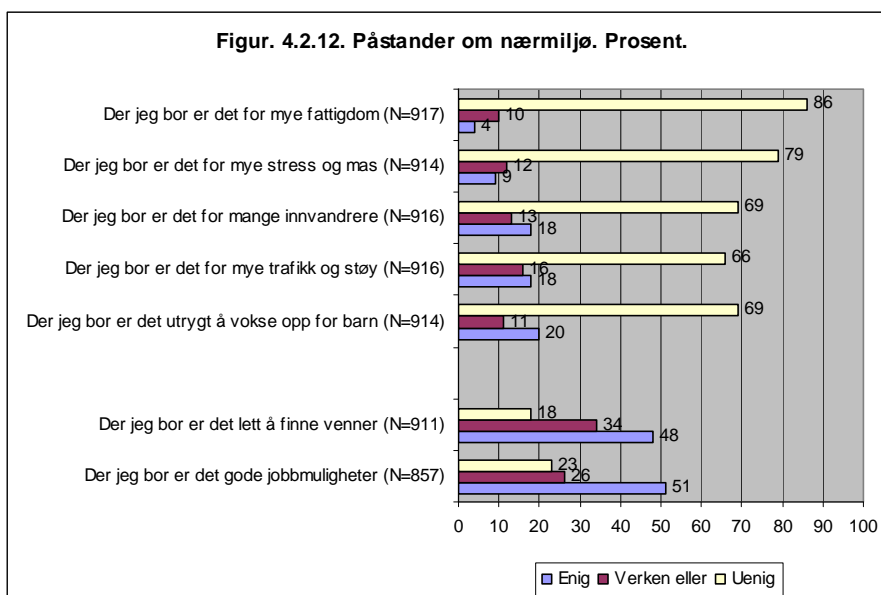

De aller fleste synes å trives meget godt i sin bolig. Til høyre i figuren ser vi at så mange som 61 % av de spurte svarer at de trives meget godt. I tillegg ser vi at 26 % gir uttrykk for at de trives ganske godt. Til sammen utgjør disse 87 % av alle de som har svart på spørsmålet. Svært få sier at de ikke trives, men som vi ser, synes omkring én av ti å være noe mer mellomfornøyde med sin bolig.

Dersom respondenten krysset av for at de ikke trives, eller at de bare delvis trives i boligen de bor i, ba vi dem gjøre rede for hvorfor de ikke trives. En gjennomgang av svarene vi fikk, viser at langt den vanligste årsaken til at man ikke trives i sin bolig er at den er for liten i forhold til behovene man har. Vi finner at så mange som 28 % av de som i større eller mindre grad mistrives i boligen de bor i, oppgir denne årsaken. Det kan se ut til at det ofte er barnefamilier som begrunner mistrivsel på denne måten. Ellers er det mange (15 %) som plages av støy blant de som mistrives i egen bolig. For en stor del dreier dette seg da

om trafikkstøy, men også støy fra naboer, idrettsanlegg og motorsenter nevnes av enkelte. Andre (12 %) peker på at boligen de bor i har store oppgraderingsbehov, eller at standarden på boligen generelt er dårlig. For noen handler det for eksempel om fukt i kjelleren om sommeren, for andre om at boligen er trekkfull og kald om vinteren. Ellers er det enkelte (14 %) som sliter med dårlige naboforhold og problemer i nærmiljøet. For noen av disse er det en bråkete nabo som er problemet. Andre peker på at det er for mange narkomane i nærmiljøet, eller at de er plaget av gjengmiljøer. Til sist finner vi en mindre gruppe som opplever at de bor for isolert (6 %), det blir rett og slett for stille rundt dem og altfor langt til alt det de trenger i hverdagen.

Blant de respondenter som ikke trives, svarte altså 14 % at årsaken til at de ikke trives er dårlige naboforhold og dårlig nærmiljø. Vi presenterte utvalget for et knippe påstander om nærmiljøet der de bor; *”Under følger noen påstander eller utsagn om stedet der du bor. Oppgi for hvert av utsagnene om du er helt enig, delvis enig, verken eller, delvis uenig eller helt uenig.”* I figur 4.2.12 har vi slått sammen de som svarer *”helt enig”* og de som svarer *”delvis enig”*. Vi har på tilsvarende måte også slått sammen de som svarer *”delvis uenig”* og *”helt uenig”*.

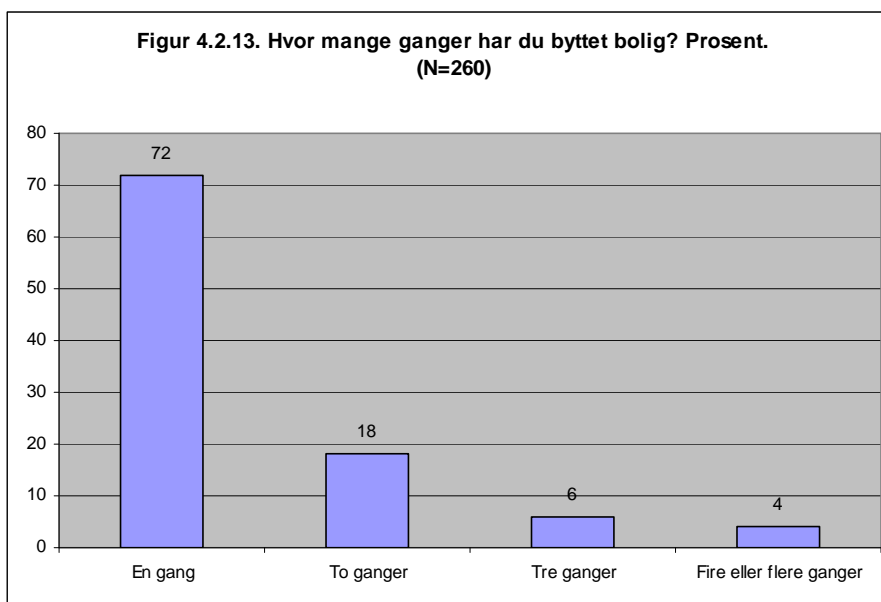
De fem øverste påstandene er negative, mens de to siste er positive. Påstandene er ellers rangert etter hvor mange som sier seg henholdsvis enige og uenige. Hvis vi starter øverst i figuren, ser vi at den påstanden flest er uenige i, er påstanden om at det er for mye fattigdom der de bor. Så mange som 86 % av de spurte er uenige i at det er slik i det området der de selv bor. Deretter følger påstanden om stress og mas. Noen færre, men fortsatt en stor majoritet blant de spurte, er uenige også i denne påstanden. Majoriteten blant de spurte er dessuten uenige i påstanden om at det er for mange innvandrere der de bor. Når det gjelder denne påstanden, ser vi imidlertid at andelen som sier seg enige er merkbart større. Så pass mange som 18 % av de spurte er enige i denne påstanden. Like mange, dvs. 18 %, er dessuten enige i at det er for mye trafikk og støy der de bor, mens 20 % mener det er utrygt for barn å vokse opp der de bor. Selv om andelen som er enige i de tre siste påstandene er markant, er det likevel slik at en stor majoritet blant de spurte er uenige også i disse. Nederst i figuren ser vi meningene er noe

mer delte. Noe under halvparten av de spurte (48 %) mener det er lett å finne seg venner der de bor, mens 34 % ikke er udelte enige i dette. Forholdet mellom de som er enige, de som er mer usikre og de som er uenige, er omtrent den samme når det gjelder påstanden om at det er gode jobbmuligheter der de bor.

På spørsmål om respondentene kunne tenke seg til å flytte til en annen bolig enn den de bor i, svarer 67 % at de ikke ønsker å flytte til en annen bolig. Noe overraskende svarer 33 % derimot at de kunne tenke seg å flytte. Vi ba disse redegjøre for hva som hindrer dem i å flytte hvis det er det de egentlig ønsker; *”Dersom du kunne tenke deg å flytte til en annen bolig, hva er det eventuelt som hindrer deg i å gjøre dette?”*. En gjennomgang av svarene viser at langt det vanligste hinderet er av økonomisk karakter. Blant de som oppgir at de ønsker å flytte til annen bolig, gir såpass mange som 44 % uttrykk for at det er økonomien som styrer. Mange har av ulike årsaker dårlig råd og peker på at *”Det er dyrt å bytte bolig”* eller at de har *”For dårlig råd til å kjøpe egen bolig med OK beliggenhet, standard og størrelse”*. For andre handler det ikke nødvendigvis om at deres økonomiske situasjon er spesielt svak. Mer handler det for disse om at de føler de ikke vil få nok igjen for boligen de har, i forhold til prisen på den boligen de egentlig ønsker seg; *”... for høy markedspris på leilighet i forhold til det man får ved salg av enebolig. Har vanskelig for å akseptere dette”*. Ellers er det flere (8 %) som peker på at de ikke har funnet den rette boligen, og at problemer med å finne riktig bolig forklarer hvorfor de ennå ikke har flyttet. Andre (8 %) skylder på egen skolegang og studier. Videre finner vi at mange (7 %) ønsker å vente med å flytte til barna er blitt store og har flyttet ut; *”Så lenge datteren min bor hjemme blir vi boende her. På sikt vil jeg flytte til lettstelt leilighet”* eller *”... barnas nett-*

verk og skoletilhørighet”. Relativt mange peker slik på barnas tilhørighet til sin skole. Mange føler dessuten selv en sterk tilhørighet til stedet der de bor og boligen de bor i. En mindre gruppe (2 %) svarer at de pga. helseproblemer eller høy alder har spesielle behov. Disse oppgir problemer med å finne en bolig med de riktige kvaliteter som årsak til at de ikke har flyttet. Vel 4 % svarer at de ikke kan flytte på grunn av dårlig helse, mens 3 % svarer at det blir for mye styr og arbeid å skulle flytte. For 6 % av de spurte er det imidlertid ingenting som hindrer dem i å flytte. Flere av disse svarer at de er på flyttefot, eller at de skal flytte i nær fremtid.

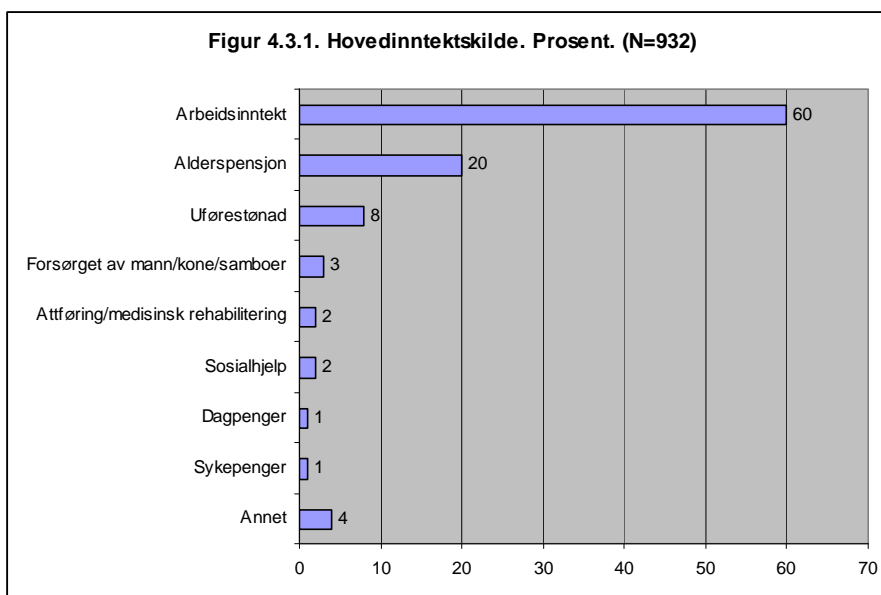
Til slutt i dette delkapittelet skal vi se litt nærmere på flyttevanene blant Skiens innbyggere. Vi ba utvalget svare på om de i løpet av de siste 5 årene har byttet bolig internt i Skien kommune. De fleste (73 %) svarer at de ikke har byttet bolig i løpet av perioden, mens 27 % har byttet bolig. Vi ba de av respondentene som svarte at de har byttet bolig angi hvor mange ganger de har flyttet. Figur 4.2.13 gir oss svarene.

Blant de som oppgir at de har byttet bolig internt i Skien i løpet av de siste fem årene, har majoriteten av de spurte byttet bolig en gang i løpet av perioden. Såpass mange som 18 % har byttet bolig to ganger, mens 6 % har byttet bolig tre ganger. Til sist finner vi at 4 % har byttet bolig hele fire ganger i løpet av de siste fem årene.

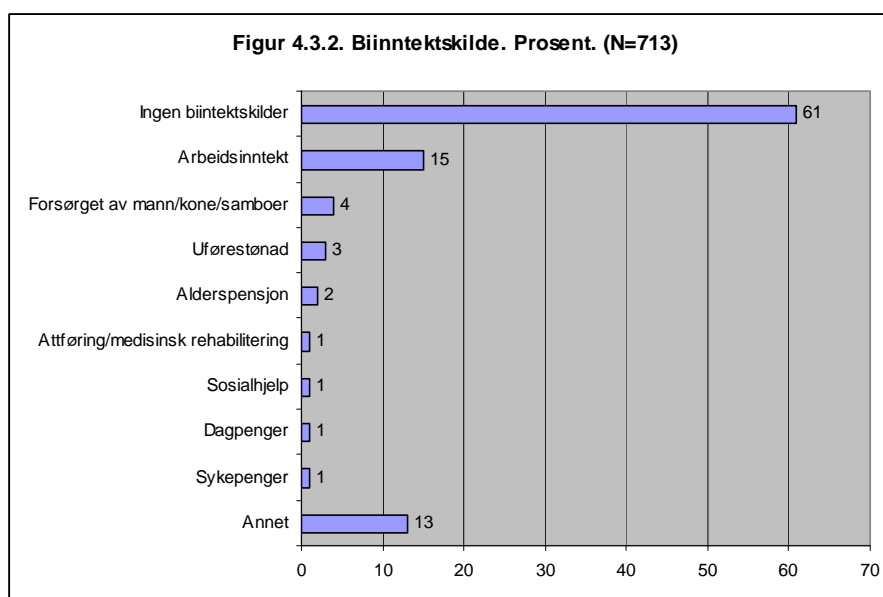
4.3 Økonomi

I dette delkapittelet skal vi se nærmere på folks økonomi. Vi ba respondentene gjøre rede for deres hovedinntektskilde; ”Hva er din hovedinntektskilde? Med hovedinntektskilde tenker vi på den største inntektskilden din”. Figur 4.3.1 gir en oversikt over utvalgets hovedinntektskilde.

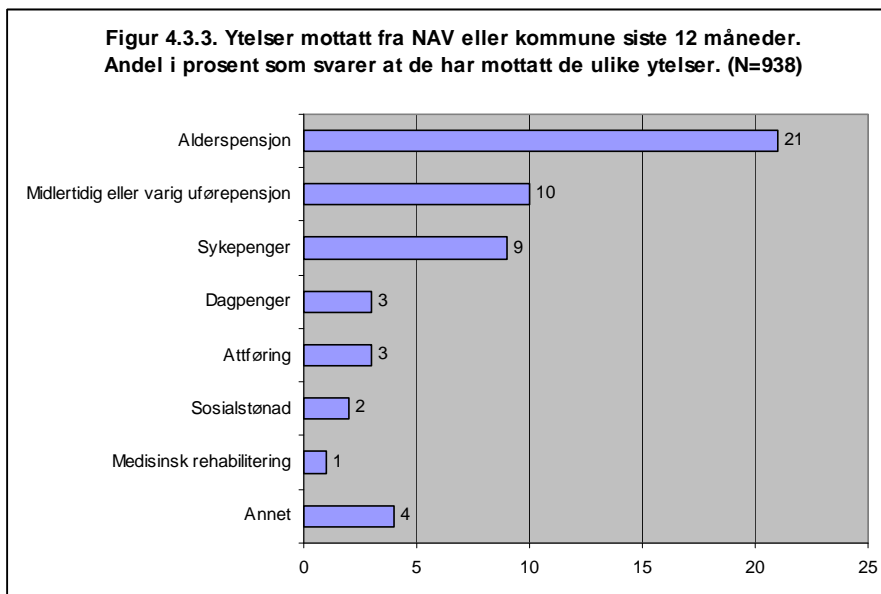
Vel 60 % av de spurte har arbeidsinntekt som sin viktigste inntektskilde. Den nest største gruppen er alderspensjonistene (20 %). Deretter følger en 8 % stor gruppe som oppgir uførestønad som sin viktigste inntektskilde. Vi ser ellers at 3 % er forsørget av mann, kone eller samboer, 2 % går på attføring eller medisinsk rehabilitering, mens 2 % lever for en stor del av sosialhjelp. Bare 1 % av de som har svart på vårt spørreskjema mottar dagpenger, mens 1 % er sykmeldte.

Figur 4.3.1 gjelder respondentenes hovedinntektskilder. Mange kan imidlertid også tenkes å ha andre inntektskilder. Vi ba respondentene også redegjøre for dette. Figur 4.3.2 gir en oversikt over befolkningens biinntektskilder.

Øverst i figuren ser vi at 61 % av de spurte ikke har noen biinntektskilder, mens 15 % har arbeidsinntekts som biinntektskilde. Andelen som krysser av for de øvrige kategoriene er jevnt over lav; 4 % sier de er forsørget av mann, kone eller samboer, 3 % har uførestønad som biinntektskilde, 2 % har en alderspensjon. Andelen som krysser av for de øvrige postene ligger på 1 %. Nederst i figuren ser vi imidlertid at en relativt høy andel av de spurte oppgir at de har andre biinntektskilder, enn de som var listet opp som svaralternativer til spørsmålet. Vanligste biinntektskilde blant denne gruppen er stipend og lån i forbindelse med studier. Vi finner at for 18 % av de som oppgir ”andre” biinntektskilder, handler dette om ulike former for stipend og lån. Deretter følger diverse pensjoner (12 %), etterlattepensjon (10 %), leieinntekter (9 %), renteinntekter (9 %), styrehonorarer (8 %) barnebidrag - barnetrygd - kontantstøtte (8 %) og eget enkeltmannsforetak (8 %).

Mellom 30 % og 40 % av de spurte, synes å motta en eller annen form for ytelse fra det offentlige. Nedenfor skal vi se litt nærmere på disse. Vi ba utvalget svare på om de i løpet av de siste 12 månedene hadde mottatt en flere former for ytelse.

Som i figur 4.3.1 ser vi at 21 % av de spurte har mottatt alderspensjon i perioden. Også andelen som har mottatt en midlertidig eller varig uførestønad, er jevnstor med den vi så i figur 4.3.1. Andelen som har mottatt sykepenger i løpet av den siste 12 måneders, perioden er derimot betydelig høyere enn andelen som oppgir sykepenger som sin hovedinntektskilde. Også andelen som svarer at de i løpet av de siste 12 månedene har mottatt dagpenger, er noe større enn andelen som oppgir dagpenger som sin hovedinntektskilde. For de øvrige ytelsene finner vi kun marginale forskjeller når vi sammenligner fordelingen i figur 4.3.3 med fordelingen i figur 4.3.1. Når det gjelder andre ytelse enn de som ble listet opp omfatter dette relativt få personer. Men for de det gjelder,

finner vi at dette dreier seg om bl.a. frikort, fødselspenger, kontantstøtte, grunnstønad, refusjon av utgifter i forbindelse med medisinsk- eller tannbehandling, samt stønad til barnetilsyn.

Vi ba de av respondentene som har søkt om eller mottatt en eller flere ytelser i løpet av de siste 12 månedene, om å vurdere servicen de fikk eller får med hensyn til de ulike ytelsene. Respondentene ble bedt om å markere sin misnøye eller tilfredshet på en skala fra en til fem. For de fleste ytelser svarer majoriteten at de er relativt godt fornøyd med den servicen de fikk eller får. Imidlertid er det også mange som gir uttrykk for at de er misfornøyd. Når det gjelder service i forbindelse med mottak av dagpenger, svarer 38 % at de var eller er misfornøyd (N=36), mens tilsvarende for de som har mottatt eller mottar sykepenger, er på 18 % (N=84). Videre svarer 29 % av de som mottar eller har mottatt en attføringsytelse, at de er misfornøyd med servicen, mens nesten hver fjerde person (23 %) som har søkt om eller har mottatt midlertidig eller varig uførepensjon, sier de er misfornøyd med servicen (N=44). Blant de som har søkt om, eller som har mottatt medisinsk rehabilitering eller sosialstønad, er andelen misfornøyd betydelig høyere. Blant disse svarer henholdsvis 39 % og 47 % at de er misfornøyd. Bare 23 % og 27 % av de som har søkt om eller har mottatt disse ytelsene, sier de er fornøyd. Når det gjelder disse to ytelsene er det imidlertid svært få som har søkt om eller mottatt disse, henholdsvis 14 og 13 personer i vårt materiale. Svarene må derfor tolkes med stor forsiktighet.

Vi ba de av respondentene som var eller er misfornøyd med servicen de fikk eller får i forbindelse med de ulike ytelsene, om å redegjøre for hva de var eller er misfornøyd med. En rask gjennomgang av svarene

viser at det forholdet flest er misfornøyd med, er saksbehandlingstiden og service og innstilling hos saksbehandlerne. Blant de som er misfornøyd av en eller flere årsaker, svarer 30 % at de er misfornøyd med saksbehandlingstiden. Følgende sitat illustrerer en situasjon flere opplever som et problem i møtet med NAV;

”Det har tatt over ett år å få innvilget rehabilitering/sykepenger. Venter fortsatt på svar etter at Trygderetten har vedtatt at jeg får penger. Ganske slitsomt å bruke energi og ikke få penger når man ikke er i så god helsemessig form fra før. Veldig dårlig rutiner på dette siden det tar så lang tid”.

Ellers svarer 34 % av de misfornøyd at de er misfornøyd med hvordan de blir møtt av saksbehandlere og andre, når de tar kontakt med sine behov. Ofte synes det å handle om en opplevelse av å bli møtt med mangel på respekt. Følgende sitat er kanskje ikke typisk, men sitatet er likevel illustrerende for den opplevelse mange synes å sitte igjen med etter møte med saksbehandlere i NAV;

”Ringte NAV i forbindelse med at jeg hadde skrevet feil på sykemeldingen. De skulle ringe tilbake, men hørte ingenting. Dette skjedde tre ganger...”.

Gjennomgangstonen blant de som mener servicen er dårlig, er at de føler seg behandlet som gjenstander og ikke som mennesker, og at saksbehandlerne er til dels uhøflige. Ellers er flere misfornøyd med den informasjonen som blir gitt dem i deres sak, eller snarere med mangelen på informasjon. Vel 15 % gir uttrykk for at de er misfornøyd med NAVs informasjonsrutiner. Eller som en av de spurte uttrykker det;

”Er i en situasjon med helseproblemer som gjør at jeg er 50 % sykmeldt. Kommer ikke til å klare å jobbe 100 % slik som det er nå. Synes jeg burde fått mer informasjon fra NAV om hva jeg skal gjøre. (...) Føler jeg må finne ut mye selv”.

Videre finner vi at 16 % av de misfornøyde mener kompetansen blant saksbehandlerne ikke er god nok. En av de spurte mener at regelverket er tungvint og at det er *”lite kunnskap på NAV om regler”*. En annen sier det slik;

”..., snakket med mange forskjellige personer, ingen har greie på noen ting, alle skylder på hverandre. Måtte kontakte en bekjent på en annen avdeling på NAV før noe skjedde”.

Videre pekes det på som et problem av 6 % av de misfornøyde, at saksbehandlerne er vanskelig å få tak i;

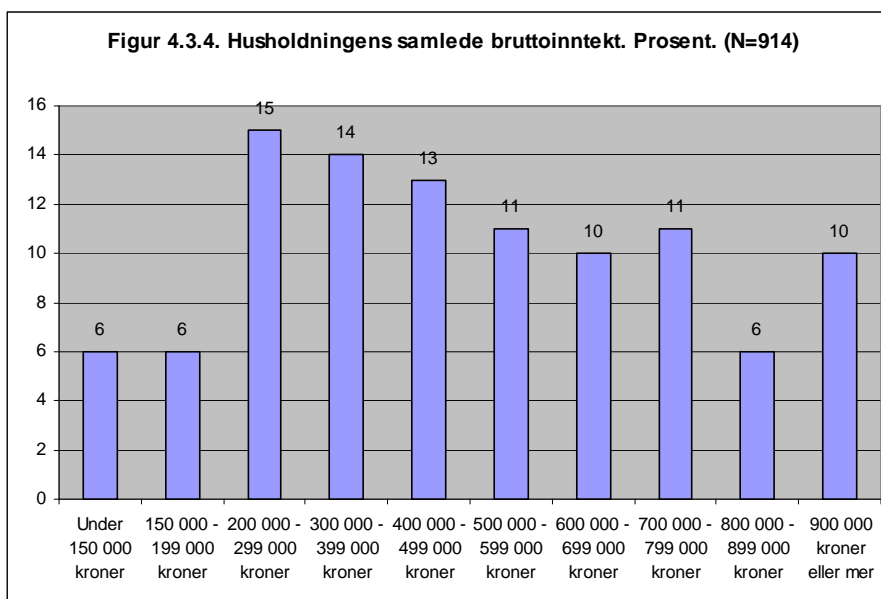
”Hvis man har spørsmål eller lignende er det vanskelig å komme gjennom hos NAV, og når man endelig når frem til rette vedkommende får man sure svar”.

Enkelte (8 %) er også misfornøyd med oppfølgingen de får;

” ... fordi jeg har tidsbegrenset uførepensjon, og har etter nærmere to år ennå ikke fått noen oppfølgingsplan som NAV skal utarbeide sammen med stønadsmottaker”.

Til sist finner vi at såpass mange som 18 % av de misfornøyde, generelt opplever NAV-systemet som svært tungrodd.

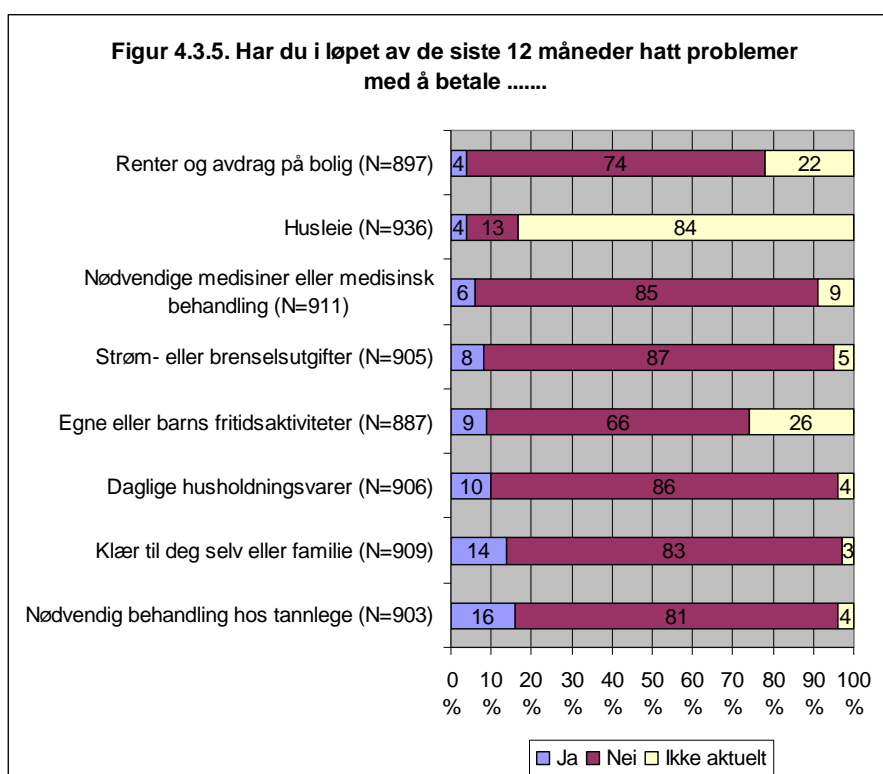
Enten man har arbeidsinntekt som sin hovedinntektskilde, eller man får sin inntekt på andre måter, vil det være slik at noen har mer enn andre. Figur 4.3.4 gir en oversikt over befolkningens generelle inntektsnivå.

Til høyre i figuren ser vi at hver tiende husholdning har en bruttoinntekt på 900 000 kroner eller mer. I den andre enden av skalaen finner vi at en tilsvarende andel har en samlet bruttoinntekt på mindre enn 200 000 kroner. De aller fleste befinner seg mellom 200 000 kroner og 800 000 kroner. Figur 4.3.4 tar imidlertid ikke hensyn til at en husholdning kan ha flere inntekter. Figuren tar heller ikke hensyn til folks utgifter. Der enkelte lever alene på den oppgitte inntekten, skal inntekten for andre forsørge flere. Og der enkelte har betalt ned sin gjeld, sliter kanskje andre mer nyetablerte med å betale renter og avdrag på for eksempel bolig. Det er derfor ikke mulig å si at under et spesielt inntektsnivå har man dårlig råd, mens alle med en samlet inntekt for husholdningen over dette nivået har god råd. Dette er imidlertid hva vi skal se nærmere på nedenfor.

Vi ba utvalget vurdere deres husholdnings økonomi gjennom en serie spørsmål. Spørsmålene ble presentert på følgende måte; "*Nedenfor har*

vi formulert noen spørsmål, der vi ber deg vurdere din og din husholdnings økonomi”. Deretter listet vi opp en del sentrale utgiftsposter. For hver av de definerte utgiftspostene ba vi utvalget svare på om de har hatt problemer i løpet av de siste 12 månedene; ”Har du i løpet av de siste 12 månedene hatt problemer med å betale ...”. Derne st ba vi utvalget svare på om de vanligvis har problemer med å finne dekning for disse utgiftspostene; ”Har du vanligvis problemer med å betale ...”. I figur 4.3.5 presenteres først respondentenes svar på spørsmålene om de har hatt problemer i løpet av de siste 12 månedene.

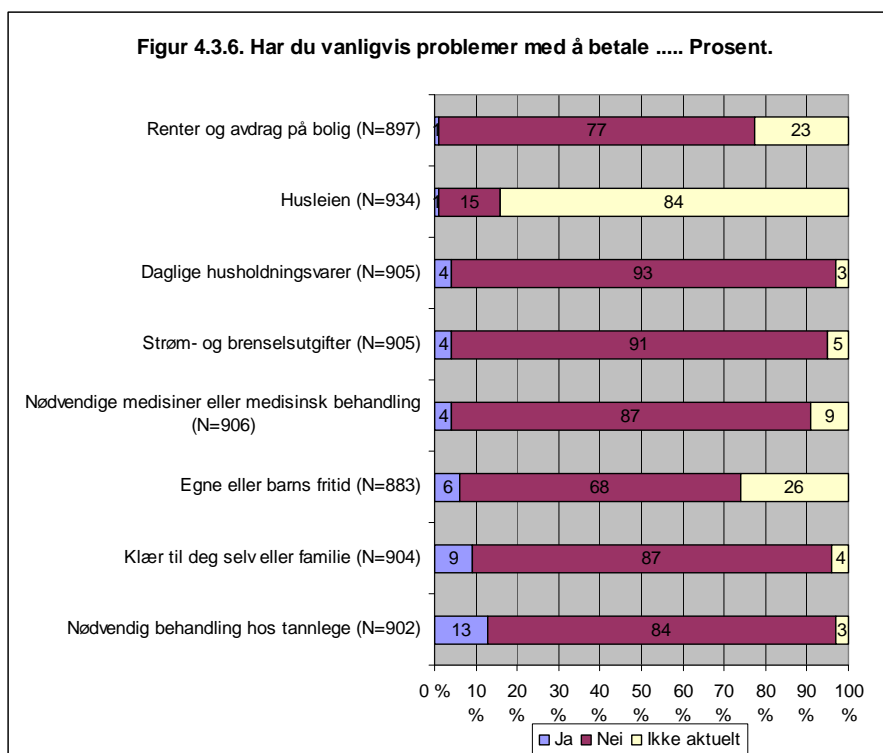

De ulike utgiftspostene er rangert etter hvor mange som har hatt problemer i løpet av de siste 12 månedene. Øverst i figuren ser vi at få av de spurte synes å ha hatt problemer med å betale renter og avdrag på sin

bolig. Kun 4 % av de spurte oppgir at de i løpet av de siste 12 månedene har hatt problemer med å betale renter og avdrag på sin bolig. Tilsvarende ser vi at kun 4 % av de spurte har hatt problemer med å betale husleie. Når det gjelder husleien, ser vi at andelen som krysser av for "ikke aktuelt" er svært høy. Dette er et uttrykk for den relativt store andelen i utvalget som bor i selveiet enebolig. Dersom vi bare tar utgangspunkt i de som betaler husleie, er det faktisk noe over 1 av 5, som svarer at de har problemer med å betale husleien. Beveger vi oss nedover i figuren, ser vi at noen flere rapporterer om problemer med å betale for nødvendige medisiner og/eller for nødvendig medisinsk behandling. Vel 6 % av de spurte oppgir at de i løpet av de siste 12 månedene har hatt problemer med å finne dekning for denne utgiftsposten. Videre svarer 8 % av de spurte at de har hatt problemer med å betale strøm og/eller brenselutgifter i løpet av siste 12 måneder. Vi ser at 9 % har hatt problemer med å betale for egne eller for barns fritidsaktiviteter. Det er grunn til å tro at den relativt høye andelen som svarer "ikke aktuelt" på dette spørsmålet, skyldes de mange alderspensjonistene i utvalget. Tar vi utgangspunkt i de som oppgir at dette er en relevant utgiftspost, finner vi at 12 % har problemer med å betale for egne eller barns fritidsaktiviteter. Videre ser vi at hver tiende (10 %) skiensborger har hatt problemer med å betale for daglige husholdningsvarer i løpet av de siste 12 månedene, mens 14 % har hatt problemer med å betale for klær til seg selv eller til familien. Den utgiftsposten flest har opplevd problemer med å finne dekning for, er nødvendig behandling hos tannlege. Såpass mange som 16 % av de som har svart på spørsmålet har hatt problemer med denne utgiftsposten.

Figur 4.3.5 gir et godt bilde av hvor mange som har opplevd økonomiske problemer en eller annen gang i løpet av de siste 12 månedene.

Figur 4.3.5 gir imidlertid ikke noe godt bilde på hvor alvorlig eller vedvarende disse problemene er. For enkelte kan det kanskje mer dreie seg om et enkeltstående tilfelle, forårsaket av en konkret situasjon, for eksempel en uforutsett utgift. For andre kan de økonomiske problemene derimot være et mer vedvarende problem. Vi ba derfor utvalget svare på om de vanligvis har problemer med å finne dekning de ulike utgiftspostene. Svarene er presentert i figur 4.3.6.

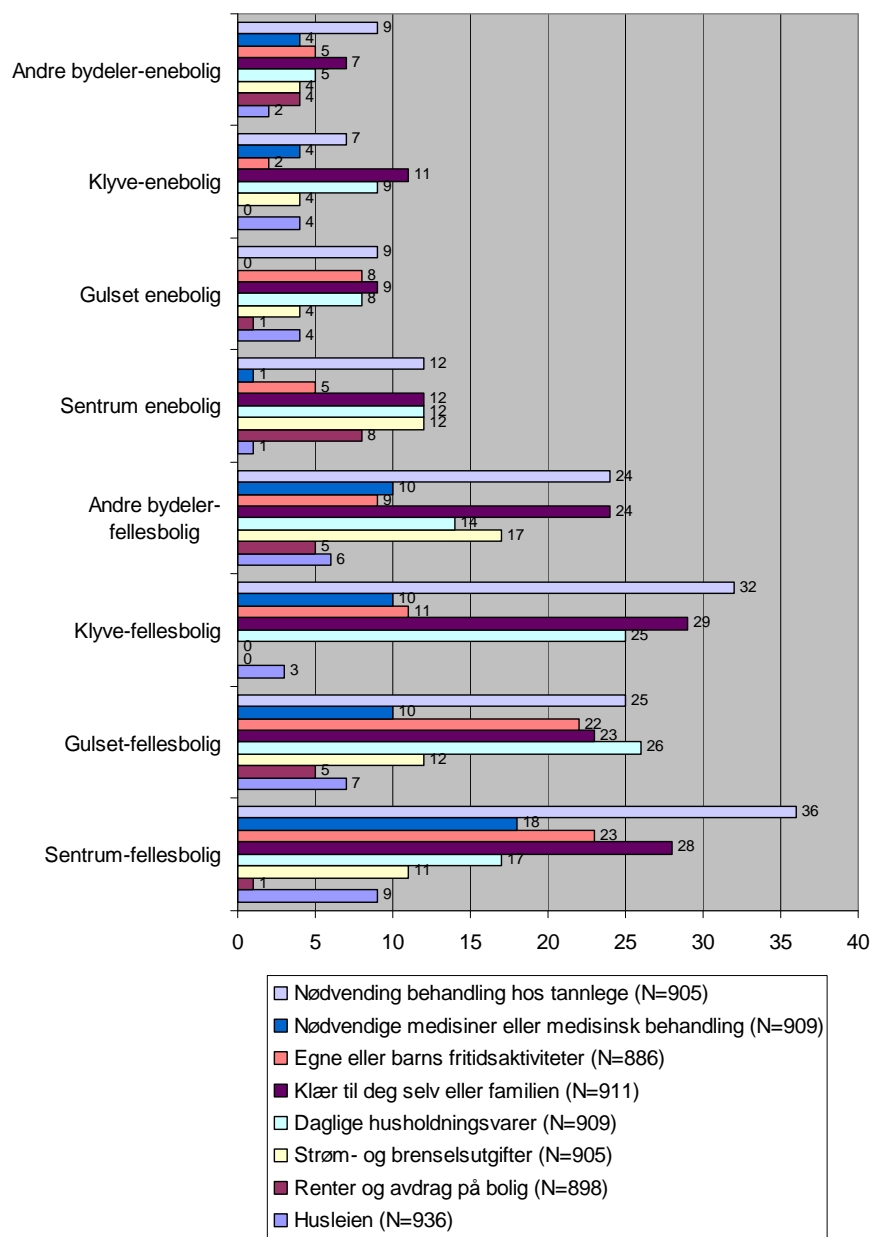

Øverst i figuren ser vi at renter og avdrag på bolig, samt husleien, fortsatt er de to utgiftspostene som færrest rapporterer om problemer med å dekke. Blant de som betaler husleie, finner vi at det nå 5 % som svarer at de vanligvis har problemer med å betale husleien (mot 22 % i forrige spørsmål). Ellers ser vi at rekkefølgen på de ulike utgiftspostene

er noe endret. Mens 10 % av de spurte svarer at de har opplevd problemer med å betale for daglige husholdningsvarer en eller flere ganger i løpet av de siste 12 månedene, er det bare 4 % av de spurte som svarer at de vanligvis har problemer med denne utgiftsposten. Bildet er omtrent det samme når det gjelder strøm- og brenselsutgiftene. Også når det gjelder utgifter i forbindelse med nødvendige medisiner og nødvendig medisinsk behandling, samt utgifter i forbindelse med egne eller barns fritidsaktiviteter er det færre som rapporterer om vedvarende problemer, enn det er respondenter som rapporterer om at de har hatt problemer i løpet av de siste 12 månedene. Av de som svarer at det er relevant med utgifter til egne eller barns fritidsaktiviteter, er det 8 % som svarer at de vanligvis har problemer med å dekke disse utgiftene. Vi ser at det fortsatt er slik at utgifter i forbindelse med klær, samt utgifter i forbindelse med nødvendig tannlegebehandling, er de poster flest har problemer med. Nesten hver tiende innbygger (9 %) mener de vanligvis har problemer med å betale for klær til seg selv eller sin familie, mens 13 % opplever tannlegeregningene som et mer vedvarende problem. Alt i alt ser vi at andelen som svarer at de har vedvarende økonomiske problemer, jevnt over er noe lavere (figur 4.3.6), sammenlignet andelen som svarer at de har hatt problemer i løpet av de siste 12 månedene med (figur 4.3.5).

Figur 4.3.7 forteller hvordan de økonomiske problemene varierer i forhold til bosted og boligtype. Denne viser med andre ord hvor stor andel av befolkningen som svarer at de i løpet av de 12 siste månedene har hatt problemer med å betale for ulike utgifter, innenfor ulike bydeler og i forhold til om man bor i enebolig eller fellesbolig (rekkehus, blokk og lignende).

Figur 4.3.7. Har du i løpet av de siste 12 månedene hatt problemer med å betale ..., etter krets og boligtype. Andel i prosent som svarer at de har hatt problemer.

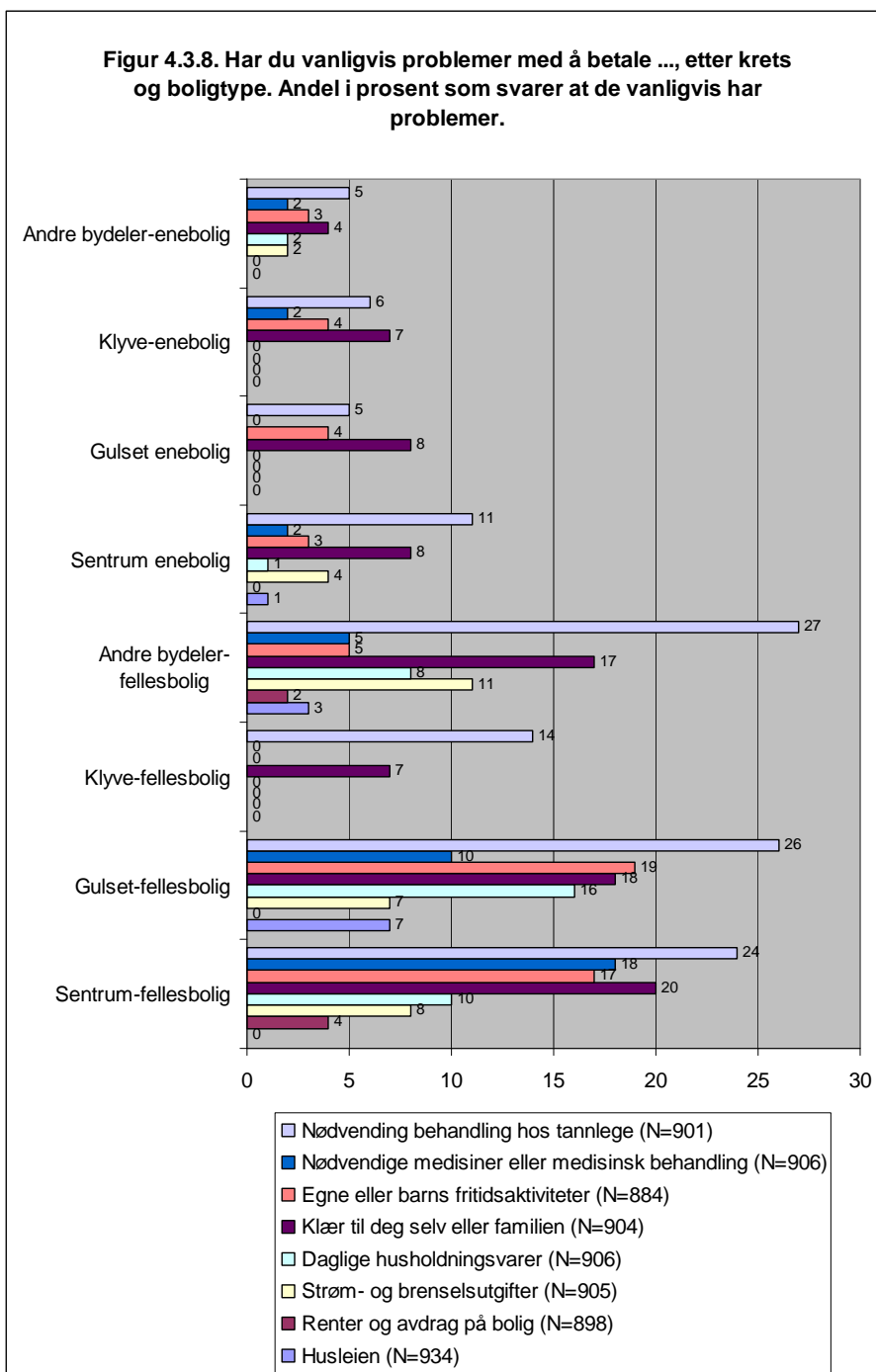

Vi ser for det første at det går et klart og tydelig skille mellom den delen av befolkningen som bor i fellesbolig, og den delen av befolkningen som bor i enebolig. Gjennomgående er det slik at andelen som rapporterer om at de har hatt problemer med å betale ulike typer utgifter i løpet av de siste 12 månedene, er betydelig lavere blant de som bor i enebolig, sammenlignet med andelen blant de som bor i en eller annen form for fellesbolig, d.v.s. i rekkehus, terrassehus, boligblokk etc. Den delen av befolkningen som bor i fellesbolig i sentrum, synes å skille seg ut ved å være den gruppen som jevnt over hyppigst rapporterer om at de har hatt problemer i forhold til de ulike utgiftspostene. Det er blant disse vi finner at flest har opplevd problemer med å betale for nødvendig tannlegebehandling. Blant denne delen av befolkningen svarer hele 36 % at de har hatt problemer med å dekke slike utgifter. Andelen som har hatt problemer med å betale for tannlegebehandling, varierer ellers mellom 32 % av de som bor i fellesbolig på Klyve, og 7 % av de som bor i enebolig på Klyve. Også når det gjelder utgifter i forbindelse med nødvendige medisiner og medisinsk behandling, samt utgifter i forbindelse med egne eller barns fritid finner vi at andelen som har opplevd problemer er størst blant de som bor i fellesbolig i sentrum valgkrets.

Alt i alt finner vi at den delen av befolkningen som bor i fellesbolig i sentrum valgkrets, hyppigst rapporterer om økonomiske problemer i forhold til tre av de åtte utgiftspostene vi har målt (*nødvendig tannlegebehandling, nødvendige medisiner eller medisinsk behandling og utgifter i forbindelse med egne eller barns fritid*). For ytterligere to utgiftsposter er andelen blant den høyeste (*klær til seg selv eller familie og daglige husholdningsvarer*). For en av postene er andelen rapporterte problemer høyest blant de som bor i fellesbolig på Klyve (*klær til seg selv eller familie*), for en av postene er andelen høyest blant de som bor

i fellesbolig på Gulset (*daglige husholdningsvarer*), og for en av postene er den høyest blant de som bor i fellesbolig i andre bydeler (*strøm- og brenselutgifter*).

I den andre enden av skalaen finner vi som sagt at andelen rapporterte problemer, er betydelig lavere blant de som bor i enebolig. Dette synes å gjelde uansett hvor i Skien man bor. Dog er det slik at den delen av befolkningen som bor i enebolig i sentrum valgkrets, noe oftere synes å ha opplevd problemer langs de ulike indikatorene. Både når det gjelder utgifter til nødvendig tannlegebehandling, til klær og daglige husholdningsvarer og til strøm og brensel, ser vi at andelen som har opplevd problemer er høyest blant de som bor i enebolig i sentrum, sammenlignet med de som bor i enebolig andre steder i byen. Det samme gjelder i forhold til renter og avdrag på bolig.

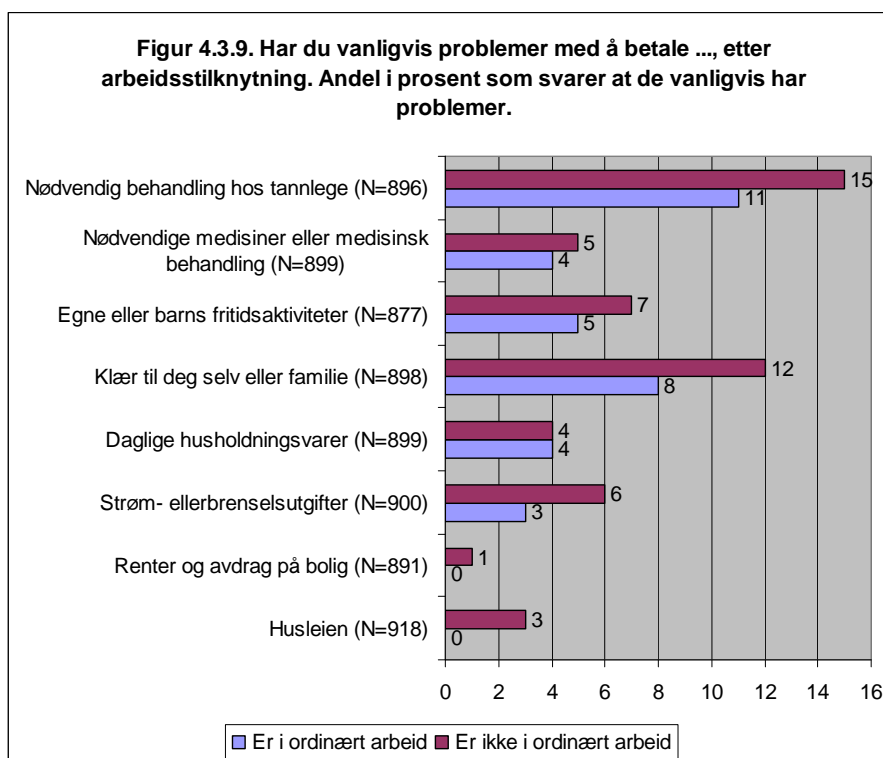
Mens figur 4.3.7 gav oss et bilde av hvor i Skien de som har hatt økonomiske problemer i løpet av de siste 12 månedene bor, og om de bor i enebolig eller i fellesbolig, gir figur 4.3.8 oss et inntrykk av hvor den delen av befolkningen som har vedvarende økonomiske problemer bor, og hva slags boform disse har. Vi ser for det første at det også for denne variabelen går et skille mellom de som bor i enebolig og de som bor i fellesbolig. Det er langt mer vanlig å ha vedvarende økonomiske problemer blant de som bor i fellesbolig, enn blant de som bor i enebolig.

Videre er det igjen er slik at den delen av befolkningen som bor i sentrum valgkrets, synes å skille seg ut ved at flere her har vedvarende problemer med å finne dekning for de ulike utgiftspostene, sammenlignet med de andre gruppene. Et unntak synes dog å gjelde for de som bor i fellesbolig på Gulset. Andelen som opplever vedvarende økonomiske problemer, synes jevnt over å være like høy på Gulset som i sentrum. Mens andelen som svarer at de har vedvarende problemer med å betale for nødvendig tannlegebehandling er høyest på Klyve (27 %) og på Gulset (26 %), er andelen som rapporterer om vedvarende problemer høyest i sentrum når det gjelder utgifter til nødvendige medisiner og medisinsk behandling (18 %), samt for utgifter til klær (20 %). Andelen som rapporterer om vedvarende problemer i forhold til daglige husholdningsvarer (16 %) og egne eller barns fritid (19 %), er høyest på Gulset. I det store og det hele kan det altså se ut til å være en opphopning av økonomiske problemer på Gulset og i sentrum, og blant de som bor i fellesboliger i disse områdene.

De som bor på Klyve, og dette gjelder både de som bor i fellesbolig og de som bor i enebolig, skiller seg ut ved at få synes å ha vedvarende økonomiske problemer. Her må vi imidlertid nevne at vi har relativt få

svar blant de som bor på Klyve. Resultatene for denne gruppen må derfor tolkes med noen grad av forsiktighet.

Det er nærliggende å tenke seg at økonomiske problemer er noe som oppstår ved bortfall av arbeidsinntekt. Figur 4.3.9 gir oss sammenhengen mellom arbeidstilknytning, og hvorvidt man opplever vedvarende problemer i forbindelse med de ulike utgiftspostene.

Figur 4.3.9 synes å indikere at økonomiske problemer, i alle fall i noen grad, henger sammen med om man har en arbeidsinntekt eller ikke. For alle utgiftspostene er andelen som svarer at de har økonomiske problemer høyest blant de som ikke er i ordinært arbeid. Et unntak gjelder imidlertid utgifter til daglige husholdningsvarer. Når det gjelder denne utgiftsposten finner vi ingen forskjell mellom de som er i ordinært ar-

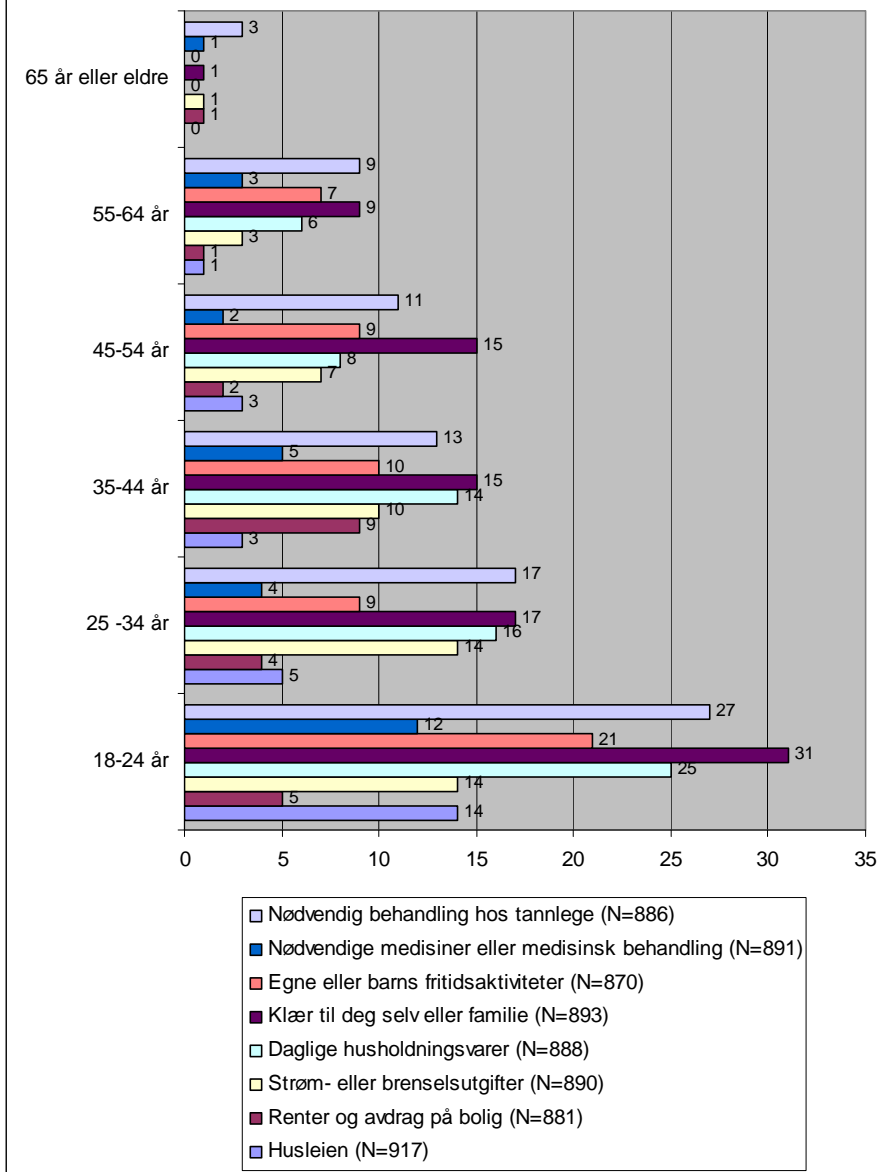
beid og de som ikke er det. Ellers ser vi at forskjellene mellom de som er i ordinært arbeid og de som ikke er det, ikke er veldig store.

En gjennomgang av hvem de ikke-arbeidende er, viser at denne gruppen for en stor del består av alderspensjonister (46 %). Mange er også uførepensjonister (18 %). Enkelte oppgir dessuten at de har en arbeidsinntekt (8 %). Det er grunn til å tro at dette i mange tilfeller da dreier seg om personer som er i ulike former for tiltak. Et lite fåtall oppgir dagpenger (2 %), attførings eller medisinsk rehabilitering (5 %) og sosialhjelp (4 %) som sin inntektskilde (4 %).

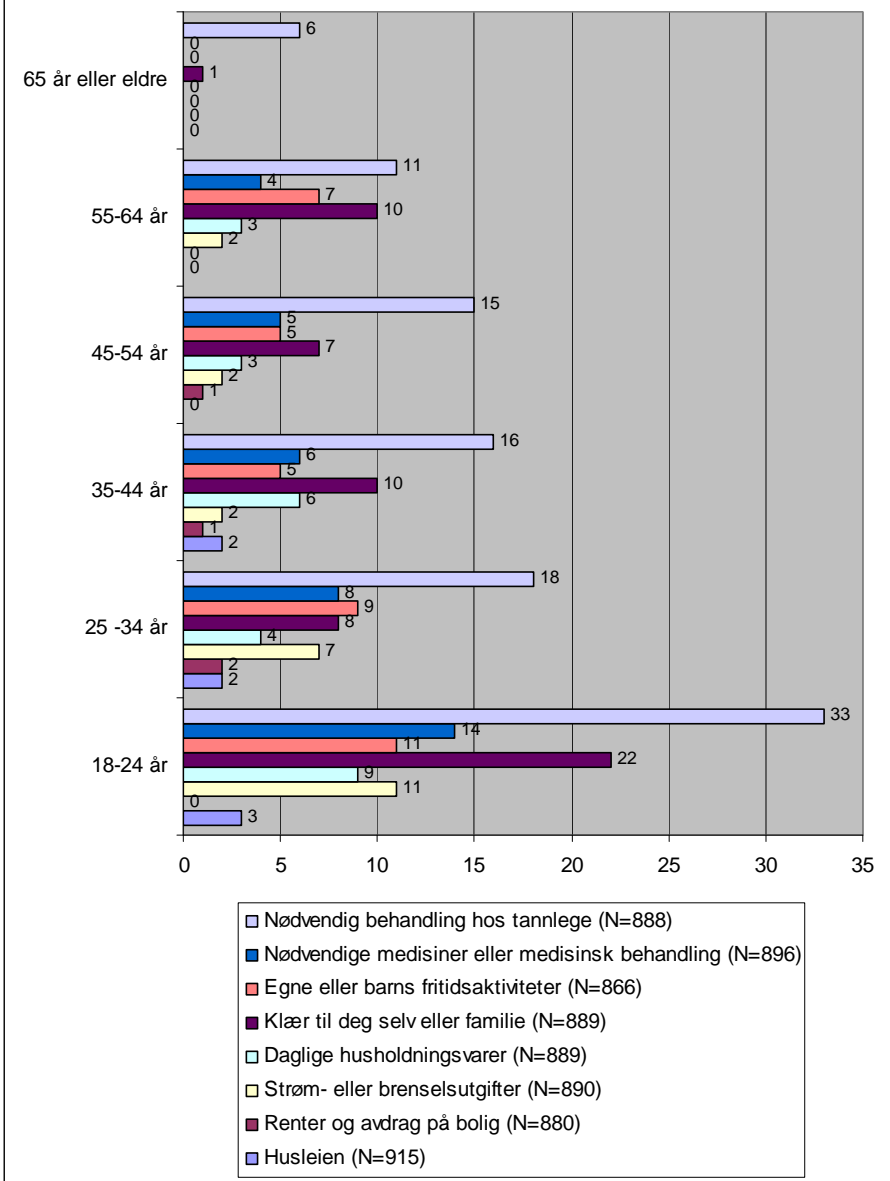
Alt i alt er det grunn til å tro at den relativt svake sammenhengen mellom vedvarende økonomiske problemer og arbeidstilknytning, skyldes den høye andelen alderspensjonister blant de som ikke er i ordinært arbeid. Dette er en gruppe som gjerne har nedbetalt sin gjeld, og som ikke lenger har barn boende hjemme. Både fraværet av gjeld og små husholdninger (uten barn), vil ha stor betydning for en husholdnings samlede utgifter. Så om inntektene nok er noe reduserte for denne gruppen, er det grunn til å tro at det samme også vil være tilfellet på utgiftssiden. En annen forklaring på den svake sammenhengen kan være at respondenten som har svart på undersøkelsen ikke er i jobb, men har en forsørger som er i jobb og som dermed bidrar relativt sett mye til husholdningens inntekt.

Figur 4.3.10 og 4.3.11 gir oss sammenhengene mellom alder og henholdsvis opplevde økonomiske problemer siste 12 måneder og opplevelsen av å ha vedvarende, økonomiske problemer.

Figur 4.3.10. Har du i løpet av de siste 12 månedene hatt problemer med å betale ..., etter alder. Andel i prosent som svarer at de har hatt problemer.

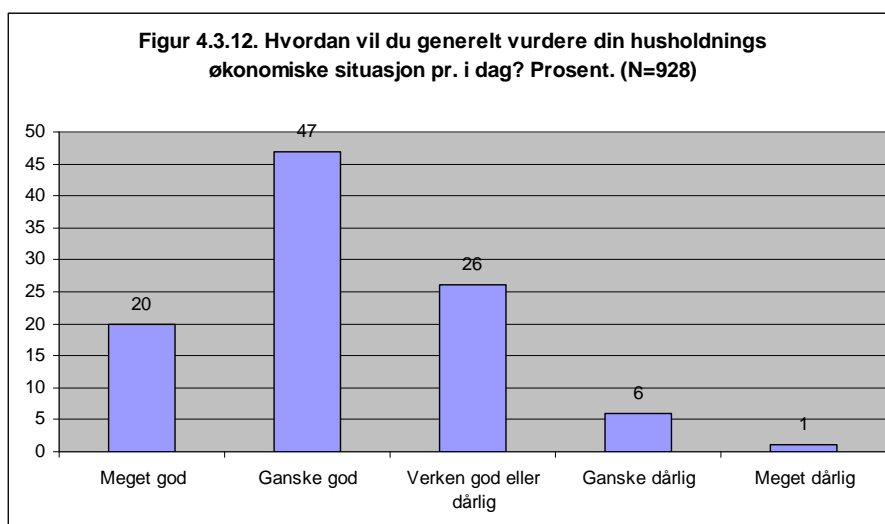

Figur 4.3.11. Har du vanligvis problemer med å betale ..., etter alder. Andel i prosent som svarer at de har problemer.

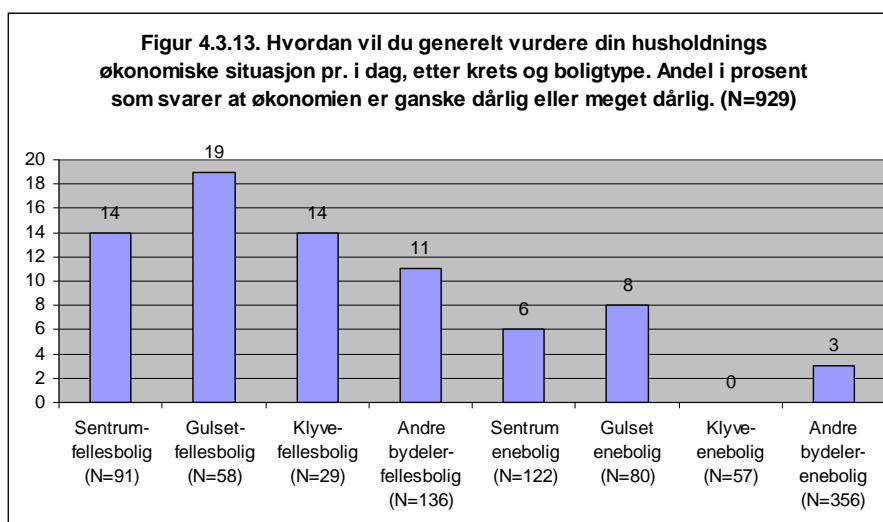
Figurene 4.3.10 og 4.3.11 viser en tydelig sammenheng mellom alder og økonomiske problemer. Uavhengig av hvilken utgiftspost vi studerer, er det slik at dess yngre man er, dess oftere rapporteres det om økonomiske problemer. Dette gjelder både opplevde økonomiske problemer de siste 12 månedene, og det gjelder i forhold til mer vedvarende økonomiske problemer. Særlig kan det se ut til at det er den aller yngste aldersgruppen som sliter. Et unntak gjelder dog i forhold til utgifter i forbindelse med bolig, enten dette er snakk om husleie, eller renter og avdrag. I forhold til disse to utgiftspostene finner vi kun mindre variasjoner mellom de ulike aldersgruppene. Dette kan tolkes som et uttrykk for at mange i de yngre aldersgruppene ennå ikke har rukket å etablere seg med egen bolig.

Så langt har vi bedt respondentene redegjøre for hvorvidt de har opplevd problemer i forbindelse med konkrete utgifter. Vi har imidlertid også bedt utvalget gi en mer samlet vurdering av sin husholdnings økonomiske situasjon. Spørsmålet vi stilte var; *”Hvordan vil du generelt vurdere din husholdnings økonomiske situasjon pr. i dag?”*. Svarene er presentert i figur 4.3.12.

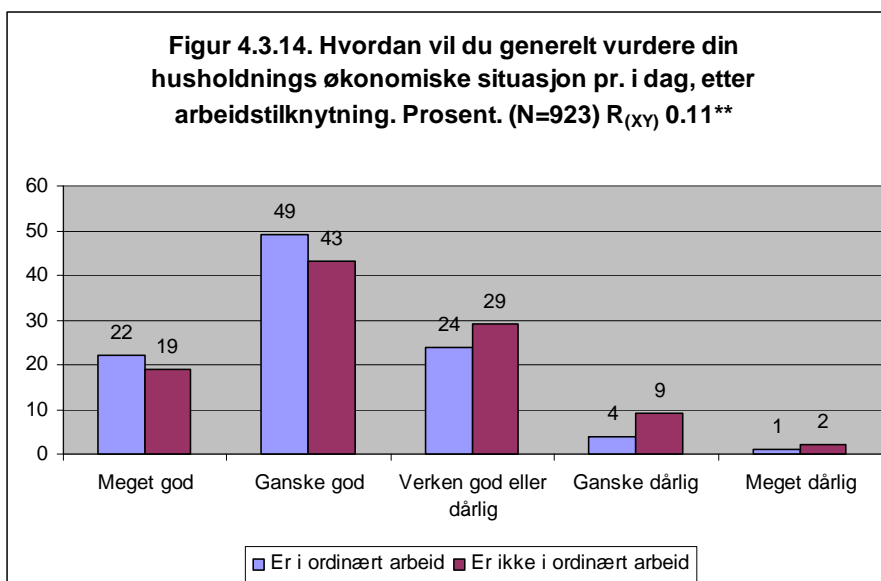
Hver femte skiensborger beskriver sin husholdnings økonomiske situasjon som meget god. Ytterligere 47 % mener den er ganske godt. Til sammen finner vi slik at 67 % opplever økonomien som mer eller mindre god. Vel en av fire (26 %) mener at deres økonomi verken er god eller dårlig. Til sist ser vi at 7 % av de spurte opplever å ha en ganske eller meget dårlig økonomisk situasjon. Fordelingen i figur 4.3.12. synes slik å svare godt til det bildet vi alt har dannet oss, gjennom utvalgets svar på spørsmålene om opplevde problemer knyttet til de ulike utgiftspostene.

I figur 4.3.13 ser vi hvordan folks generelle vurdering av egen økonomi varierer etter bosted og boligform.

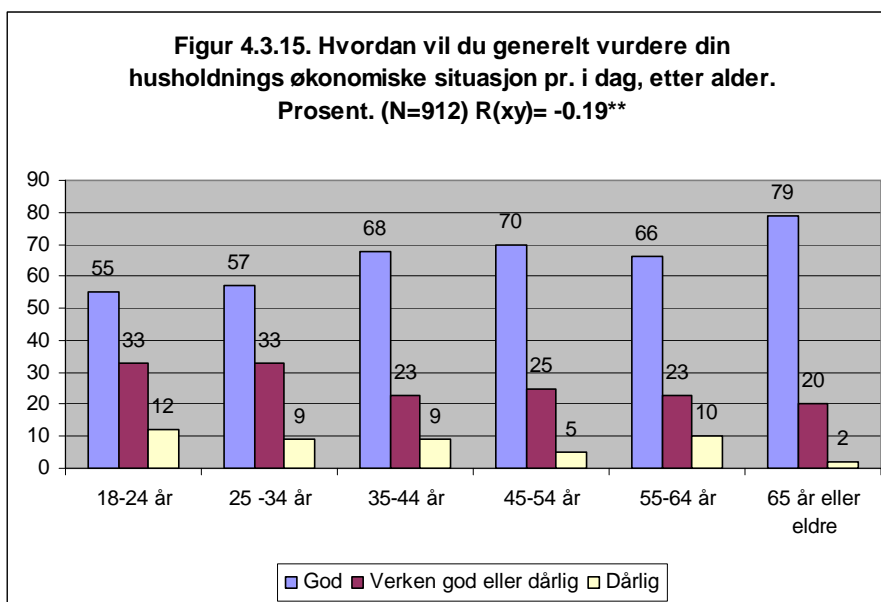
Vi finner at andelen som vurderer egen økonomi som dårlig, er klart høyere blant dem som bor i fellesbolig, dvs. i rekkehus, terrassehus, blokk etc., sammenlignet med dem som bor i enebolig. Aller høyst er den blant dem som bor i fellesbolig på Gulset (19 %). Dernest følger den delen av befolkningen som bor i fellesbolig i sentrum (14 %) og på Klyve (14 %). Til høyre i figuren ser vi at andelen som svarer at deres økonomi er dårlig, er langt lavere blant dem som bor i enebolig. Aller lavest er andelen blant de som bor i enebolig på Klyve, der ingen svarer at deres økonomi er dårlig, og blant dem som bor i enebolig i andre bydeler (3 %).

Figur 4.3.14 gir oss sammenhengen mellom husholdningens økonomi og arbeidstilknytning.

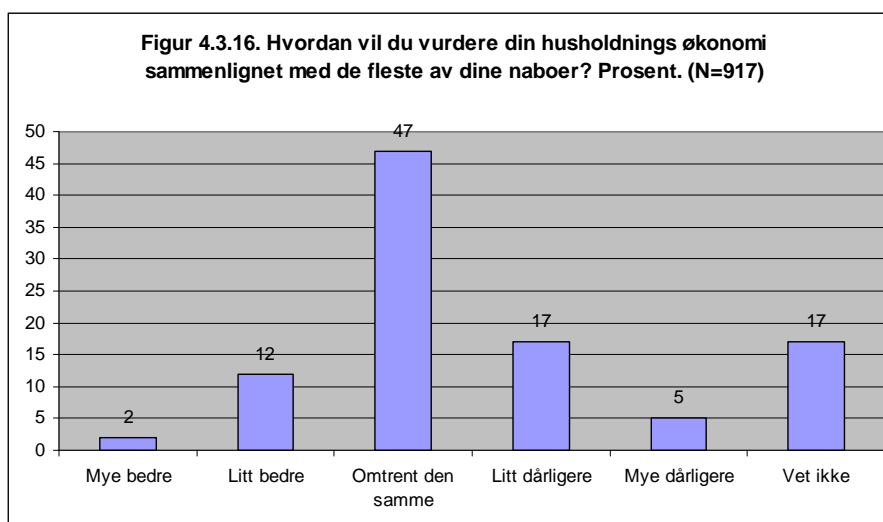
Sammenhengen mellom husholdningens økonomi og arbeidstilknytning er som forventet. Den delen av utvalget som er i ordinært arbeid er noe mer positive i sin vurdering av egen økonomi enn de som ikke er i arbeid. Men som i figur 4.3.9 ser vi at forskjellen mellom de to gruppene ikke er veldig sterk, noe som kan forklares ved den relativt høye andelen av alderspensjonister i gruppen ikke-arbeidende. En annen forklaring kan være at respondentene som svarer på undersøkelsen, bor i husholdninger hvor andre i husholdningen har inntektsbringende arbeid.

Figur 4.3.15 gir oss sammenhengen mellom husholdningens økonomiske situasjon og alder.

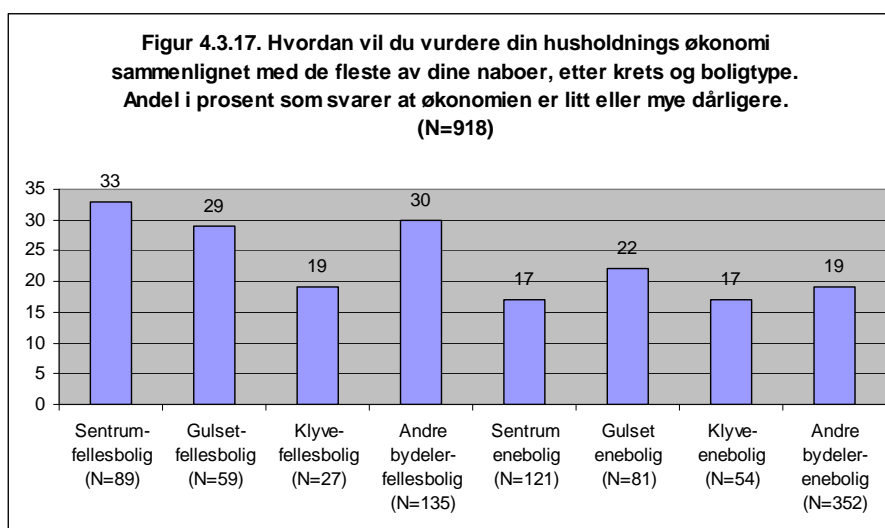
Beveger vi oss fra venstre mot høyre ser vi at andelen som vurderer egen husholdnings økonomiske situasjon som god, er stigende etter som man blir eldre. Dess eldre man blir, dess oftere tenderer man altså til å vurdere egen økonomi som god. Figur 4.3.15 synes slik å styrke antagelsen ovenfor om sammenhengen mellom økonomi og arbeidstilknypning. Aldersgruppen 55–64 år avviker noe fra mønsteret for øvrig. Det er vanskelig å si noe sikkert om hvorfor det er slik.

Vi ba også respondentene vurdere egen økonomi i forhold til deres naboer. Spørsmålet lød; ”Hvordan vil du vurdere din husholdnings økonomi sammenlignet med de fleste av dine naboer?” Figur 4.3.16 gir oss svarfordelingen.

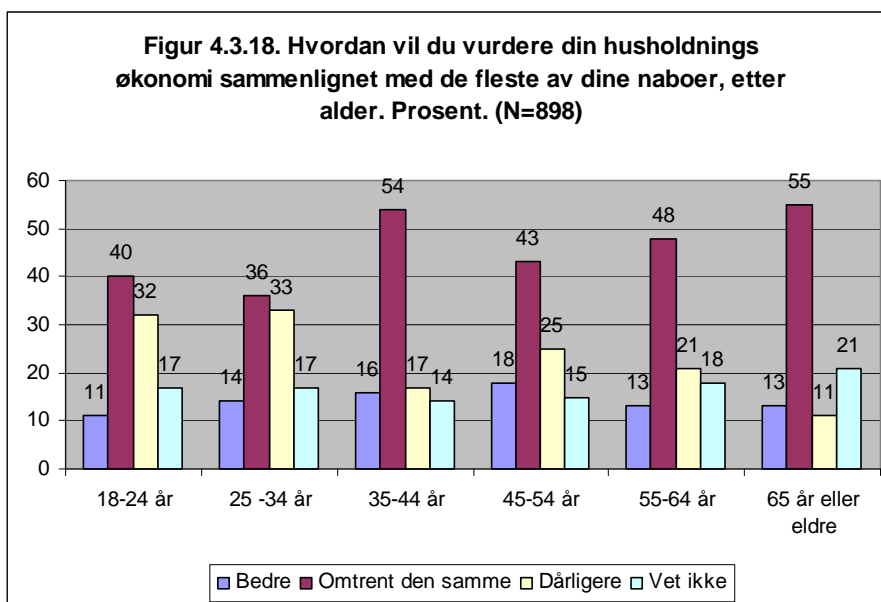

Vel halvparten av de spurte (47 %) mener deres økonomiske situasjon er omtrent den samme som den økonomiske situasjonen til deres naboer. Ellers ser vi at andelen som mener at egen økonomi er dårligere enn den til naboene (22 %), er høyere enn andelen som mener egen økonomi er bedre enn naboenes (14 %). Blant de som mener det er forskjell på egen og på naboers økonomi, er det altså et lite flertall som mener naboenes økonomi er bedre.

Figur 4.3.17 viser at tendensen til å vurdere naboenes økonomiske situasjon som bedre enn egen situasjon, er sterkere blant de som bor i fellesbolig, sammenlignet med dem som bor i enebolig. Sterkest er denne tendensen blant dem som bor i sentrum valgkrets (33 %) og blant dem som bor i fellesbolig i andre deler av kommunen (30 %). Forskjellene mellom disse to gruppene og de som bor i fellesbolig på Gulset, er imidlertid helt marginale. Det største skillet går altså mellom de som bor i fellesbolig på den ene siden, og de som bor i enebolig på den annen.

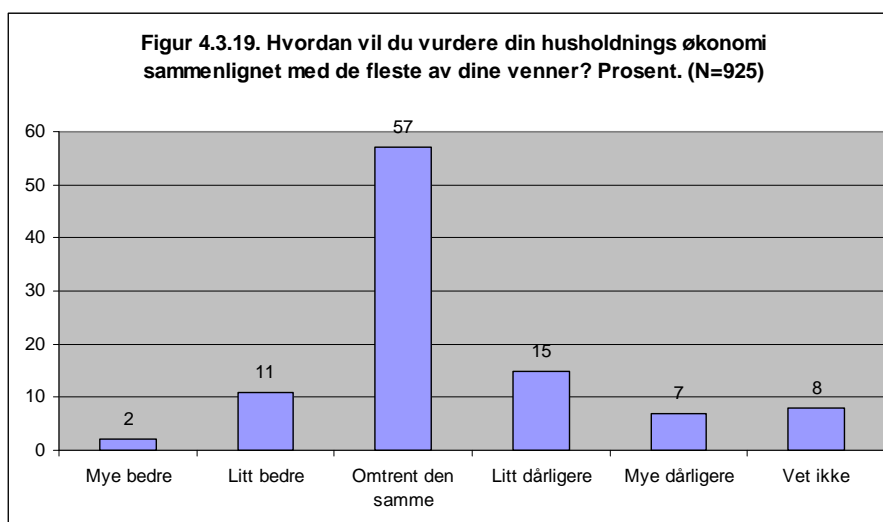

Vi finner at respondentenes vurdering av egen økonomi i forhold til deres naboer bare varierer i mindre grad, avhengig av om de er i arbeid eller ikke. Som figur 4.3.18 viser, synes det derimot å være slik at yngre mennesker noe oftere enn eldre tenderer til å vurdere egen økonomi som dårligere enn den til naboene. Særlig synes de to yngste aldersgruppene å skille seg ut i så måte. Henholdsvis 32 % og 33 % av de spurte i disse to gruppene gir uttrykk for at deres økonomi er dårligere enn økonomien til de fleste av deres naboer.

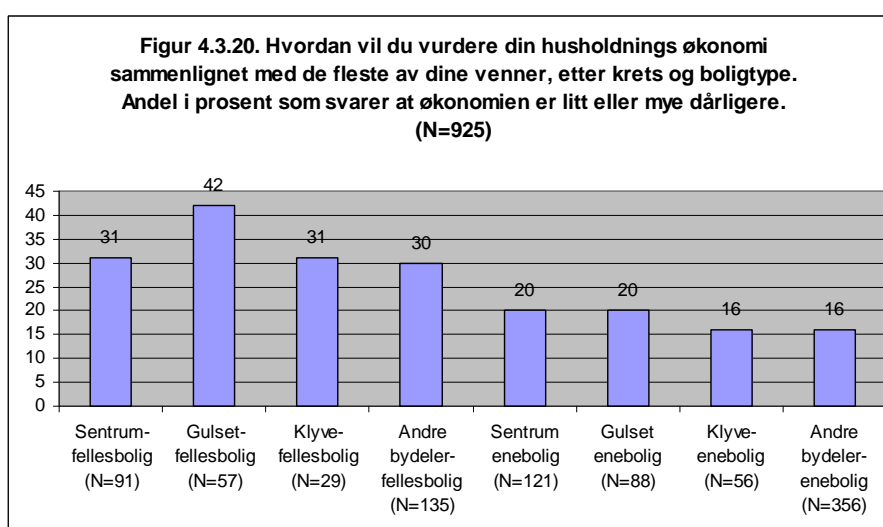

De fleste vurderer altså egen økonomi som omtrent like god som økonomien til sine naboer. Hvordan vurderer de egen økonomi sammenlignet med økonomien til deres venner. Vi spurte; ”Hvordan vil du vurdere din husholdnings økonomi sammenlignet med de fleste av dine venner?”. Figur 4.3.19 gir oss fordelingen.

Som vi ser er andelen som vurderer egen økonomi som omtrent like god som den til de fleste av vennene, enda noe høyere enn den var når vi ba respondentene vurdere naboenes økonomi. Videre ser vi at andelen som vurderer vennenes økonomi som bedre enn egen økonomi, også her er noe større enn andelen som vurderer egen økonomi som bedre enn den til vennene. Andelen som svarer at de ikke vet, er betydelig lavere enn den var da vi ba respondentene vurdere naboenes økonomi.

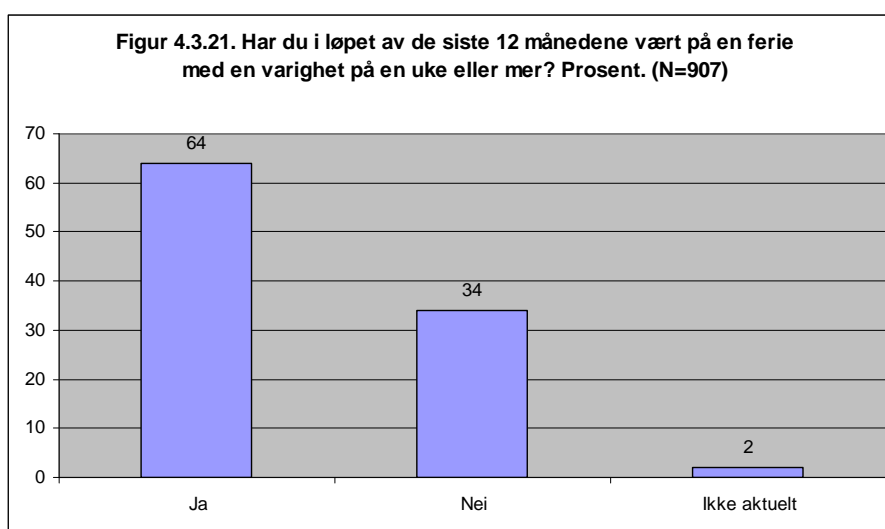

Igjen er det slik at de som bor i fellesbolig tenderer til å vurdere egen økonomi som dårligere enn økonomien til andre, i dette tilfellet altså økonomien til vennene. Den delen av befolkningen som bor i fellesbolig på Gulset skiller, seg ut ved at disse langt hyppigere enn andre vurderer egen økonomi som dårligere. Ellers synes hovedskillet også her å gå mellom de som bor i fellesbolig, og de som bor i enebolig.

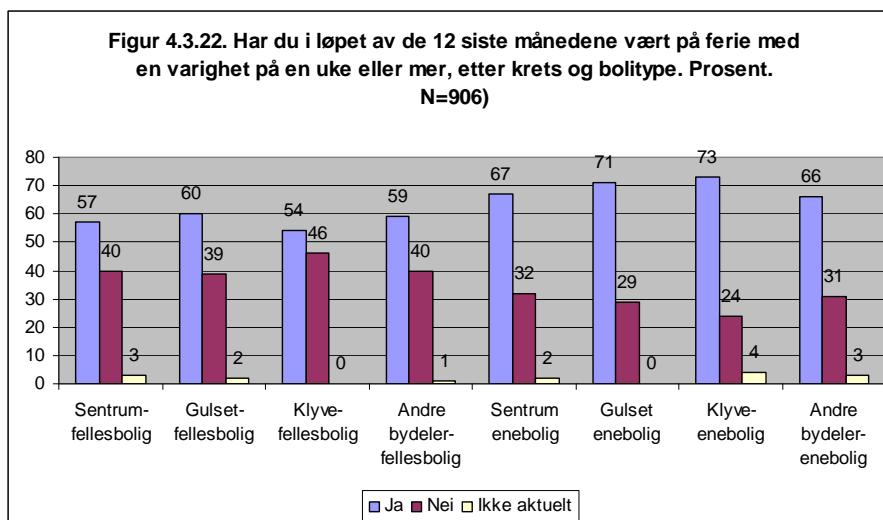
Hvorvidt man er i ordinært arbeid eller ikke, synes ikke å være av betydning med hensyn til vurderinger av egen økonomi opp mot økonomien til venner. Vi finner heller ingen entydige sammenhenger mellom alder, og vurdering av egen økonomi opp mot venners økonomi.

Så langt har vi sett på husholdningenes økonomiske situasjon, ut fra indikatorer som betalingsproblemer og en subjektiv opplevelse av egen økonomi. Til slutt i denne delen har presentert svarene på et spørsmål om skiensborgernes ferievaner. Vi ba utvalget svare på følgende spørsmål; ”Har du i løpet av de siste 12 månedene vært på en ferie med en varighet på en uke eller mer?”. Svarene er presentert i figur 4.3.21.

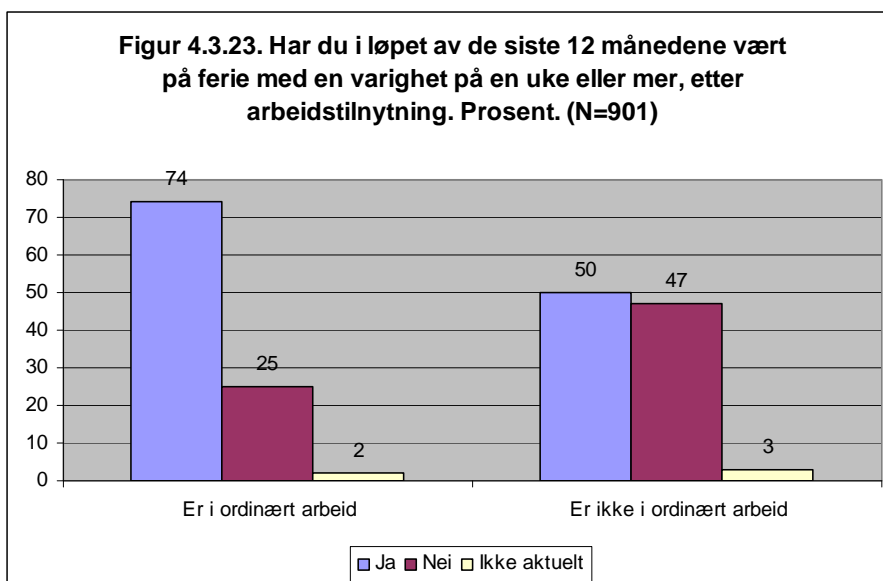
De aller fleste svarer at de i løpet av de siste 12 månedene har vært på en ferie med en varighet på mer enn en uke. Så pass mange som 34 % svarer imidlertid at de ikke vært på en ferie med en slik varighet.

Figur 4.3.22 viser hvordan andelen ferierende varierer med bosted og botype.

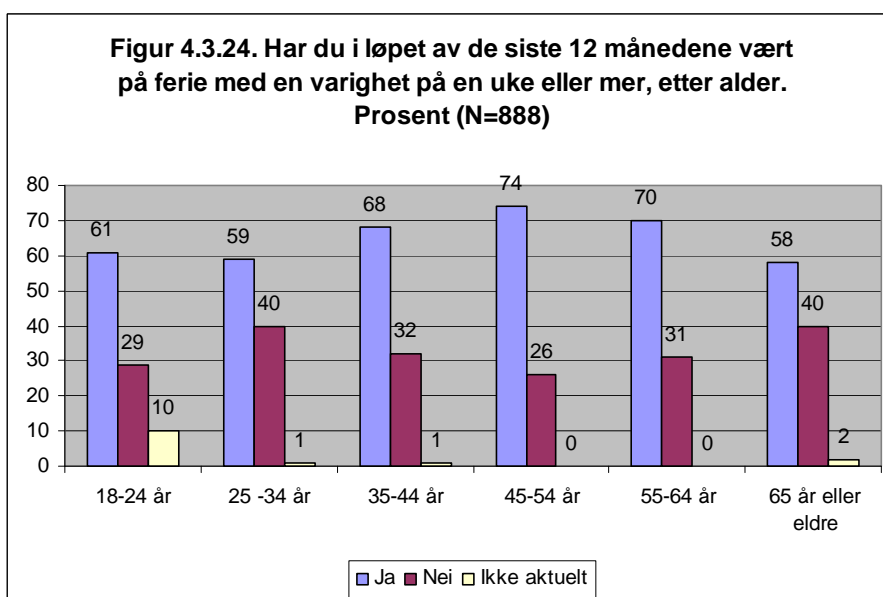

Vi ser for det første at andelen som svarer at de i løpet av de siste 12 månedene har vært på en ferie med mer enn en ukes varighet, tydelig er høyere blant de som bor i enebolig, sammenlignet med de som bor i fellesbolig. Høyest er andelen blant de som bor i enebolig på Gulset eller på Klyve. Lavest er andelen blant de som bor i fellesbolig i sentrum og i andre bydeler.

Figur 4.3.23 viser at sannsynligheten for at man har vært på ferie i løpet av de siste 12 månedene, er størst blant de som er i ordinært arbeid.

Til venstre i figuren ser vi at blant de som er i ordinært arbeid har 74 % vært på en ferie av en ukes varighet eller mer. Til høyre i figuren ser at dette kun gjelder for halvparten av de som ikke er i ordinært arbeid.

Sannsynligheten for at man har vært på ferie synes også i noen grad å variere med alderen. Som figuren viser er det de yngste og de aller eldste som oftest svarer at de ikke har vært på ferie i løpet av de siste 12 månedene. Det er for øvrig en klar sammenheng mellom husholdningenes inntekt og det å ha vært på ferie. Blant de med inntekt opp til 300 000 kroner er det 47 % som svarer at de har vært på ferie, mens tilsvarende andel for de med høyere inntekt er på 77 %.

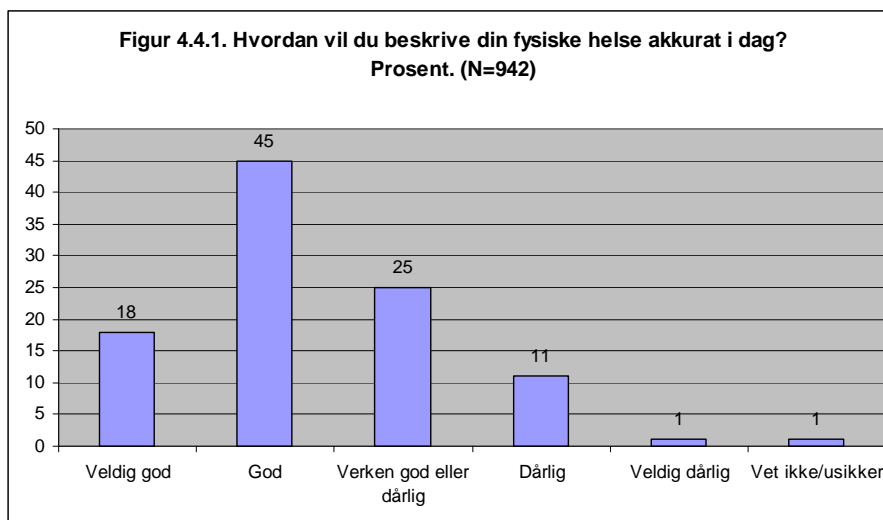
Ellers finner vi at de aller fleste husholdninger disponerer en eller flere biler. På spørsmål om respondenten eller noen i hans eller hennes husholdning disponerer egen bil, svarer 90 % bekreftende på at de gjør det, mens 10 % svarer at de ikke har bil. På spørsmål om hva som eventuelt er årsaken til at respondenten eller husholdningen ikke disponerer egen bil, svarer 39 % av de spurte at de ikke har råd til bil, mens 60 % krysser av for andre årsaker. Blant de som krysser av for andre årsaker, oppgir 49 % at de ikke har sertifikat, 21 % sier de ikke kan kjøre bil av helsemessige årsaker, 14 % ønsker ikke å ha bil, mens 8 % oppgir andre grunner, for eksempel at de får låne bil ved behov, eller at de har firmabil.

4.4 Helse

Vi har så langt fokusert på temaene bolig og økonomi. I denne delen av rapporten har vi tatt for oss befolkningens helse. Her har vi spurt innbyggerne om hvordan de vurderer både deres fysiske og psykiske helse, samt helsesituasjonen til andre i husholdningen. I tillegg har vi også stilt noen spørsmål om bruk av fastlegen og om hjelpen man har fått i

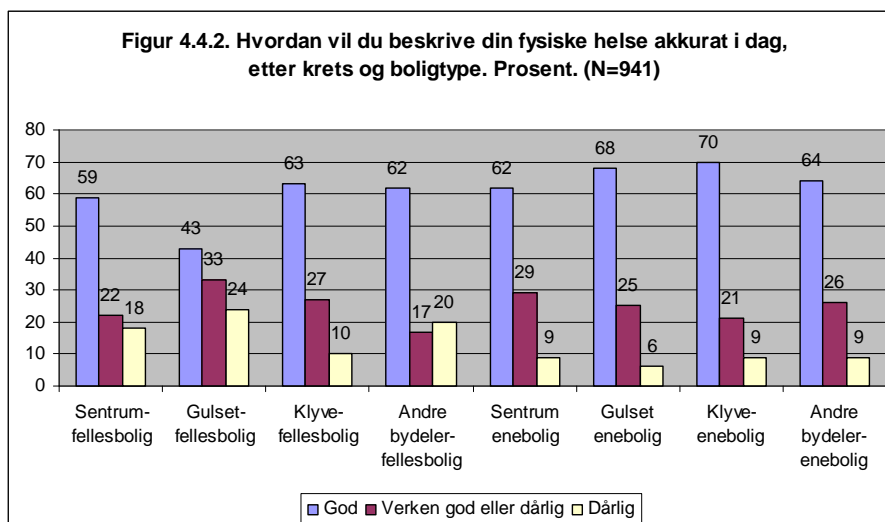
forbindelse med sine helseplager. Til slutt har vi også stilt noen spørsmål om konsum av alkohol, medisiner og narkotika.

Vi ba respondentene svar på følgende spørsmål; ”*Hvordan vil du beskrive din fysiske helse akkurat i dag?*”. Svarene er presentert i figur 4.4.1

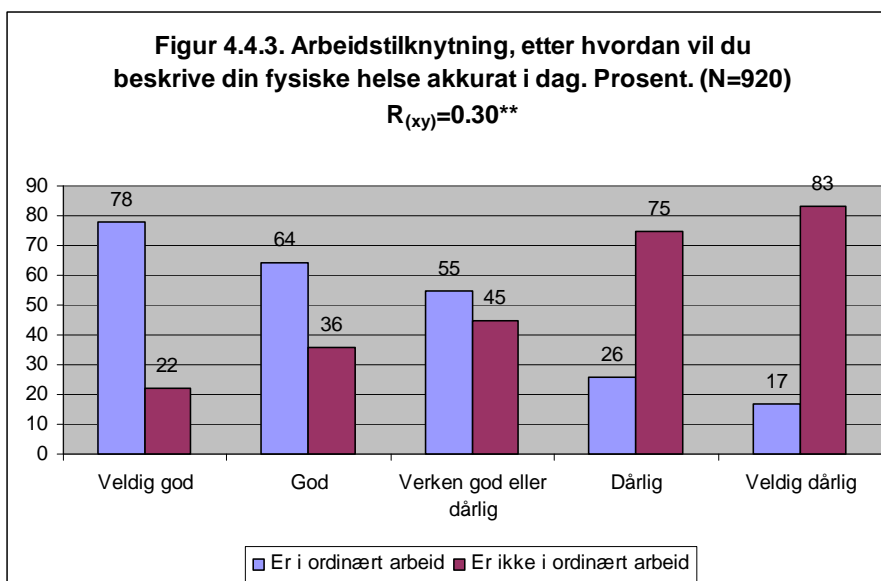
Majoriteten av de spurte svarer at deres fysiske helse er god (45 %). Mange opplever også at den fysiske helsen er svært god (18 %). Videre ser vi at hver fjerde innbygger i Skien (25 %) mener helsen verken er god eller dårlig. Til høyre i figuren ser vi at til sammen 12 % av de spurte opplever å ha dårlig fysisk helse.

Figur 4.4.2 viser hvordan helsesituasjonen varierer med bosted og boligtype.

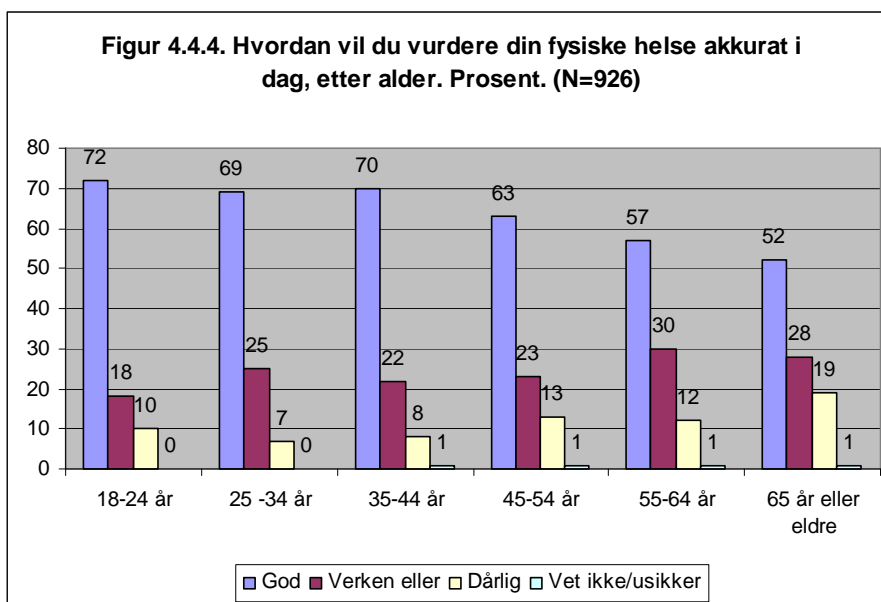
Stort sett synes folks fysiske helse å variere lite mellom de ulike områdene i kommunen. Det kan likevel se ut som den fysiske helsen jevnt over er noe dårligere blant de som bor i fellesbolig, sammenlignet med den delen av befolkningen som bor i enebolig. Særlig kan det se ut til at andelen som sliter med ulike fysiske helseproblemer, er noe høyere i fellesboligene på Gulset. Også blant de som bor i fellesbolig i sentrum og blant de som bor i fellesbolig i andre bydeler, er andelen som svarer at den fysiske helsen er dårlig, noe høyere enn ellers i kommunen.

Figur 4.4.3 gir oss sammenhengen mellom arbeidstilknytning og folks fysiske helse.

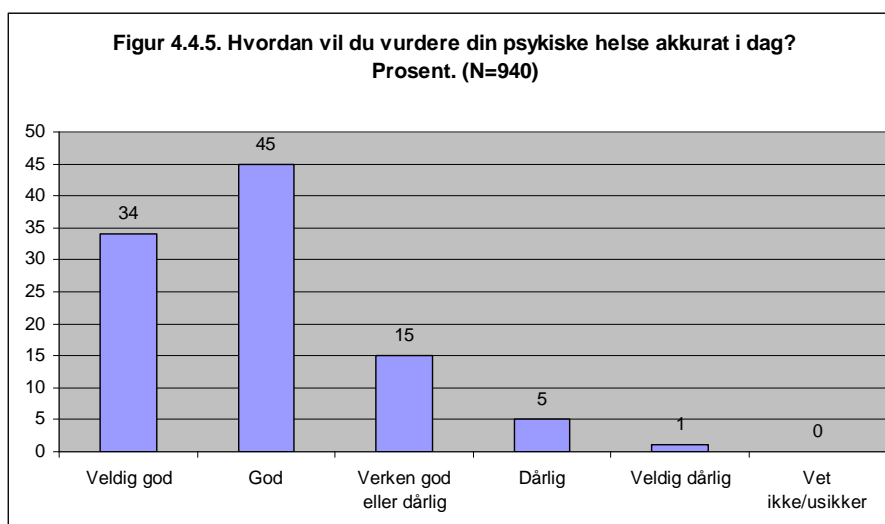
Ikke uventet er det en sterk sammenheng mellom disse to variablene. Til venstre i figuren ser vi at 78 % av de som mener deres fysiske helse er veldig god, er i ordinært arbeid, mens 22 % ikke i ordinært arbeid. Beveger vi oss mot venstre ser vi først at forskjellene jevner seg ut. Til høyre i figuren ser vi at forholdet mellom helsevurdering og arbeidstilknytning har snudd. Blant de som opplever at egen fysiske helse er veldig dårlig er bare 17 % i dag i ordinært arbeid, mens hele 83 % ikke er i arbeid.

Figur 4.4.4 gir oss sammenhengen mellom alder og fysisk helse.

Som forventet er andelen som opplever egen fysisk helse som god, synkende dess eldre man blir. Mens 72 % i den yngste aldersgruppen svarer at deres fysiske helse er god eller veldig god, ser vi at dette bare gjelder for 52 % av de spurte i den eldste aldersgruppen. Vi ser forøvrig at andelen som opplever sin helse som god, er avtagende først når vi kommer til aldersgruppen 45–54 år.

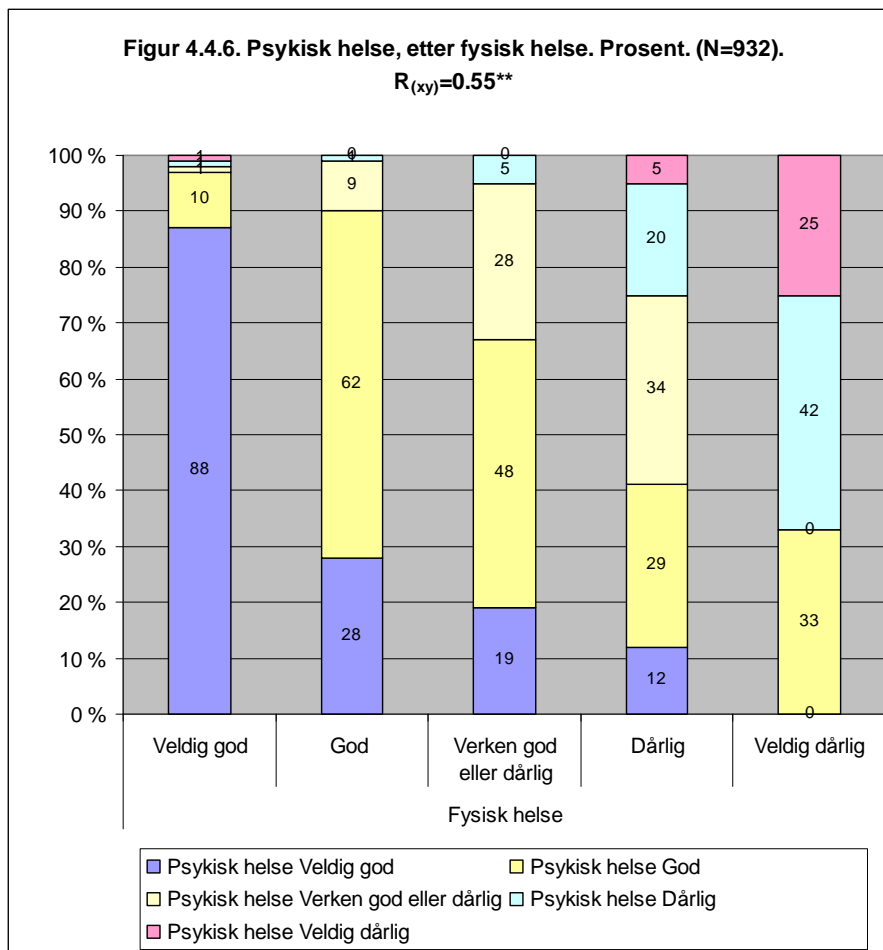
På samme måte som for den fysiske helsen, ba vi utvalget gjøre rede for den psykiske helsen. Spørsmålet lød; ”*Hvordan vil du beskrive din psykiske helse akkurat i dag?*”. Svarene er presentert i figur 4.4.5.

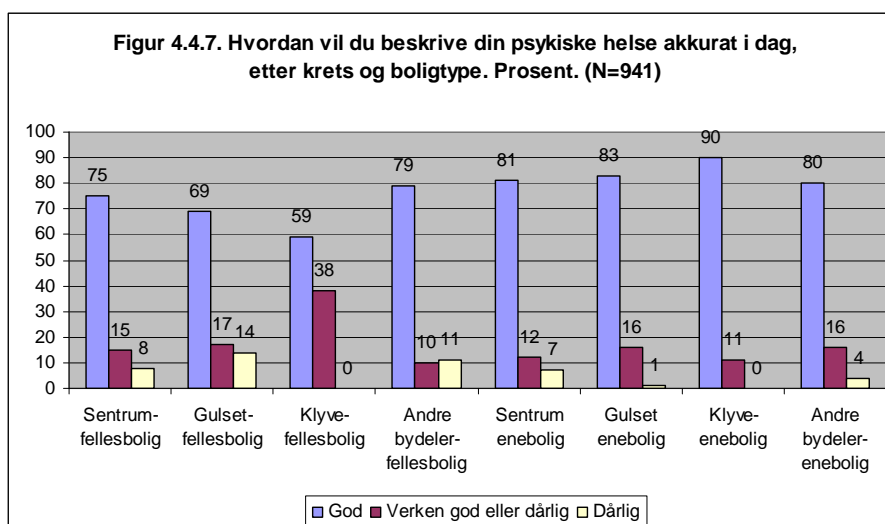
Andelen som svarer at den psykiske helsen er god, er like høy som den vi så i forhold til den fysiske helsen (45 %). Derimot er andelen som svarer at den psykiske helsen er veldig god, betydelig høyere (34 %) enn den tilsvarende andelen hva gjelder den fysiske helsen. Til høyre i figuren ser vi også at andelen som svarer at den psykiske helsen er dårlig, er noe lavere enn for den fysiske helsen. Alt i alt ser det slik ut til at den psykiske helsen er noe bedre enn den fysiske helsen blant innbyggerne i kommunen. Her må vi imidlertid ta noen forbehold, siden det kan være at de med dårlig psykisk helse kan være underrepresentert i utvalget.

Vi finner også at det er en sterk sammenheng mellom fysisk og psykisk helse. Dette er vist i figur 4.4.6. Så mange som 88 % av dem som mener deres fysiske helse er veldig god, svarer at også deres psykiske helse er veldig god. Tilsvarende svarer hele 62 % av de som mener deres fysiske helse er god, at også deres psykiske helse er god. Til høyre i figuren ser vi at den grønne og den rosa delen av søylen er relativt høy, noe som

indikerer at de som har dårlig fysisk helse også oftere enn andre har dårlig psykisk helse.

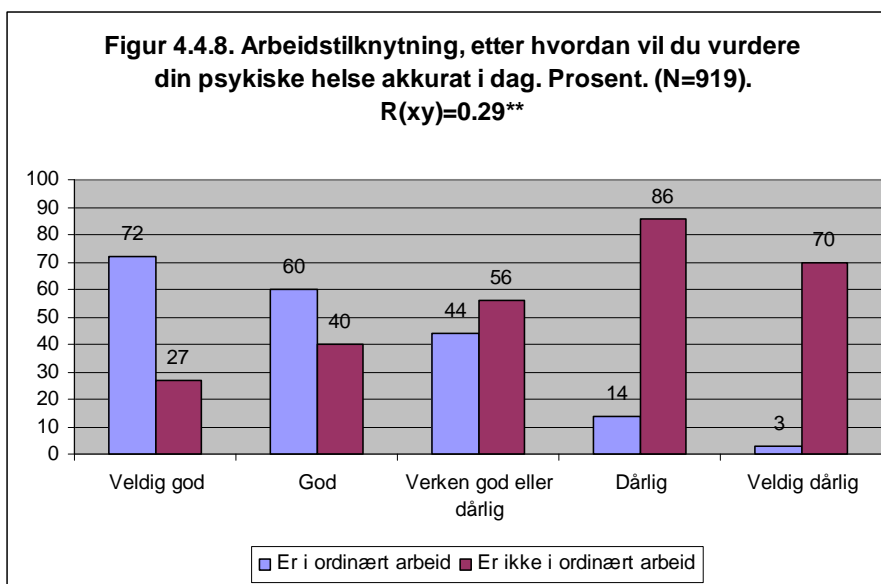

Vi har ovenfor sett hvordan folks ulike økonomiske situasjon varierer med bosted og boligtype, og vi har sett på hvordan den fysiske helsen fordeler seg i forhold til disse variablene. La oss derfor også se nærmere på sammenhengen mellom psykisk helse og bosted og boligtype. Figur 4.4.7 nedenfor gir oss fordelingene.

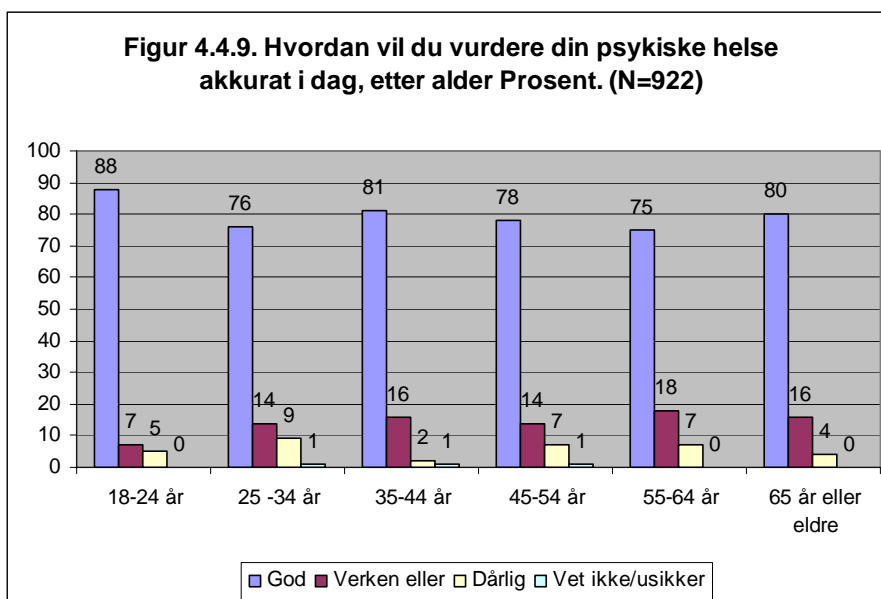

I grove trekk synes mønsteret å følge det mønsteret vi så i figur 4.4.2. Det er en svak tendens til at den psykiske helse er noe svakere blant de som bor i fellesbolig, sammenlignet med de som bor i enebolig. Forskjellene er imidlertid relativt små. Best synes den psykiske helsesituasjonen å være blant de som bor i enebolig på Klyve. Dårligst synes den kanskje å være blant de som bor i fellesbolig i samme bydel. Samtidig ser vi at det blant de som bor i fellesbolig på Klyve ikke er noen som svarer at den psykiske helsen er dårlig. Igjen må vi imidlertid tolke svarene fra Klyve med noen grad av forsiktighet, da vi har relativt få svar fra denne gruppen.

Figur 4.4.8 viser hvordan arbeidstilknytning henger sammen med folks psykiske helse.

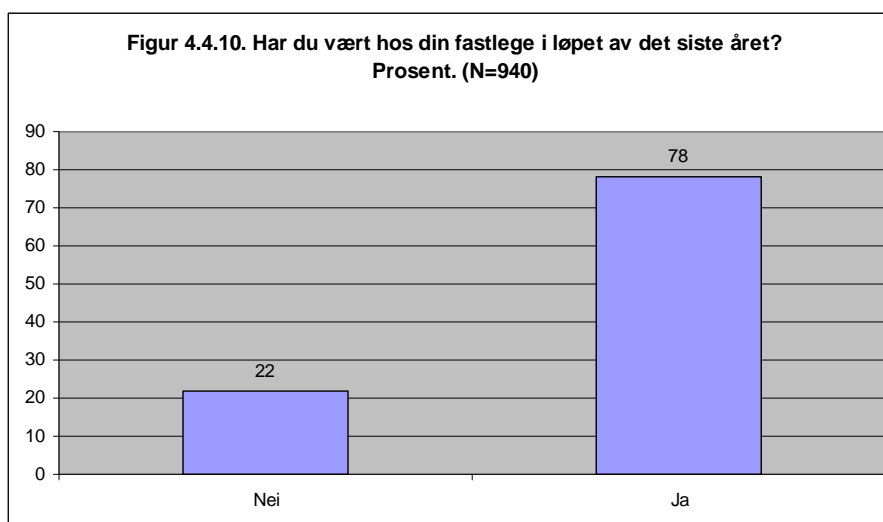

Som for arbeidstilknytning og fysisk helse, finner vi en sterk sammenheng mellom disse to variablene. Dess bedre den psykiske helsen er, dess høyere er andelen som er i ordinært arbeid. Derimot finner vi, som vist i figur 4.4.9, ingen entydige sammenhenger mellom alder og psykisk helse.

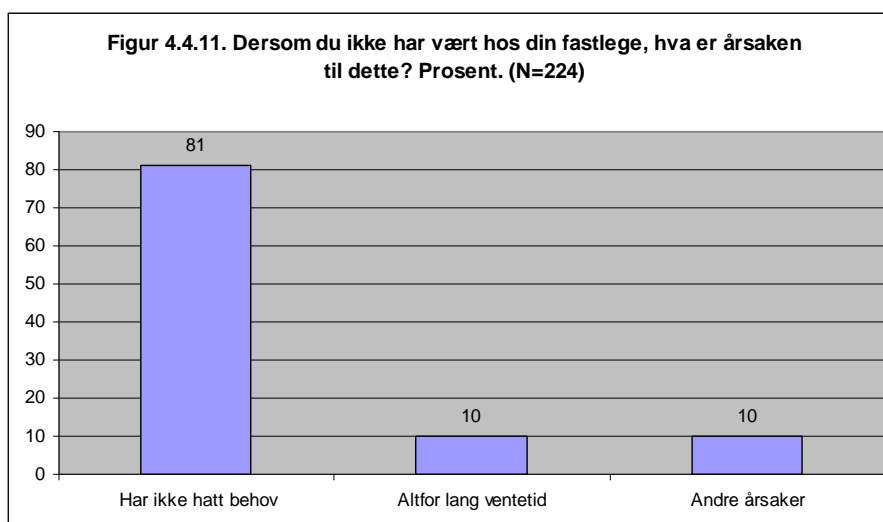

Fordelingen i figur 4.4.9 viser riktignok en tendens til at de aller yngste noe oftere enn andre beskriver sin psykiske helse som god, men forskjellene er ikke spesielt sterke.

De aller fleste opplever altså egen helse som god eller veldig god. Dette gjelder både den psykiske helsen, og i enda større grad den fysiske helsen. I de påfølgende spørsmålene har vi tatt for oss bruken av og tilfredsheten med helsetjenestene. Først har vi tatt for oss fastlegen. Figur 4.4.10 viser i hvilken grad innbyggere i Skien oppsøker sin fastlege.

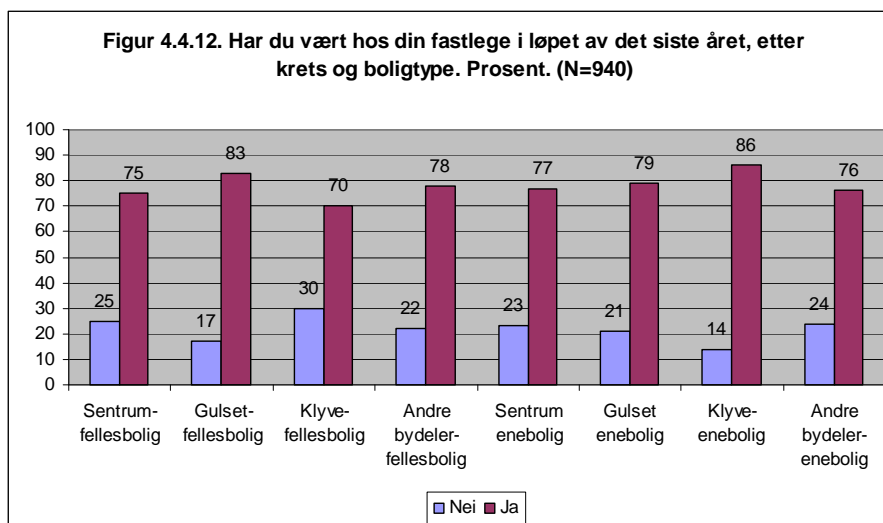
Som vi ser av figur 4.4.10, svarer noe under åtte av ti (78 %) at de har vært hos sin fastlege i løpet av det siste året. Såpass mange som 22 % av de spurte har imidlertid ikke vært hos sin fastlege i løpet av de siste 12 månedene. Nå trenger det ikke å ligge noe dramatisk i dette. Som vi har sett, opplever de aller fleste sin helse som god. Slik er det grunn til å anta at mange nok ikke vil føle noe behov for å kontakte sine fastleger. For å undersøke hvordan dette henger sammen ba vi utvalget svare på følgende spørsmål; ”Dersom du ikke har vært hos din fastlege i løpet av det siste året, hva er årsaken til dette?”. Svarene er gitt i figur 4.4.11.

Blant de som ikke har vært hos sin fastlege i løpet av det siste året, svarer hele 81 % at de ikke har hatt noe behov. Hver tiende (10 %) svarer imidlertid at årsaken til at de ikke har vært hos legen, er at ventetiden er altfor lang. Ellers ser vi at 10 % av de spurte oppgir andre årsaken. Respondentene ble bedt om å spesifisere hva de mener med ”andre årsaker”. En gjennomgang av svarene viser at noen få ikke har vært hos legen fordi det koster for mye. Noen har også tilgang til lege gjennom jobben, Ellers er det enkelte som svarer at de ikke gidder, og andre at de ikke har tid.

Som figur 4.4.12 viser, er det ingen klare indikasjoner på at sannsynligheten for å oppsøke sin fastlege avhenger av hvor i byen man bor, eller hva slags type bolig man bor i. Det er en svak tendens til at den delen av befolkningen som bor i fellesbolig på Klyve, noe oftere enn andre ikke har oppsøkt fastlege i løpet av det siste året. Tilsvarende synes det å være slik at en større andel blant de som bor i enebolig på Klyve, har vært hos sin fastlege, sammenlignet med de andre gruppene.

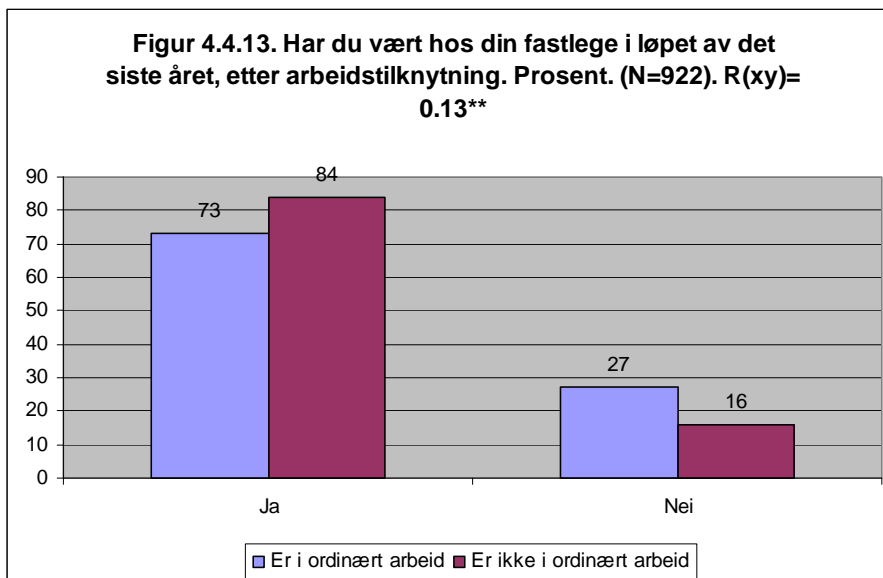
Dette kan imidlertid skyldes utvalgsskjevheter siden vi har relativt få svar fra denne gruppen.

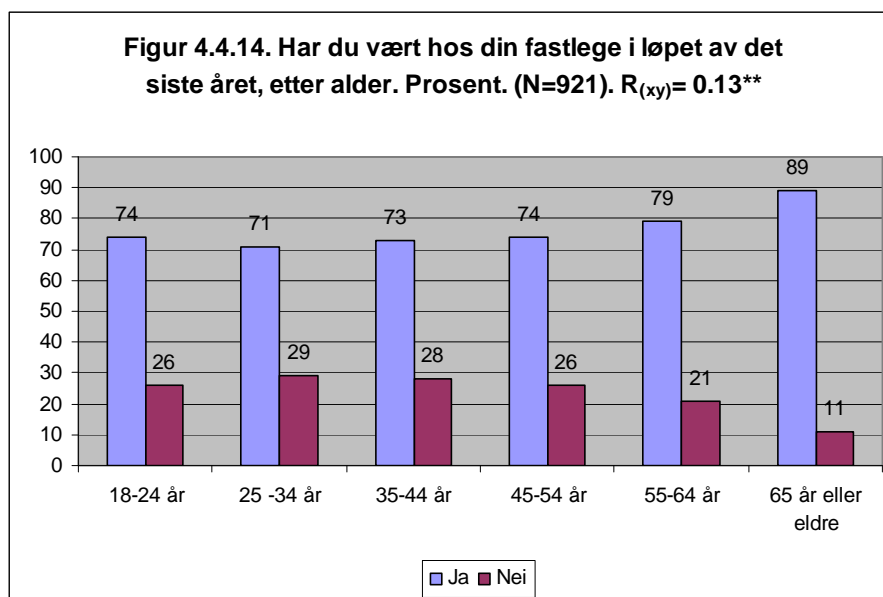
Dersom vi bryter opp svarene i enkeltkretser, uten å ta hensyn til om man bor i enebolig eller fellesbolig, finner vi at det er de som bor i Gjerpen valgkrets og de som bor på Åfoss, som oftest svarer at de ikke har vært hos sin fastlege. For Gjerpen sin del ligger andelen som ikke har vært hos sin fastlege på 27 %, mens den ligger på 32 % av de som bor på Åfoss. Den delen av befolkningen som bor på Skotfoss, på Gulset, på Klyve eller i andre bydeler (Vold, Kilebygda, Klovholt, Melum og Valebø), svarer oftere enn andre at de har vært hos sin fastlege. Andelen som ikke har vært hos fastlegen, er i disse bydelene henholdsvis 17, 19, 20 og 18 %.

Ser vi på sammenhengen mellom arbeidstilknytning og tilbøyeligheten til å oppsøke fastlege, finner vi at den delen av befolkningen som ikke er i ordinært arbeid oftere oppsøker fastlege, sammenlignet med den delen av befolkningen som er i ordinært arbeid. Fordelingen i figur

4.4.13 viser at mens 84 % av de som ikke er i ordinært arbeid, svarer at de har vært hos sin fastlege i løpet av de siste 12 månedene, er den tilsvarende andelen blant de som er i ordinært arbeid 73 %. Forskjellen er som vi ser vi ikke veldig stor, men den er signifikant.

Figur 4.4.14 gir oss sammenhengen mellom legebesøk og alder.

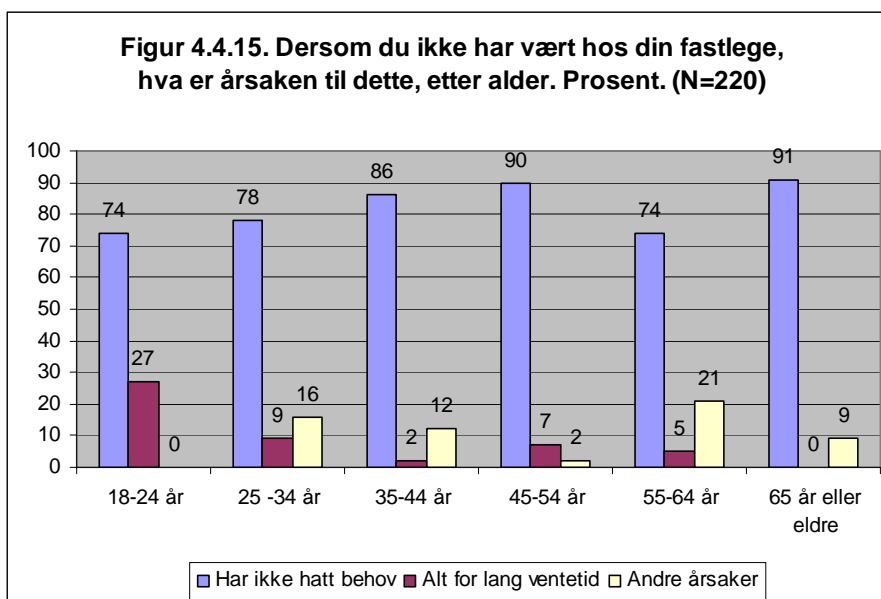
Fordelingen i figur 4.4.14 er som forventet; dess eldre man er, dess oftere svarer man at man har vært hos sin fastlege i løpet av de siste 12 månedene. Særlig de aller eldste synes oftere å ha vært hos sin fastlege. Ellers ser vi en svak tendens til at også de aller yngste noe oftere har vært hos sin fastlege, sammenlignet med de neste aldersgruppene. Her er imidlertid forskjellene svært små.

Langt de fleste forklarer årsaken til at de ikke har vært hos sin fastlege, med at de ikke har hatt noe behov for legebistand. Enkelte oppgir imidlertid også andre årsaker til at de ikke har oppsøkt lege. Som vi har sett svarer omkring hver tiende innbygger at de ikke har vært hos sin fastlege fordi ventetiden er for lang. Når vi ser på hvem som tenderer til å svare hva, finner vi at de som bor i en eller annen form for fellesbolig, oftere enn de som bor i enebolig tenderer til å oppgi nettopp lang ventetid som forklaring på hvorfor de ikke har vært hos sin fastlege. Blant de som bor i fellesbolig svarer 15 % at ventetiden er for lang. Blant de

som bor i enebolig er den tilsvarende andelen 7 %. Blant de som bor i fellesbolig svarer 74 % at de ikke har hatt behov for legebistand, mens blant de som bor i enebolig er den tilsvarende andelen 86 %. Ellers kan det se ut til at det er de som bor i valgkretsene sentrum og Skienshallen som hyppigst oppgir lang ventetid som årsak. I disse bydelene svarer henholdsvis 14 % og 11 % at ventetiden er for lang, mens den tilsvarende andelen i de øvrige bydelene varierer mellom 7 % og 0 %. Et unntak gjelder den delen av befolkningen som bor i ”andre bydeler”, dvs. Vold, Kilebygda, Klovholt, Melum og Valebø. Blant disse svarer hele 33 % at ventetiden er for lang. Antallet respondenter i denne gruppen er imidlertid svært lavt. Dette gjør tallene for denne gruppen usikre, slik at svarene må tolkes med forsiktighet.

Ellers finner vi at den delen av befolkningen som er i ordinært arbeid, oftere oppgir at de ikke har behov for legebistand (som forklaring på hvorfor de ikke har vært hos lege), sammenlignet med den delen av befolkningen som ikke er i arbeid. Mens 83 % i den første gruppen oppgir dette som forklaring, er den tilsvarende andelen blant de som ikke er i arbeid 73 %. Det er en svak tendens til at de som ikke er i arbeid, oftere enn de som er i arbeid, oppgir lang ventetid eller andre årsaker som forklaring på hvorfor de ikke har vært hos fastlege.

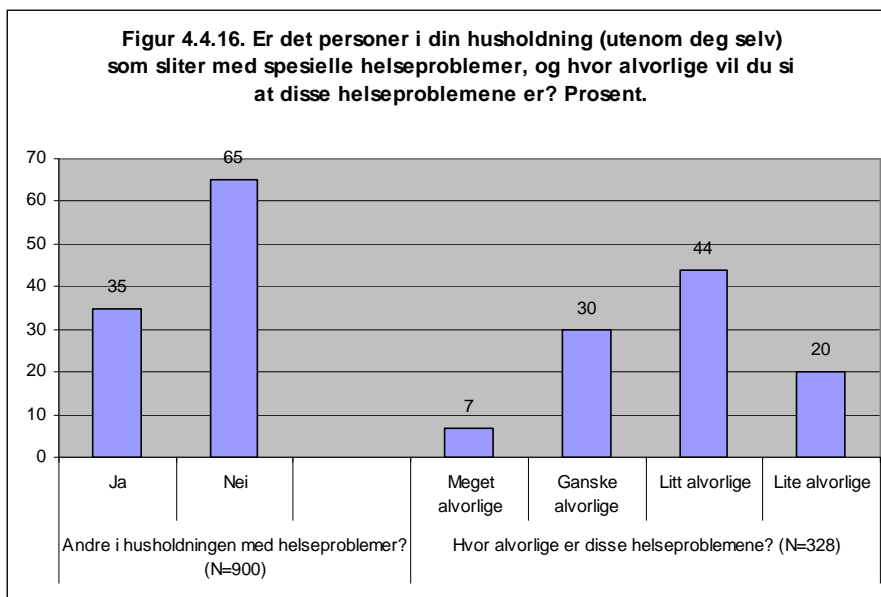
Figur 4.4.15 viser hvordan årsaken til at man ikke har vært hos sin fastlege varierer med alder.

Til høyre i figuren ser vi at det er 91 % av de aller eldste, som oppgir at de ikke har behov som forklaring på hvorfor de ikke har vært hos sin fastlege. Også blant de som befinner seg i aldersgruppene 45–54 år og 35–44 år er det mange som mener de ikke har hatt noe behov for legebistand. To aldergrupper skiller seg noe ut fra de øvrige. Til venstre i figuren ser vi at hele 27 % av de aller yngste, svarer at de ikke har vært hos sin fastlege fordi ventetiden er for lang. Videre ser vi at 21 % av de som er i aldersgruppen 55–64 år, oppgir andre årsaker til at de ikke har vært hos sin fastlege.

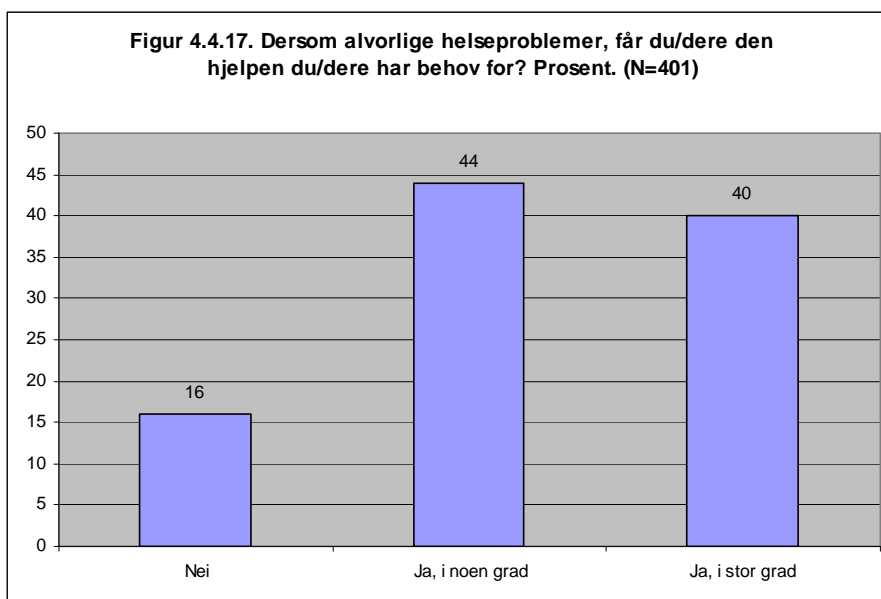
Vi har så langt kun fokusert på respondentenes personlige helse. Imidlertid kan den enkeltes husholdning også omfatte andre medlemmer med spesielle helseproblemer. Vi ba respondentene svare på følgende spørsmål; ”Er det personer i din husholdning (utenom deg selv) som sliter med spesielle helseproblemer”. Respondenter som svarte bekrefrende på dette spørsmålet, ble også bedt om å svare på følgende spørs-

mål; ”... *hvor alvorlige vil du si at disse helseproblemene er?*” Figur 4.4.16 viser hvordan respondentene svarte på disse spørsmålene.

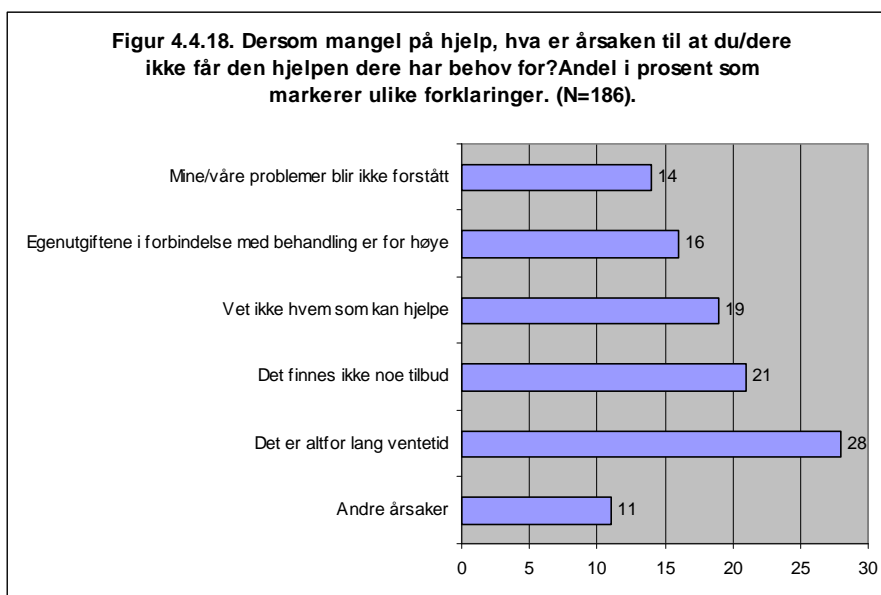
Til venstre i figuren ser vi at så mange som 35 % av de spurte, bor sammen med en eller flere husholdningsmedlemmer som sliter med spesielle helseproblemer. Blant de respondenter dette gjelder, ser vi videre at det i 7 % av tilfellene dreier seg om husholdningsmedlemmer med meget alvorlige helseproblemer, mens det i 30 % av tilfellene dreier seg om ganske alvorlige problemer. Blant de øvrige beskriver de fleste (44 %) problemene som litt alvorlige, mens bare 20 % mener problemene er lite alvorlige.

Både respondenter som selv sliter med spesielle helseproblemer og respondenter som bor sammen med andre som gjør det, ble videre bedt om å svare på om de får den hjelpen de føler de har behov for i den forbindelse. Svarene er presentert i figur 4.4.17.

De aller fleste synes i større eller mindre grad å få den hjelp de har behov for. Vi ser at 40 % mener de i stor grad får den hjelpen de har behov for. Videre ser vi at 44 % mener de i noen grad får nødvendig hjelp. Til venstre i figuren ser vi imidlertid at såpass mange som 16 % av de spurte, ikke føler at de får hjelp i forbindelse med egne eller andre husholdningsmedlemmers helseproblemer.

Relativt mange opplever med andre ord ikke å få den hjelpen de har behov for. Vi ba disse gjøre rede for hva de selv mener er årsaken til at de ikke får så mye hjelp som de har behov for, eventuelt hvorfor de ikke får akkurat den hjelpen de selv mener ville være den beste; ”Dersom du føler at du/dere ikke får den hjelpen du/dere har behov for, hva mener du selv er årsaken til dette?” Figur 4.4.18 gir oss svarene.

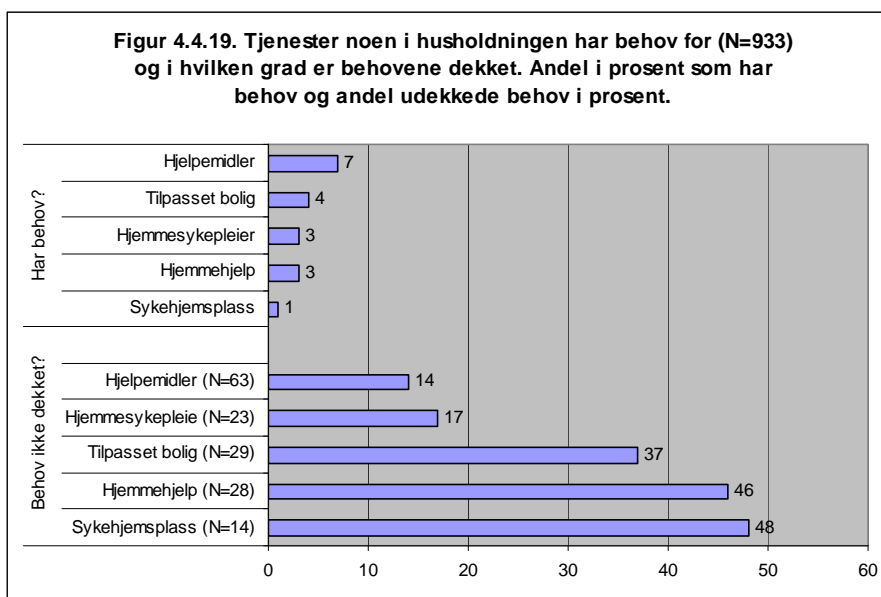

Det svaret som går igjen hyppigst er at ventetiden før man blir innkalt til behandling er altfor lang. Så pass mange som 28 % av de som føler de ikke får den hjelpen de har behov for, mener dette er årsaken. Beveger vi oss oppover i figuren, ser vi at det nest vanligste svaret er at det ikke finnes noe tilbud i forhold til akkurat deres helseproblemer. Dette svaralternativet markeres av 21 % av de spurte. Dernest er det også mange (19 %) som ikke vet hvem som kan hjelpe. Relativt mange (16 %) mener dessuten at egenutgiftene i forbindelse med behandling er altfor høye. Til sist ser vi at 14 % opplever at de helseproblemer de selv eller andre i husholdningen sliter med, ikke blir forstått av helse- eller omsorgsapparatet. Prosentandelene i figur 4.4.18 summerer seg for øvrig til over 100 %. Dette skyldes at enkelte har gitt flere svar samtidig.

Nederst i figuren ser vi at relativt mange (11 %) oppgir andre årsaker enn de som var listet opp blant svaralternativene. Vi har sett nærmere

på hva slags årsaker dette er, og finner at mange av disse er variasjoner over de faste svaralternativene. Ofte handler det om at respondentene opplever at fastlegene er uengasjerte og til dels overarbeidet; *”dårlig fastlege”, ”fastlege har for liten tid”, ”... lite engasjert fastlege. Har for mange pasienter...”* og *”... har hatt to fastleger... Begge to er ubrukelige. Skal bytte igjen”*. Ellers handler det for enkelte om ikke å bli trodd; *”Tas ikke alvorlig”* og *”Blir ikke trodd. Får ikke skikkelig undersøkelse”*. Utover dette peker enkelte på at behandlingstiden er for lang, et par respondenter mener dessuten at legene ikke kan eller vet nok om deres problemer, eller at deres spesielle problemer ikke er enkle å diagnostisere.

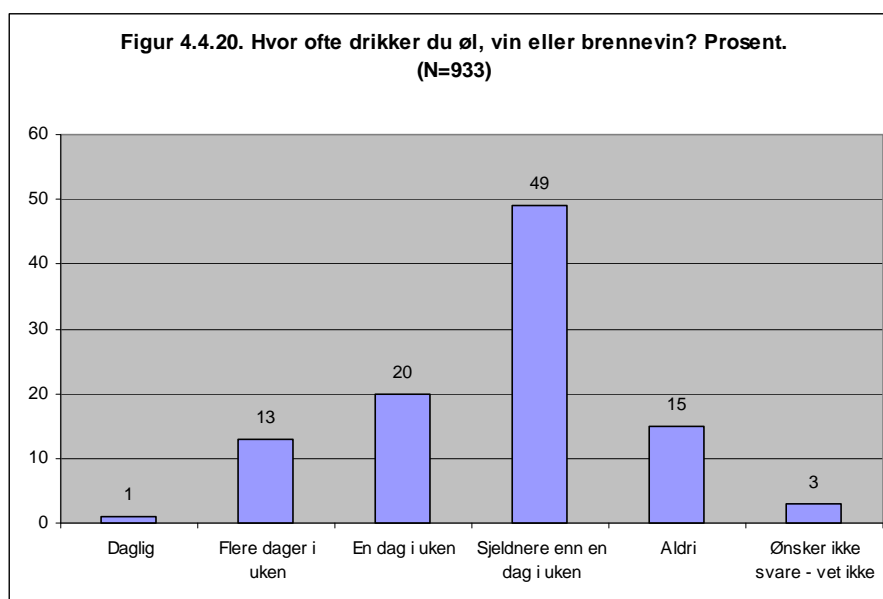
For at vi skulle kunne danne oss et enda bedre inntrykk av befolkningens behov for helse- og omsorgstjenester, ba vi respondentene svare på følgende spørsmål; *”Nedenfor har vi listet opp noen typer tjenester enkelte kan ha behov for fra det offentlige. Vi ber deg for hver av disse markere om dette er tjenester du eller noen i din husholdning har behov for”*.

Øvre del av figur 4.4.19 viser andelen som gir uttrykk for at de har behov for ulike typer tjenester. Alt i alt ser vi at det er relativt få som melder om behov for noen av de ulike tjenestene som var listet opp i spørsmålet. Behov for hjelpemidler, for eksempel i forbindelse med funksjonshemming er imidlertid den tjenesten flest (7 %) melder om behov for. Deretter følger tilpasset bolig (4 %), hjemmesykepleie (3 %), hjemmehjelp (3 %) og sykehjemsplass (1 %). På spørsmål om behovene er dekket ser vi at 48 % har et udekket behov for sykehjemsplass. Videre ser vi at 46 % melder om et udekket behov for hjemmehjelp, mens 37 % har et udekket behov for tilpasset bolig. Når det gjelder de som opplever behov for hjemmesykepleie og hjelpemidler finner vi at henholdsvis 17 % og 14 % ikke har fått sine behov dekket. Når det gjelder spørsmålet om behovene er dekket eller ikke, bør vi være oppmerksom på at dette spørsmålet kun var aktuelt for en mindre gruppe respondenter, nemlig de som sier de har behov. Som vi har sett

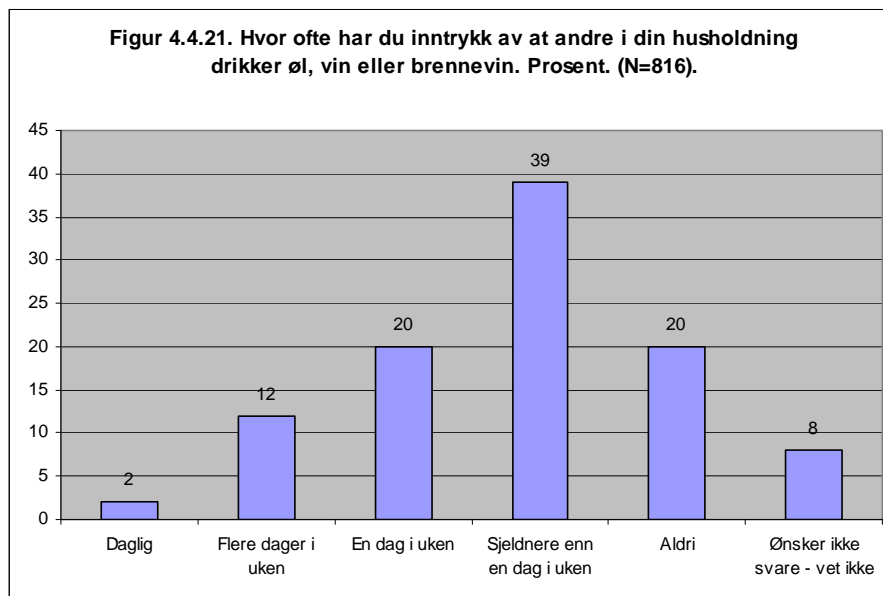
har de aller fleste ikke behov for noen av de spesifiserte tjenestene. Antallet respondenter som har svart på spørsmålet er med andre ord lavt, og må følgelig tolkes med forsiktighet.

Til sist i dette delkapittelet skal vi se nærmere på befolkningens forhold til alkohol. Dernest vil vi se på bruk av medisiner og på bruk av andre sentralstimulerende (narkotiske) midler. Figur 4.4.20 viser først hvordan respondentene svarer på spørsmål om hvor ofte de drikker øl, vin eller brennevin.

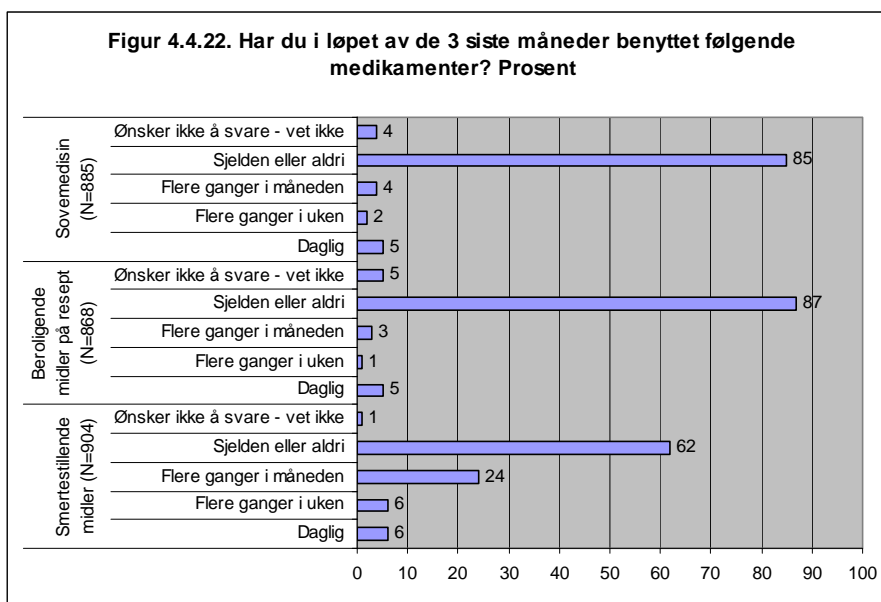
Størst er gruppen som svarer at de drikker øl, vin eller brennevin sjeldnere enn en dag i uken. Denne gruppen teller nesten halvparten av de spurte (49 %). Til høyre i figuren ser vi at 15 % sier de aldri drikker alkohol. Omkring hver femte (20 %) svarer at de drikker øl, vin eller brennevin en dag i uken, mens 14 % svarer at de drikker oftere enn en dag i uken. Blant de som svarer at de drikker flere dager i uken ser vi helt til høyre en liten gruppe (1 %) som svarer at de drikker hver dag.

Vi ba også respondentene redegjøre for alkoholvanene til andre medlemmer i deres husholdning; ”Hvor ofte har du inntrykk av at andre i din husholdning drikker øl, vin eller brennevin?” Svarene er presentert i figur 4.4.21.

Svarfordelingen i figur 4.4.21 ligner i stor grad den svarfordelingen vi så i figur 4.4.20. Andelen som mener andre medlemmer i husholdninger drikker sjeldnere enn en dag i uken, er riktignok noe lavere enn den er når respondenten vurderer egne alkoholvaner. Tilsvarende er andelen som mener andre i husholdningen aldri drikker, noe høyere enn andelen som mener man selv aldri drikker. Venstre side i figur 4.4.21 er i det store hele identisk med figur 4.4.20.

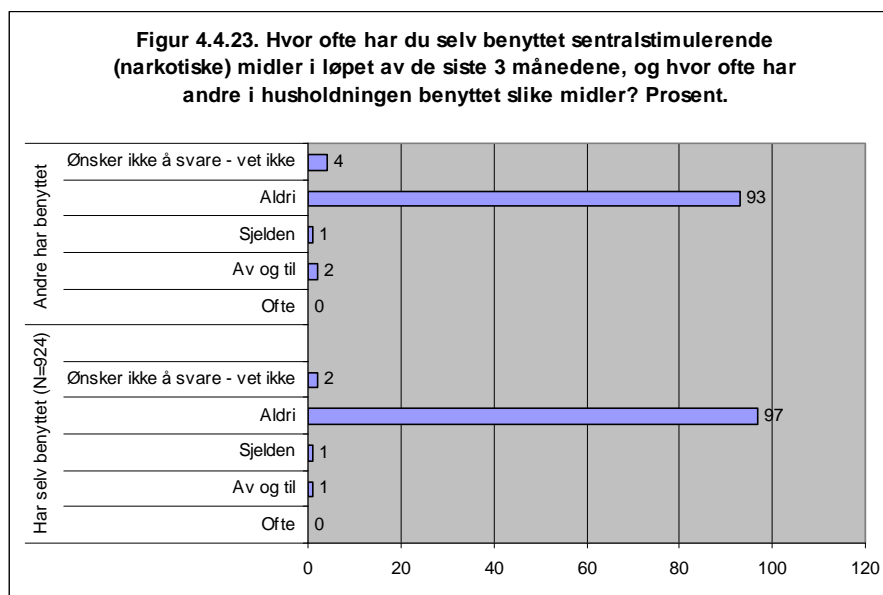
Når det gjelder befolkningens bruk av medisiner, ba vi respondentene svare på følgende spørsmål; ”Hvor ofte har du i løpet av de siste 3 månedene benyttet følgende medikamenter?”

Et overveldende flertall (85 %), svarer at de sjelden eller aldri har benyttet seg av sovemedisiner i løpet av den angitte perioden. Såpass mange som 5 % av de spurte svarer imidlertid at de har benyttet seg av sovemedisiner hver dag. Ellers svarer 2 % at de i perioden har benyttet slike midler flere ganger i uken, mens 4 % har benyttet sovemedisin flere ganger i måneden. Videre ser vi at et overveldende flertall blant de spurte (87 %) sjelden eller aldri har benyttet reseptbelagte beroligende midler i perioden. Også når det gjelder beroligende legemidler finner vi en andel på 5 % som har benyttet slike daglig i den aktuelle perioden. Til sist ser vi at andelen som i løpet av perioden har benyttet seg av smertestillende medikamenter derimot er noe høyere. Til sammen 12 % av de spurte svarer at de i løpet av de siste 3 måneder daglig eller flere ganger i uken har benyttet seg av smertestillende medikamenter.

Til sist ba vi respondentene svare på følgende; ”Hvor ofte har du selv benyttet andre sentralstimulerende (narkotiske) midler i løpet av de

siste 3 månedene, og hvor ofte har du inntrykk av at andre i din husholdning har benyttet slike midler?” Svarene er gitt i figur 4.4.23.

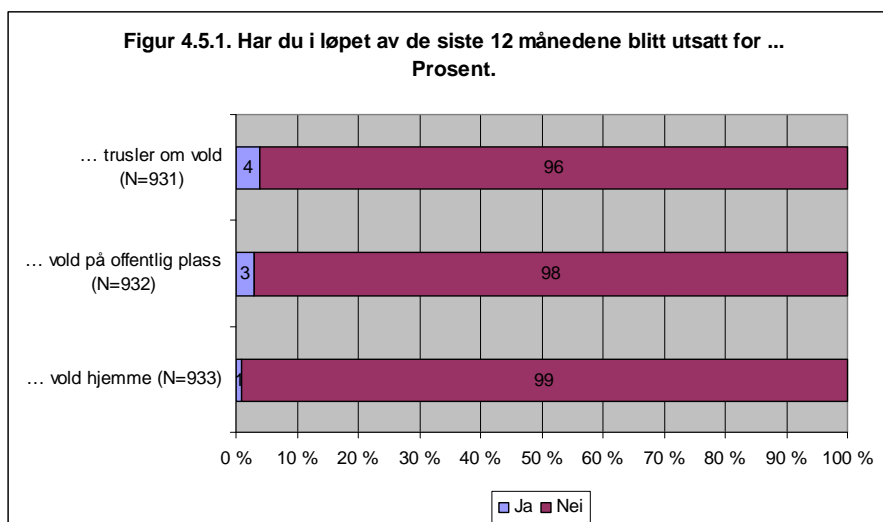

Så å si samtlige spurte svarer at de i løpet av perioden aldri har benyttet slike midler. Det samme gjelder med hensyn til andre i husholdningen. En liten gruppe på til sammen 3 % av de spurte er imidlertid ærlige på at de selv har benyttet slike midler. Selv om fordelingen i figur 4.4.23 i det store og det hele må kunne antas å gi et realistisk bilde av folks bruk av narkotiske midler, kan vi heller ikke helt se bort fra at andelen som har benyttet slike midler i virkeligheten kan være noe høyere enn det som kommer frem i figuren. Eller sagt med andre ord; vi kan ikke helt se bort fra en viss underrapportering av slikt bruk.

4.5 Vold og kriminalitet

I kapittel 4.2 så vi at enkelte var misfornøyd med boligsituasjonen pga. nærmiljøet der de bor, at de er plaget av mange narkomane og av gjengmiljøer. I dette kapitlet skal vi se nærmere på folks nærmiljø. Vi vil i kapitlet ha et spesielt fokus på vold og kriminalitet.

Vi ba utvalget svare på følgende spørsmål; ”Har du i løpet av de siste 12 månedene blitt utsatt for vold hjemme?”, ”Har du i løpet av de siste 12 månedene blitt utsatt for vold ute i det offentlige rom?” og ”Har du i løpet av de siste 12 månedene blitt utsatt for trusler om vold som var så alvorlige at du ble redd?”. Svarene er gitt i figur 4.5.1.

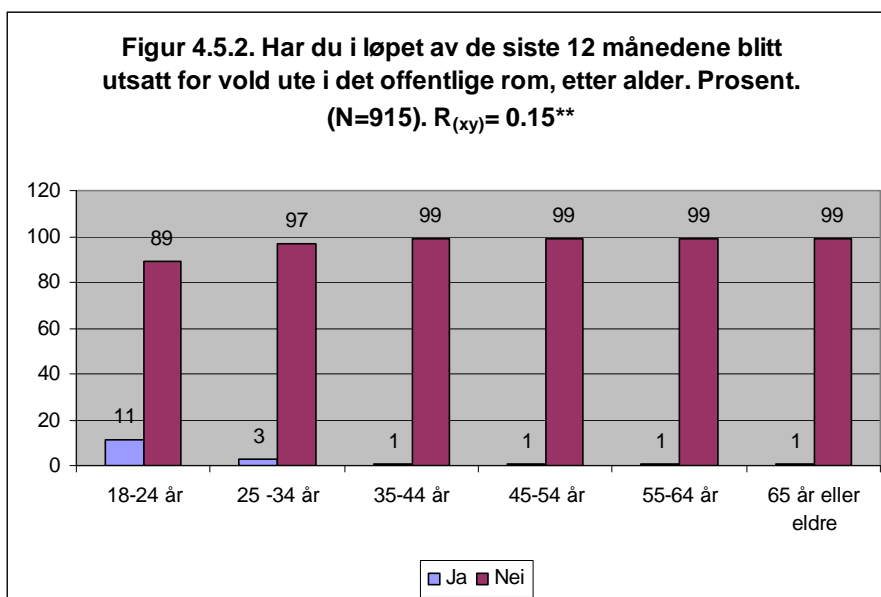

Nederst i figuren ser vi at bare 1 % av utvalget har blitt utsatt for vold hjemme. I søylen ovenfor ser vi at 3 % har blitt utsatt for vold på offentlig plass. Øverst i figuren ser vi at 4 % har blitt utsatt for trusler om vold. Vold, eller trusler om vold synes slik å være noe som bare rammer de få. Her må vi imidlertid tolke svarene med noen grad av

forsiktighet. Dette gjelder særlig med hensyn på vold hjemme. Grunnen til det er at hjemmevold sannsynligvis er noe mange vil ha sterke motforestillinger mot å rapportere om. Slik er det grunn til å tro at tilfeller av hjemmevold er underrapportert.

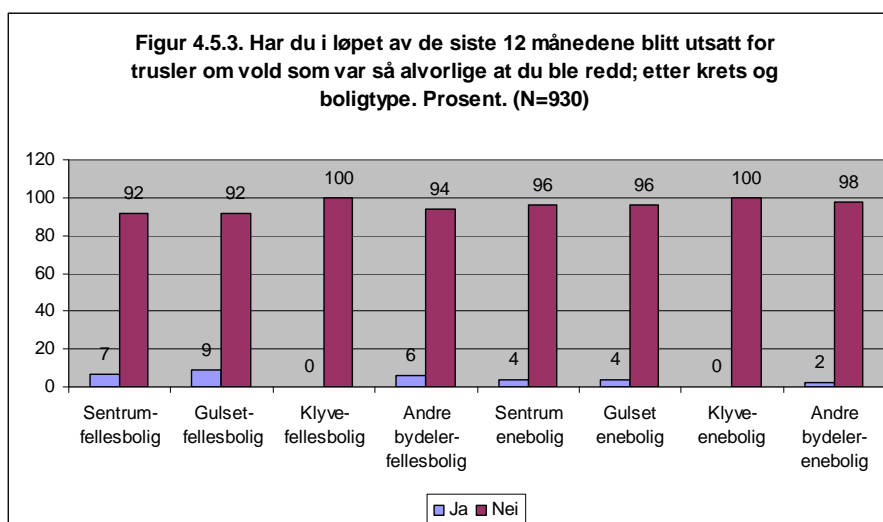
Gitt den lave andelen som rapporterer om hjemmevold, finner vi ingen sammenheng mellom hjemmevold og bosted. Vi finner heller ingen sammenheng mellom arbeidstilknytning og hjemmevold. Derimot finner vi en svak tendens til at de yngste og de eldste har opplevd hjemmevold noe oftere enn andre. Men som sagt, tallene er svært usikre, siden det er så få som svarer at de har opplevd hjemmevold.

Vi finner ellers en tendens til at de som bor på Gulset, samt de som bor på Klyve, noe oftere svarer at de har blitt utsatt for vold på offentlig plass, sammenlignet med den delen av befolkningen som bor i andre bydeler. Blant den delen av befolkningen som bor på Gulset, svarer 5 % av de spurte at de har blitt utsatt for slik vold. Den tilsvarende andelen på Klyve er 4 %. For de øvrige bydelene, varierer frekvensen mellom bydeler der ingen svarer de er blitt utsatt for vold og bydeler der 2 % av befolkningen svarer at de har blitt utsatt. Igjen finner vi at den delen av befolkningen som bor i ”andre bydeler” skiller seg ut. Blant de som bor i andre bydeler svarer hele 15 % at de har blitt utsatt for vold. Men vi må minne om at det innenfor ”andre bydeler” bare er 27 respondenter. Ellers finner vi ingen sammenhenger mellom utsatthet for vold på offentlig plass, og hva slags type bolig respondentene bor i. Vi finner heller ingen sammenheng mellom arbeidstilknytning og vold på offentlig plass. Når det gjelder sammenhengen mellom opplevd vold på offentlig sted og alder, finner vi imidlertid at det er en gruppe som skiller seg spesielt ut. Som vist i figur 4.5.2 gjelder dette de aller yngste.

Godt over halvparten av de som svarer at de i løpet av de siste 12 månedene har blitt utsatt for vold på offentlig plass, synes å befinne seg i aldersgruppene 18–24 år. Også i den nest yngste aldersgruppen ser vi at en liten andel av de spurte, svarer at de har blitt utsatt for vold. I de andre aldersgruppene er andelen som har opplevd vold helt marginal. Det er grunn til å tro at dette henger sammen med at de yngre tilbringer med tid på byen i løpet av helgene.

Figur 4.5.3 gir oss sammenhengen mellom opplevde trusler om vold og bydel og boligtype.

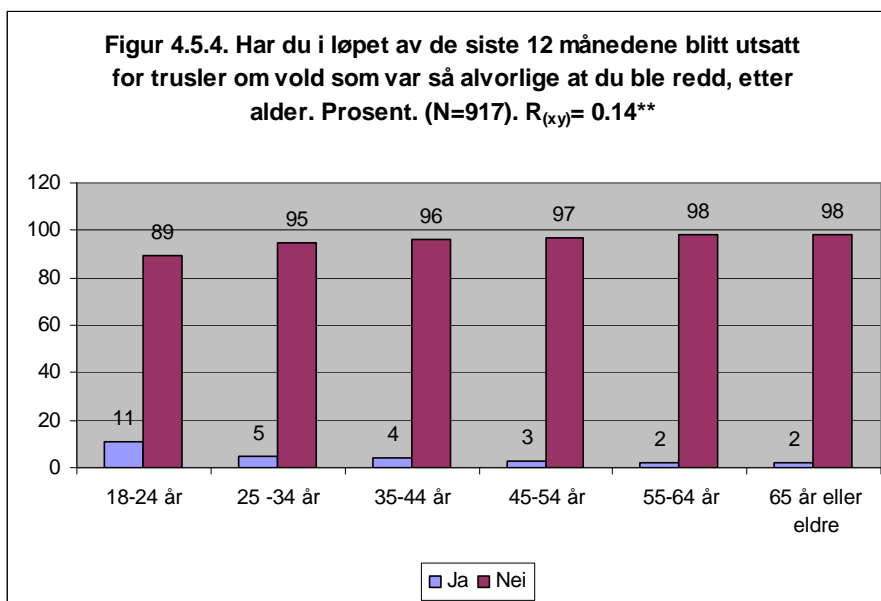
Det kan se ut til at det særlig er de som bor i fellesbolig i sentrum og på Gulset, som opplever trusler om vold. Henholdsvis 7 % og 9 % av de som bor i fellesbolig i disse bydelene, har opplevd slike trusler. Også de som bor i fellesboliger i andre bydeler (dvs. alle bydeler unntatt sentrum, Gulset og Klyve), svarer oftere enn andre at de har opplevd trusler (6 %). Siden andelen som har opplevd trusler om vold er såpass lav er også forskjellene mellom de ulike bydelene og mellom de som bor i enebolig og de som bor i fellesbolig relativt små.

Dersom vi ser på den delen av befolkningen som bor i fellesbolig, uten å ta hensyn til hvilken bydel de bor i, svarer 6 % av de spurte at de har opplevd trusler om vold som var så alvorlige at de ble redd. Blant den delen av befolkningen som bor i enebolig, er den tilsvarende andelen 3 %.

Dersom vi ser på de ulike bydelene for seg, uten å ta hensyn til respondentenes boform, finner vi at det, i tillegg til sentrum og Gulset, er de

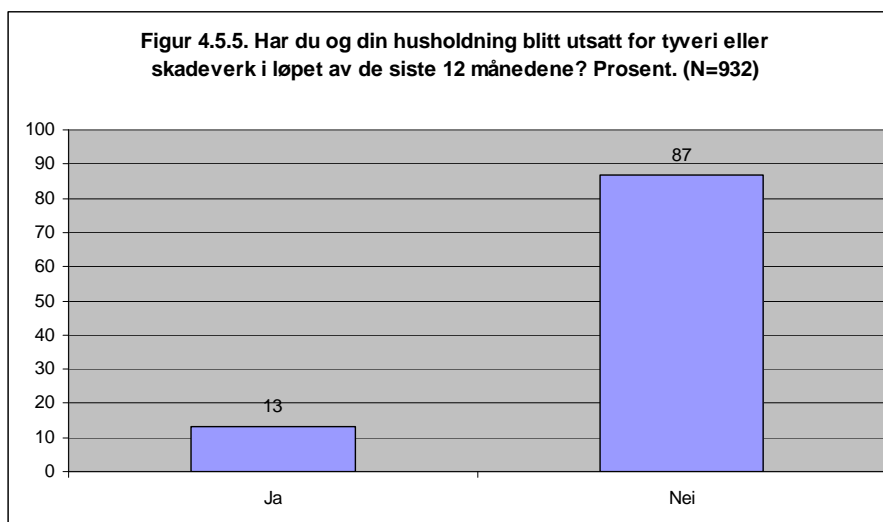
som bor i bydelene Skienshallen og Gjerpen som oftest svarer at de har opplevd trusler om vold.

Vi finner ellers en svak tendens til at de som er i ordinært arbeid noe oftere enn andre har opplevd trusler om vold. Forskjellene er her imidlertid små. Figur 4.5.4 gir oss sammenhengen mellom opplevde trusler om vold og alder.

Ovenfor så vi at det særlig var de aller yngste som hadde opplevd vold på offentlig plass. I figuren ovenfor ser vi at det også er denne aldersgruppen som oftest opplever trusler om vold. Selv om relativt få har opplevd trusler om vold, ser vi at hver tiende respondent i aldersgruppen 18–24 år har opplevd slike trusler. Vi ser også at andelen som har opplevd dette er synkende etter som vi beveger oss mot høyre i figuren. Dess eldre man er, dess sjeldnere har man opplevd trusler.

Spørsmålene ovenfor omfatter vold og trusler om vold rettet mot respondenten selv. Vi var imidlertid også interessert i hvorvidt husholdningen respondenten tilhører, har opplevd tyveri eller skadeverk. Vi ba derfor respondentene svare på følgende spørsmål; ”Har du og din husholdning blitt utsatt for tyveri eller skadeverk i løpet av de siste 12 månedene?”. Svarene er vist i figur 4.5.5.

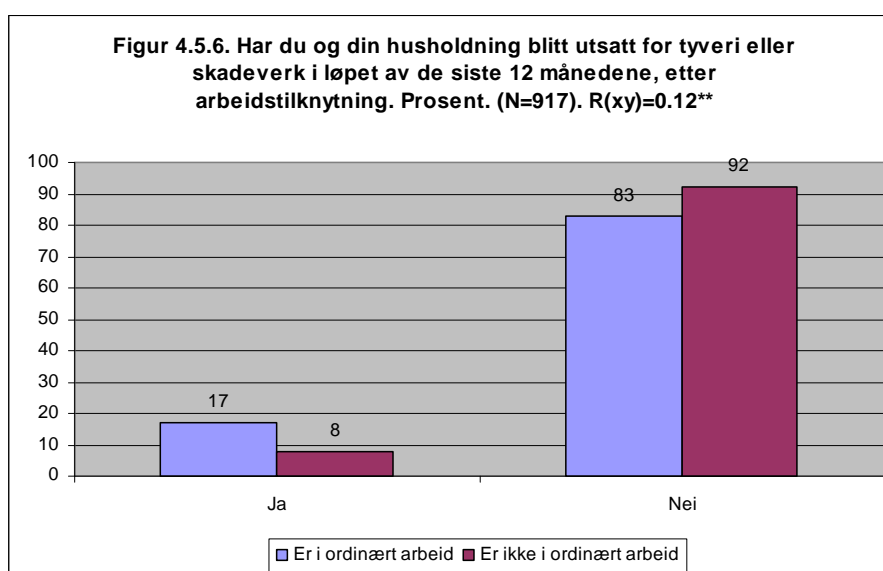

De fleste har ikke opplevd tyveri eller skadeverk. Likevel er det såpass mange som 13 % av de spurte som har opplevd dette i løpet av de siste 12 månedene.

Vi har på samme måte som ovenfor, sett nærmere på hvor i Skien problemet med tyveri og skadeverk er størst. For det første, hvorvidt man bor i enebolig eller i fellesbolig synes ikke å ha noe betydning. Det er ikke slik at de som bor i enebolig er mer utsatt for tyveri og skadeverk enn de som bor i fellesbolig, snarere er tendensen den motsatte. Derimot kan det se ut til at de som bor i valgkretsene sentrum, Skienshallen og Menstad-Bølehøgda er noe mer utsatt for denne typen

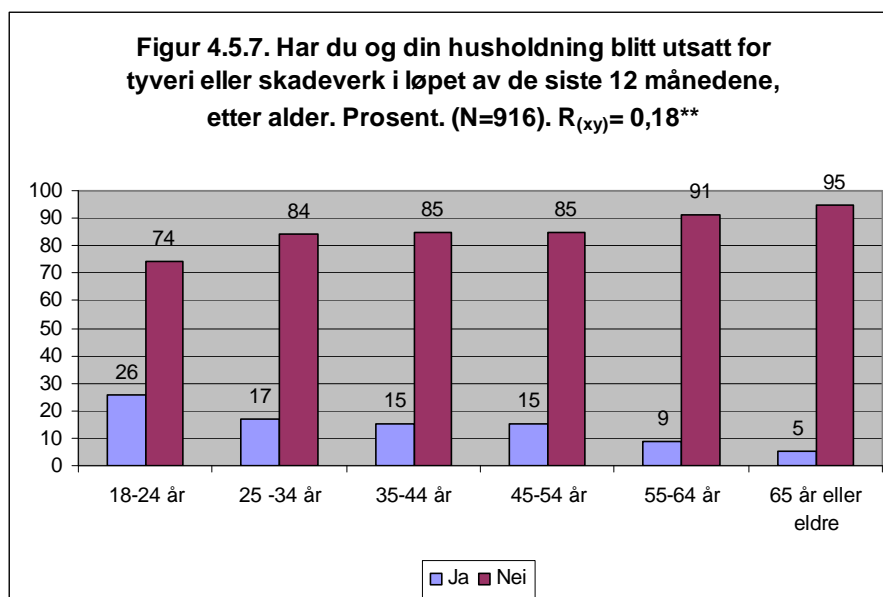
kriminalitet enn andre. Blant de som bor på Menstad eller Bølehøgda, svarer 19 % av spurte at de har blitt utsatt for tyveri eller skadeverk i løpet av de siste 12 månedene. I Skienshallen valgkrets finner vi at andelen er på 18 %, mens den er på 15 % i sentrum. På Klyve svarer 13 % bekreftende på spørsmålet og i Gjerpen valgkrets svarer 10 % bekreftende. På Gulset og på Skotfoss ligger andelen på 9 %, mens Åfoss (3 %) og ”andre bydeler” (0 %) synes å skille seg ut ved at svært få der har opplevd tyveri eller skadeverk.

Ellers kan det se ut til at tyveri eller skadeverk noe hyppigere rammer dem som er i ordinært arbeid. Fordelingen er vist i figur 4.5.6.

Vi ser at 17 % av de som er i ordinært arbeid har opplevd å bli utsatt for tyveri eller skadeverk i løpet av de siste 12 månedene. Betydelig færre (8 %) har opplevd dette blant den delen av befolkningen som ikke er i ordinært arbeid. Det er grunn til å tro at dette i alle fall i noen grad henger sammen med den relativt store andelen alderspensjonister i

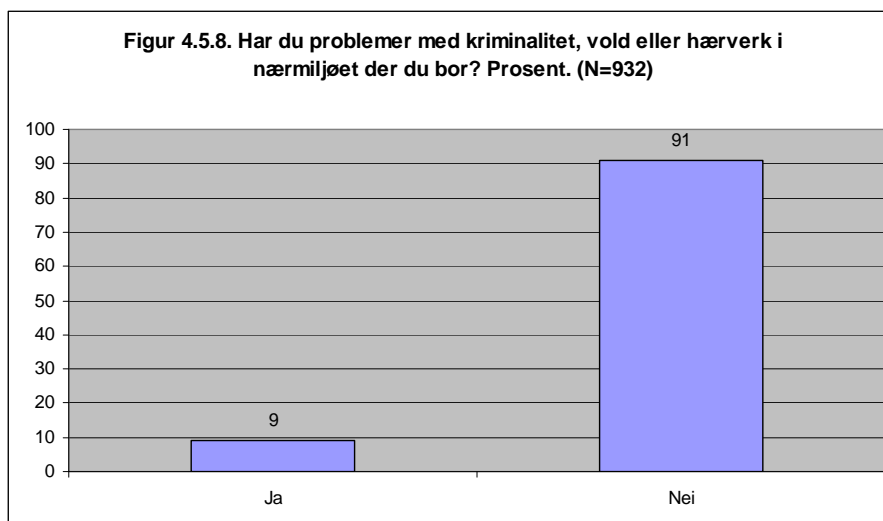
gruppen ikke-arbeidende. Som pensjonist tilbringer man gjerne mer tid hjemme, mens man som arbeidende tilbringer mer tid utenfor hjemmet.

Som for vold på offentlig plass, samt trusler om vold, kan det se ut til at tyveri og skadeverk er noe som rammer yngre personer oftere enn eldre personer. Til venstre i figuren ser vi at mer enn hver fjerde respondent (26 %) i aldersgruppen 18–24, har opplevd tyveri eller skadeverk. Deretter er andelen som svarer at de har opplevd slik kriminalitet hele veien synkende etter som vi beveger oss oppover i aldersgruppene. Blant de aller eldste svarer bare 5 % at de har opplevd tyveri eller skadeverk i løpet av de siste 12 månedene.

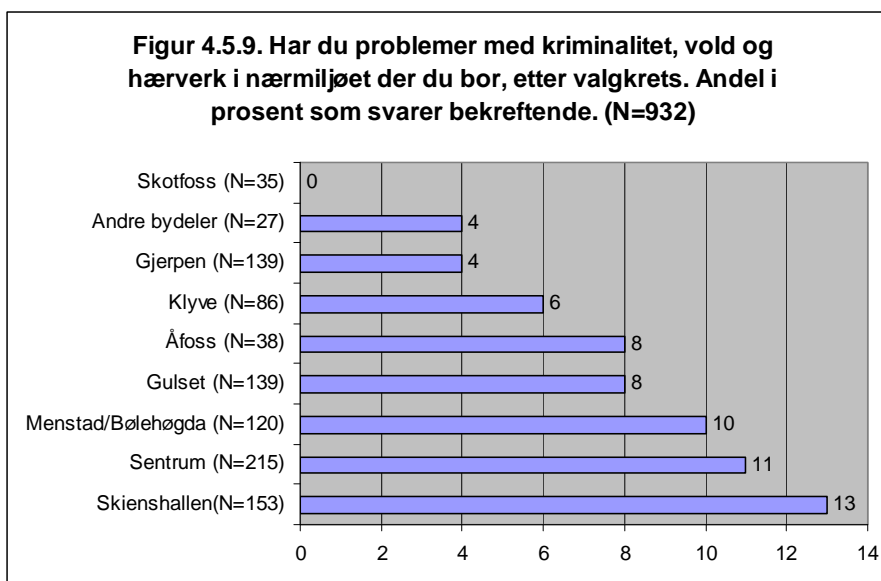
Selv om mange har opplevd tyveri og skadeverk i løpet av de siste 12 månedene, og selv om noen, og da særlig de aller yngste har opplevd vold og trusler om vold, betyr ikke dette nødvendigvis at det er nærmiljøet der de bor som er plaget av kriminalitet. For å undersøke dette ba vi respondentene svare på følgende spørsmål; ”Har du problemer med

kriminalitet, vold og hærverk i nærmiljøet der du bor?”. Svarene er gitt i figur 4.5.8.

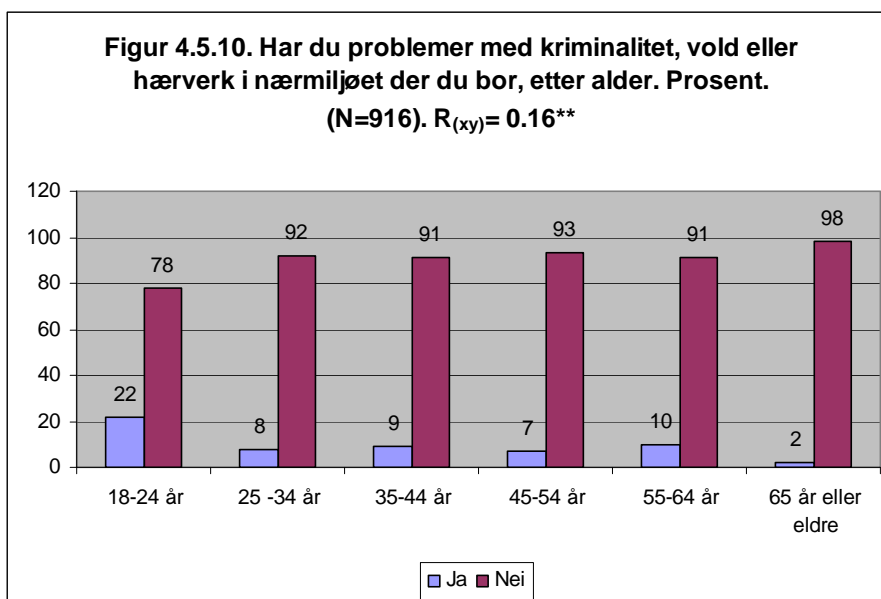
De aller fleste (91 %) svarer at nærmiljøet der de bor ikke er belastet med kriminalitet, vold og hærverk. Samtidig ser vi at såpass mange som hver tiende spurte (9 %) mener de har et problem i så måte i nærmiljøet der de bor.

Blant de som bor i fellesbolig, uavhengig av hvilken bydel de bor i, svarer 13 % av de spurte at de har et problem med kriminalitet, vold og hærverk i deres nærmiljø. Blant de som bor i enebolig er den tilsvarende andelen 7 %. Kriminalitet, vold og hærverk synes slik å være et noe større problem i strøk preget av fellesboliger, sammenlignet med strøk preget av eneboliger. Figur 4.5.9 gir en oversikt over hvilke bydeler som er mest belastet med kriminalitet, vold og hærverk, slik dette oppleveres av innbyggerne selv.

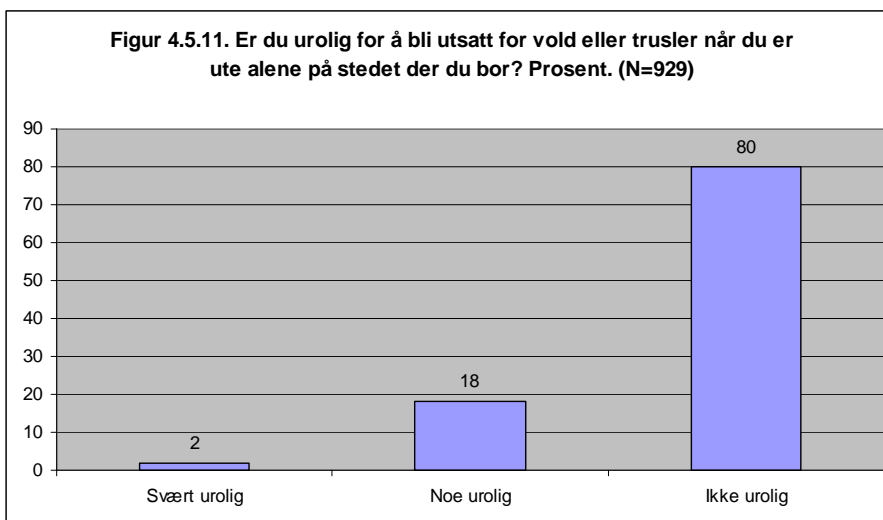
Som vi ser er opplevelsen av dette ulik i de ulike bydelene. På Skotfoss er det ingen som mener deres nærmiljø er plaget av kriminalitet, vold og hærverk. Også i Gjerpen og i andre bydeler (Vold, Kilebygda, Klovholt, Melum og Valebø), er de få som opplever at de har slike problemer i nærmiljøet. I den andre enden av skalaen ser vi at Skienshallen, sentrum og Menstad-Bølehøgda skiller seg ut som de bydelene som er mest plaget av kriminalitet, vold og hærverk. Dette svarer godt til det bildet vi så ovenfor med hensyn til i hvilke bydeler respondentene hyppigst rapporterer om at om de har vært utsatt for tyveri og skadeverk.

Vi har ovenfor sett at det særlig er de yngre som utsettes for vold og trusler om vold. Vi har også sett at yngre oftere enn eldre utsettes for tyveri og skadeverk. Figur 4.5.10 gir oss sammenhengen mellom opplevelsen av å bo i et nærmiljø preget av kriminalitet, vold og hærverk på den ene siden og alder på den annen.

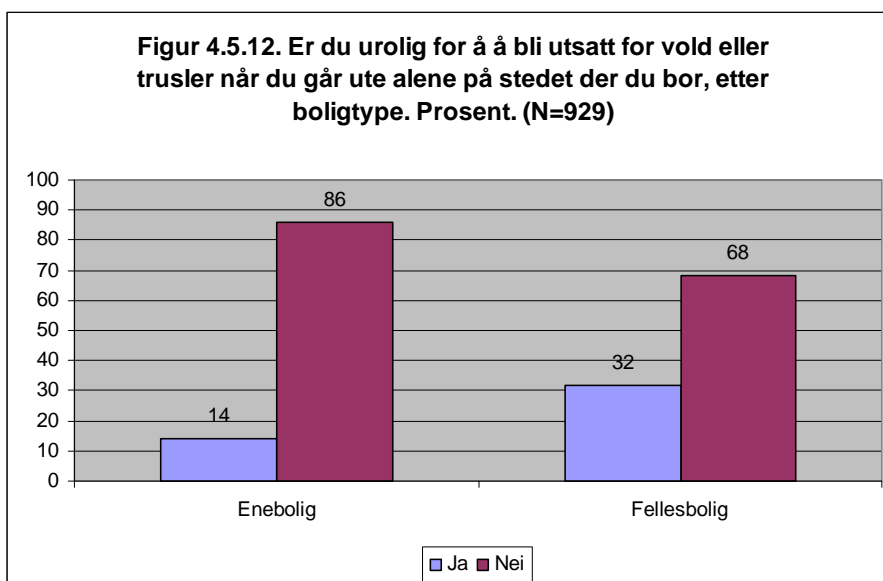

Også når det gjelder opplevelsen av å bo i et kriminelt belastet nærmiljø, er det slik at de yngre skiller seg ut fra de øvrige aldersgruppene. Til venstre i figuren ser vi at 22 % av de spurte i den yngste aldersgruppen opplever at kriminalitet, vold og hærverk er et problem i deres nærmiljø. I den eldste aldersgruppen oppleves dette bare unntaksvis som et problem. Aldersgruppene mellom de yngste og de eldste plasserer seg i en mellomposisjon, og det er kun mindre variasjoner mellom disse aldersgruppene.

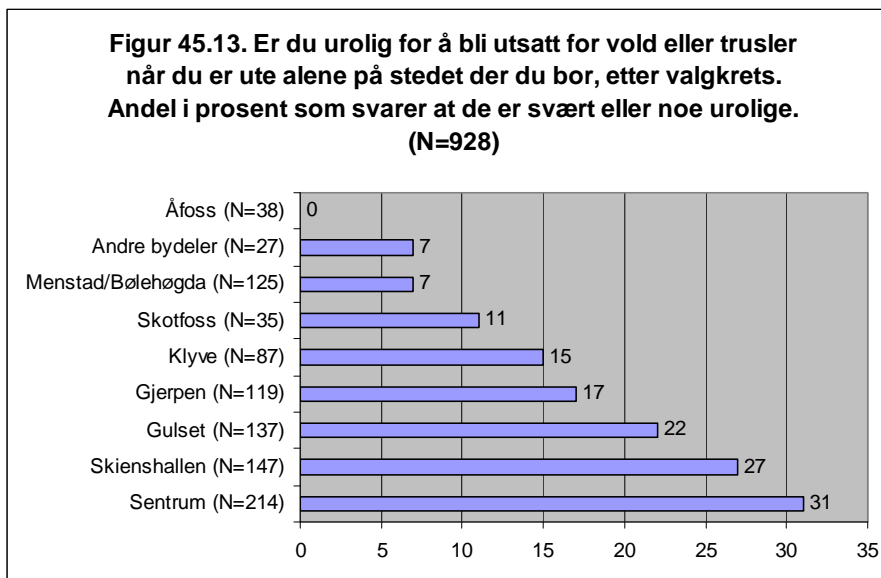
Selv om få selv har opplevd å bli utsatt for vold, eller har opplevd trusler om vold, og selv om de fleste ikke opplever nærmiljøet der de bor som kriminalitetsbelastet, kan det likevel være at mange er urolige for å gå ute alene der de bor. Vi ba derfor utvalget svare på følgende spørsmål; ”*Er du urolig for å bli utsatt for vold eller trusler når du går ute alene på stedet der du bor?*”. Svarene er presentert i figur 4.5.11.

Til sammen hver femte innbygger i Skien svarer at de i større eller mindre grad er urolige for å bli utsatt for vold eller trusler når de er alene der de bor. Riktignok er det svært få av disse som svarer at de er svært urolige. Andelen som er urolige er likevel relativt høy.

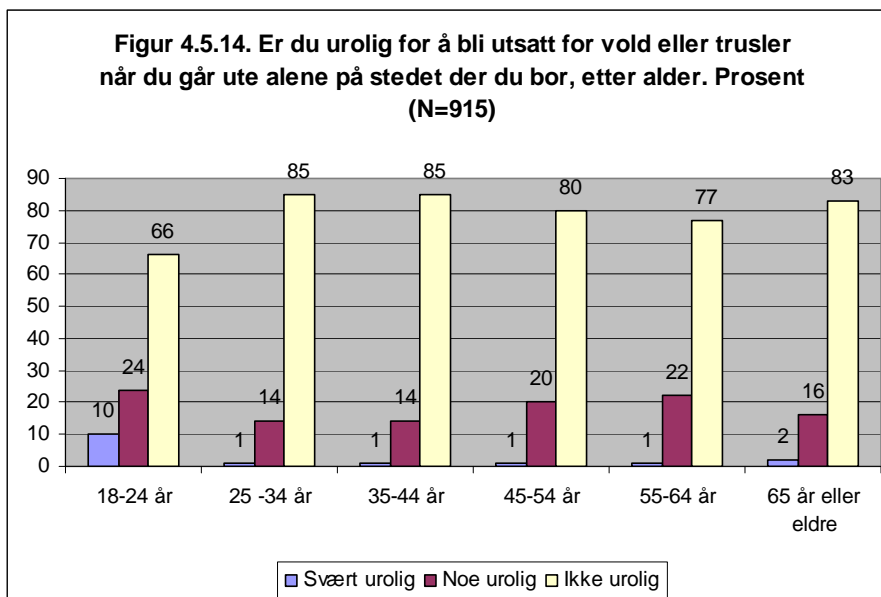

I figur 4.5.12 har vi slått sammen de som er svært urolige og de som er litt urolige. Som vi ser er sannsynligheten for at man er urolig større dersom man bor i en fellesbolig enn dersom man bor i enebolig. Figur 4.5.13 viser hvordan svarene fordeler seg på de ulike bydelene.

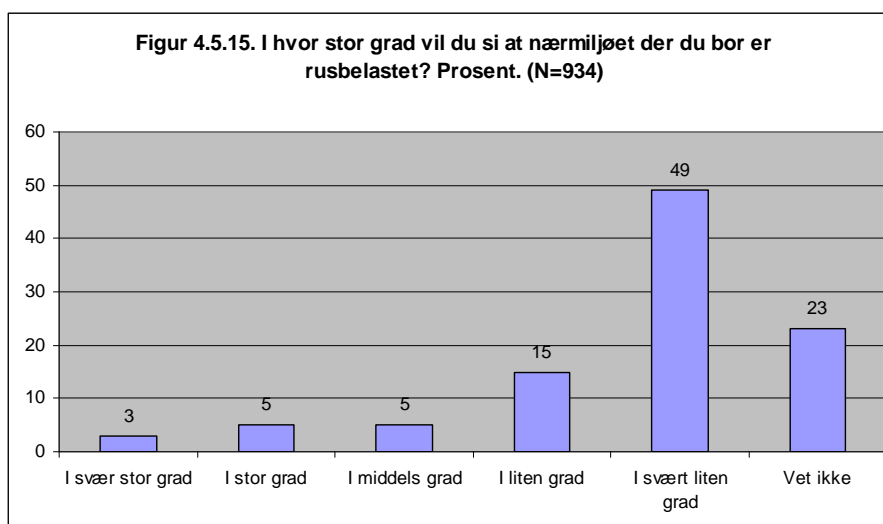
Øverst i figuren ser vi at ingen av respondentene opplever å være urolige for å bli utsatt for vold eller trusler på Åfoss. Derneft følger ”andre bydeler” og Menstad-Bølehøgda. I disse bydelene svarer 7 % av de spurte at de er svært eller noe urolige. Nederst i figuren ser vi at hver tredje innbygger bosatt i sentrum (31 %), føler uro i større eller mindre grad. Mange er også urolige blant de som hører til Skienshallen valgkrets (27 %) og blant de som bor på Gulset (22 %). Sett i sammenheng med fordelingen i figur 46 er det imidlertid grunn til å tro at det vil være noen variasjoner innenfor de ulike kretsene, og da slik at den opplevde uroen innad i kretsen er størst i områder preget av fellesboliger, mens den vil være minst i områder preget av eneboliger.

Når det gjelder sammenhengen mellom grad av uro og alder er denne som vist i figur 4.5.14.

Nok en gang er det slik at det særlig er de yngste som skiller seg ut fra de øvrige. Til venstre i figuren ser vi at til sammen 34 % av de som tilhører den yngste aldersgruppen, svarer at de i større eller mindre grad er urolige når de går ute alene på stedet der de bor. Blant de øvrige aldersgruppene ser vi at andelen urolige er noe høyere blant de som er mellom 45 og 64 år, sammenlignet med de som er mellom 25 og 44 år.

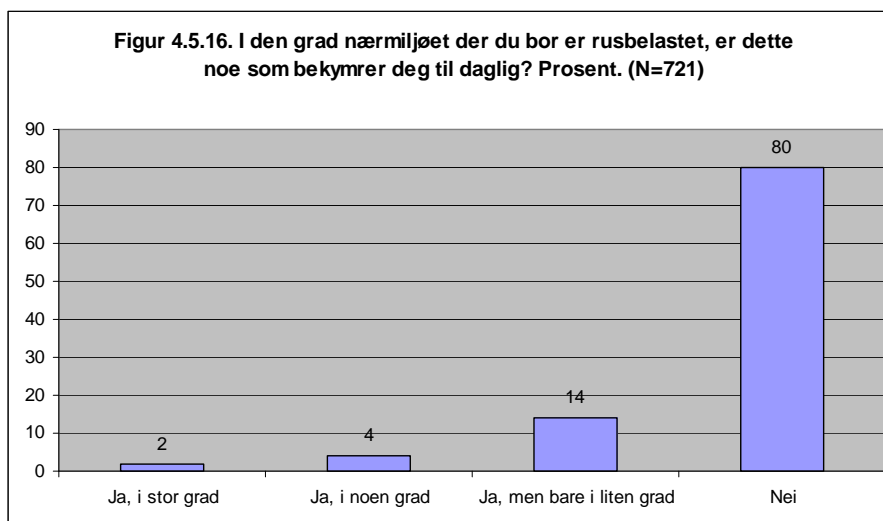
En ting er kriminalitet og vold, noe annet er rusproblemer. Mange vil nok kunne føle seg utrygge i møte med ulike rusmiljøer. Derfor ba vi utvalget svare på følgende spørsmål; ”I hvor stor grad vil du si at nærmiljøet der du bor er rusbelastet?”. Figur 4.5.15 gir oss svarene.

Relativt mange (23 %) føler ikke at de vet nok om dette til at de kan svare på spørsmålet. Flertallet føler likevel de kjenner sitt nærmiljø godt nok til å kunne uttale seg. Vi ser at majoriteten blant de spurte (49 %) opplever at deres nærmiljø i svært liten grad er rusbelastet. I tillegg kommer 15 % av de spurte som mener at nærmiljøet i liten grad er rusbelastet. Til sammen utgjør disse 64 % av hele utvalget. Til sammen 8 % av de spurte mener deres nærmiljø i stor grad er rusbelastet, mens 5 % mener nærmiljøet er rusbelastet i middels grad.

Vi finner at tilbøyeligheten til å oppleve sitt nærmiljø som rusbelastet, bare i mindre grad avhenger av hvorvidt man bor i fellesbolig eller i enebolig. Mens 11 % av de som bor i fellesbolig mener deres nærmiljø er rusbelastet, gjelder dette for 7 % av de som bor i enebolig. Ser vi på hvordan tendensen til å karakterisere sitt nærmiljø som rusbelastet varierer mellom de ulike bydelene, finner vi at det særlig er blant de som bor på Klyve og i sentrum at mange opplever nærmiljøet som rusbelastet. Blant de som bor på Klyve svarer 15 % av de spurte at området der de bor er rusbelastet i større eller mindre grad. Blant de som bor i

sentrum svarer 14 % at området er rusbelastet. Dernest følger Åfoss (11 %), Gulset (8 %), ”andre bydeler” (7 %), Skienshallen (5 %), Menstad-Bølehøgda (3 %) og Gjerpen (3 %). Blant de som bor på Skotfoss er det ingen som opplever at deres nærmiljø er rusbelastet. Vi ba utvalget svare på om rus i nærmiljøet var noe som plaget dem; ”I den grad nærmiljøet der du bor er rusbelastet, er dette noe som bekymrer deg til daglig?”. Figur 4.5.16 viser hvordan utvalget svarte.

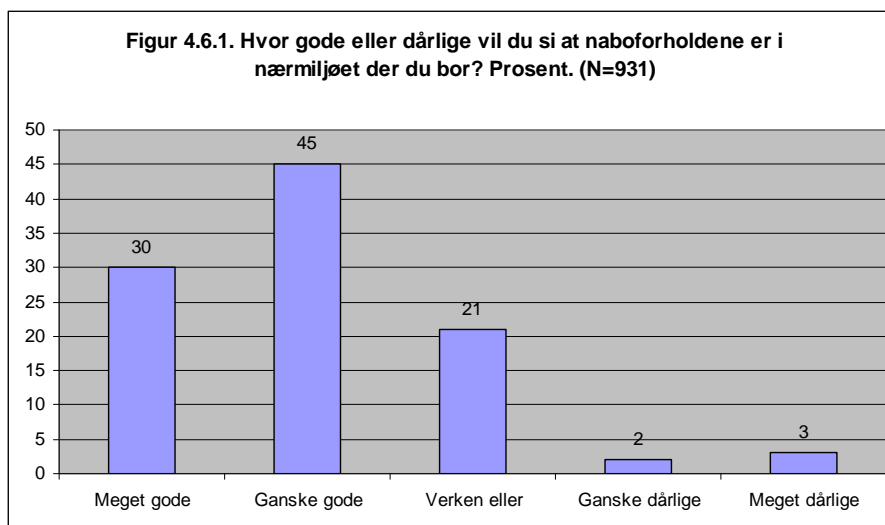

De aller fleste er ikke bekymret (80 %). Blant de som svarer at de er bekymret, ser vi at majoriteten kun er bekymret i liten grad.

4.6 Nærmiljø, sosial kontakt og samvær

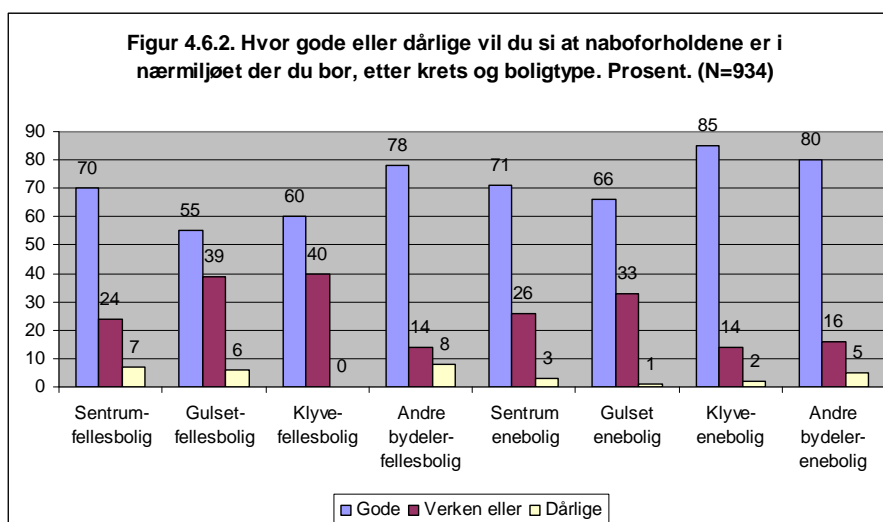
Et første forhold vi skal se nærmere på i denne delen av rapporten, gjelder befolkningens opplevelser av naboforholdene der de bor. Vi ba utvalget svare på følgende spørsmål; ”Hvor gode eller dårlige vi du si at

naboforholdene er i nærmiljøet der du bor?”. Svarene er gitt i figur 4.6.1.

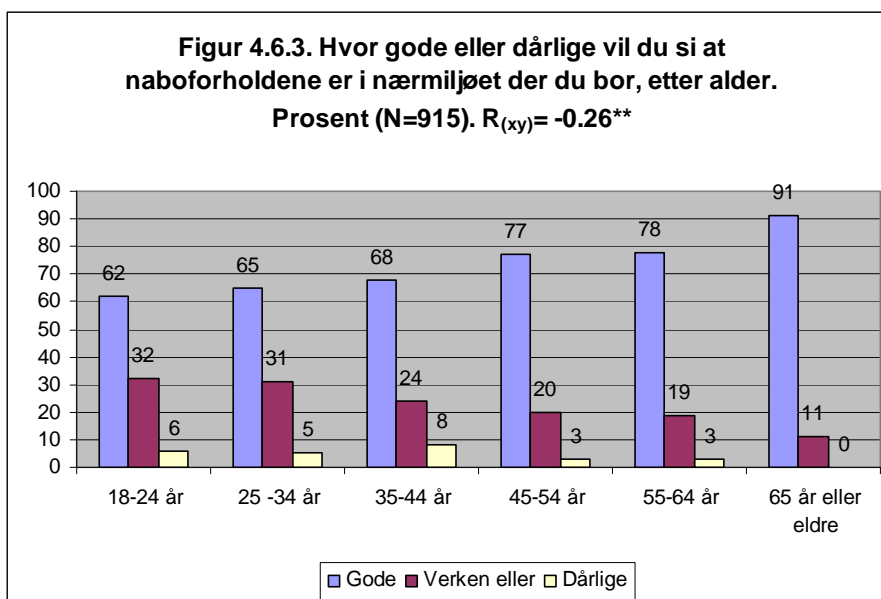
Som vi ser, føler de aller fleste at naboforholdene er gode der de bor. Såpass mange som 30 % av de spurte karakteriserer naboforholdene som meget gode, mens 45 % mener de er ganske gode. Til sammen utgjør dette 75 % av befolkningen. Blant de øvrige ser vi at de aller fleste (21 %) plasserer seg i en mellomkategori. Kun unntaksvis finner vi at enkelte opplever naboforholdene der de bor som dårlige.

Figur 4.6.2 viser hvordan befolkningen tenderer til å vurdere sine naboforhold etter bosted, og etter hvorvidt de bor i enebolig eller fellesbolig.

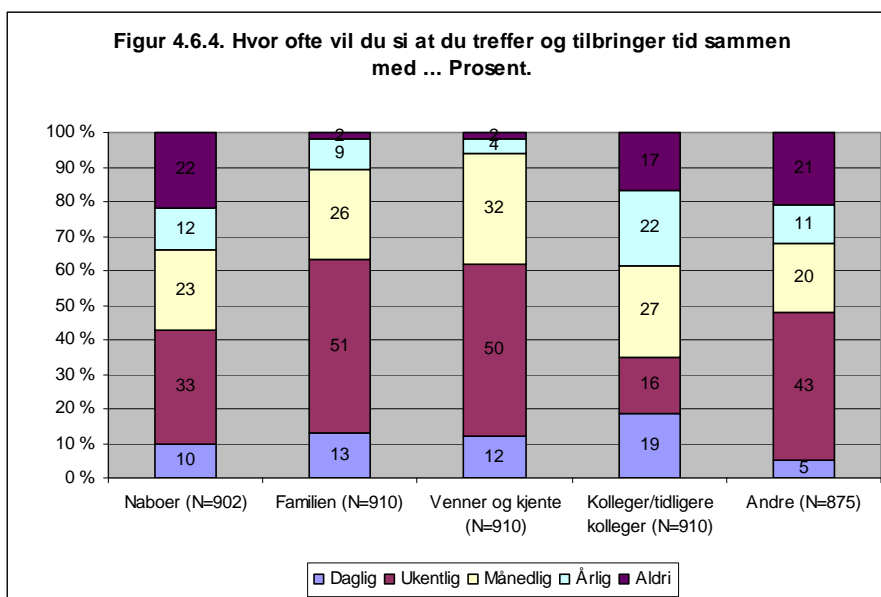
Alt i alt synes det å være en tendens til at de som bor i fellesbolig er noe mer kritiske til naboforholdene, sammenlignet med de som bor i enebolig. Forskjellene er imidlertid ikke veldig store. Sammenligner vi de med enebolig og de i fellesbolig som bor i sentrum, finner vi at forskjellene er helt marginale, henholdsvis 70 og 71 %. Ser vi på de tilsvarende forskjellene på Gulset er forskjellene derimot noe større. Henholdsvis 55 og 66 % av de spurte mener naboforholdene er gode. På Klyve er forskjellene enda mer tydelige, henholdsvis 60 og 85 %, mens de er mer marginale igjen blant de som bor i andre bydeler. Tendensen er imidlertid den samme også i disse bydelene. Sammenligner vi de ulike bydelene med hverandre finner vi at andelene, som mener naboforholdene er gode, er høyest blant de som bor i andre bydeler, henholdsvis 78 og 80 %, mens andelene som mener naboforholdene er gode, alt i alt er lavest blant de som bor på Gulset.

Ellers finner vi ingen sammenheng mellom folks vurdering av naboforholdene og deres arbeidstilknytning. Derimot ser det ut til at vurderingen av naboforholdene i noen grad avhenger av alder.

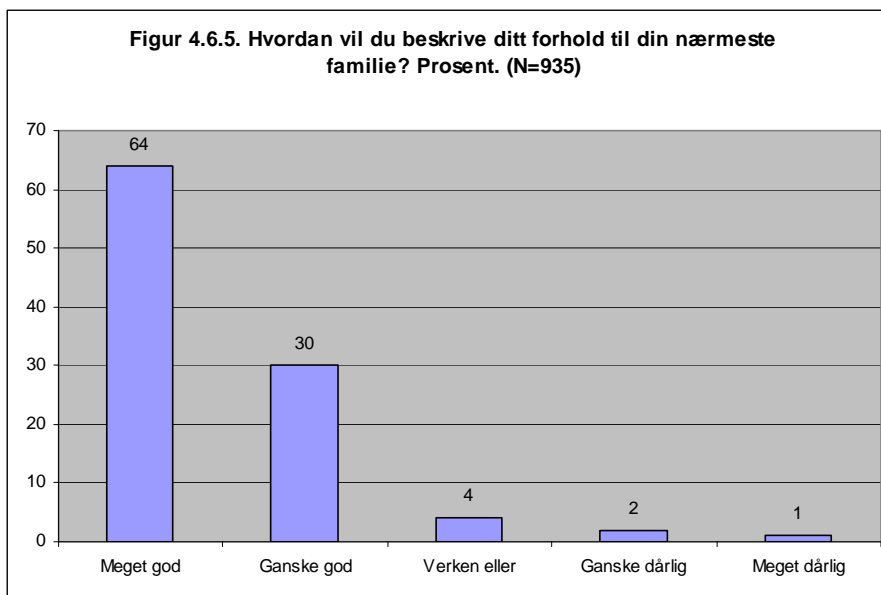
Fordelingen i figur 4.6.3 viser at andelen som vurderer naboforholdene som gode stiger med alderen. Det synes med andre ord å være slik at dess eldre man er, dess oftere opplever man naboforholdene som gode.

Hvor mye kontakt har så folk med sine naboer? Vi ba respondentene gjøre rede for hvor mye tid de tilbringer sammen med sine naboer. I tillegg ba vi dem svare på hvor mye tid de tilbringer sammen med familien, med venner og bekjente, med arbeidskolleger og med andre, for eksempel personer de møter i forbindelse med sine fritidsaktiviteter. Svarfordelingene er presentert i figur 4.6.4

Til venstre i figuren ser vi at en av ti (10 %) daglig har kontakt med sine naboer, mens 33 % sier de ukentlig tilbringer tid sammen med sine naboer. Til sammen 34 % av de spurte har på den annen side minimal eller ingen sosial kontakt med sine naboer. Beveger vi oss mot høyre i figuren, ser vi at til sammen 64 % av de spurte daglig eller ukentlig tilbringer tid sammen med sin familie. Det bør her kanskje presiseres at spørsmålet ikke gjaldt den aller nærmeste familien, dvs. ektefelle og barn. Videre ser vi at til sammen 62 % av de spurte daglig eller ukentlig tilbringer tid sammen med venner og kjente. Når det gjelder folks sosiale kontakt med arbeidskolleger eller tidligere arbeidskolleger, ser vi at andelen som ofte tilbringer tid sammen med disse, er langt lavere. Vi finner at til sammen 35 % av de spurte daglig eller ukentlig tilbringer tid med sine arbeidskolleger eller tidligere arbeidskolleger. Til sist ser vi at selv om få daglig er sammen med folk de møter i forbindelse med for eksempel fritidsaktiviteter, er andelen som ukentlig tilbringer tid sammen med slike personer relativt høy (43 %).

Til sist ser vi i figur 4.6.5 at de aller fleste har et godt forhold til sin nærmeste familie

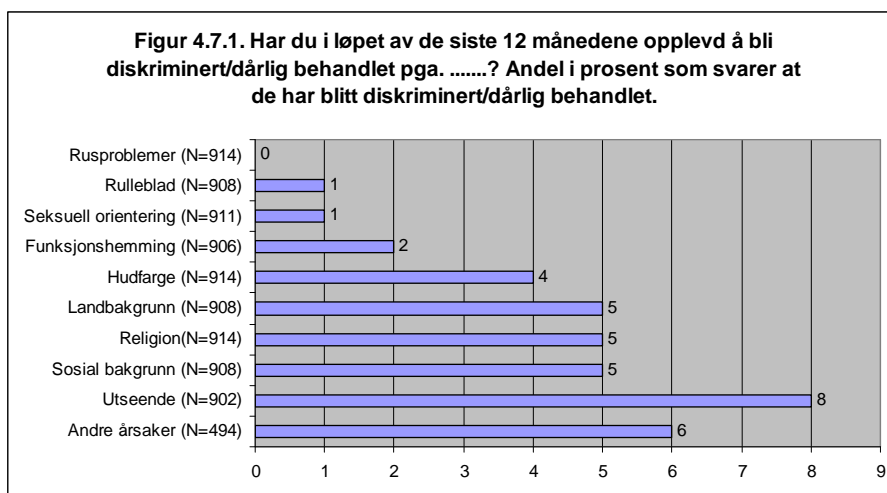

Til sammen 94 % av de spurte karakteriserer sitt forhold til den nærmeste familien som meget eller ganske god. Bare unntaksvis ser vi at enkelte har et dårlig forhold til sin familie.

4.7 Diskriminering

Personer med nedsatt funksjonsevne er en særlig utsatt gruppe i samfunnet. Det samme gjelder også etniske minoriteter og personer med en homofil orientering. I dette delkapitlet vil vi se nærmere på i hvilken grad disse og andre grupper, opplever å bli diskriminert.

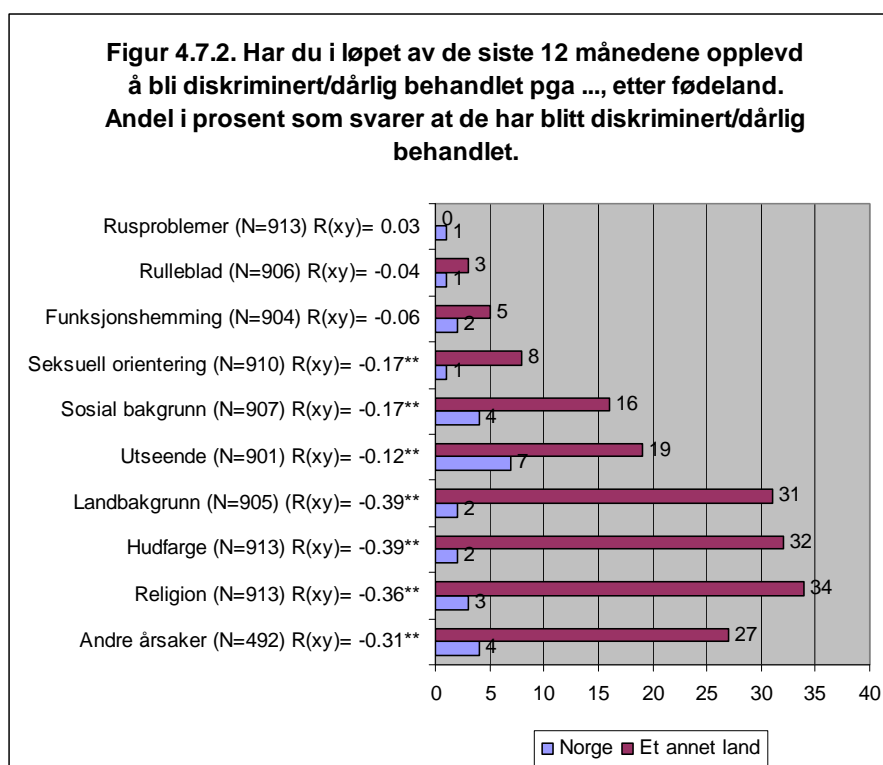
Vi ba utvalget svare på følgende spørsmål; ”Har du i løpet av de siste 12 månedene opplevd å bli diskriminert/dårlig behandlet pga. noen av de følgende årsaker?”. I figur 4.7.1 har vi slått sammen alle som svarer at de har blitt diskriminert, uavhengig av om dette har skjedd ofte, av og til eller sjelden.

Øverst i figuren ser vi at så nær som ingen av de spurte mener de har blitt diskriminert eller dårlig behandlet pga av rusproblemer. Bare unntaksvis finner vi at enkelte har opplevd diskriminering eller dårlig behandling pga. rulleblad. Det samme gjelder diskriminering eller dårlig behandling pga. seksuell orientering. Ellers ser vi at 2 % av de spurte har opplevd diskriminering eller dårlig behandling pga. funksjonshemming. Noen flere har opplevd diskriminering pga. funksjonshemming (4 %). Deretter følger diskriminering og dårlig behandling pga hudfarge, landbakgrunn og religion. Såpass mange som 5 % av de spurte mener de har opplevd å bli diskriminert pga. sosial bakgrunn. Til sist ser vi at utseende er det forhold flest mener de har opplevd å bli diskriminert på grunn av (8 %).

Ser vi på alle svarene under ett finner vi at til sammen 16 % av de spurte, mener de har opplevd å bli diskriminert eller dårlig behandlet av en eller annen årsak i løpet av de siste 12 månedene. Vel 84 % av utvalget svarer at de ikke har opplevd diskriminering av noe slag, uansett årsak. At såpass få svarer at de har opplevd å bli diskriminert eller dårlig behandlet langs de dimensjoner vi har valgt å studere, er ikke overraskende i en undersøkelse som dette. Vårt utvalg er trukket tilfeldig blant alle innbyggere over 18 år i Skien. Slik er det grunn til å tro at personer med eksempelvis en annen seksuell orientering enn den heterofile kun vil utgjøre en liten del av utvalget. Det samme gjelder personer med en eller annen form for funksjonshemming. Andelen med homofil orientering og andelen funksjonshemmede, er med andre ord for lave til at det vil gi noen mening å studere disse for seg. Det er dessuten et problem at vi ikke kjenner den enkelte respondents seksuelle orientering, eller den enkelte respondents eventuelle funksjonshemminger. Vi kan derfor ikke med utgangspunkt i vårt datamateriale si noe generelt om hvor store diskrimineringsproblemer disse gruppene har.

Når det gjelder andelen med minoritetsbakgrunn i vårt utvalg, er også denne relativt lav. Blant de som har svart på vårt spørreskjema, oppgir kun 66 respondenter et annet fødeland enn Norge. Denne gruppen utgjør dermed ikke mer enn 7 % av alle de som har svart. Siden vi kjenner til hvem disse er, har vi likevel valgt å se nærmere på sammenhengene mellom fødeland og opplevd diskriminering. Figur 4.7.2 gir oss tallene.

Vi ser at andelen som opplever å ha blitt diskriminert eller dårlig behandlet, hele veien er betydelig høyere blant de med et annet fødeland enn Norge, enn den er blant de som oppgir at de er født i Norge. Øverst i figuren ser vi at få har opplevd å bli diskriminert pga rusproblemer og rulleblad. Med hensyn til diskriminering pga. disse årsakene, er det derfor naturlig nok kun mindre forskjeller mellom de to gruppene. Ellers ser vi at forskjellene ikke overraskende er størst når det gjelder diskriminering pga. landbakgrunn, hudfarge og religion. Så å si samtlige av de som opplever å ha blitt diskriminert pga. av forhold som hudfarge, landbakgrunn og religion, synes med andre ord å være født utenfor Norge. Også med hensyn til utseende og sosial bakgrunn er det stor forskjell mellom de to gruppene. Noe mer overraskende sy-

nes det også å være betydelig flere som har opplevd diskriminering pga. seksuell orientering blant de som har et annet fødeland enn Norge. Til sist ser vi at hver fjerde respondent i gruppen født utenfor Norge krysser av for at de har opplevd å bli diskriminert pga. av ”andre årsaker”.

Ovenfor har vi slått sammen alle de som svarer at de har blitt diskriminert ofte, de som har blitt diskriminert av og til, og de som sjelden har opplevd å bli diskriminert. Dermed ”skjules” det faktum at relativt få blant de som har opplevd diskriminering, svarer at dette er noe som har skjedd ofte. Svært mange blant de som svarer at de har opplevd diskriminering eller dårlig behandling på et eller annet grunnlag, svarer at dette har skjedd av og til eller sjelden. Vi ba alle de som mener de har opplevd diskriminering, uavhengig av hvor ofte de har opplevd dette og uavhengig av årsak, om å spesifisere hvordan dette har kommet til uttrykk; *”Dersom du har opplevd å bli diskriminert/dårlig behandlet, kan du med egne ord kort redegjøre for hvordan dette har kommet til uttrykk?”*

En gjennomgang av svarene vi fikk på dette spørsmålet, indikerer at diskrimineringen ofte kommer til uttrykk verbalt gjennom slengbemerkinger. Disse kan komme både fra ukjente og fra kjente, for eksempel fra arbeidskolleger. Overvektige rapporterer om at ukjente ofte *”slenger dritt”* om utseendet deres, for eksempel når de er ute på byen i helgene. Andre føler at deres overvekt ofte tolkes som mangel på intelligens; *”Jeg er overvektig og da blir en jo sett på som en idiot”*. Mer alvorlig blir det når man pga. sin overvekt opplever å bli forskjellsbehandlet;

”Jeg er ikke veldig overvektig, men noen tror og uttrykker seg på en måte som om man er mindre smart pga. overvekt, blir kjapt oversett i en servicesituasjon”.

Også når det gjelder diskriminering pga. landbakgrunn og hudfarge, dreier diskrimineringen seg i stor grad om slengmerknings og verbale morsomheter. Ofte kan diskrimineringen være diffus og vanskelig å sette ord på;

”Vanskelig å forklare. Dette skjer ikke direkte (diskriminering pga. hudfarge). Av og til noen snakker generelt om dette mens jeg alene er der fra denne gruppen”.

Etter å ha gjennomgått svarene fra respondentene, sitter vi igjen med et inntrykk av at også diskriminering på grunn av hudfarge og landbakgrunn, stort sett synes å anta en relativt mild form for de fleste som rammes. Likevel er det også her enkelte som rapporterer om mer alvorlige former for diskriminering, som for eksempel det å bli utestengt fra arbeidslivet;

”Jeg har søkt mange stillinger, men fikk ingen av dem pga. mitt navn er (...)”.

”Får ikke jobb pga. navn og landbakgrunn. Blir ”mobbet” for å snakke med utenlandsk aksent”.

Også enkelte funksjonshemmede, og folk som sliter med spesielle hel-seproblemer, rapporterer av og til om arbeidslivsrelatert diskriminering;

”Har kronisk (...)lidelse. Blir diskriminert av arbeidsgiver (...). Opplever at arbeidsgiver ønsker å bli kvitt arbeidstakere med helseproblemer”.

”Pga. mine (...) problemer, følte jeg meg helt utenfor på arbeidsplassen, både blant ledere og funksjonærer. Følte meg mobbet ut av arbeidslivet”.

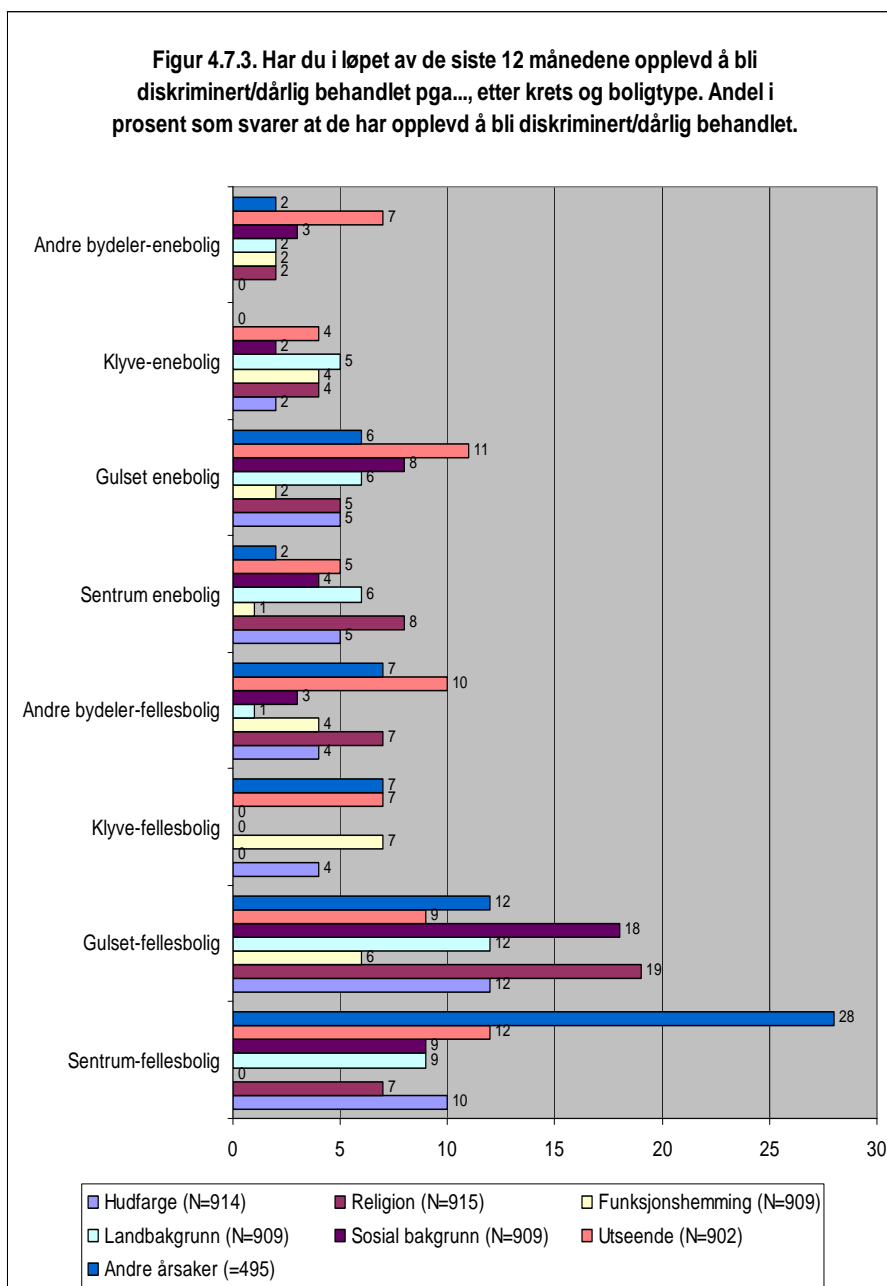
Når det gjelder diskriminering på grunnlag av religion, synes denne å ramme alle, uavhengig av trosretning;

”Det hender jeg blir diskriminert for å være en opplyst ikke-religiøs nordmann”.

”Det å fremstå som kristen. Blir ofte møtt med overbærenhet og kritiske spørsmål. Man må omtrent svare for all verdens elendighet”.

Alt i alt er det få som rapporterer om mer alvorlig diskriminering i vårt materiale. De fleste som opplever å bli diskriminert eller dårlig behandlet, synes med andre ord å oppleve en relativt mild form for diskriminering, selv om denne naturlig nok kan oppleves som alvorlig nok for den det gjelder.

Figur 4.7.3 viser hvordan opplevd diskriminering varierer etter bosted og boligtype.

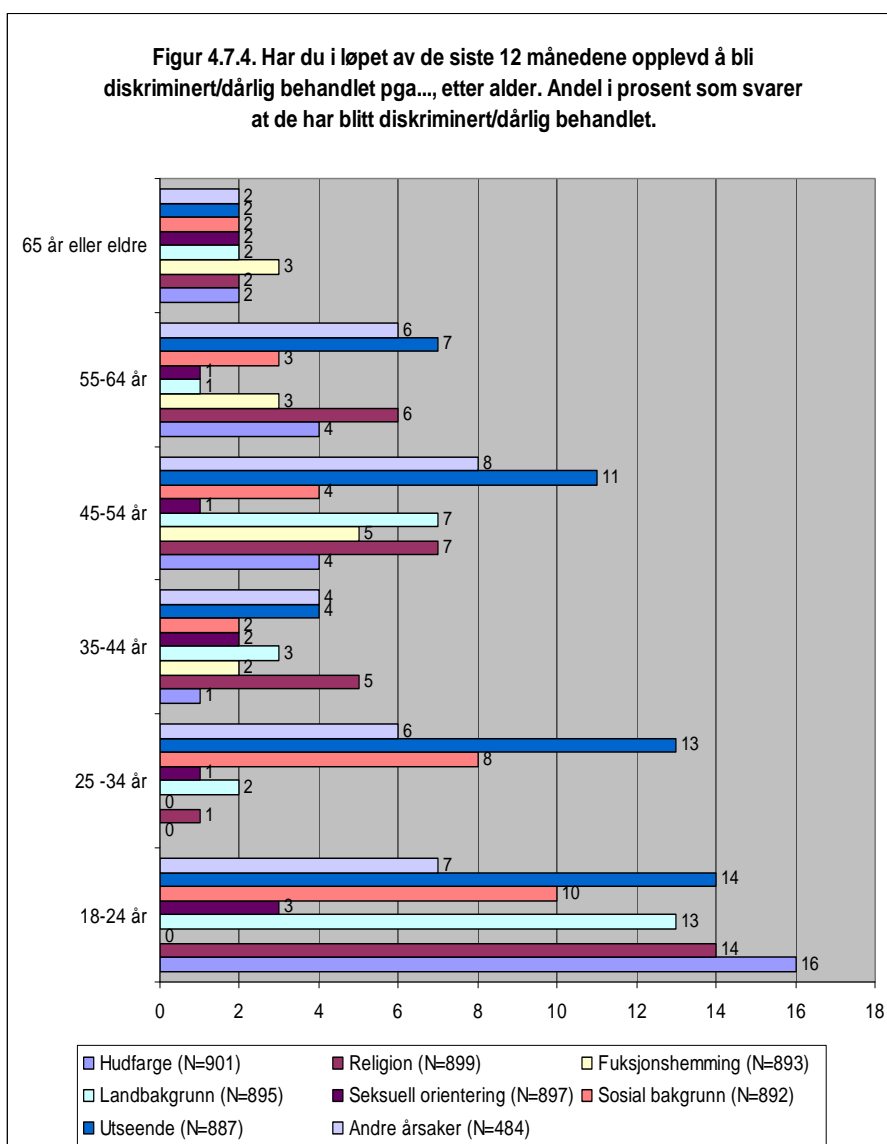
I figur 4.7.3 har vi av hensyn til figurens lesbarhet valgt å utelate diskriminering pga. rusproblemer, rulleblad og seksuell orientering. Dette

er forhold svært få uansett har opplevd å bli diskriminert eller dårlig behandlet på grunnlag av.

Figur 4.7.3 synes å antyde at diskriminering noe oftere rammer personer bosatt i fellesbolig enn personer bosatt i enebolig. Dersom vi ser på hvor stor andel som har opplevd en eller annen form for diskriminering blant de som bor i henholdsvis enebolig og de som bor i fellesbolig, uavhengig av hvilken bydel de bor i, finner vi at mens 14 % har opplevd diskriminering blant de som bor i enebolig, er andelen som har opplevd en eller annen form for diskriminering 25 % av de som bor i fellesbolig. Dette bekrefter det generelle inntrykket fra figur 53. Ellers viser figur 53 at andelen som har opplevd en eller annen form for diskriminering, jevnt over er høyere blant de som bor på Gulset, og til dels blant de som bor i sentrum, sammenlignet med de øvrige gruppene.

Når det gjelder sammenhengen mellom opplevd diskriminering og arbeidstilknytning finner vi kun mindre forskjeller. Det er en svak tendens til at personer som ikke er i ordinært arbeid noe oftere enn personer som er i ordinært arbeid, har opplevd diskriminering pga utseende, seksuell orientering, landbakgrunn og landbakgrunn. Personer som er i ordinært arbeid har på sin side noe oftere enn personer som ikke er i ordinært arbeid, opplevd diskriminering pga. sosial bakgrunn og religion. For de øvrige forhold finner vi ingen forskjeller.

Figur 4.7.4 viser sammenhengen mellom opplevd diskriminering og alder. I figuren har vi inkludert seksuell orientering, mens rusproblemer og rulleblad er utelatt.

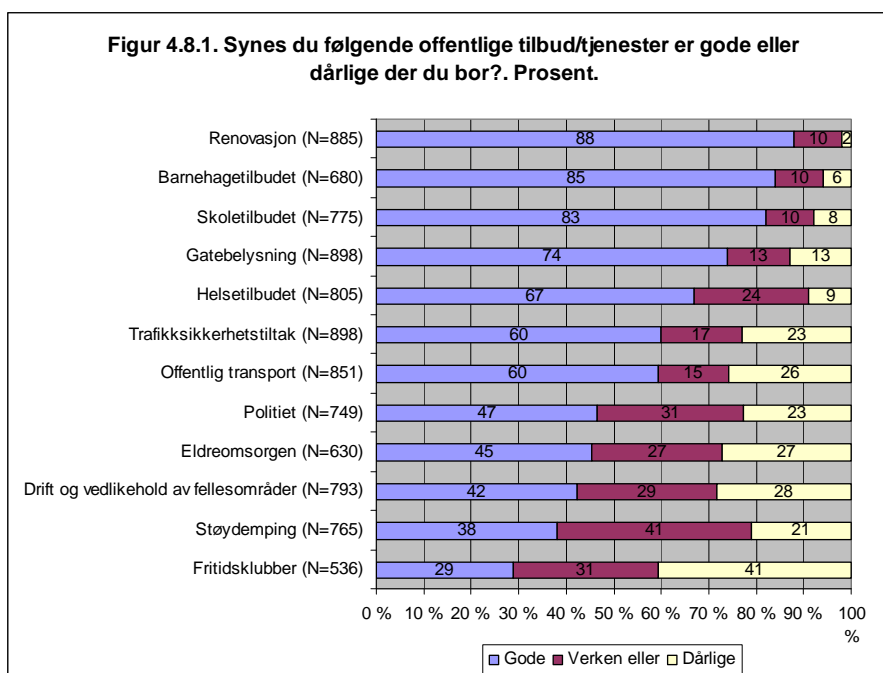

Figuren viser at diskriminering er noe som ofte rammer de aller yngste. Vi ser at blant de aller yngste svarer 16, % av de spurte at de har opplevd å bli diskriminert pga. av hudfarge. Andelen i de øvrige gruppene varierer med hensyn til diskriminering pga. av hudfarge fra ingen diskriminering til 4 % for aldersgruppen 45–54 år og 55–64 år. Når det

gjelder diskriminering pga. av religion, synes de aller yngste å ha opplevd også dette oftere enn de øvrige aldersgruppene. Mens 14 % i den aller yngste aldersgruppen svarer at de har opplevd slik diskriminering, varierer svarprosenten før de øvrige gruppene mellom 1 % for den nest yngste aldersgruppen, til 7 % av de som befinner seg i aldersgruppen 45–54 år. Vi ser at mens 13 % i den aller yngste aldersgruppen har opplevd å bli diskriminert pga. landbakgrunn, gjelder dette for mellom 2 % og 7 % i de øvrige aldersgruppene. Videre ser vi at 10 % av de aller yngste svarer at de har opplevd diskriminering pga. sosial bakgrunn. I de øvrige gruppene varierer andelen som har opplevd slik diskriminering mellom 8 % for den nest yngste aldersgruppen til 2 % for den eldste. Når det gjelder diskriminering pga. av utseende, svarer 14 % i den yngste aldersgruppen at de har blitt diskriminert. Deretter er andelen som har opplevd slik diskriminering hele veien synkende. Blant de aller eldste svarer kun 2 % av de spurte at de har blitt diskriminert på grunn av deres utseende. For fem av de åtte indikatorene er det altså i den aller yngste aldersgruppen flest har opplevd diskriminering.

4.8 Offentlige tilbud og tjenester

Skien kommune yter sine innbyggere ulike tjenester og tilbud. Disse er viktige for befolkningens trivsel og for deres levekår. Vi var derfor interessert i å se nærmere på hvordan innbyggerne i Skien vurderer et knippe ulike tjenester. Vi formulerte derfor følgende spørsmål; ”*Nedenfor har vi listet opp noen eksempler på offentlige oppgaver. Vi ber deg for hver av disse krysse av for om du synes tilbudet/tjenestene er gode eller dårlige der du bor.*” Figur 4.8.1 gir oss svarene.

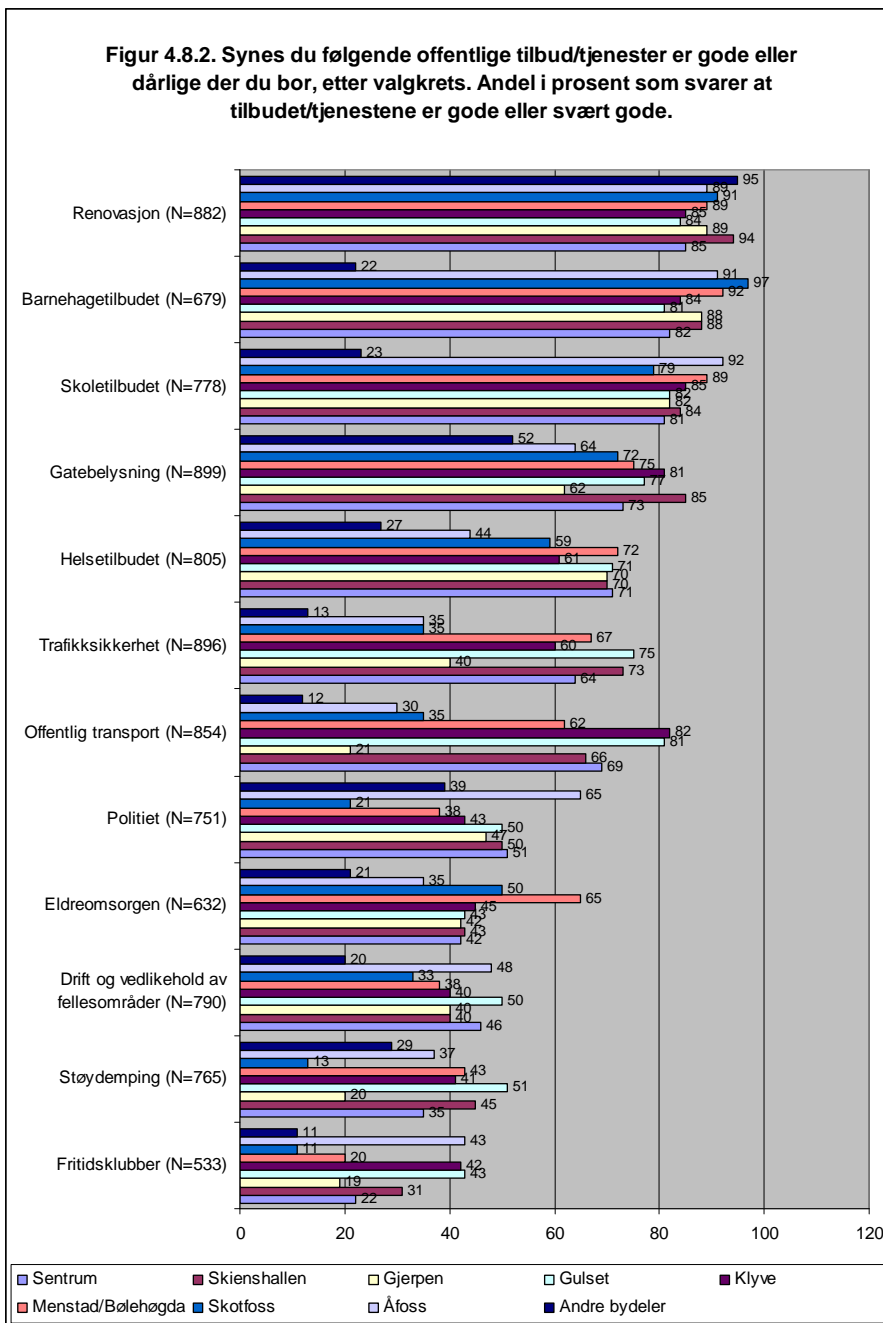

De ulike tilbudene/tjenestene er rangert etter andelen som svarer at tjenesten/tilbudet gode. Øverst i figuren finner vi de tjenester/tilbud flest opplever som gode. Etter som vi beveger oss nedover i figuren ser vi andelen som svarer at tjenesten/tilbudet er godt, blir stadig mindre. Vi har for enkelthets skyld også slått sammen de som mener tjenesten er svært god, og de som mener den er ganske god. I den andre enden har vi slått sammen de som mener den er ganske dårlig, og de som mener den er svært dårlig. Hvis vi starter øverst i figuren ser vi at renovasjon er den tjenesten flest opplever som god der de bor. Bare 2 % av de spurte mener denne tjenesten er dårlig der de bor, mens 88 % mener den er god. Dernest følger barnehage tilbudet. Vi ser at så mange som 85 % av de spurte mener denne tjenesten er god der de bor. Nesten like mange mener skoletilbudet er godt. Beveger vi oss nedover i figuren ser vi at 74 % mener gatebelysningen er god der de bor, 67 % mener hel-

setilbudet er godt, 60 % mener trafikksikkerheten er ivaretatt og 60 % mener det offentlige kollektivtilbudet er godt. Når det gjelder de to siste tilbudene/tjenestene ser vi imidlertid at også andelen som mener tilbudet ikke er godt, er relativt stor, henholdsvis 23 % og 26 %. Videre ser vi at 45 % av de spurte mener eldreomsorgen er god der de bor, mens 27 % mener den verken er god eller dårlig og 27 % mener den er dårlig. Ellers er det også relativt mange som mener at driften og vedlikeholdet av parker og fellesområder, samt støydempingen fra trafikken ikke er god. Kun når det gjelder fritidsklubbtilbudet, ser vi at andelen som mener tilbudet er dårlig, er større enn andelen som mener tilbudet er godt, henholdsvis 41 % og 29 %.

Figur 4.8.2 viser hvordan innbyggerne i Skien vurderer de ulike tilbudene/tjenestene, avhengig av hvor de bor i kommunen. Når det gjelder innbyggernes vurdering av renovasjonen, synes det kun å være mindre forskjeller mellom de ulike bydelene. Mellom 84 % og 95 % av innbyggerne i de ulike bydelene vurderer denne som god. Lavest synes andelen tilfredse å være på Gulset (84 %). Høyest synes den å være i andre bydeler (95 %). Når det gjelder barnehagetilbudet finner vi at andre bydeler (Vold, Kilebygda, Klovholt, Melum og Valebø), skiller seg ut ved at andelen tilfredse er svært mye lavere enn i de øvrige bydelene. Mens bare 22 % av de som bor i andre bydeler vurderer barnehagetilbudet som godt, varierer andelen i de øvrige bydelene fra 81 % til 97 %. Den høyeste andelen tilfredse finner vi på Skotfoss (97 %). Andre bydeler skiller seg også fra de øvrige bydelene når det gjelder skoletilbudet. Mens bare 23 % av de som bor i andre bydeler vurderer skoletilbudet som godt, finner vi at tilsvarende andeler på Skotfoss og Åfoss er på henholdsvis 79 % og 92 %. Når det gjelder gatebelysningen sva-

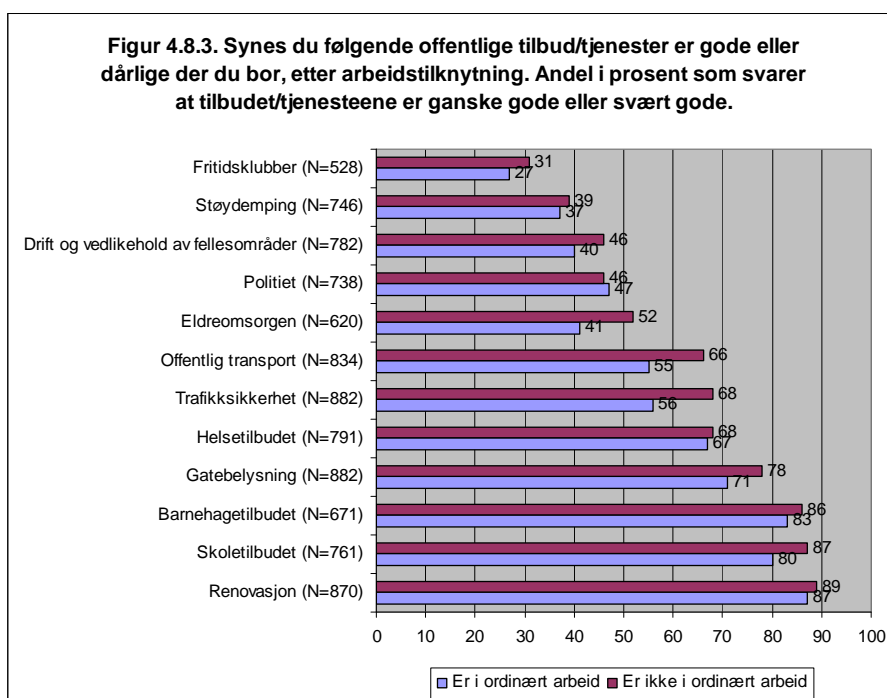
rer 52 % av de som bor i andre bydeler at denne er tilfredsstillende.
 Høyest er andelen tilfredse i Skienshallen valgkrets (85 %).

Blant den delen av befolkningen som bor i andre bydeler, svarer 27 % at helsetilbudet er godt. Dernest følger Åfoss med 44 %, Skotfoss med 59 % og Skienshallen med 61 %. Andelen tilfredse ligger i de øvrige bydelene på mellom 70 % og 72 %. Befolkningen i andre bydeler, samt på Åfoss og på Skotfoss, skiller seg også fra resten av innbyggerne når det gjelder vurderinger i forhold til trafiksikkerhet og offentlig transport. Når det gjelder disse forholdene, finner vi at også den delen av befolkningen som bor i Gjerpen valgkrets, er mindre positive i sin vurdering enn de øvrige. De som bor i disse bydelene er gjennomgående noe mindre positive i sin vurdering av disse tilbudene, sammenlignet med resten av befolkningen. Ser vi på hvordan folk i ulike bydeler vurderer eldreomsorgen, finner vi at folk i andre bydeler også i forhold til denne tjenesten er mindre positive enn andre. Vi ser at bare 21 % av den delen av befolkningen som bor i andre bydeler, vurderer eldreomsorgen som god. Også folk bosatt på Åfoss er noe mer kritiske til eldreomsorgen enn folk bosatt i andre deler av kommunen. Mest positive synes folk bosatt på Menstand/Bølehøgda å være. Ser vi på drift og vedlikehold av fellesområder er andelen tilfredse fortsatt lavest blant den delen av befolkningen som er bosatt i andre bydeler. Mest positive i sin vurdering synes de som er bosatt enten på Gulset eller på Åfoss å være. Folk bosatt på Skotfoss og i Gjerpen svarer sjeldnere enn andre at støydempingen fra trafikken er god. Når det gjelder støydempingen, finner vi at andelen fornøyde er høyest blant folk bosatt på Gulset. Det samme gjelder i forhold til fritidsklubbtilbudet. Igjen er det blant den delen av befolkningen som er bosatt i andre bydeler, samt på Skotfoss at andelen fornøyde er lavest.

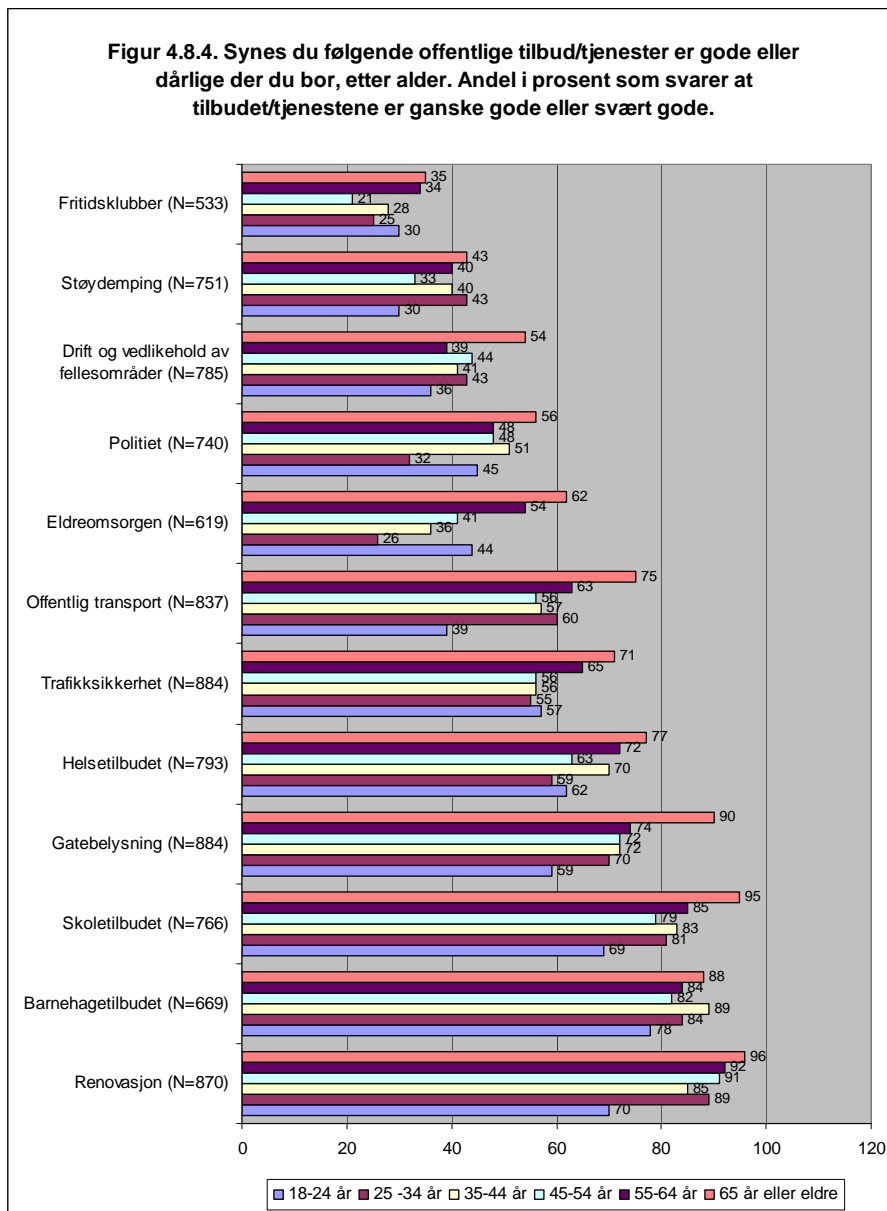
Ser vi på hvordan innbyggerne i Skien svarer etter hvorvidt de er i ordinært arbeid eller ikke finner vi, som vist i figur 4.8.3 en tendens til at

den delen av befolkningen som ikke er i ordinært arbeid gjennomgående er noe mer positive til de ulike tjenestene/tilbudene, sammenlignet med den delen av befolkningen som er i ordinært arbeid.

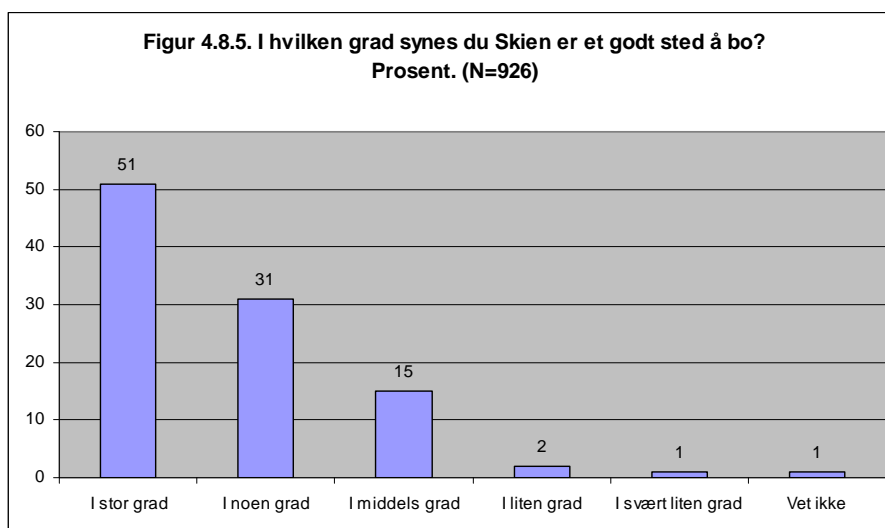

Figur 4.8.4 nedenfor gir oss svarfordelingen etter alder. Det første vi kan legge merke til er at den eldste aldersgruppen gjennomgående synes mer tilfredse med de ulike tilbudene/tjenestene. For samtlige av de tilbud/tjenester vi har mål for, så nær som for en tjeneste, er det slik at andelen som er tilfredse er høyest i denne aldersgruppen. Unntaket gjelder vurderingen av barnehagetilbudet. Når det gjelder denne tjenesten ser vi at andelen tilfredse er marginalt høyere i aldersgruppen 35–44. Ellers merker vi oss at den yngste aldersgruppen, for de aller fleste tilbud/tjenester sin del, er den aldersgruppen der andelen tilfredse er

lavest. Unntakene gjelder trafikksikkerhet, eldreomsorg og fritidsklubber.

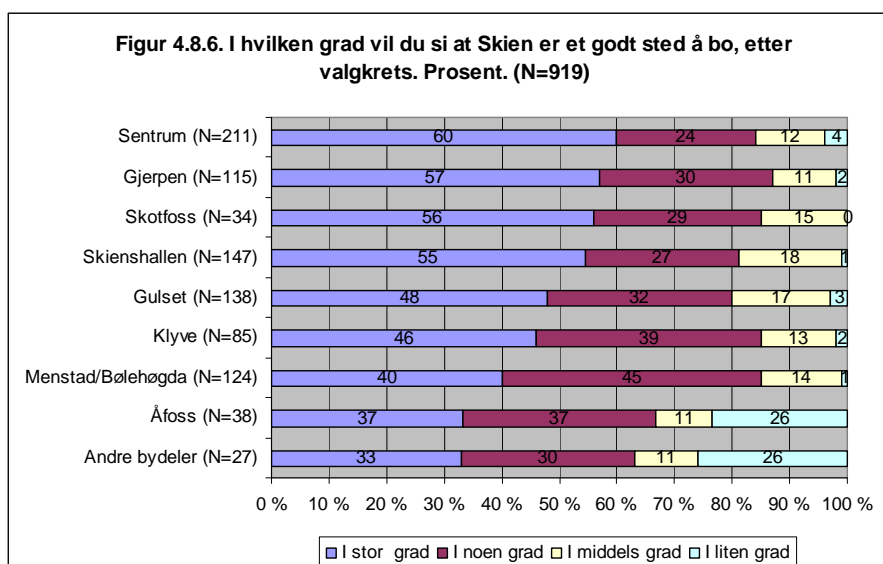

Selv om ikke alle er like tilfredse med de ulike, offentlige tilbud og tjenester, er hovedinntrykket likevel at langt de fleste jevnt over synes å være relativt godt fornøyde med situasjonen. Vi vil runde av dette delkapitlet med svarene på tre mer generelle spørsmål om trivsel og tanker om fremtiden. Figur 4.8.5 gir oss først svarene på følgende spørsmål; ”I hvilken grad vil du si at Skien er et godt sted å bo?”.

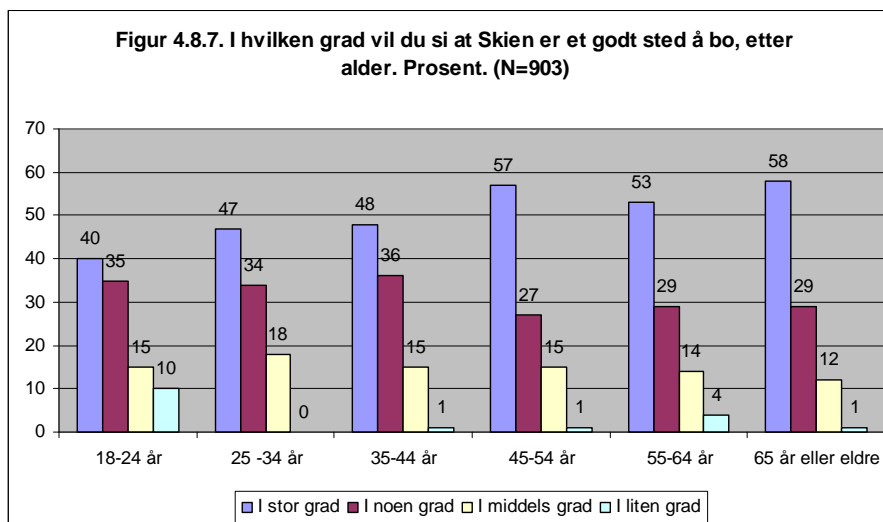
Majoriteten opplever Skien som et godt sted å bo. Over halvparten mener Skien i stor grad er et godt sted å bo. I tillegg kommer 31 % som mener Skien i noen grad er et godt sted å bo. Til sammen utgjør disse 82 % av befolkningen i Skien. Bare unntaksvis ser vi at enkelte ikke opplever Skien som et godt sted å bo.

Figur 4.8.6 viser hvordan folk svarer avhengig av hvor i Skien man bor.

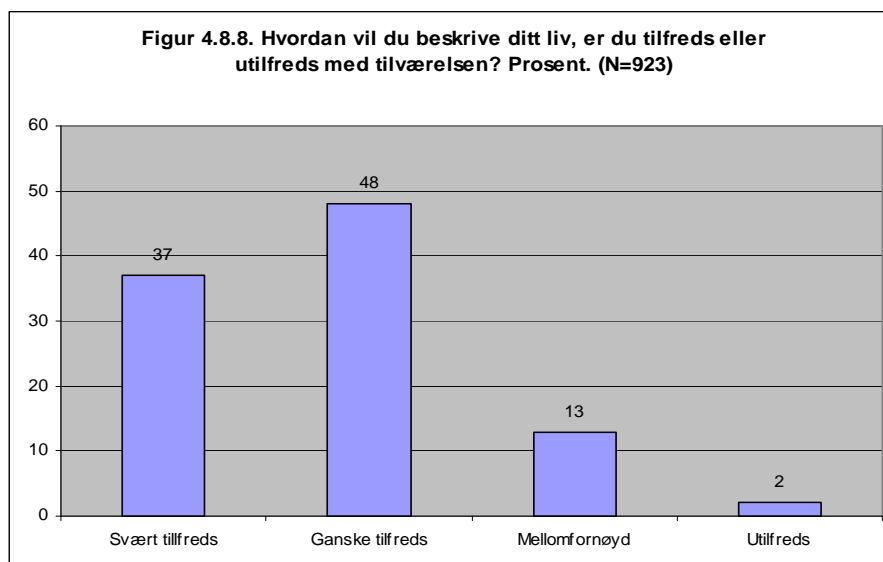
Valgkretsene er rangert etter andelen som svarer at Skien i svært stor grad er et godt sted å bo. Øverst i figuren ser vi at det er i sentrum valgkrets vi finner den største andelen respondenter som mener at Skien i svært stor grad er et godt sted å bo. Blant de som bor i sentrum, svarer 60 % at Skien i svært stor grad er et godt sted å bo. I den andre enden av skalaen har vi slått sammen de som mener at Skien i liten grad er et godt sted å bo, og de som mener Skien i svært liten grad er et godt sted å bo. Vi ser at blant de som bor i sentrum svarer bare 4 % av de spurte at Skien ikke er et godt sted å bo. Deretter følger bydelene Gjerpen, Skotfoss og Skienshallen. Nederst i figuren ser vi at bydelene Åfoss, Vold, Kilebygda, Klovholt, Melum og Valebø skiller seg ut fra de øvrige bydelene, ved at relativt mange her gir uttrykk for at Skien i liten grad er et godt sted å bo. Tallene for disse siste bydelene bør imidlertid tolkes med noen grad av sikkerhet da vi har relativt få svar fra disse bydelene.

Hvorvidt man er i ordinært arbeid eller ikke, har ingen betydning for hvordan man vurderer det å bo i Skien. Derimot kan det se ut til at alder også slår ut for denne variabelen. Figur 4.8.7 gir oss sammenheng mellom alder og tilfredshet med Skien som bostedskommune.

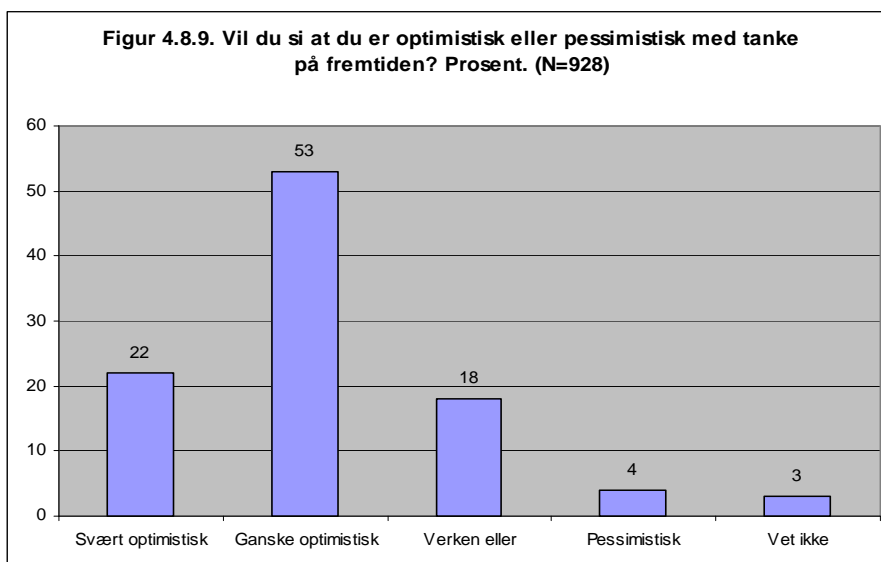

Til venstre i figuren ser vi at andelen som svarer at Skien i liten grad er et godt sted å bo, ligger noe over nivået for de øvrige aldersgruppene, mens andelen som svarer at Skien i stor grad er et godt sted å bo, er markert lavere. Men selv om den yngste aldersgruppen slik synes noe mindre tilfredse med Skien som bostedskommune, finner vi at majoriteten også i denne gruppen i all hovedsak er tilfreds med å bo i Skien kommune. Ellers er tendensen slik at dess eldre man er, dess mer tilfredse synes man å være med å bo i Skien kommune. Aller mest tilfreds synes den eldste aldersgruppen å være.

Vi ba også respondentene svare på følgende spørsmål; ”*Hvordan vil du beskrive ditt liv, er du tilfreds eller utilfreds med tilværelsen?*” Svarene er gitt i figur 4.8.8.

Til venstre ser vi at 37 % av de spurte er svært tilfredse med sitt liv akkurat nå. Ytterligere 48 % svarer at de er ganske tilfredse. Svært få svarer at de er direkte utilfredse med tilværelsen. Figur 4.8.9. gir oss svarene på følgende spørsmål; ”*Vil du si at du er optimistisk eller pessimistisk med tanke på fremtiden?*”

De aller fleste er mer eller mindre optimistiske med tanke på fremtiden; 22 % sier de er svært optimistiske, mens 53 % mener de er ganske optimistiske. Til sammen finner vi at tre av fire er optimistiske. Kun unntaksvis svarer enkelte at de er pessimistiske med tanke på fremtiden (4 %).

Vi ba utvalget gjøre rede for hvordan deres livssituasjon kunne bli bedre; ”Dersom du kunne endre på noe som ville gjort din livssituasjon enklere, hva skulle det være?”. Det temaet som går igjen i flest svar er økonomi. Mange ønsker rett og slett at deres økonomiske situasjon var bedre enn det den er. Derfor ønsker noen at det kunne finnes en løsning på deres helseproblemer, slik at de kunne klare seg i en jobb, eller slik at de kunne klare en høyere stillingsprosent. Andre, som ikke sliter med helseproblemer, ønsker seg rett og slett høyere lønn, mens atter andre heller kunne tenke seg å vinne i Lotto. Dernest er det mange som nevner forhold knyttet til jobben, eller også til mangelen på jobb. Har man en jobb å gå til handler det kanskje om en mer forutsigbar ar-

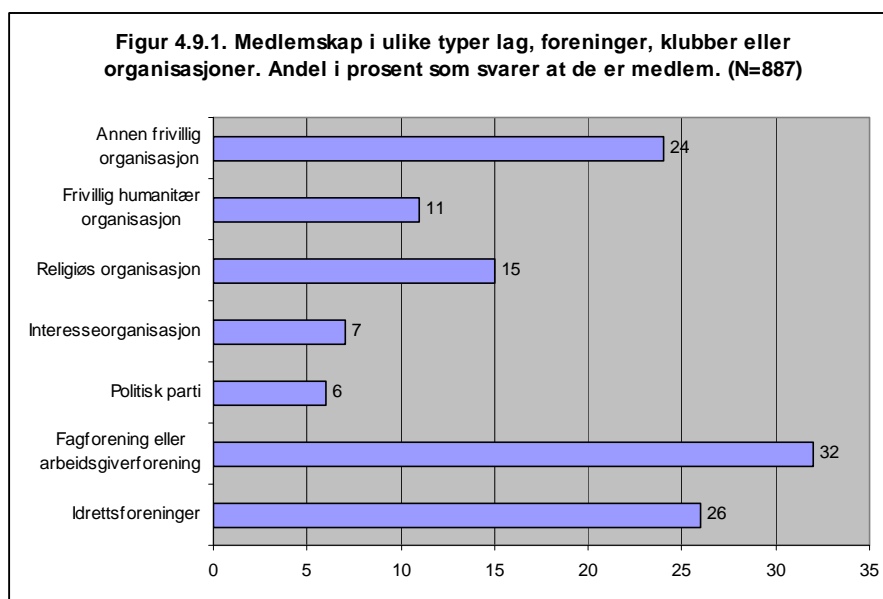
beidstid, om en høyere stillingsprosent, eller om en jobb nærmere der man bor. Blant de som ikke har noen jobb å gå til handler det mer om at man ønsker seg en jobb. Mange arbeidsledige gir slik uttrykk for at de ønsker seg tilbake til arbeidslivet. Det tredje mest nevnte temaet er helse. Ofte nevnes helsen i sammenheng med jobb og økonomi. Mange sliter med større eller mindre helseproblemer, og ønsker naturlig nok at disse problemene kunne løses på et eller annet vis, ikke minst fordi dette også ville avhjelpe en ansent økonomisk situasjon. Blant de som har ønsker knyttet til helse, finner vi også de som ønsker seg en bedre helse for andre familiemedlemmer, det være seg for ektefelle eller for barn. Det fjerde mest nevnte temaet handler om tid. Mens enkelte, som nevnt ovenfor, ønsker å jobbe mer, er andre mer opptatt av at det blir for mye arbeid og for liten tid til barn og familie og ellers til alt det man har lyst til å gjøre. Mange opplever også at det er for mye stress på jobben, og ønsker seg derfor mindre av det. Andre ønsker seg lenger ferie, mens atter andre ønsker seg hushjelp, slik at de får frigjort tid på den måten. Ellers finner vi at det er mange som har ønsker knyttet til bolig, mens andre er mer opptatt av det å ha venner eller det å finne seg en kjæreste eller en partner. Andre temaer som tas opp av flere omfatter skatter og avgifter, de ulike velferdsordningene og eldreomsorgen, kollektivtilbud, trafikksikkerhet og støy fra trafikk, kriminalitet og politi, samt innvandringspolitikk.

4.9 Deltakelse i det sivile samfunn

Den mest vanlige oppfatningen av hva begrepet det sivile samfunn består av, er at det er ulike organisasjoner som representerer forskjellige gruppers interesser og verdier. Sivilsamfunnet kan ha betydning på flere

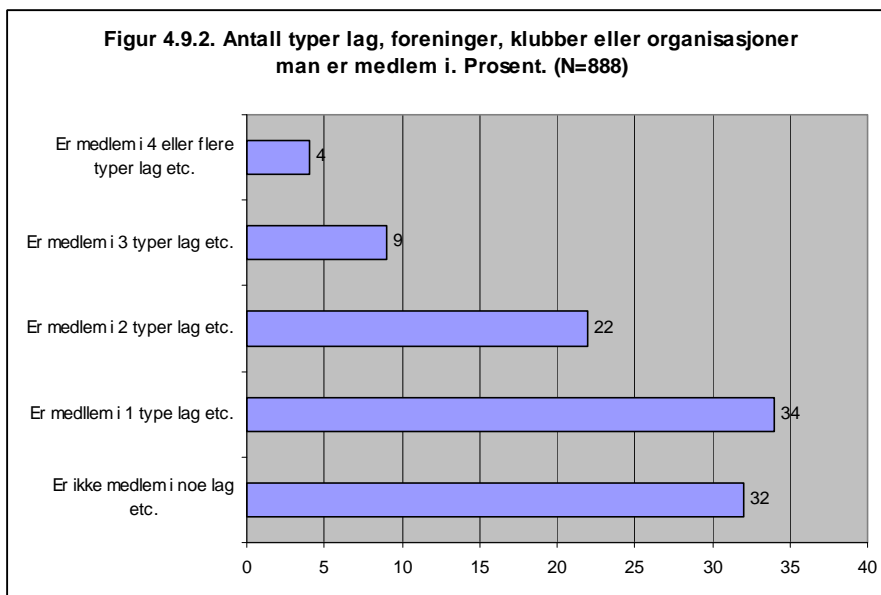
måter. En av de viktigste er at det bidrar til å skape sosial integrasjon i et samfunn. I denne delen har vi derfor tatt for oss innbyggernes tilknytning til og deltakelse i, ulike typer organisasjoner, lag og foreninger. Videre har vi sett på hvilke typer aktiviteter innbyggerne i Skien ellers bruker fritiden sin til.

La oss først se på i hvilken utstrekning innbyggere i Skien deltar i organisasjonslivet. Vi spurte; ”Er du medlem i noen av følgende typer lag, foreninger, klubber og/eller organisasjoner?”

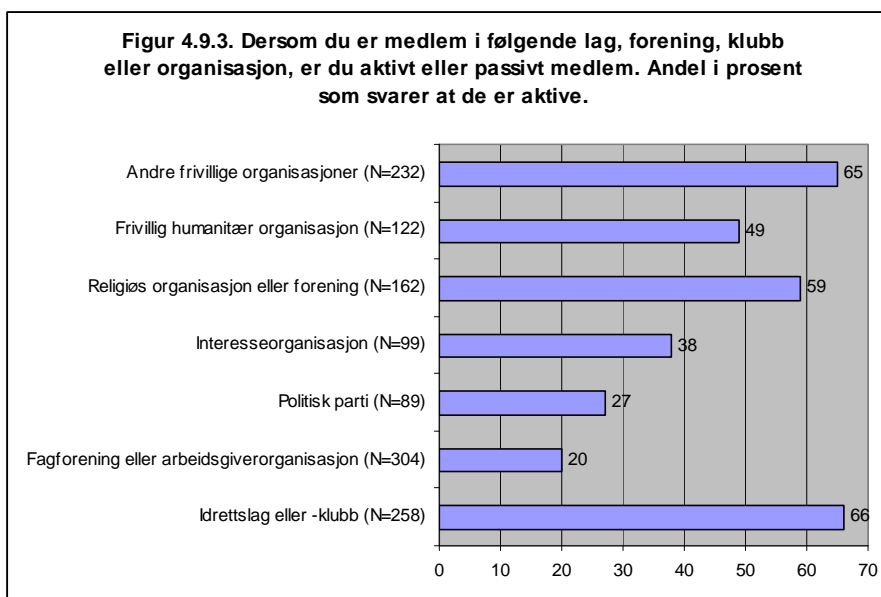
Vi ser at 32 % av de spurte er medlem i en fagforening eller en arbeidsgiverorganisasjon. Videre er 26 % av de spurte medlem i en eller flere idrettsforeninger, mens 24 % sier de er medlem i en eller flere frivillige organisasjoner i tilknytning til hobby eller fritid. Mange er også medlem i en religiøs organisasjon, mens omkring én av ti er medlem i en eller flere humanitære organisasjoner. Noen færre oppgir medlemskap i

en ideell interesseorganisasjon eller i et politisk parti. Figur 4.9.2 viser antall typer organisasjoner etc. skiensborgerne er medlem i.

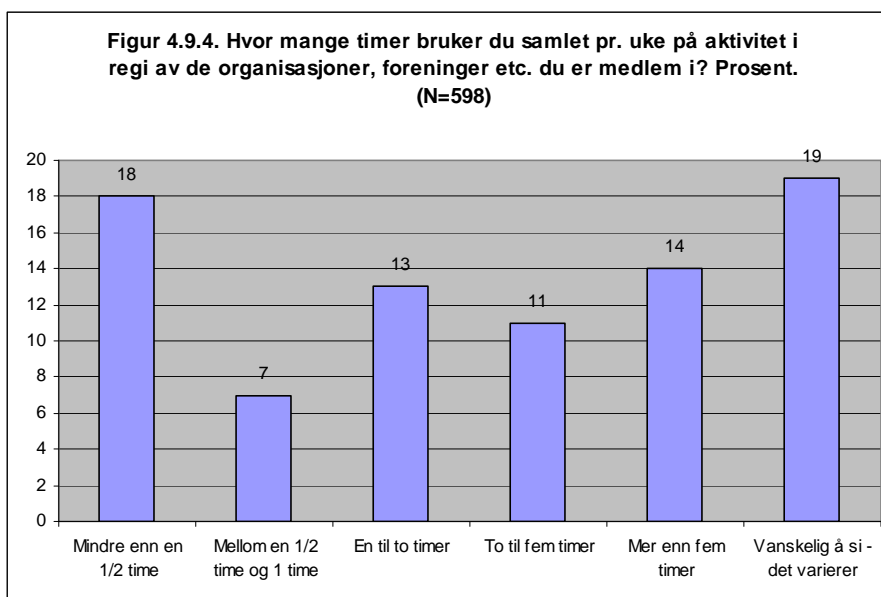

Nederst i figuren ser vi at vel en tredjedel av befolkningen i Skien ikke er medlem i noen organisasjon etc. Videre ser vi at 34 % er medlem i en type organisasjon, 22 % er medlem i to forskjellige typer organisasjoner, 9 % har medlemskap i tre typer og 4 % har 4 eller flere medlemskap.

Vi ba de som oppga et eller flere medlemskap, om å redegjøre for om de er aktive eller passive medlemmer. Svarene er gitt i figur 4.9.3.

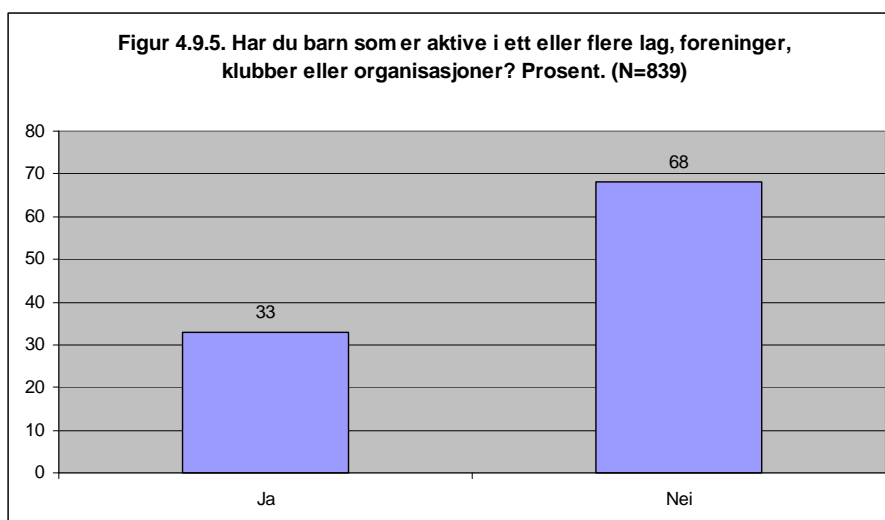

Hvis vi starter på toppen, ser vi at blant dem som har et eller flere medlemskap i en frivillig organisasjon etc. i forbindelse med sine hobbyer eller fritidsaktiviteter, svarer hele 65 % at de er aktive i disse organisasjonene. Blant de med medlemskap i en eller flere frivillige organisasjoner, svarer 49 % at de er aktive. Når det gjelder medlemskap i religiøse organisasjoner, ligger andelen aktive på 59 %, for medlemskap i interesseorganisasjoner ligger andelen på 38 %, for partimedlemskap ligger den på 27 %, og for medlemskap i fagforeninger eller arbeidsgiverforeninger ligger andelen aktive på 20 %. Størst er andelen aktive blant de som er medlem i en eller flere idrettslag- eller foreninger. Figur 4.9.4 viser hvor mange timer medlemmene samlet bruker pr. uke på aktivitet i de organisasjonene de er medlemmer i.

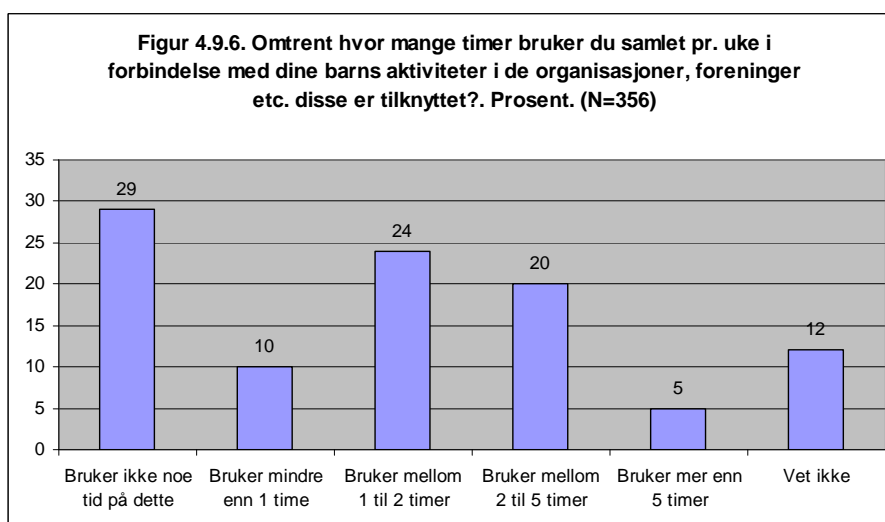

Vi ser at 18 % bruker mindre enn en halv time på aktivitet i de organisasjonene de er medlem i, mens 7 % bruker mellom en halv og en hel time. Videre bruker 13 % mellom en og to timer pr. uke på aktivitet i de organisasjoner de er medlemmer i, 11 % sier de bruker mellom to og fem timer, mens 14 % vanligvis bruker med enn fem timer pr. uke. Til sist ser vi at relativt mange finner det vanskelig å svare på spørsmålet.

Spørsmålene ovenfor gjelder respondentenes egne medlemskap. Mange har imidlertid også barn som er medlemmer i en eller flere organisasjoner, og mange av disse bruker sannsynligvis også noen tid i forbindelse med sine barn medlemskap. Figur 4.9.5 viser først andelen med barn som er aktive i en eller flere organisasjoner, lag etc.

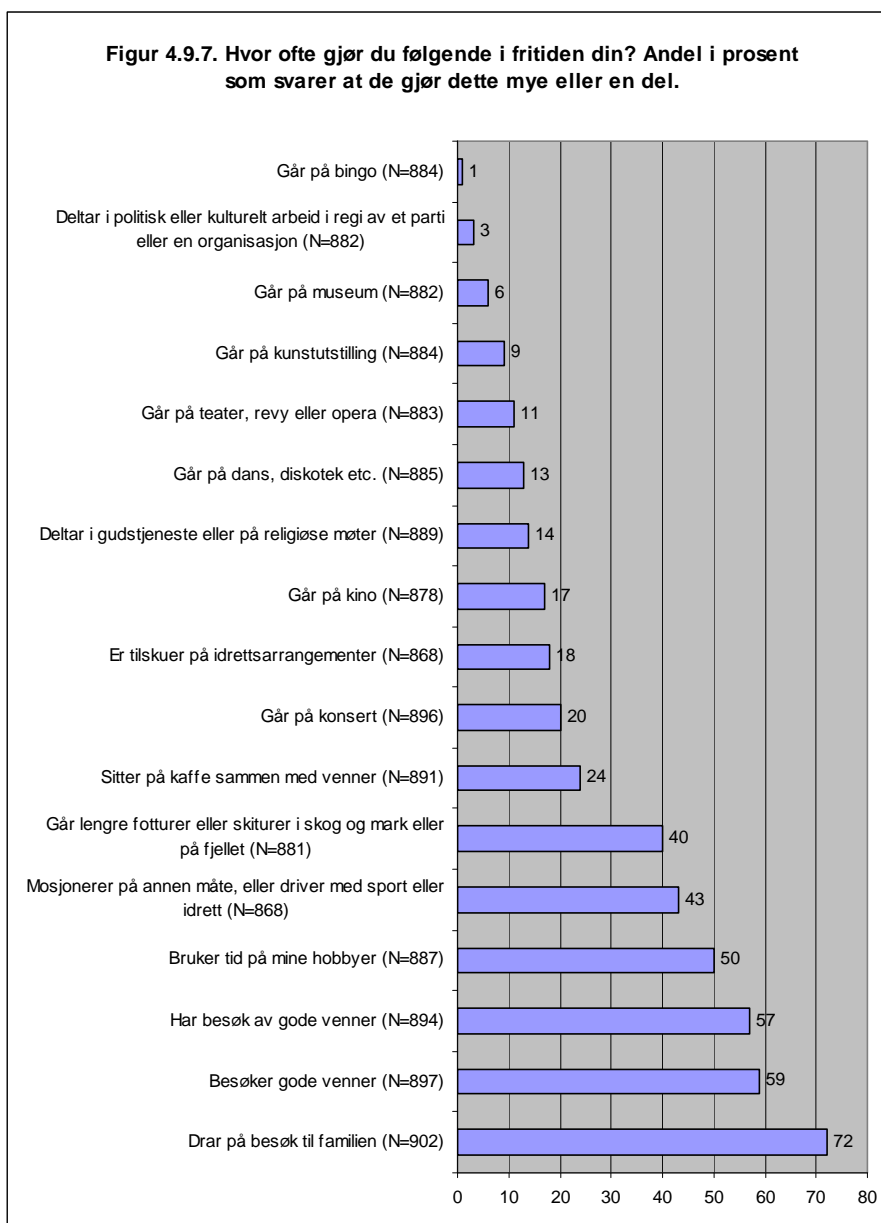

Vel en tredjedel av innbyggerne i Skien (33 %) har barn som er aktive i en eller flere organisasjoner, lag, foreninger eller klubber. Vi ba de av innbyggerne som har barn med organisasjonsmedlemskap, svare på hvor mange timer de samlet brukte i forbindelse med sine barns aktiviteter i disse organisasjonene. Svarene er gitt i figur 4.9.6.

Vel en tredjedel (29 %) svarer at de ikke bruker noe tid på sine barns aktiviteter. Ellers ser vi at 10 % bruker mindre enn en time på sine barns organisasjonsaktiviteter. Videre ser vi at en av fire (24 %) bruker mellom en og to timer, mens en av fem (20 %) bruker mellom to og fem timer. Få bruker mer enn fem timer (5 %).

Et siste forhold vi skal se nærmere på, er befolkningens fritidsaktiviteter. Hva bruker folk fritiden sin til? Vi listet opp en del mulige fritidsaktiviteter, og ba respondentene for hver av disse svare på om dette er noe de gjør mye av, noe de gjør en del av, noe de gjør litt av eller om dette er noe de aldri gjør. Svarfordelingene er gitt i figur 4.9.7.

De ulike aktivitetene er sortert etter andelen som svarer at de bruker tid på de ulike aktivitetene. Nederst i figuren ser vi at så mange som 72 % av innbyggerne ofte drar på besøk til familien. Mange (59 %) besøker

ofte også venner, eller de har venner på besøk (57 %). Videre svarer halvparten (50 %) at de bruker mye tid på sine hobbyer. Mange bruker også en del tid på å mosjonere eller trene (43 %), eller de går turer i skog og mark (40 %). Langt færre svarer at de ofte bruker å sitte på kaffe sammen med venner. Bare vel hver fjerde innbygger (24 %) sier at de gjør dette ofte eller en del. Hver femte innbygger svarer at de ofte går på konsert (20 %), mens 18 % ofte er tilskuer på idrettsarrangementer og 17 % ofte går på kino. I figur 4.9.1 så vi at 15 % av innbyggerne i Skien er medlemmer i en religiøs organisasjon. Ovenfor ser vi at omtrent like mange (14 %) ofte deltar gudstjenester eller religiøse møter. Andelen som svarer at de ofte går på dans eller diskotek ligger på 13 %. Når det gjelder folks benyttelse av andre kulturelle tilbud, som eksempelvis teater, kunstutstillinger og museer, ser vi at andelen som ofte benytter seg av slike tilbud begynner å bli ganske lav. Bare 11 % sier de ofte går på revy, teater eller opera, bare 9 % går ofte på kunstutstillinger og bare 6 % sier de ofte går på museum. Enda færre, bare 3 % deltar ofte i politisk eller kulturell aktivitet i regi av et politisk parti eller organisasjon. Øverst i figuren ser vi at marginale 1 % ofte spiller bingo.

4.10 Oppsummering av surveyen

Majoriteten blant innbyggerne i Skien synes å ha en rimelig god økonomi. På spørsmål om hvorvidt respondentene i løpet av de 12 siste månedene har hatt problemer med å finne dekning for viktige utgiftsposter, svarer mellom 81 % og 74 % at de ikke har opplevd slike problemer. Tilsvarende finner vi at mellom 84 % og 68 % heller ikke vanligvis har problemer. I den grad respondentene har hatt problemer med

å betale regninger i løpet av det siste året, gjelder dette først og fremst utgifter i forbindelse med nødvendig tannlegebehandling (16 %) og klær til seg selv eller til familien (14 %). Andelen som bekrefter at de vanligvis har problemer med å betale faste utgifter, er jevnt over noe lavere enn andelen som svarer at de har opplevd problemer i løpet av det siste året.

Ikke uventet finner vi at den delen av befolkningen som bor i fellesboliger noe oftere har økonomiske problemer, sammenlignet med gruppen som bor i enebolig. Det kan også se ut til å være en tendens til opphopning av økonomiske problemer blant den delen av befolkningen som bor i sentrum valgkrets eller på Gulset. Videre finner vi en klar tendens til at respondenter som av en eller annen grunn ikke er i ordinært arbeid oftere enn andre melder om økonomiske problemer. Ellers kan det se ut til at det særlig er de yngste som har de største økonomiske problemene. Dess yngre man er, dess oftere meldes det om problemer med å betale ulike typer utgifter.

På direkte spørsmål om hvordan respondentene selv vurderer sin husholdnings økonomi, svarer majoriteten at denne er meget god (20 %) eller ganske god (47 %). I den andre enden finner vi at 7 % av de spurte, vurderer den økonomiske situasjonen som dårlig. Igjen er det slik at den delen av befolkningen som bor i fellesbolig, oftere enn andre beskriver sin økonomi som dårlig. Også her antyder tallene en opphopning av dårlig økonomi i sentrum og på Gulset. Arbeidstilknytning er igjen i noen grad avgjørende for hva respondentene svarer. Respondenter som ikke er i ordinært arbeid, rapporterer noe oftere enn andre om dårlig økonomi. Som vi så ovenfor er det også her slik at økonomien synes å være best blant de eldste og dårligst blant de yngste. Dess eldre

man er dess oftere svarer respondentene at dere økonomi er meget god eller svært god.

Omkring hver tiende respondent (12 %) beskriver egen fysisk helse som dårlig eller veldig dårlig. Andelen som beskriver egen psykisk helse som dårlig eller veldig dårlig er noe lavere, nemlig 6 %. Det er ellers en sterk sammenheng mellom svarene på disse to spørsmålene. Har man dårlig fysisk helse er sannsynligheten for at man også har dårlig psykisk helse stor.

Helseproblemer synes å forekomme hyppigst blant den delen av befolkningen som bor i fellesbolig på Gulset. I den andre enden av skalaen synes helsen å være best blant de som bor i enebolig på Gulset. Vi finner at det er en sterk sammenheng mellom rapporterte helseproblemer og arbeidstilknytning. Blant de som rapporterer om dårlig fysisk helse, er i underkant av 80 % i dag ikke i arbeid, mens blant de som rapporterer om god helse er rundt 70 % i arbeid. Ikke overraskende synes det å være en sammenheng mellom befolkningens vurdering av egen helse og deres alder. Dess eldre man er, dess dårligere synes den fysiske helsen å være. Når det gjelder sammenhengen mellom psykisk helse og alder, er ikke denne like tydelig.

Vel åtte av ti svarer at de har vært hos sin fastlege i løpet av det siste året. Bosted og boligform synes ikke å bety noe for om man har vært hos sin fastlege eller ikke. Den delen av befolkningen som ikke er i ordinært arbeid oppgir noe oftere enn andre at de har vært hos sin fastlege. Dette er ikke overraskende, tatt i betraktning at majoriteten blant de som befinner seg i denne gruppen er alderspensjonister. Mange er også uførepensjonister. Dess eldre man er, dess oftere har man vært hos sin fastlege. Blant de som ikke har vært hos sin fastlege svarer 81 % av

de spurte at de ikke har hatt behov for å gå til lege, mens 10 % svarer at årsaken er at ventetiden er altfor lang.

Kun unntaksvis svarer enkelte at de i løpet av de siste 12 månedene har blitt utsatt for trusler om vold (4 %), vold på offentlig plass (3 %) eller vold hjemme (1 %). Studerer vi tallene for vold på offentlig sted synes denne å ha rammet personer bosatt på ulike steder i byen, både i sentrum, på Gulset, på Klyve og i andre bydeler. Det kan imidlertid ut fra våre tall se ut til at vold på offentlig plass er noe som først og fremst rammer de aller yngste. Det samme gjelder i noen grad trusler om vold. Når det gjelder denne delen av kartleggingen må vi imidlertid minne om at vi her opererer med svært små tall, noe som dels skyldes at vold og trusler om vold heldigvis er noe som relativt sett kun rammer noen få. På den annen side er det ikke urimelig å anta at den svært lave andelen som rapporterer om egenopplevd vold, nok også i noen grad kan skyldes at dette er noe mange kvier seg for å snakke om. Vi kan med andre ord ikke helt se bort fra at tilfeller av vold kan være noe under-rapportert i vårt materiale. Tallene i denne delen av undersøkelsen må derfor tolkes med forsiktighet.

Omkring hver tiende innbygger (13 %) oppgir at de i løpet av de siste 12 månedene har blitt utsatt for tyveri eller skadeverk. Vi finner ingen klare sammenhenger mellom opplevd tyveri eller skadeverk på den ene siden, og valgkrets og boligform på den annen. Derimot kan det se ut til at den delen av befolkningen som er i ordinært arbeid, noe oftere har opplevd dette, sammenlignet med den delen av befolkningen som ikke er i arbeid. Det er også slik at dess yngre man er, dess oftere svarer man at man har opplevd tyveri eller skadeverk. Vel en av ti (9 %) opplever kriminalitet, vold eller hærverk som et problem i nærmiljøet der

de bor. Den delen av befolkningen som bor i fellesbolig opplever oftere dette som et problem, sammenlignet med den delen av befolkningen som bor i enebolig. Hver femte innbygger oppgir at de i større eller mindre grad er urolige for å bli utsatt for vold eller trusler om vold, når de går ute alene på stedet der de bor. Det er en svak tendens til at den delen av befolkningen som bor i fellesbolig, noe oftere enn den delen av befolkningen som bor i enebolig, melder om slik uro. Blant de som bor i enebolig, er det en tendens til at den delen av befolkningen som bor i sentrum er noe mer urolige enn andre. De aller yngste oppgir oftere enn andre at de er urolige. Mellom de øvrige aldersgruppene er det kun mindre variasjoner.

De aller fleste opplever gode naboforhold der de bor. Best synes naboforholdene å være på blant de som bor i enebolig på Klyve og blant de som bor enten i enebolig eller i fellesbolig i andre bydeler utenom sentrum og Gulset. Relativt sett synes naboforholdene å være minst positive i områder på Gulset preget av fellesboliger. Videre finner vi at dess eldre man er, dess oftere synes man å oppleve naboforholdene som gode.

Kun de færreste synes å ha opplevd diskriminering eller dårlig behandling. Vi laget et batteri som skulle kartlegge i hvilken grad befolkningen har opplevd diskriminering av en rekke ulike årsaker; hudfarge, religion, landbakgrunn, seksuell orientering, sosial bakgrunn, utseende, funksjonshemming, rulleblad og rusproblemer. Svarene vi fikk indikerer at 8 % av de spurte har opplevd å bli diskriminert pga. utseende, 5 % pga. sosial bakgrunn, 5 % pga. landbakgrunn, 5 % pga. religion og 4 % pga. hudfarge. Med hensyn til diskriminering langs de øvrige dimensjonene, er andelen som har opplevd diskriminering enda lavere.

Ser vi nærmere på hvor de som har opplevd diskriminering bor, finner vi at svært mange av disse bor i fellesbolig i sentrum, eller i fellesbolig på Gulset. Videre finner vi at diskriminering synes å være noe som i større grad rammer de yngste, sammenlignet med de som er noe eldre. Til sist finner vi at diskriminering langs de dimensjoner vi har mål for, er noe som først og fremst synes å ramme den delen av befolkningen som ikke er født i Norge. Særlig gjelder dette i forhold til diskriminering pga. hudfarge, religion og landbakgrunn. Noe mer overraskende er det kanskje at dette også i noen grad synes å gjelde i forhold til diskriminering pga. seksuell orientering, funksjonshemming og rulleblad. Er man født utenfor Norge, er sannsynligheten for å oppleve diskriminering og dårlig behandling, langt større enn dersom man er født i Norge. Tallene må tolkes med forsiktighet, da gruppen som har opplevd diskriminering alt i alt er svært liten.

Blant de offentlige tilbud og tjenester, er renovasjon den tjenesten flest sier seg svært eller ganske fornøyd med (88 %). Deretter følger barnehagetilbudet (85 %), skoletilbudet (83 %), gatebelysning (74 %), helse-tilbudet (67 %), offentlig transport (60 %), trafiksikkerhetstiltak (60 %), politiet (47 %), eldreomsorgen (45 %), drift og vedlikehold av fellesområder (42 %), støydempingstiltak (38 %) og fritidsklubber (29 %). Mest fornøyd synes mao. befolkningen å være med renovasjonen, barnehagedekningen og skoletilbudet. Minst fornøyd synes befolkningen å være med støydemping fra trafikk og fritidsklubbtilbudet. Her er det imidlertid store variasjoner etter hvor man bor i kommunen. Eksempelvis finner vi at den delen av befolkningen som bor i valgkretsene Valebø, Vold/Kilebygda, Klovholt, og Melum, er gjennomgående langt mindre tilfredse med for eksempel skoletilbudet, eldreomsorgen, barnehagetilbudet og helsetilbudet. Respondenter som bor i Gjerpen valg-

krets, er derimot klart mindre fornøyd med trafikksikkerhetstiltakene og tiltak i forhold til støydemping fra trafikk. Det samme gjelder til dels blant de som bor på Skotfoss eller Åfoss. Ellers er det slik at de som ikke er i ordinært arbeid, er noe mer kritiske til de ulike tilbudene og tjenestene, sammenlignet med respondenter som er i ordinært arbeid. Forskjellene er her imidlertid ikke veldig sterke. Gjennomgående finner vi dessuten at de aller eldste er mer fornøyd med de ulike tjenestene, sammenlignet med de yngre.

På spørsmål om Skien er et godt sted å bo, svarer de aller fleste bekræftende. Noe over halvparten av de spurte (51 %) svarer at Skien i stor grad er et godt sted å bo. I tillegg svarer 31 % at Skien i noen grad er et godt sted å bo. Bare 3 % av de spurte mener at Skien ikke er et godt sted å bo. Hvorvidt man er i ordinært arbeid eller ikke ser ikke ut til å ha noen betydning for respondentenes vurdering av Skien som bostedskommune. Derimot kan det se ut til at de yngre er noe mer kritiske, sammenlignet med de eldre. Vi finner at dess eldre man er, dess oftere svarer man at Skien er et godt sted å bo.

5. Oppsummerende analyse

I denne kartleggingen har vi sett på sentrale levekårskomponenter som inntekt, økonomi, bolig, arbeid, utdanning, helse (somatisk og psykisk), vold og trygghet, vennskap/naboskap/ nærmiljø, tilgang på offentlige tjenester og kontakt med hjelpeapparatet. Vi har også studert sider ved livskvalitet som påvirkes av disse levekårene, herunder kontakt med familie og venner, diskriminering, sosial aktivitet og selvopplevd livskvalitet. Videre har vi fokusert på utvalgte grupper, i tråd med oppdragsgivers bestilling. Dette er etniske minoriteter, seksuell orientering og fattigdom. Hovedfokus nyttet til seksuell orientering og etniske minoriteter, var diskriminering. Imidlertid har vi i de kvalitative data også studert levekår generelt for disse gruppene. Dette fremgår av gjennomgangen under.

Materialet er omfattende. I det videre trekker vi frem hovedfunn knyttet til levekårdimensjonene vi presenterte innledningsvis i denne rapporten, og foretar en oppsummerende analyse av dette.

5.1 Økonomi

Den private økonomien har en rekke viktige funksjoner for menneskenes velferd i dagens samfunn. Den kan stabilisere og opprettholde en etablert livsstil, den legger premisser for den sosiale omgangsformen og er den allmenne verdimåleren i vårt samfunn. Endringer i inntekt er

således den beste indikatoren på i hvilken grad husholdene endrer sine valgmuligheter som forbrukere, og skaffer seg den velferden de ønsker. Fyhn og Dahl (2000) peker på at sammenhengen mellom inntekt og andre levekårstyper ikke er gitt, men at man kan sette som en sentral hypotese og forutsetning at inntekt er den mest sentrale variabelen når man skal studere forskjeller i levekår. Videre framhever de at inntekt er et mål på valgmuligheter man har, og hva slags liv man kan velge å leve. Inntekt er et objektivt mål som gir grunnlag for å sammenligne individer og grupper, og inntekten er politisk relevant ved at den kan manipuleres ved endring av politikk.

Majoriteten av respondentene i survey vurderer sin husholdnings økonomi som tilfredsstillende. 20 % svarer at den er meget god og 47 % at den er god eller ganske god. I den andre enden finner vi at 7 % av de spurte vurderer den økonomiske situasjonen som dårlig. Den delen av befolkningen som bor i fellesbolig beskriver oftere enn andre sin økonomi som dårlig. Tallene antyder en opphopning av dårlig økonomi i sentrum og på Gulset. Økonomien synes å være best blant de eldste og dårligst blant de yngste. Deltagelse i lønnet arbeid påvirker den økonomiske situasjonen. Vi finner at respondenter som ikke er i ordinært arbeid rapporterer noe oftere enn andre om dårlig økonomi. Spørreundersøkelsen viser at en liten del av Skiens befolkning har betalingsproblemer i forhold til ulike typer utgifter. På den ene siden finner vi at det er 4 % som svarer at de har problemer med å betale husleie og renter og avdrag på bolig, mens det på den andre siden er 16 % som svarer at de har hatt problemer med å betale for nødvendig behandling hos tannlege. Vi finner gjennomgående at betalingsproblemene er størst blant den befolkningen som bor i fellesboliger sammenlignet med de som bor i eneboliger. Vi ba utvalget gjøre rede for hvordan deres livssi-

tuasjon kunne bli bedre, og det temaet som går igjen i flest svar er økonomi. Mange ønsker rett og slett at deres økonomiske situasjon var bedre enn det den er. Dette er også en indikator på opplevd økonomisk situasjon som kan sies å bryte noe med bildet av at majoriteten er fornøyd med sin økonomi. En forklaring på dette kan være at spørsmålet vi stilte gav respondenten mulighet til å betrakte helt åpent om hva som skulle til får å bedre livssituasjonen. Det er en annen innfallsvinkel til vurdering av sin egen situasjon enn et direkte spørsmål som går på vurderingen av økonomien mer generelt.

5.2 Bruk av offentlige ytelser

Som vist i innledningen, scorer Skien høyt på forbruk av offentlige ytelser som økonomisk sosialhjelp, attføringspenger, uførestønad og arbeidsledighetstrygd. Det bør være av interesse, særlig for NAV, attføringsbedrifter, fastleger, øvrig helsetjeneste, å identifisere nærmere kjennetegn ved disse gruppene. I mange tilfeller vi det også bo barn i disse husholdene, hvilket er en viktig kunnskap for tjenesteforvaltningen.

I spørreundersøkelsen finner vi at det er så mange som 24 % som har mottatt en eller annen form for trygdeytelse (utenom alderspensjon), i løpet av de siste 12 månedene. Tilsvarende finner vi at de i alt er 21 % av utvalget som er alderspensjonister. I utvalget er det omtrent hver tiende person som har mottatt henholdsvis uførepensjon og sykepenger. Det er også 3 % som mottar dagpenger og 3 % som mottar attføringspenger. Bruken av ulike trygdeytelser (utenom alderspensjon), varierer noe i forhold til bydel/boligform.

Vi finner at bruken av trygdeytelser er klart størst blant de som bor i fellesboliger på Klyve, og minst blant de som bor i enebolig på Gulset og i sentrum. Når det gjelder alderspensjonistene finner vi de i størst grad i eneboliger på Klyve og i fellesboliger i sentrum. Blant de med eneboliger på Gulset finner vi relativt få alderspensjonister.

5.3 Fattigdom

Skien kommune ønsket et særskilt fokus på fattigdom og fattiges livssituasjon. Når vi skal identifisere hvem som er fattige, må vi definere hva vi mener med fattigdom. Definisjon og målemetode er en stadig pågående diskusjon i så vel den offentlige debatt, som i fag og politikk (Harsløf og Seim (red.) 2008).

Tall fra SSB (Statistisk Sentralbyrå), viser følgende omfang av fattigdom i Skien, avhengig av målemetode. Tallene er fra 2007, årlig basis:

	EU-skala 50 prosent	EU-skala 60 prosent	OECD- skala 50 prosent	OECD- skala 60 prosent
Prosent av befolkningen i Skien kommune	5,3	11,3	4,8	9,4

Den offisielle fattigdomsgrense i Norge, er OECDs - skala 50 %. Vi ser her at 4,8 % av Skiens befolkning etter denne målemetode, er å anse som fattige i Skien. Det gir 2500 personer. Om vi anvender det mål på fattigdom som EU anbefaler, som er 60 % av medianinntekten, finner

vi at 11,3 % av Skiens befolkning er å anse som fattige.⁸ Det er ca. 5800 personer.

I følge en levekårskartlegging blant barn og unge i Telemark (Møller og Gustavsen 2009), viser denne at inntektsnivået i Skien ligger omtrent på gjennomsnittet i forhold til alle kommunene i Telemark. Når det gjelder omgang av barnefattigdommen i Skien, har vi innhentet tall fra Fafos undersøkelse om barnefattigdom i Norge som ble lagt frem 2. september dette året (Nielsen og Nadim 2009). **Her fremkommer at Skien har hatt en nokså betydelig økning av barnefattige i perioden 2000 til 2006. Antallet har økt fra 725 til 1253. I samme periode har antall registrerte barn som lever i familier som mottar sosialhjelp, blitt redusert fra 940 til 858.** Dette er et interessant funn. Fafos rapport gir ingen forklaringer på det faktum at fattigdommen blant barn har økt mens antall som mottar sosialhjelp har gått ned. Etter vår vurdering kan en forklaring kan være strengere praksis i sosialtjenesten. En annen kan være at folk ikke ønsker å henvende seg til sosialtjenesten. En tredje forklaring kan være manglende informasjon om muligheter. Dernest kan vi også se for oss at økningen først og fremst er knyttet til korttidsfattige, og at denne gruppen benytter andre muligheter.

Når det gjelder langtidsfattigdom blant barn og unge, som innebærer at man ligger under fattigdomsgrensen minst 3 år på rad, viser Fafos studie (2009) at Telemark er blant de tre fylkene i landet som har høyest antall barnefattige. **Levekårskartleggingen blant barn og unge i Telemark (Møller og Gustavsen 2009), viste at 7% av Skiens barnebefolk-**

⁸ For nærmere redegjørelse av de ulike målemetodene, henvises til Normann, Tor Morten (2009), *Fattigdomsrisiko – en levekårsstilmærming*, Rapport 2009/5, Statistisk sentralbyrå

ning (0 -18 år), lever i hushold som er kategorisert som langtidsfattige. Med bakgrunn i blant annet kunnskap om fattigdommens konsekvenser for barn og unge, slik vi har redegjort for i kapittel 1, er det vår vurdering at langtidsfattigdommen er et særlig viktig område for Skien å komme i inngripen med.

Fattige i Skien rapporterer om et hverdagsliv som ikke uventet tilsvarende vi finner i forskningen for øvrig, se kapittel. Hovedinntrykket er fattige foreldre i Skien, enten de er etnisk norske eller ikke etnisk norske, forsøker å skjerme barna sine fra konsekvenser av fattigdom så langt det er mulig. Dette innebærer at vokse fattige selv unnlater å delta i aktiviteter og fornøyelser, for å sikre at barna kan delta, hvilket er funn som samsvarer med andre undersøkelser på området (Gustavsen 2006, Harju 2008, Hjelmtveit 2004, Sandbæk mfl. 2008)

Vi har ikke intervjuet barn i denne kartleggingen, men forskning på barns opplevelser av fattigdom viser at barn kjenner fattigdommen ”på kroppen”, især når fattigdommen vedvarer over en viss tid (op.cit, se kapittel 1). Utsagn vi har vist til fra fattige foreldre i Skien, understøtter dette. Foreldre er bekymret for at barna skal falle utenfor det fellesskap andre barn har mulighet til å være med i. Økonomi kan slik sett også sette en stopper for barns mulighet til sosial omgang med andre barn. Når dette i tillegg rammer etniske minoriteter, der ambisjonen fra myndighetenes side er å legge forholdene til rette for integrering, inntreder det vi kan betraktes som en av velferdsstatsordningens paradokser: På den ene siden forventes at folk generelt og etniske minoriteter spesielt, skal delta i det sosiale livet og integreres. På den annen side setter dårlig økonomi en effektiv stopper for muligheten til å innfri disse forventningene. For etniske minoriteter innebærer dette en betydelig utford-

ring. Når vi så også tar i betraktning at denne gruppen, helt ufrivillig slik våre og andre data viser, blir utestengt fra arbeidslivet, tegner det seg et bilde av en integreringspolitikk som på mange måter ”biter seg selv i halen.” Kartleggingen av levekår i Skien tydeliggjør disse mekanismene, og vi kan anta at dette gjelder for etniske minoriteter over hele landet. Slik sett har data fra denne kartleggingen betydning langt utover Skiens grenser.

Fattige hushold uten barn som vi har intervjuet, rapporterer i likhet med fattige hushold med barn om et hverdagsliv der ”kampen for tilværelsen” synes å være sterkt tilstede slik. Dette samsvarer med funn fra andre undersøkelser. I følge Harju (2008) innebærer det å leve med knapp økonomi om kontinuerlig forebyggende arbeide, for å unngå opplevelsen av skam og utestengning, dernest for å kunne fremstille seg slik man ønsker. Underlids studie av fattige i Norge (2005), viser tilsvarende funn. Han fant også at fattiges mentale helse blir påvirket av fattigdommen, og han har kategorisert fattigdommens psykologi i fire essenser: Opplevd uttrygghet, hemming/tap av autonomi, sosial devaluering, truet selvbilde og selvoppfattning. Informantene vi har intervjuet i denne kartleggingen, beskriver en hverdag der som langt på vei samsvarer med funn i Underlids studie.

Dette bringer oss over på fattige og arbeidsliv. Vårt materiale viser at både fattige fra etniske minoriteter og fattige som er etnisk norske, har et sterkt ønske om å delta i lønnet arbeidsliv. De har erfart gjentatte ganger at deres kapasitet og kompetanse, verken er etterspurt eller blir forsøkt tatt i bruk av arbeidslivet. Dette medfører en at livet i fattigdom synes uten ende, hvilket vi må anta i seg selv er en voldsom belastning. Studier har vist at folk som står utenfor arbeidslivet, ikke selv

aktivt velger en slik situasjon (Halvorsen 2004, Underlid 2005). Til tross for dette, ser det ut til at det fremdeles er dominerende holdninger i befolkningen knyttet til at den enkelte selv har ansvar for sin situasjon (Underlid 2009).

Vi ser også at fattige i Skien opplever at kontakten med hjelpeapparatet er til dels vanskelig og utmattende. Dette er også i tråd med forskning for øvrig knyttet til fattiges opplevelse av kontakten med hjelpeapparatet (Underlid 2005).

5.4 Boligforhold

Begrepet bolig har en vid betydning. En bolig er mer enn en særskilt lokalisering og fysisk utforming. Bolig er et sted man bor, et sted for rekreasjon, minner, sosial aktivitet og sosial samhandling. En god bolig er en betingelse for et godt og meningsfylt liv. En av forutsetningene for god livskvalitet på flere områder er at man har en trygg og sikker bolig. Boligen er viktig i forhold til en persons mulighet til integrering og deltakelse i samfunnet, og har betydning for å kunne fungere i en jobb og delta på formelle og uformelle arenaer. Det å ha en bolig anses som et sentralt og nødvendig velferdsgode. Boligdata er innhentet gjennom surveyen, der vi har spurt om både objektive og subjektive data knyttet til boligen.

Spørreundersøkelsen viser at de aller fleste bor i eneboliger (67 %). De øvrige bor i fellesboliger av typen blokk, rekkehus, terrassehus og lignende. De aller fleste opplever at boligen er passe stor (80 %), mens omtrent hver tiende mener boligen er for liten og en tiendedel mener den er for stor. For de aller fleste synes også boligstandarden å være

god. Det er likevel en del som rapporterer om trekkfulle boliger (15 %) og råte- eller soppskader (4 %). I alt er det bare 3 % som svarer at boligen er dårlig, mens 7 % mener den er verken god eller dårlig. Det betyr at 90 % vurderer boligen som god. Det er i størst grad de som bor i fellesboliger, som rapporterer om at boligen er mindre god. Spesielt gjelder dette de som bor i fellesboliger på Klyve. Det er imidlertid en noe større andel som opplever støyplager fra gate eller vei. Her svarer 17 % at støyen er meget eller noe plagsom. Det er spesielt de som bor i fellesboliger på Klyve som opplever at støyen er plagsom. På den andre siden opplever de som bor i enebolig på Gulset lite støyplager.

Intervjuene med fattige og etniske minoriteter, viser at utfordringene på boligmarkedet er knyttet til standarden på boligene de blir tilbudt, samt tilgjengeligheten til det private boligmarkedet. Både fattige og etniske minoriteter opplever at de blir diskriminert på boligmarkedet. Dette knytter seg til deres posisjon som hjelpetrequende, og til nasjonalitet. Det ser ut til å være en utfordring for Skien å arbeide for å bekjempe denne form for diskriminering. Videre har flere informanter svært dårlige opplevelser med standarden på kommunale leiligheter. Dette er ikke et ukjent fenomen i landssammenheng. Skien har altså, på lik linje med andre kommuner, en utfordring knyttet til hvilken standard til de tilbyr leietakere av sine egne boliger. Det kan også betraktes som en form for diskriminering å tilby utsatte grupper det dårligste som er på markedet. De er prisgitt kommunenes bistand, og har i mange tilfeller selv liten mulighet til selv å påvirke og endre sin boligsituasjon. Dette setter både økonomi en effektiv stopper for, samt vanskeligheter denne gruppen har med å få tilgang til det private leiemarkedet slik vi har vist.

En studie av barnefattigdom i Sverige, viser at barn som bor i flerfamilieboliger, unnlater å ta med seg venner hjem fordi de skammer seg over situasjonen og standarden. I de tilfellene der flerfamilieboliger er kombinert med trangboddhet, rapporterer barna at de ikke får ro til lekser, og at de sover dårlig (Harju 2008) I vår kartlegging, rapporterer enkelte familier om tilsvarende erfaringer, slik vi viste i gjennomgangen av dataene. Blant annet er det et to år gammelt barn som ikke får sove om natten, fordi andre beboere i flerfamilieboligen lager mat i rommet rett ved barnets soverom. Andre rapporterer også om trangboddhet.

Bolig og helse er et annet tema. Dårlig inneklima kan blant annet gi fysiske utslag. I et prosjekt knyttet til bekjempelse av barnefattigdom i Horten, har helsestasjonen rapportert om en økning av barn med astma og allergiplager. Dette er primært knyttet til barn fra etniske minoriteter (Gustavsens m fl 2009). Helsestasjonen rapporterte at dette etter deres erfaring kan forklares med at barna bor i til dels svært dårlige boliger.

5.5 Tilknytning til arbeidslivet

Den arenaen som er viktigste kilde for de økonomiske levekårene til et hushold, er medlemmenes tilknytning til arbeidsmarkedet. I tillegg gir deltagelse i lønnet arbeidsliv tilgang til nettverk som igjen kan forsterke mulighetene på arbeidsmarkedet. En rekke studier har vist at arbeid også gir øket livskvalitet, gjennom styrket identitet, selvfølelse og fellesskapsfølelse. Fravær av arbeid kan derfor påvirke både levekår og livskvalitet i betydelig grad (Halvorsen 2004).

Data fra styrings- og informasjonshjulet viser at Skien ligger høyt på indeksen over arbeidsledighet, men ikke noe særskilt høyere enn andre sammenlignbare kommuner. Derimot ser vi at Skien ligger noe høyere på indeksen over personer med attføringspenger.

Data fra survey viser at arbeid beskytter mot dårlig økonomi og dårlig helse. Dette er velkjent fra forskning for øvrig (se bla Gradienutfordringen 2005). Dataene fra survey viser også at folk uten arbeid ønsker å få tilgang til arbeidsmarkedet. Dette er et viktig funn som viser at arbeidsledighet for de aller fleste ikke handler om manglende vilje til å arbeide, men manglende tilgang på jobb.

Våre kvalitative data viser at arbeidsliv av alle informanter blir vurdert som en avgjørende arena for inkludering, fravær av økonomisk fattigdom, tilgang til nettverk, påvirker helsen positivt og gir også øket mulighet for stabilitet knyttet til boligsituasjon gjennom bedring av inntekt. Fravær av arbeid påvirker også selvfølelse, selvbilde og tro på egne evner og ressurser. Dette samsvarer med andre undersøkelser på området (Halvorsen 2004). Følelsen av å være en ”snylter” er sterk. Likeså opplevelsen av å bli assosiert med negative egenskaper som latskap, unnasluntring og manglende vilje til å delta. Etniske minoriteter uttalte samstemt om problemer med å få tilgang til arbeidsmarkedet, hvilket de selv vurderer som svært uheldig. De gav uttrykk for et sterkt ønske om å delta i arbeidslivet. Mange har også solid kompetanse gjennom utdanning og arbeidserfaring som ikke blir tatt i bruk her i landet. Dette er en utfordring, også for Skien.

5.6 Utdanningsnivå

Utdanning er den enkeltfaktor som i størst grad påvirker tilgangen til arbeidslivet og derved også øket sjanse for fravær av fattigdom (St.meld. nr. 16 (2006-2007) og ingen sto igjen. Tidlig innsats for livslang læring). Utdanning er, sammen med inntekt og arbeid, den variabelen som i størst grad påvirker levekår og livskvalitet. Dette blant annet ved at utdanning påvirker helse og er også den enkeltstående faktor som i størst grad både kan påvirke sosial mobilitet og utjamning i befolkningen (op.cit).

Data fra styrings- og informasjonshjulet viser at Skien ligger noe over landsgjennomsnittet på indeksen over utdanning, hvilket betyr at Skiens befolkningen har lavere utdanningsnivå enn gjennomsnittet for landet forøvrig. I forhold til andre sammenlignbare kommuner på Østlandet, er ligger imidlertid Skien omtrent midt på treet.

Vi har ikke tall om drop-out fra videregående skoler på kommunenivå, men Telemark ligger generelt høyt sammenlignet med fylkene på Østlandet (Møller og Gustavsens 2009). Bortvalg av videregående utdanning, anses som en betydelig utfordring for den enkelte og for samfunnet (Markussen mfl. 2008).

5.7 Vennskap, naboskap og nærmiljø.

Begrepet sosial kapital viser til sosiale nettverk og ressurser som et individ får tilgang til gjennom familie, naboer, venner og bekjente. I litteraturen skilles det mellom bånd (relasjoner mellom personer som er nokså like når det gjelder ressurser), broer (relasjoner mellom mennes-

ker med ulik bakgrunn) og stiger (relasjoner til personer med en høyere sosioøkonomisk status) (Stjernø og Saltkjell i Harsløf og Seim (red.) 2008). Stiger kan gi personer mulighet til å ta seg fram i samfunnet og bedre sine levekår (Bourdieu 1995). I denne kartleggingen har vi først og fremst belyst sosial kontakt ved ekteskap/samboerskap, familie, naboer/nærmiljø og venner gjennom ulike spørsmål i surveyen, samt at vi har innhentet kvalitative data som utyper temaet ytterligere.

I spørreundersøkelsen stilte vi spørsmål om hvor gode eller dårlige innbyggerne mente naboforholdene er. I alt var det 3 av 4 som mente naboforholdene var gode. I noen grad varierer dette mellom bydelene og boligtype. I minst grad opplever man gode naboforhold i fellesboligene på Gulset og Klyve. På den andre siden finner vi at naboforholdene oppleves spesielt gode blant de som bor i eneboliger på Klyve og i andre bydeler. På spørsmål om relasjonene til sin nærmeste familie, svarte hele 64 % at de var meget gode og 30 % at de var ganske gode. Det er ingen vesentlige forskjeller her mellom bydeler og boligform.

Kvalitative data viser en samstemt erfaring og opplevelse av at det er vanskelig å komme i kontakt med folk i Skien. Her ser vi at bildet bryter noe med data fra spørreundersøkelsen. Både informantene fra erfaringsmøtene, fokusgruppene og personlige intervjuer, mener det er utfordringer knyttet til kontakt mellom folk i Skien. Dette gjelder både for etniske minoriteter og for etnisk norske. Vi har vist til en rekke utsegn som omhandler dette. Det er et svært interessant funn i denne kartleggingen. Vi vet ikke om Skien skiller seg ut fra andre, sammenlignbare kommuner. Men det er uansett viktig for Skien å se nærmere på dette. Særlig i lys av at de fleste informanter gav uttrykk for at de

fant dette fenomenet krevende og skulle ønske et var enklere å få kontakt.

Etniske minoriteter gav tydelig uttrykk for at de ønsket å komme i kontakt med etnisk norske. De mente dette var helt nødvendig for å lære det norske samfunns verdier og normer, og på denne måten enklere kunne bli integrert. Deres forslag om en ”norsk venn”, en form for fadder som var deres personlige veileder og samtalepart fra den dagen de kom til Skien, er etter vår vurdering en svært god anbefaling. Dette er også i tråd med intensjonen om fadderskapsordningen som Røde Kors og Skien kommune samarbeider om. Utfordringen er etter vårt syn, basert på våre informanternes erfaringer, å få denne til å fungere ennå bedre.

5.8 Somatisk helse

Som vi har pekt på tidligere, er bedring av helse en avgjørende dimensjon for bedring av levekår. Det finnes omfattende dokumentasjon på at det eksisterer betydelige sosiale ulikheter i helse i Norge som danner mønster av en gradient gjennom hele befolkningen (Gradientutfordringen, St.meld. nr. 20(2006-2007). Mål på sosioøkonomisk status er i denne sammenheng utdanning, yrke, inntekt og mål på helse er dødelighet, forventet levealder, sykelighet, selvopplevd helse, livsstil og trygdeytelser. Helsetilstanden i befolkningen i Skien er en viktig dimensjon i vår kartleggingen.

I spørreundersøkelsen spurte vi hvordan respondentene vurderte sin somatiske helse. Her svarte nesten 2/3 at den var god. Det betyr at 1/3 mente den enten var dårlig, eller at den verken var god eller dårlig. Det

er små variasjoner mellom bydelene og boligform, men helseproblemer synes å forekomme hyppigst blant den delen av befolkningen som bor i fellesbolig på Gulset. I den andre enden av skalaen synes helsen å være best blant de som bor i enebolig på Gulset. Dette er et interessant funn, og samsvarer med funn i studier der man har sett på betydningen av inntekt på sosial ulikhet i helse og på dødelighet. Studier viser at inntekt påvirker helse. (Gradientutfordringen, se også Eldstad, Dahl og Hofoss 2005). Gjennom dette kan vi med nokså stor grad av sikkerhet fastslå at fattige har dårligst helse av alle. Fattige er personer med lav inntekt, ofte lavt utdanningsnivå og en marginal tilknytning til arbeidslivet. Dette er faktorer som samlet indikerer lav sosioøkonomisk status. Helsen til fattige har vært relativt lite påaktet. Vi har studier som har vist at langtidsmottakere av sosialhjelp har dårlig helse (Dahl og Lødemel 2007), men ellers er så langt vi kjenner til, de fattiges helsesituasjon i liten grad studert særskilt. Dette kan være et område som bør sees nærmere på, også i Skien.

I den sammenheng, vil vi også fremheve betydningen av å gjennomgå fattige barns helsesituasjon. Vi har ikke innhente data som viser fattige barns særlige helseutfordringer, men gjennom studier vi tidligere har vist til i kapittel 1, er det grunn til å anta at også fattige barn i Skien er i en utsatt helsesituasjon. Dette kan igjen påvirke deres muligheter både under oppvekst og senere i livet.

5.9 Psykisk helse

En rapport fra Folkehelseinstituttet og Helsedirektoratet viser at 8,7 % av den voksne befolkningen hadde betydelige psykiske plager i 2005.

Over halvparten av de som har mye psykiske plager, søker ikke hjelp for plagene. Dette viser en ny rapport fra Folkehelseinstituttet og Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten, på oppdrag fra Helsedirektoratet. Rapporten ” Psykiske problemer og behandling ” er en analyse av Statistisk sentralbyrås Levekårsundersøkelse i 2005. Av de som har mye psykiske plager har i alt 42 % søkt faglig hjelp, mens bare 5,6 % av de som har lite plager har søkt slik hjelp. Det er dermed en forholdsvis stor andel av de med mye psykiske plager som ikke har søkt behandling siste år. Det ser ut til at de gruppene som er mest utsatt for psykiske helseproblemer, som er de med lite utdannelse, dårlig økonomi og lite sosial støtte, i minst utstrekning har fått hjelp for sine problemer. At de som trenger det mest, er de som får minst hjelp, er for øvrig heller ikke et ukjent fenomen innen de somatiske helsetjenestene.

I vår spørreundersøkelsen var det 4 av 5 som svarte at den psykiske helsen var god. 1/5 mente dermed at deres psykiske helse var dårlig eller verken god eller dårlig. Her vinner vi at den psykiske helsen gjennomgående oppleves som noe dårligere blant de som bor i fellesboliger. Spesielt gjelder dette de som bor i fellesboliger på Klyve. Dette er de samme husholdene som rapporterer om anstrengt økonomi. Som vi ser er det en tendens til opphopning av levekårsutfordringer, hvilket heller ikke er et ukjent fenomen innenfor levekårsforskningen.

5.10 Rusproblematikk

Rusproblematikk er et tema som slår sterkt ut på levekår og livskvalitet. Dette gjelder både for den som selv har rusproblemer, familien, nære omgivelser, og i mange tilfeller også for nærmiljøet. Skien kom-

mune har over mange år drevet aktiv arbeid knyttet til tiltaksutforming for personer med erkjente rusproblemer, har også utviklet høy kompetanse på dette området og på dobbeltdiagnosetematikk. Det er imidlertid en erkjennelse at rusmisbruk også foregår i det skjulte, der kun aller nærmeste familie kjenner dets konsekvenser i dagliglivet. I en kartlegging av levekår i Skien, har vi også søkt også å få tak i denne skjulte rusproblematikken.

Svarene fra spørreundersøkelsen viser at de aller fleste har et moderat alkoholkonsum. Halvparten svarer at de drikker øl, vin eller brennevin sjeldnere enn en dag i uken, mens 15 % svarer at de aldri nyter alkohol. På den andre siden finner vi at det er 13 % som oppgir at de drikker flere ganger i uken og 1 % som drikker hver dag. Størst alkoholkonsum (dvs. flere enn én dag i uken), finner vi i områdene med eneboliger på Gulset og i sentrum. Her oppgir omtrent 20 % at de konsumerer alkohol mer enn én gang i uken. 12 % av de spurte svarer at de i løpet av de siste 3 måneder daglig eller flere ganger i uken har benyttet seg av smertestillende medikamenter, mens det er nokså få (5 %) som bruker beroligende midler til daglig eller sovemedisin (2 %). Når det gjelder spørsmål som knytter seg til alkoholkonsum og medikamentvaner, kan vi ikke helt se bort fra en viss underrapportering av slikt bruk.

5.11 Fokus på etnisitet og seksuell orientering

5.11.1 Etnisitet

Innvandrere har i snitt dårligere levekår enn resten av befolkningen. Det viser SSBs undersøkelse Levekår blant innvandrere 2005/2006 som ble publisert 06.02.08. Andelen ikke-vestlige innvandrere som bor i enebolig og som eier egen bolig har økt siden 1996. Færre bor i blokk, og andelen leietakere har gått ned. Dette er noe av det som kommer fram i en ny levekårsundersøkelse blant innvandrere fra ikke-vestlige land

Fakta om innvandrerbefolkningen i Skien hentet fra SSB,⁹ viser at hver 12. innbygger i Skien har innvandrerbakgrunn. Dette utgjør 8,6 % av befolkningen. Størsteparten av disse (6,9 %) har ikke-vestlig bakgrunn. Det er bare 23 kommuner som har en høyere andel innvandrere enn Skien. I absolutte tall har Skien den fjortende største innvandrerbefolkningen av kommunene i Norge. Av de 50 800 personene som var bosatt Skien 1. januar 2006, var 4 400 (8,6 %) del av innvandrerbefolkningen, og 80 % av disse var somaliske. Det er relativt mange med somalisk bakgrunn i Skien. 2,5 % av alle med somalisk bakgrunn som bodde i Norge per 1. januar 2006, var bosatt i Skien. Av gruppene med over 100 bosatte, hadde slik sett personer med bakgrunn fra Somalia den høyeste konsentrasjonen i Skien, svært tett fulgt av personer med bakgrunn fra Serbia og Montenegro og fra Chile, begge med 2,4 %..

⁹ http://www.ssb.no/emner/02/rapp_200724/rapp_200724.pdf (rapport fra 2007)

Hovedfunn i undersøkelsen fra SSB viser blant annet at 9 av 10 elever med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn som avsluttet grunnskolen våren 2006, gikk direkte over i videregående utdanning, mot 96 % av alle elever i kommunen. Ikke-vestlige etterkommere bosatt i Skien deltar i omtrent samme grad i videregående utdanning som alle bosatte i Skien i alderen 16–18 år, mens ikke-vestlige førstegenerasjonsinnvandrere har en lavere deltakelse. Dette er som ellers i landet. Som i andre kommuner var det noe mindre vanlig å fullføre videregående innen fem år blant elever med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn, enn det var blant alle elever og lærlinger i Skien (64 % mot 70 %).

I forhold til resten av landet, er sysselsettingsnivået i Skien lavt, både blant alle bosatte i Skien (66 %), og blant ikke-vestlige førstegenerasjonsinnvandrere (45 %). Sammenlignet med de øvrige 11 kommunene med flest ikke-vestlige innvandrere, ligger Skien lavt når det gjelder sysselsetting blant ikke-vestlige førstegenerasjonsinnvandrere, bare i Fredrikstad finner vi lavere sysselsetting. Det var 3,5 ganger så sannsynlig blant de ikke-vestlige innvandrerne i Skien å være arbeidsledig som blant befolkningen i alt.

Inntekt, økonomi og trygdebruk henger tett sammen med deltakelsen på arbeidsmarkedet. Grupper som i liten grad er sysselsatt, vil også ha lavere inntekt og motta mer trygd og sosialhjelp. Bare i Fredrikstad og Trondheim finner vi lavere medianinntekt blant ikke-vestlige innvandrerfamilier, om vi sammenligner de største innvandrerkommunene i Norge

Sammenlignet med landsgjennomsnittet for langtidsmottak av sosialhjelp blant ikke-vestlige førstegenerasjonsinnvandrere, ligger mennene i Skien langt høyere, mens kvinnene er omtrent på landsgjennomsnittet.

De ikke-vestlige innvandrerne i Skien i alderen 40- 66 år mottok uføretrygd i omtrent samme grad som alle ikke-vestlige førstegenerasjonsinnvandrerne i Norge.

Det var mer vanlig med uføretrygd blant menn med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn, mens de ikke-vestlige kvinnene ikke brukte uføretrygd i større grad.

Som vi ser av forekomst av økonomisk bistand fra hjelpeapparatet, slår etnisitet ut. Dette både fordi introduksjonsprogrammet inngår i slike målinger, dernest at ikke-etnisk norske har større utfordringer på arbeidsmarkedet sammenliknet med etnisk norske. Mange har også traumatisert bakgrunn, hvilket kan sies å være for lite påaktet. Språk- og kulturutfordringer kan også innebære en forsterking av levekårsproblemer for denne gruppen.

Når det gjelder diskriminering, viser surveyen viser at 5 % opplever å ha blitt diskriminert pga. landbakgrunn, og 4 % pga. hudfarge. Er man født utenfor Norge er sannsynligheten for å oppleve diskriminering og dårlig behandling, langt større enn dersom man er født i Norge. Tallene må tolkes med forsiktighet, da gruppen som har opplevd diskriminering alt i alt er svært liten.

Våre kvalitative data viser at etniske minoriteter trives i Skien. De rapporterer likevel om erfaringer knyttet til boligmarkedet og arbeidsmarkedet som viser at de blir diskriminert, slik vi har vist over. De har også betydelig utfordringer med å komme i kontakt med etnisk norske. Vi har gjengitt en rekke utsagn som tydelig viser etniske minoriteters ønske om, og behov for, å komme i kontakt med den etnisk norske befolkningen uten at de lykkes med det. Dette er viktig kunnskap for Skien. Det samme gjelder rådene de kom med. I all hovedsak dreier dette

seg om at de ønsker en norsk venn. Aller helst med en gang de kom til Skien. Denne norske vennen skal være både guide og samtalepartner. Røde Kors sitt program med faddere, har i seg mange av de ønskene som ble fremsatt. Erfaringen til våre informanter var at dette ikke alltid fungerte så godt. Enten var det ingen fadder på plass, eller det var sjelden kontakt. De kan se ut til at det er behov for en noe bedre oppfølging også av denne delen av integreringsarbeidet.

En annen side ved etniske minoriteters situasjon, var knyttet til bestemte grupper. Erfaringsdata fra dialogmøtene viser at især somaliske grupper har utfordringer knyttet til integrering og tilgang på arbeidsmarkedet. Det ble uttalt til dels sterk bekymring knyttet til bruk av rusmiddelet kath, som også er et vel kjent fenomen blant somaliere andre steder i landet. (f.eks. Oslo). Dette er et viktig funn i vår kartlegging, særlig tatt i betraktning at Skien har en høy andel somaliske innvandrere, slik vi viste over. Det faktum at Skien på landsbasis ligger lavest på sysselsetting av denne gruppen, kun ”slått” av Fredrikstad, indikerer at Skien bør håndtere utfordringene knyttet til somaliske grupper på flere nivåer.

Informantene i fokusgruppene som var somaliske, bryter med det bildet som øvrige data etterlater. Disse informantene gav tydelig uttrykk for sterkt ønske om å komme i kontakt med etnisk norske, få tilgang til arbeid, skikkelig bolig og lære norsk språk. Dette er viktig kunnskap å ta med i det videre arbeidet.

I det pågående arbeidet med handlingsplan mot diskriminering, finner vi at tilgangen til arbeidsliv og fritidsarenaer og informasjon i skoler, er blant de arenaer som anbefales fokusert.

Videre ble det uttrykt uro knyttet til voldsproblematikk blant enkelte grupper fra Balkanområdet. Dette gjelder kun et fåtall av denne gruppen, men de er til gjengjeld svært synlige i kriminalitetsbildet. Det er likevel interessant å merke seg i den sammenheng, at gjengangerproblematikken som vi finner beskrevet i utkastet til trendrapport blant ungdom i Grenland, viser at det primært er etnisk norske ungdommer som står for denne form for kriminalitet. Vi skal med andre ord også være varsomme med å ”stemple” grupper.

5.11.2 Seksuell orientering

Denne gruppen skiller seg statistisk sett ikke ut verken utdanningsmessig, gjennom tilknytning til arbeidslivet, eller økonomisk og materielt (St.meld. nr. 25 (2000–2001) Levekår og livskvalitet for lesbiske og homofile i Norge). Derimot kan livskvaliteten forringes da gruppen tilhører en minoritet som tradisjonelt har vært i en utsatt posisjon hva gjelder diskriminering. Vi kan for eksempel se for oss at vi innenfor denne gruppen finner objektivt sett gode levekår (f.eks. ungdom under utdanning, der foreldrehjemmet har god økonomi og god helse), men der ungdommen selv opplever hverdagslivet som utfordrende, og til dels opplever krenkelser. Usynliggjøring og underkommunisering av ønsker og behov, kan også være en side ved hverdagen til for eksempel unge homofile. I en kartlegging av levekår i Skien, har det derfor vært sentralt å fange opp opplevelse av livskvalitet i hverdagslivet. Data knyttet til denne tematikken, er innhentet gjennom survey, dialogmøter, fokusgruppeintervjuer, personlig intervju og telefonintervjuer, samt gjennom det pågående arbeidet med handlingsplan mot diskriminering.

Data fra survey viser at det er svært få av våre respondenter som har svart at de tilhører en annen seksuell orientering enn heterofili. Bare unntaksvis (2 %) finner vi at enkelte har opplevd diskriminering eller dårlig behandling pga. seksuell orientering. At såpass få svarer at de har opplevd å bli diskriminert eller dårlig behandlet langs de dimensjoner vi har valgt å studere er ikke overraskende i en undersøkelse som dette. Vårt utvalg er trukket tilfeldig blant alle innbyggere over 18 år i Skien. Slik er det grunn til å tro at personer med eksempelvis en annen seksuell orientering enn den heterofile kun vil utgjøre en liten del av utvalget. Andelen er med andre ord for lave til at det vil gi noen mening å studere disse for seg. Det er likevel av interesse å se videre på et funn i vår kartlegging, der vi ser at det er betydelig flere som har opplevd diskriminering pga seksuell orientering blant de som har et annet fødeland enn Norge. Dette kan blant annet omhandle kulturelle preferanser.

Vårt kvalitative materiale viser at Skien oppleves som en bra kommune å bo i for våre informanter. De har ingen erfaringer som indikerer at det er spesiell utfordringer i Skien, som skiller seg fra de utfordringer vi finner generelt for denne gruppen. Det viktige i den sammenheng er nettopp kunnskapen om at denne gruppen fremdeles har til dels betydelige utfordringer knyttet til åpenhet i ungdomstiden, åpenhet i arbeidslivet, fordommer basert på religiøse overbevisninger som også gir seg utslag i diskriminering, samt at gruppen har samlet større utfordringer knyttet til psykisk helse enn øvrig befolkning ((St.meld. nr. 25 (2000–2001) Levekår og livskvalitet for lesbiske og homofile i Norge). Vi vil vi særlig grad trekke frem ungdom og seksualitet som et viktig satsingsområde, blant annet for å forebygge selvmordsproblematikk (Hellesund, Tone 2006). I det pågående arbeidet med handlingsplan

mot diskriminering, finner vi at informasjon i ungdomsskolene er en av flere innsatsområder.

5.12 Funksjonshemmede

Personer med nedsatt funksjonsevne, er en særlig utsatt gruppe i samfunnet. Dette gjelder både i forhold til helsetilstand, arbeidsliv og psykisk helse. I anbudet er det bedt om at kartleggingen også skal omfatte denne gruppen.

To prosent av de spurte i spørreundersøkelsen har opplevd diskriminering eller dårlig behandling pga funksjonshemming. Av disse er det enkelte som rapporterer at de har opplevd både trakassering og diskriminering på arbeidsplasser.

Data fra erfaringsmøtene viste at denne gruppen erfarer både økonomiske utfordringer, samt utfordringer knyttet til kontakt med hjelpeapparatet. Først og fremst er dette knyttet til behovet for en koordinator i det offentlige tjenesteapparat og personlig assistanse. Tilgangen til lønnet arbeidsliv er også et sentralt tema for gruppen, hvilket også omhandler tilrettlegging for å muliggjøre arbeid. Foreningen for funksjonshemmede (FFO) har også dette på sitt program.

I det pågående arbeidet med handlingsplan mot diskriminering i Skien, finner vi at arbeid er ett av flere innsatsområder.

5.13 Generelt om diskriminering

Data fra spørreundersøkelsen viser at vi bare unntaksvis finner at enkelte har opplevd diskriminering eller dårlig behandling pga. rulleblad. Såpass mange som 5 % av de spurte mener de har opplevd å bli diskriminert pga. sosial bakgrunn. Tilsvarende finner vi i forhold til religion. Utseende er det forhold flest mener de har opplevd å bli diskriminert på grunn av (8 %).

Til sammen 16 % av de spurte mener de har opplevd å bli diskriminert eller dårlig behandlet av en eller annen årsak i løpet av de siste 12 månedene. Dette innebærer at 84 % av utvalget ikke har opplevd diskriminering av noe slag, uansett årsak.

5.14 Vold / trygghet

Vold/trygghet er en dimensjon som er av stor betydning i forhold til livskvalitet. Personer som har opplevd en eller annen form for vold, overgrep, eller vært utsatt for annen form for kriminell handling, eller opplever uttrygghet i hjemmet, familien og/eller nærmiljøet, vil kunne få en forringet livskvalitet selv om levekårene ellers er gode.

Det er relativt få som svarer på undersøkelsen som rapporterer om vold eller trusler om vold. I alt er det 4 % som svarer at de i løpet av de siste 12 månedene har vært utsatt for trusler om vold. Videre er det 3 % som opplever å ha blitt utsatt for vold ute i det offentlige rom. Ikke overraskende er det først og fremst de yngste som rapporterer om at de har vært utsatt for vold. Det er også små forskjeller mellom bydel og boform. Derimot finner vi at det er større bydelsvariasjoner, når vi spør

om de opplever problemer med vold og kriminalitet i nærmiljøet. Her skiller bydelen Skienshallen seg ut ved at hele 13 % mener at de har problemer med vold og kriminalitet i nærmiljøet. På Menstad/ Bøle-
høgda og i sentrum, finner vi tilsvarende høye tall. På den andre siden finner vi at få opplever kriminalitet i nærmiljøet på Skotfoss, i Gjerpen, samt i bydeler som ligger utenfor de sentrale områdene.

Data fra erfaringsmøtene, viser at det er en utvikling i retning av mer seksualisert vold i ungdomsmiljøene, primært rettet mot jenter. Videre at volden som utøves er mer brutal.

I det pågående arbeidet med trendrapport over ungdomskriminalitet i Grenland som vi tidligere har vist til, fremgår det at det er kun noe over 20 ungdommer som samlet i Grenlandsområdet svarer for den betydelig del av kriminalitetsbildet. Dette er tall basert på politiets strafferegister. Erfaringsdata er av en annen karakter, og kan sies å fange trender før det blir statistikk. Vi vil anbefale Skien kommune å innhente ytterligere erfaringsdata som ledd i å forebygge voldsutvikling.

5.15 Offentlige tilbud og tjenester, herunder kontakt med hjelpeapparatet

Av konkurransegrunnlaget fremgikk det at kartleggingen også skulle gi kunnskap som kunne anvendes i det videre arbeidet med utvikling av offentlige tjenester, primært med henblikk på etableringen av NAV 1. desember 2009.

Tilgangen til tjenester er av vesentlig betydning for innbyggers velferd. Vi har derfor i denne kartleggingen både studert tjenestetilbudet i nær-området og i Skien generelt slik innbyggerne selv opplever det, samt deres vurdering av tilbudet. Vi har også lagt vekt på å få frem brukererfaringer med hjelpeapparatet, med særlig fokus på NAV. En studie av kreftrammede og levekår, der erfaringer med hjelpeapparatet var en dimensjon som ble studert, viste at mange kreftrammede hadde til dels krevende opplevelser i sin kontakt med både NAV og sykehussystemet. Den kommunale helsetjenesten var nærmest fraværende, og en overvekt av de intervjuende hadde opplevd alt fra uttryggighet til alvorlig bekymring knyttet til sin økonomi (Grønningseter og Gustavsen, Tvetene mfl 2007). Ved å studere levekårsutsattes erfaringer med ulike offentlige tjenester, vil dette kunne danne et viktig kunnskapsgrunnlag for den videre utvikling av offentlige tjenester i Skien. Data knyttet til denne del av undersøkelsen, er innhentet primært gjennom survey, fokusgruppeintervjuer og personlige intervjuer.

Surveydata viser at befolkningen ser ut til å være mest fornøyd med renovasjonen, barnehagedekningen og skoletilbudet. Minst fornøyd synes befolkningen å være med støydemping fra trafikk og fritidsklubbtilbudet. Her er det imidlertid store variasjoner etter hvor man bor i kommunen. For eksempel den delen av befolkningen som bor i valgkretsene Valebø, Vold/Kilebygda, Klovholt, og Melum er gjennomgående langt mindre tilfredse med for eksempel skoletilbudet, eldreomsorgen, barnehagetilbudet og helsetilbudet. Gjennomgående finner vi at de aller eldste er mer fornøyde med de ulike tjenestene, sammenlignet med de yngre.

Dataene fra spørreundersøkelsen indikerer at det er viktig for Skien kommune å se nærmere på tjenestetilbudet i de ulike områder i byen, blant annet for å identifisere hva som kjennetegner ”den gode tjeneste”. Videre kan det se ut til å være viktig å gå grundigere inn i hva som kan forklare at yngre ser ut til å være mindre tilfreds med offentlige tjenester enn eldre. Foruten at dette kan dreie seg om ulike forventninger, kan det også være konkrete, objektive størrelser som kan forklare dette som for eksempel tilgangen på tilbud tilpasset aldersgruppen. Men bakgrunn i erfaringsdata som viser en økende bekymring for utviklingen blant ungdom i Skien, er det interessant at data over offentlige tilbud viser at respondentene er minst fornøyd med fritidsklubbene. Kanskje er det en sammenheng her som bør studeres nærmere.

Når det gjelder kontakten med NAV, ba vi de av respondentene som har søkt om eller mottatt en eller flere ytelser i løpet av de siste 12 månedene, om å vurdere servicen de fikk eller får med hensyn til de ulike ytelsene. For de fleste ytelser svarer majoriteten at de er relativt godt fornøyd med den servicen de fikk eller får. Imidlertid er det også mange som gir uttrykk for at de er misfornøyd. Når det gjelder service i forbindelse med mottak av dagpenger, svarer 38 % at de var eller er misfornøyd (N=36), mens tilsvarende for de som har mottatt eller mottar sykepenger er på 18% (N=84). Videre svarer 29 % blant de som mottar eller har mottatt en attføringsytelse at de er misfornøyd med servicen, mens nesten hver fjerde person (23 %) som har søkt om eller har mottatt midlertidig eller varig uførepensjon, sier de er misfornøyd med servicen (N=44). Blant de som har søkt om, eller som har mottatt medisinsk rehabilitering eller sosialstønad, er andelen misfornøyd betydelig høyere. Blant disse svarer henholdsvis 39 % og 47 % at de er misfornøyd. Bare 23 % og 27 % blant de som har søkt om eller har mot-

tatt disse ytelsene, sier de er fornøyde. Når det gjelder disse to ytelsene er det imidlertid svært få som har søkt om eller mottatt disse, henholdsvis 14 og 13 personer i vårt materiale. Svarene må derfor tolkes med stor forsiktighet. For alle gruppene gjelder at de er minst fornøyd med saksbehandlingstiden. Hele 34 % blant de misfornøyde svarer at de er misfornøyd med hvordan de blir møtt av saksbehandlere og andre når de tar kontakt med sine behov. Ofte synes det å handle om en opplevelse av å bli møtt med mangel på respekt der respondentene rapporterer at de opplever at de blir møtt uhøflig og behandlet som ”gjensander”. Dernest er de misfornøyde med informasjonen som blir gitt eller mangel på informasjon. En del av de misfornøyde mener også at kompetansen er dårlig blant Nav ansatte. Oppfølging og tilgjengelighet er andre områder som det er misnøye knyttet til. Vi finner også at såpass mange som 18 % blant de misfornøyde generelt opplever NAV-systemet som svært tungrodd.

Kvalitative data viser at flere av våre informanter har en selvopplevd, problemfylt forhold til hjelpeapparatet. Analysen viser dette i stor grad omhandler tilgjengelighet, informasjon, behov for en person å forholde seg til i hjelpeapparatet / en koordinator, samt ønske om å bli møtt med respekt. Vi ser altså at kvantitative og kvalitative data samsvarer svært godt i denne del av undersøkelsen. Det er i seg selv et tydelig uttrykk for at vi har fanget opp vesentlige sider ved fenomenet som er studert, i denne forbindelse primært kontakten med NAV.

I den kvalitative delen av kartleggingen, ba vi informantene også på dette området komme med forslag til forbedringer. Øket tilgjengelighet, bedre og mer informasjon, koordinering av tjenester for personer med sammensatte behov og respektfull behandling, er de mest sentrale

forslagene. Det er viktig i den sammenheng å tilføye at dette er områder som tjenesteapparatet generelt selv er opptatt av å utvikle og forbedre.

Når det gjelder NAV, kom det også frem en del misnøye blant informantene i den kvalitative delen av studien knyttet til rot i dokumenter. I forhold til sosialtjenestens oppfølgingsenhet kom det frem erfaringer knyttet til å gå lenge på sosialhjelp, uten at det var en konkret oppfølging fra tjenestens side. Informantene etterlater et inntrykk av at de ønsker og trenger en kontaktperson som kan guide dem, koordinere tjenestene, og som de kan ha en god relasjon til. Dette er for øvrig i tråd med føringer knyttet til metodisk arbeid som ligger i ulike satsinger, jf. blant annet kvalifiseringsprogrammet.

5.16 Deltagelse i det sivile samfunn og samlet opplevelse av hverdagslivet i Skien

Enkeltmenneskets selvopplevde livskvalitet kan avvike fra det vi kunne anta gjennom analyse av sentrale levekårskomponenter, som blant annet bolig, inntekt, arbeid og utdanning. For å fange opp innbyggernes egenvurdering av Skien, har vi både i surveyen, erfaringsmøtene, fokusgruppene og individuelle intervjuer, spurt informantene om hvordan de vurderer Skien som kommune å bo i. Selvopplevd rapporteringen er data som bidrar til å utfylle og korrigere øvrig analyse. Vi har også studert selvopplevd levekår og livskvalitet, i lys av informantenes geografiske bosted. Dette betyr at vi har studert om det er områder i Skien kommune som skiller seg ut, og på hvilken måte og hvorvidt dette bryter med de statistiske data vi finner i SSB. Deltagelse i det sivile

samfunn er også en indikator på innbyggernes opplevelse av tilhørighet, denne dimensjonen er derfor rimelig å se i sammenheng med samlet opplevelse av Skien.

Data fra spørreundersøkelsen viser at 32 % av de spurte er medlem i en fagforening eller en arbeidsgiverorganisasjon. Videre er 26 % av de spurte medlem i en eller flere idrettsforeninger. 24 % sier de er medlem i en eller flere frivillige organisasjoner i tilknytning til hobby eller fritid, hvilket viser at en tredjedel av befolkningen i Skien ikke er medlem i noen frivillige organisasjon. De fleste som rapporterer om at de deltar i en eller annen form for medlemskapsorganisasjon (fagforening, frivillig, idrett mv), er aktive men mange av dem bruker likevel begrenset tid. Vel en tredjedel av innbyggerne i Skien (33 %) har barn som er aktive i en eller flere organisasjoner, lag, foreninger eller klubber. Samlet finner vi altså Skiens innbyggere deltar i det sivile samfunn, men at det likevel er en nokså betydelig andel som ikke deltar. Vi har ikke studert forklaringer på dette, men det kan være et område som Skien kan følge opp videre.

I spørreundersøkelsen stilte vi også et spørsmål om innbyggerne opplevd at Skien var et godt sted å bo. Over 4 av 5 svarte bekreftende på dette (i stor eller noen grad). På den andre siden er det dermed nesten 1/5 som mener at alt ikke er like bra med Skien. Disse finner vi først og fremst i bydeler utenfor de sentrale områdene og på Åfoss. Mest fornøyd med byen er de som bor i sentrum, i Gjerpen og på Skotfoss.

Kvalitative data viser tilsvarende funn. Informantene rapporterer om at de i all hovedsak trivdes i Skien. Informanter fra gruppene fattige, seksuell orientering og etniske minoriteter, mente at forholdene for dem ikke ville være bedre om de bodde andre steder i landet, men med ett

unntak; kontakten med befolkningen. Som vi har vist tidligere, oppleves det vi kan betegne som ”ur-skiensbeboeren”, som er de innbygger som har bodd her i mange år, å være vanskelig å komme i kontakt med. Det kan derved se ut til at nettopp dette med sosial kontakt mellom folk, er et tema for og i Skien.

5.17 Særskilt om utsatte barn og unge

I konkurransegrunnlaget var barn og unges situasjon ikke trukket frem som et særskilt område. Like fullt var det nettopp forhold knyttet til denne gruppen som ble trukket frem da vi, under dialogmøtene, etter spurte erfaringsdata. Det ble uttrykkelig fremhevet at vi finner en utvikling i denne gruppen som Skien må sette på dagsorden. Det pågående arbeidet med trendrapporten blant ungdom i Grenland, har så langt ikke absorbert denne type informasjon. Det kan ha sammenheng med at trendrapporten baserer seg på politiets registrering av faktiske lovbrudd. Erfaringsdata vi har fått tilgang til i denne kartleggingen, omhandler det vi kan betegne som de nye bevegelser og strømmer i ungdomsgruppen. Dette er handlinger og aktiviteter som ennå ikke har ”blitt til statistikk”. Ikke desto mindre, er dette kunnskap som er vesentlig for en kommune som ønsker å dempe en uønsket utvikling. Vi vil derfor ta til orde for at disse erfaringsdata trekkes inn og studeres nærmere, i arbeidet med en ny ungdomsundersøkelse i Skien som er igangsatt denne høsten.

Vi vil også ta til orde for å søke mer systematisk og grundigere kunnskap knyttet til utviklingen innenfor barnevernet. Både med henblikk på ungdomsutviklingen, samt i forhold til erfaringsdata knyttet direkte

til barnevernsproblematikk. Ser vi på statistiske data, er det slik at det i 2008 var 720 barn som var gjenstand for undersøkelse eller tiltak i barnevernet. Dette utgjør 6,3 % av alle barn i alderen 0-17 år. Sammenlignet med landet for øvrig har Skien relativt mange barnevernssaker. For landet som helhet er det 5,7 % barn med undersøkelse eller tiltak i barnevernet. Sammenlignet med tilsvarende byer på Østlandet, ligger også Skien i toppsjiktet sammen med Drammen og Moss.

5.18 Avsluttende kommentarer

Denne kartleggingen av levekår i Skien har på de fleste områder vi har studert, bekreftet oppdragsgivers kunnskap på feltet. Ønsket om å gjennomføre en slik kartlegging, indikerer nettopp at oppdragsgiver har god innsikt i problematikken. Det er derfor ikke overraskende at kartleggingen ikke bryter med allerede etablert kunnskap.

Innbyggerne i Skien ser samlet sett ut til å være nokså tilfreds med sine levekår og med kommunen. Det er likevel slik at vi har funnet utfordringer på levekårsområder som utfyller allerede kjente områder. Dette omhandler primært fattigdom som er økende og deres situasjon, etniske minoriteters særskilte utfordringer og især somaliere, en tydelig uttalt økende uro for utviklingen i ungdomsmiljøet i Skien, samt en stadig økende bekymring knyttet til økning av barnevernssaker, og problematikken i disse. Videre har vi vist at den tradisjonelle inndelingen av Skien i soner som blant benyttes av SSBs levekårsstatistikk, ikke i tilstrekkelig grad gir presis informasjon om bydelens ”indre liv”. Vi har blant annet pekt på at vi på Gulset finner både de beste og de dårligste levekår langs flere sentrale levekårsvariabler.

Kartleggingen har også frembrakt viktig kunnskap, som kan anvendes i det videre arbeidet med utvikling av tjenesteforvaltningen (hjelpeapparatet), herunder primært rettet mot NAV. Informantenes erfaringer og ”gode råd” er kunnskap av betydning for en forvaltning under utvikling, så vel for den del av tjenesteapparatet som allerede har vært virksomt en del år og som stadig må etterstrebe utvikling av kvalitet og kompetanse.

I denne kartleggingen av levekår i Skien, har vi kun i liten grad etterstrebet dybde på alle områder. Det lå ikke i oppdragets karakter. En kartlegging skal først og fremst fange opp viktige trekk i bredde. Imidlertid har vi studert enkelte områder særskilt, i tråd med oppdragets mandat. Vi vil anbefale Skien kommune å vurdere en nærmere oppfølging av de områder vi har pekt på i oppsummerende analyse. Dette kan både innlemmes i de ulike prosjekter som allerede er iverksatt, og/eller som selvstendige initiativ. Uansett er det nå lagt et grunnlag som vil gi Skien kommune en styrket mulighet til å nå sin visjon om ” Skien – den gode og inkluderende møteplass”.

Referanser

Brusgaard, Ragnhild (2007): *Hva er det rimelig å ha av forbruksvarer? folksmeninger om hva barnefamilien generelt og barnefamilier på trygd bør ha*. SIFO rapport.

Borgeraas, Elling (2005) : *Udsathed og forbrug i de nordiske velfærdsstater*, Socialforskningsinstituttets rapportserie 05 (18) Antall sider: 359

Borgeraas, Elling (2003) : *Minstestandard for forbruksutgifter*. Oppdragsrapport nr. 8-2003. Oslo – SIFO.

Bourdieu, Pierre (1995) *Distinksjonen – En sosiologisk kritikk av dømmekraften*. Pax forlag.

Elstad, Jon Ivar, Dahl, Espen og Hofoss, D (2005) Skjev inntektsfordeling og geografiske forskjeller i dødelighet, MEDISIN OG VITENSKAP Originalartikkel. I tidsskr Nor Lægeforen 2005; 125:3082-4

Fyhn, Anders Brede og Dahl, Espen (2000) *Mot en tredje generasjons levekårsforskning: livsløp, inntekt og levekår*. Fafo-notat 2000:1

Gustavsen Karin (2006) *Barnefattigdom – barns fortellinger . I Fattigdom blant barn og, unge og familier. – et kunnskaps- og erfaringshefte*. Barne- og likestillingsdepartementet. Rapport januar 2006.

Grøholdt mfl. (2003) *Health services in the Nordic countries in 1996 - influence of socio-economic factors among children with and without chronic health conditions*. Eur J Publ Health 2003;13:30-37

Halvorsen, Knut (2004) Når det ikke er bruk for deg. Arbeidsløshet og levekår, Gyldendal Akademisk, Oslo 2004

Harju, A. (2008), *Barns vardag med knapp økonomi: En studie om barns erfaringer og strategier*. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:vxu:diva-1951>

Harsløf, Ivan og Seim, Sissel (red) 2008: Fattigdommens dynamikk. Perspektiver på marginalisering i det norske samfunn. Universitetsforlaget.

Hellesund, Tone (2006): Å ikke få være en selvsagt del av verden. Unge homofile og selvmord. I: Familia. Barne- og likestillingsdepartementets nettmagasin nr 4-2006. <http://familia.custompublish.com/index.php?id=429020>

<http://www.regjeringen.no/en/dep/bld/kampanjer/familia/familia-42006/diverse-saker/-unge-homofile-og-selvmord.html?id=536567>

Hjelmtveit Vidar (2004) *Barn og unge i familier med langvarig økonomisk sosialhjelp*. Sammendragsrapport Redd Barna, rapportnr. 43-04.

Høstmælingen, Njål (red), Kjørholdt Elin Saga (red) og Sandberg, Kristin (red) (2008) : *Barnekonvensjonen – Barns rettigheter i Norge*. Redd Barna 2008.

Kishiyama, Mark mfl (2008) *EEG Brain Activity Differs Between Poor And Rich Kids Journal of Cognitive Neuroscience* (2008)
<http://www.medicalnewstoday.com/articles/132186.php>

Markussen, Eifred, Frøseth Mari Wiggum, Løddingen Berit, Sandberg Nina (2008) Bortvalg og kompetanse. Gjennomføring, bortvalg og kompetanseoppnåelse i videregående opplæring blant 9749 ungdom-

mer som gikk ut av grunnskolen på Østlandet våren 2002. Hovedfunn, konklusjoner og implikasjoner fem år etter. Rapport, 13, Oslo

Møller, Geir og Gustavsen, Kari (2009): Levekår blant barn og unge i Telemark, Telemarksforsking, notat 22/2009.

Nadim, Marjan og Nielsen, Roy A (2009) *Barnefattigdom i Norge Omfang, utvikling og geografisk variasjon* ISBN 978-82-7422-696-8

Normann, Tor Morten (2009), Fattigdomsrisiko – en levekårsstilnærming, Rapporter 2009/5, Statistisk sentralbyrå

Sandbæk (red) mfl 2008): *Barns levekår. Familiens inntekt og barns levekår over tid*. Rapport 7/08, Oslo NOVA.

Stolanowski, Per Arne og Tvetene Karin Gustavsen (2005) *Har vi råd, mamma? – om inntektssikring og fattigdom*. Cappelen akademisk 2005

Tvetene, Karin Gustavsen (2001): *Jeg prøver å få det til å bli borte av seg selv*. Om barn som lever i familier som over tid har mottatt økonomisk sosialhjelp og deres håndtering av hverdagens møte med økonomiske krav. Hovedoppgave i sosiologi – Universitetet i Oslo 2001.

Ridge, Tess (2002): *Childhood poverty and social exclusion. From a child's perspective*. The Policy Press 2002

Underlid, Kjell (2005): Fattigdommens psykologi. Oppleving av fattigdom i det moderne Norge. Samlaget

Rapporter:

Gradientutfordringen – Sosial- og helsedirektoratets handlingsplan mot sosial ulikhet i helse (2005)

http://www.shdir.no/vp/multimedia/archive/00001/IS-1229_1729a.pdf

SSBs undersøkelse Levekår blant innvandrere 2005/2006, publisert 06.02.08.

Stortingsmeldinger

St.meld. nr. 20 (2006 / 2007) : Nasjonal strategi for å utjevne sosiale helseforskjeller

St.meld. nr. 16 (2006-2007) og ingen sto igjen. Tidlig innsats for livs-lang læring

St. meld. nr. 6 (2002-2003).: Tiltaksplan mot fattigdom, St. mld. nr. 39 (2002 – 2003) ” Ei blot til lyst”.

St. meld. nr. 50 1998–1999 - Utjavningsmeldinga.

Foredragskilder:

Haavet 2009: ” Hvilke helsekonsekvenser medfører fattigdom i oppveksten”. Seminar i Redd Barnas forum for barnefattigdomsbekjempelse, 8. september 2009. Ole Rikard Haavet, dr. med. Spesialist i allmenn- og samfunnsmedisin. Fastlege lillestrøm legesenter og førsteamanuensis institutt for allmenn- og samfunnsmedisin.